

636.5

ส 160

9.3

การศึกษาปัจจัยที่ดังและรูปแบบที่เหมาะสมในการใช้ฟาร์มไก่กระทง เพื่อการค้า
ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา

ปริญญานิพนธ์

ของ

สมบูรณ์ ก้าวพวงสมบูรณ์ เรือง

22 ส.ค. 2526

สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ตจ.มวก 23 พระโขนง กรุงเทพฯ 11 โทร. 3921575, 3915058

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2526

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

152297

คณะกรรมการที่ปรึกษาประจำตัวนิสิต และคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิตของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการที่ปรึกษา

คณะกรรมการสอบ

อรรถสิทธิ์ ทรัพย์

ประธาน อรรถสิทธิ์ ทรัพย์

ประธาน

อัมพร ทรัพย์

กรรมการ อัมพร ทรัพย์

กรรมการ

อัมพร ทรัพย์

กรรมการ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดวงพันธ์ หารธา และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์บรรณิ พุทธาวุฒิโกกร ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็นทางวิชาการ และตรวจแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ สำหรับการทำปริญญานิพนธ์มาโดยตลอด รวมทั้งอาจารย์ภิรมย์ อ่อนเล็ง ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า จึงขอกราบขอบพระคุณ อย่างสูงไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ อาจารย์สมศักดิ์ ยิ้มแฉ่ง อาจารย์วิทยาชัยศุภละเชิงเทรา คุณเกรียงศักดิ์ ผลเจริญ คุณเปี่ยม จารุพานทุ และเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ของสำนักงานปลัดสัตว์เขต 2 จังหวัด ฉะเชิงเทรา ที่ได้กรุณาให้ความสะดวกในการเก็บข้อมูล รวมทั้งคุณจรรยา กองตาพันธ์ บรรณาธิการ หนังสือสารสินไก่อ ที่ให้ความช่วยเหลือจัดหาเอกสารต่าง ๆ และผู้ที่ยช่วยเหลือทุกท่านที่ได้กล่าวนาม

ขอขอบคุณเพื่อนนิสิตปริญญาโทเอกภูมิศาสตร์ คุณสัณติ เวชรังษี คุณวีระ ศรีสันธ์ คุณธนากร สุวรรณจำรูญ คุณอนุ เจริญนาม คุณไชยา ภูภาคกร คุณโรมม เรืองแสน คุณสำเริง เรือนอินทร์ คุณเมกการัตน์ ส้มตั้ง และ คุณสุณีย์ ฟูสินไพบูลย์ ที่ได้ช่วยเป็น กำลังใจในการทำปริญญานิพนธ์ครั้งนี้

ขอขอบคุณอาจารย์ไพบูลย์ มงคลถาวรชัย อาจารย์นิตยา มงคลถาวรชัย และ อาจารย์สมชาย เทพรักษ์ ที่ได้ให้กำลังใจในการวิจัยครั้งนี้มาโดยตลอด

ความดีอันพึงได้จากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบแด่คุณพ่อคุณแม่ พี่และน้อง ๆ ทุกคน ที่ได้ให้กำลังใจ สนับสนุนการศึกษา และมีส่วนช่วยในการทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้

สมบูรณ์ กำแพงสมบูรณ์ เรือง

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการค้นคว้า	9
	ลัทธิฐานของการศึกษาค้นคว้า	9
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	10
	ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า	10
	เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาค้นคว้า	11
	ข้อตกลงเบื้องต้น	11
	คำนิยามศัพท์เฉพาะ	11
2	ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	13
	ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรเลือกทำเลที่ตั้งฟาร์มไก่กระທ	14
	การกระจายของที่ตั้งฟาร์มไก่กระທ	20
	การลงทุนในการทำฟาร์มไก่กระທและขนาดฟาร์มที่เหมาะสม	26
	การใช้จ่ายแรงงานในการทำฟาร์มไก่กระທ	33
	การสู่ขาริบาลสำหรับฟาร์มไก่กระທเพื่อการค้า	42
	จำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตสูงหรือต่ำกว่าราคาขายในแต่ละปีกับการเพิ่มขึ้น หรือลดลงของจำนวนฟาร์มไก่กระທ	51
3	วิธีการศึกษาค้นคว้า	55
	กลุ่มตัวอย่าง	55
	เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า	55

บทที่	หน้า
การเก็บรวบรวมข้อมูล	56
การสกัดกระทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล	56
4 ผลการศึกษา	59
สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงใน พื้นที่ศึกษา	59
ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง	75
สภาพการกระจายของที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง	77
ต้นทุนการผลิตไก่กระทงต่อตัวเปรียบเทียบกับระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์ม ขนาดใหญ่	88
ค่าเฉลี่ยการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี	91
การสู่ขาริบาลในการทำฟาร์มไก่กระทง	96
ต้นทุนการผลิตไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี ทำให้จำนวนฟาร์มไก่กระทงในช่วงปลายปีลดลง	106
5 บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	116
บทย่อ	116
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า	116
อภิปรายผล	120
ข้อบกพร่องในการวิจัย	142
ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป	142
บรรณานุกรม	144
ภาคผนวก	152

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงราคาขายปลีกอาหารประเภทเนื้อสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานครเฉลี่ยรายปี	3
2 แสดงปริมาณและมูลค่าการส่งออกเนื้อไก่แช่แข็งของประเทศไทยเป็นรายปี	6
3 แสดงประมาณการผลิตและอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนไก่กระทงของไทยเป็นรายปี	7
4 แสดงการเปรียบเทียบต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทง 1 ตัว ในสหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1965	30
5 แสดงการเปรียบเทียบผลตอบแทนและการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ 1 ตัว จำแนกเป็น 5 ขนาดฟาร์มในรัฐโอเรกอน สหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1926 - 1928	30
6 แสดงการเปรียบเทียบการทำฟาร์มไก่ตามชนิดของงานแยกเป็นเปอร์เซ็นต์	37
7 แสดงการเปรียบเทียบชั่วโมงแรงงานระหว่างการทำฟาร์มไก่ด้วยแรงงานคนกับการใช้อุปกรณ์อัตโนมัติเข้าช่วย	38
8 แสดงการเปรียบเทียบชั่วโมงการทำงานในการให้ไม้และทำความสะอาดรางน้ำไก่ 3 แบบ ที่รัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1947 - 1948	39
9 แสดงการเลี้ยงสัตว์กับการใช้แรงงานเป็นคน-วันในโอไรแลนด์เหนือ ปี ค.ศ. 1965	40
10 แสดงเปอร์เซ็นต์การเกิดโรคระบาดไก่ในรอบปี	46
11 แสดงอายุและระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทง	60
12 แสดงจำนวนสมาชิกในฟาร์มและแรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ	62
13 แสดงประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่กระทง	64
14 แสดงการประกอบอาชีพรองของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ การเป็นสมาชิก และสาเหตุที่เกษตรกรไม่เป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร	65
15 แสดงจำนวนไก่กระทงต่อรุ่นต่อฟาร์ม	68

16	แสดงจำนวนรุ่นต่อปี และระยะเวลาที่เลี้ยงไก่ต่อรุ่น	69
17	แสดงน้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขายและประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่กระทอง	71
18	แสดงอัตราไก่ตายต่อรุ่น	72
19	แสดงอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อและจำนวนอาหารสำหรับไก่ที่ใช้เลี้ยงไก่ต่อรุ่น	73
20	แสดงปัจจัยที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทองใช้เลือกพันธุ์ตั้งฟาร์ม	76
21	แสดงระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระทองที่ใกล้ที่สุดเป็นอันดับ 1 ของอำเภอเมือง จะเขียงเทรา	79
22	แสดงระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระทองที่ใกล้ที่สุดเป็นอันดับ 1 ของอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา	83
23	แสดงระยะทางที่ฟาร์มไก่กระทองห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปี	87
24	แสดงต้นทุนการผลิตไก่กระทองเฉลี่ยต่อตัวเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็ก กับฟาร์มขนาดใหญ่	89
25	แสดงการใช้จ่ายแรงงานแต่ละประเภทในการทำฟาร์มไก่กระทองต่อคนต่อปี	93
26	แสดงคำแนะนำการสู่ขาริบาลในการทำฟาร์มไก่กระทอง	98
27	แสดงจำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตไก่กระทองสูงกว่าราคาขายและต่ำกว่าราคาขาย เป็นรายปีกับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนฟาร์มไก่กระทองในช่วงปลายปี	107
28	แสดงการวางแผนเลี้ยงไก่ตลอดปี การประสบปัญหาต้นทุนการผลิตไก่กระทองที่ สูงกว่าราคาขายในรอบ 1 ปี และจำนวนครั้งที่เกษตรกรประสบปัญหา	109
29	แสดงต้นทุนการผลิตไก่กระทองที่สูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี กับแนวทางการตัดสินใจของเกษตรกร จำนวนปีที่เกษตรกรจะดำเนินการต่อ และเหตุผลที่จะดำเนินการต่อไปอีกแม้ว่าจะขาดทุน	112

บัญชีภาพประกอบและแผนที่

ภาพประกอบ

หน้า

- 1 ภาพการกระจายที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ 21

แผนที่

หน้า

- 1 แสดงที่ตั้งฟาร์มไก่กระทงอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัด
ฉะเชิงเทรา 78

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเกษตรกรรมจัดเป็นอาชีพหลักของประชากรในประเทศไทย ทั้งนี้เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศประมาณร้อยละ 70 มีอาชีพทางการเกษตร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2523 : 6) หากพิจารณามูลค่าสินค้าออกในปี พ.ศ. 2523 จะพบว่า ร้อยละ 70 ของสินค้าออกเป็นสินค้าเกษตรกรรม ดังนั้นอนาคตของประเทศไทยทางด้านเศรษฐกิจจึงยังคงขึ้นอยู่กับ การเกษตรไปอีกนาน แต่ก็เป็นที่น่าเสียดายว่าสินค้าเกษตรกรรมของไทยที่ส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศเป็นจำนวนมาก เช่น ข้าว ข้าวโพด มันสำปะหลัง และพืชอื่น ๆ อีกหลายชนิด ส่วนใหญ่ส่งออกจำหน่ายในรูปวัตถุดิบ ผลผลิตการเกษตรเหล่านี้แม้จะมีมูลค่าจำหน่ายเป็นปริมาณมากก็ตาม แต่มูลค่าของสินค้ามีได้มากกว่าที่ควร จึงน่าจะส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตการเกษตรเหล่านี้มาแปรรูปเสียก่อน เช่น นำรำข้าว ข้าวโพด มาผลิตเป็นอาหารสัตว์ แล้วจึงนำผลผลิตจากสัตว์ส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศอีกต่อหนึ่ง จะช่วยให้รายได้ของประเทศเพิ่มสูงขึ้นกว่าการส่งออกในรูปวัตถุดิบ และยังช่วยให้เกษตรกรมีงานทำมีรายได้เพิ่มขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อเศรษฐกิจของชาติ ในปี พ.ศ. 2523 ประเทศไทยผลิตข้าวโพดได้ 3 ล้านตัน ใช้ผลิตเป็น ... อาหารสัตว์เพียง 1.5 ล้านตัน (สงวน สันทรานุกูล 2523 : 11) ซึ่งเป็นปริมาณครึ่งหนึ่งของผลผลิตข้าวโพดที่ผลิตได้เท่านั้น จากตัวเลขอาหารสัตว์ที่ผลิตจากข้าวโพดดังกล่าว น่าจะพิจารณาส่งเสริมให้เลี้ยงสัตว์มากขึ้นได้โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ในรูปการค้า

หากจะพิจารณาการพัฒนาการทางเศรษฐกิจแล้ว การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางการเกษตรของเกษตรกรจากการเกษตรแบบยังชีพมาเป็นเกษตรกรรมเพื่อการค้านั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเกษตรกรเป็นขั้น ๆ โฮเซลิสต์ซ และคนอื่น ๆ (Hoselitz and others. 1965 : 17) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการพัฒนาการทางเศรษฐกิจตามแบบ เฟรดริช ลิสต์

ออกเป็น สี่อันดับ คือ

1. เศรษฐกิจการเลี้ยงสัตว์แบบเร่ร่อน (Pastoral economy)
2. เศรษฐกิจชนบท (Peasant economy)
3. เศรษฐกิจเกษตรกรรม-อุตสาหกรรม (Agricultural-Manufacturing economy)
4. เศรษฐกิจเกษตรกรรม-อุตสาหกรรม-พาณิชยกรรม (Agricultural-Manufacturing-Commercial economy)

แต่ละขั้นของกิจกรรมทางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ ปรากฏว่า เกษตรกรจะมีกิจนิสัยในการทำงาน แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด และสามารถจำแนกกิจกรรมแต่ละขั้นได้ ซึ่งตรงกับความคิดเห็นของ ประเสริฐ วิทยารัฐ (ประเสริฐ วิทยารัฐ 2524 : 1-21) ที่กล่าวว่า เกษตรกรแบบยังชีพ เกษตรกรจะทำงานตามสับาย การทำงานมีลักษณะเสี่ยงโชค ธรรมชาติมีอิทธิพลมาก เกษตรกรมีฐานะยากจน เวลาว่างมีมาก การอนามัยด้อย แต่หากเป็นการเกษตรแบบอุตสาหกรรม เกษตรกรจะต้องมีวินัยในการทำงานสูง ได้ผลผลิตสูง มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการพัฒนา เศรษฐกิจแต่ละขั้น จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยเฉพาะเกษตรกรที่อยู่ในชนบท เกษตรกร ควรจะเปลี่ยนรูปแบบทางเศรษฐกิจจากรูปแบบเพื่อยังชีพมาเป็นรูปแบบเพื่อการค้า เช่น เปลี่ยนรูปแบบจากการเพาะปลูกแบบยังชีพมาเป็นการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้า โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ที่ให้ผลตอบแทนสูงในระยะเวลาย่นสั้น คือ การเลี้ยงไก่กระทงหรือไก่พันธุ์เนื้อเพื่อการค้า เพราะใช้เวลาเลี้ยงสั้นเพียง 5 - 8 สัปดาห์ ก็สามารถส่งออกจำหน่ายได้ ในขณะที่การเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น โคเนื้อ โคนม ใ้เนื้อ จะต้องใช้เวลาเลี้ยง 4 - 5 ปี เป็นอย่างน้อยจึงจะได้รับผลตอบแทน นอกจากนี้ การเลี้ยงไก่กระทงยังใช้พื้นที่ในการทำฟาร์มไม่มากนัก เกษตรกรรายย่อยก็สามารถเลี้ยงได้ และหากได้รับผลดี ก็สามารถเพิ่มปริมาณการเลี้ยงได้ง่าย ปีหนึ่ง ๆ สามารถเลี้ยงได้ระหว่าง 4 - 5 รุ่น ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และมีงานทำตลอดปี ไม่ว่างานเป็นบางฤดูกาล เหมือนการเกษตรกรรมแบบยังชีพ แต่ทั้งนี้พฤติกรรมของเกษตรกรที่จะเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า จะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเกษตรกรรมแบบยังชีพโดยสิ้นเชิง

ปัจจุบันจำนวนประชากรของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เฉลี่ยประมาณปีละ

1 ล้านคน ดังนั้นความต้องการอาหารโปรตีนทั้งจากพืชและสัตว์จะมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นตามการเพิ่มของประชากร จึงเป็นการเหมาะสมที่จะส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระທေးให้มากขึ้น เพื่อให้สามารถสนองความต้องการอาหารโปรตีนของประชากรได้อย่างเพียงพอ (ผดุง ถูเดชะ 2522 :

3 - 16) นอกจากนี้ในด้านราคาจำหน่าย เนื้อไก่สดว่าเป็นอาหารประเภทเนื้อสัตว์ที่ราคาถูกเมื่อเปรียบเทียบกับเนื้อหมู เนื้อวัว และเนื้อควาย ดังตาราง 1 (วนิดา นิมนานไพโรจน์ : ๑๑, 2522 : 21)

ตาราง 1 แสดงราคาขายปลีกอาหารประเภทเนื้อสัตว์ในเขตกรุงเทพมหานครเฉลี่ยรายปี
(หน่วย : บาท/กิโลกรัม) -

ประเภท	2513	2514	2515	2516	2517	2518	2519	2520	2521	2522
เนื้อหมูแดง	21.24	19.25	20.47	22.10	31.44	30.76	31.61	35.65	34.65	37.64
เนื้อวัว-เนื้อ										
ความสันนอก	16.12	16.19	16.36	18.55	28.82	29.64	30.19	30.65	29.54	33.18
เนื้อวัว-เนื้อ										
ควายสันใน	29.39	27.48	28.27	30.94	40.58	42.45	45.66	46.24	46.68	52.68
เนื้อไก่	18.59	17.54	17.87	19.64	23.49	22.10	21.67	24.59	23.56	27.04

การที่เนื้อไก่เป็นอาหารโปรตีนที่มีราคาถูกกว่าเนื้อสัตว์ประเภทอื่น ๆ และคนทุกระดับชั้นสามารถบริโภคได้เพราะราคาไม่แพงจนเกินไปเอง จึงทำให้ประชาชนนิยมบริโภคเนื้อไก่เพิ่มมากขึ้นทุกปี เฉลี่ยเพิ่มขึ้นปีละ 15 เปอร์เซ็นต์

ไก่กระทงนอกจากจะเป็นอาหารโปรตีนที่มีคุณค่าและมีราคาถูกแล้ว การเลี้ยงไก่กระทงยังส่งเสริมให้เกิดงานประเภทต่าง ๆ ในวงจรการเลี้ยงไก่อีกมาก เช่น กิจกรรมผลิตอาหารสัตว์ การขนส่ง การบรรจุและการทำไก่แช่แข็ง เป็นต้น หากพิจารณาให้ละเอียดลงไปอีกจะพบว่า ไก่กระทง 1 ตัวขนาดน้ำหนัก 1.8 กิโลกรัม ต้องบริโภคอาหารสัตว์ถึง 3.6 กิโลกรัม อาหารไก่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 60 เป็นข้าวโพด ร้อยละ 12-15 เป็นกากถั่วเหลือง และอีกร้อยละ 10-12 เป็นปลาป่น ที่เหลือเป็นส่วนผสมอื่น ๆ เมื่อคิดคำนวณแล้วไก่กระทง 1 ตัวจะต้องใช้ข้าวโพดเพื่อผลิตเป็นอาหารสัตว์ตัวละ 2.16 กิโลกรัม กากถั่วเหลือง 0.54 กิโลกรัม ปลาป่น 0.432 กิโลกรัม ปีพ.ศ. 2524 ประเทศไทยมีไก่กระทงถึง 288 ล้านตัว ต้องใช้ข้าวโพดเพื่อผลิตเป็นอาหารสัตว์ 622 ล้านกิโลกรัม เกษตรกรสามารถผลิตข้าวโพดเฉลี่ยได้ไร่ละ 330 กิโลกรัม ดังนั้นจะต้องใช้พื้นที่เพาะปลูกข้าวโพดถึง 1,884,800 ไร่ ครอบคลุมหนึ่ง ๆ ใช้แรงงานเพาะปลูกข้าวโพดได้ประมาณ 20 ไร่ ดังนั้นจะต้องใช้แรงงานเกษตรกรถึง 94,250 ครอบครัว และยังคงอาศัยแรงงานเกษตรกรที่ปลูกถั่วเหลือง เกษตรกรที่ทำการประมงอีกนับหมื่นครอบครัว กว่าทุกอย่างจะกลายมาเป็นอาหารสัตว์ได้นั้นจะต้องอาศัยแรงงานจากการเดินรถ เดินเรือ แรงงานขนส่ง แรงงานด้านการผลิตอาหารสัตว์อีกมาก และถ้ารวมกรรมวิธีการผลิตไก่กระทงตั้งแต่ขั้นแรกจนถึงการส่งเนื้อไก่แช่แข็งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศแล้ว จะเห็นว่ามีส่วนในการสร้างงานเพิ่มขึ้นตั้งแต่การผลิตลูกไก่ การเลี้ยงไก่ การผลิตยาป้องกันและรักษาโรคไก่ การขนส่ง การตัดแต่งไก่ การแช่แข็ง เป็นต้น (ปัญหา โขติเทวัญ 2524 : 1) จึงนับได้ว่าการเลี้ยงไก่กระทงช่วยสร้างงานให้กับประชาชนอีกเป็นอย่างมาก ทำให้ประชาชนมีงานทำตลอดปี มีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นผลต่อเศรษฐกิจของชาติอีกด้วย

การเลี้ยงไก่กระทงให้ประโยชน์อย่างมากทั้งทางตรงและทางอ้อม ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นมีงานทำตลอดปี และยังเกิดงานประเภทต่าง ๆ เพิ่มขึ้นอีกมาก ซึ่งจะช่วยรองรับแรงงานการเกษตรสาขาอื่นที่มักว่างงานเป็นบางฤดูกาลได้เป็นอย่างดี การเลี้ยงไก่กระทงต้องอาศัยแรงงานมากจึงเหมาะกับประเทศไทย ที่มีแรงงานมากและค่าจ้างแรงงานต่ำ และยังสอดคล้องกับนโยบายการสร้างงานในชนบทของรัฐบาลที่จะช่วยให้แรงงานในชนบทมีงานทำในท้องถิ่นของตนเอง

ไม่ต้องอพยพมาหางานทำในกรุงเทพมหานคร แต่แรงงานที่จะใช้เลี้ยงไก่ นั้นจะต้องเป็นแรงงานที่มีประสิทธิภาพดีด้วย ดังนั้นในระยะแรกของการส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า คงจะประสบปัญหาและอุปสรรคอย่างแน่นอน เพราะการที่เกษตรกรซึ่งคุ้นเคยกับเกษตรกรรมแบบยังชีพเปลี่ยนอาชีพมาทำการเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้าซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจชั้นสูง เกษตรกรจะต้องเรียนรู้คุณสมบัติที่เหมาะสมอีกหลายประการ จึงจะทำให้การเลี้ยงไก่กระทงก้าวหน้าและประสบผลสำเร็จเป็นอย่างดี

การเลี้ยงไก่กระทง ยังมีผลพลอยได้จากการเลี้ยง เช่น มูลไก่และวัสดุรองพื้น สามารถทำรายได้ให้กับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ได้อีก วนิดา นิมมานไพโรจน์ (วนิดา นิมมานไพโรจน์ 2522 : 87) ศึกษาการเลี้ยงไก่กระทงในเขตภาคกลางเมื่อปี พ.ศ. 2521 พบว่า การเลี้ยงไก่กระทง 10,000 ตัว จะมีรายได้จากการขายมูลไก่และวัสดุรองพื้นถึง 1,500 บาท นอกจากนี้มูลไก่ยังนำมาผลิตก๊าซชีวภาพ (Biogas) ได้ ไทกานิดส์ และ ฮาเซน (Taiganides and Harzen. 1966 : 374 - 376) ทำการวิจัยเกี่ยวกับก๊าซชีวภาพที่ได้จากมูลสัตว์ และพบว่ามูลสัตว์ประเภทต่าง ๆ 100 ปอนด์ มูลสุกรสามารถผลิตก๊าซได้ 1,988 - 2,890 ลิตร มูลโคผลิตก๊าซได้ 1,704 - 2,272 ลิตร และมูลไก่ผลิตก๊าซได้มากที่สุดถึง 11,360 - 12,780 ลิตร เฉลี่ยแล้วมูลไก่ 100 ปอนด์ จะผลิตก๊าซได้มากกว่า มูลสุกรราว 5 เท่า มากกว่ามูลโคราว 6 เท่า และนอกจากนี้มูลไก่ที่หมักทำก๊าซไปแล้วยังสามารถนำไปใช้อีก

ปัจจุบันตลาดภายในประเทศมีความต้องการเนื้อไก่เพิ่มขึ้นทุกปี สำหรับตลาดต่างประเทศนั้น ประเทศไทยส่งเนื้อไก่เป็นสินค้าออกในรูปแบบเนื้อไก่แช่แข็งทำรายได้ให้กับประเทศเป็นมูลค่านับพันล้านบาท การส่งออกมีปริมาณและมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นทุกปี เช่น ปี พ.ศ. 2520 ประเทศไทยส่งเนื้อไก่แช่แข็งเป็นสินค้าออก 4,247,691.4 กิโลกรัม มูลค่า 161.56 ล้านบาท ปี พ.ศ. 2521 การส่งออกเพิ่มสูงขึ้นเป็น 9,907,214.6 กิโลกรัม หรือปริมาณเพิ่มขึ้นร้อยละ 133 คิดเป็นมูลค่า 396.29 ล้านบาท มูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2520 ร้อยละ 145 ปี พ.ศ. 2522 ส่งเนื้อไก่ออกเป็นปริมาณ 13,792,270.4 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 39 มีมูลค่า 689.71 ล้านบาท มูลค่าเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2521 ถึงร้อยละ 74 ปี พ.ศ. 2523 ส่งเนื้อไก่ออกปริมาณ 17,341,120.6 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นร้อยละ 26 มีมูลค่า 865.71 ล้านบาท มูลค่าเพิ่มขึ้นร้อยละ 25

ซึ่งปีนี้ทั้งปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นน้อยกว่าทุก ๆ ปี และในปี พ.ศ. 2524 ส่งเนื้อไก่ออกเพิ่ม ปริมาณเป็น 27,503,649.8 กิโลกรัมเพิ่มขึ้นร้อยละ 58 มูลค่า 1,179.69 ล้านบาท มูลค่า เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2523 ร้อยละ 36 และนับเป็นปีแรกที่มูลค่าเนื้อไก่ที่ส่งเป็นสินค้าออกมีมูลค่า เกิน 1 พันล้านบาท ดังตาราง 2 (เจริญ กองตาพันธุ์ 2525 : 25)

ตาราง 2 แสดงปริมาณและมูลค่าการส่งออกเนื้อไก่แช่แข็งของประเทศไทยเป็นรายปี

ปี พ.ศ.	ปริมาณ (กิโลกรัม)	เปอร์เซ็นต์ที่เพิ่มขึ้น	มูลค่า (ล้านบาท)	เปอร์เซ็นต์ที่เพิ่มขึ้น
2520	4,247,691.4	-	161.56	-
2521	9,907,214.6	133	369.29	145
2522	13,792,270.4	39	689.71	74
2523	17,341,120.6	26	865.71	26
2524	27,503,649.8	58	1,179.69	36

ประเทศที่เป็นลูกค้ารายใหญ่ที่สั่งซื้อสินค้าเนื้อไก่แช่แข็งจากประเทศไทยคือ ญี่ปุ่น โดย ญี่ปุ่นสั่งซื้อเนื้อไก่แช่แข็งจากไทยมากกว่าร้อยละ 90 ของเนื้อไก่ที่ประเทศไทยส่งเป็นสินค้าออก และคิดเป็นร้อยละ 26 ของเนื้อไก่ที่ญี่ปุ่นสั่งซื้อเข้าประเทศ นอกจากนี้ยังมีประเทศรมาเนีย ออสเตรเลีย สิงคโปร์ และประเทศกลุ่มตะวันออกกลาง ที่สั่งซื้อเนื้อไก่แช่แข็งจากประเทศไทยเสมอ จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าตลาดจำหน่ายเนื้อไก่แช่แข็งไม่มีปัญหา ดังนั้นจึงควรส่งเสริม การเลี้ยงไก่กระทางเพื่อการค้าให้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

การเลี้ยงไก่ในประเทศไทยทำกันมานานแล้ว แต่เป็นการเลี้ยงเพียงเล็กน้อยเพื่อใช้ บริโภคในครอบครัวหากมีมากเกินความต้องการ ก็จะนำออกจำหน่าย ต่อมาเมื่อประมาณ 50 - 60 ปี มาได้มีการตื่นตัวเลี้ยงไก่เป็นอาชีพบ้าง แต่ก็เป็นการเลี้ยงตามธรรมชาติ ระยะเวลาจึงเริ่มมี

การเลี้ยงไก่เพื่อการค้าขึ้น โดยเริ่มครั้งแรกที่ฟาร์มบางเบิด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ หม่อมเจ้าสิทธิพร กฤดากรเป็นผู้ทรงดำเนินการ (ภาควิชาสัตวบาล 2523 : 72 - 73) ต่อมาจึงมีการขยายไปเลี้ยงตามโรงเรียนเกษตรกรรมต่าง ๆ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยมีหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจเป็นผู้ดำเนินการ แต่ส่วนใหญ่เป็นการเลี้ยงไก่ไข่ จนเมื่อปี พ.ศ. 2500 จึงเริ่มมีการเลี้ยงไก่กระทางซึ่งเป็นไก่พันธุ์เนื้อ ลูกผสมที่มีคุณภาพสูง เติบโตเร็วใช้เวลาเลี้ยงสั้นประมาณ 5 - 8 สัปดาห์ ก็สามารถจำหน่ายได้ในระหว่างปี พ.ศ. 2500 - 2508 การเลี้ยงไก่กระทางยังไม่แพร่หลายนัก และในปี พ.ศ. 2509 กระทรวงมหาดไทยได้ส่งเสริมให้มีการเลี้ยงไก่เพิ่มขึ้น มีการส่งไก่พันธุ์เนื้อจากสหรัฐอเมริกาเข้ามา สร้างโรงเรือนสำหรับเลี้ยงไก่ที่อำเภอหนองจอก 2 โรงเรือน เพื่อให้มีการผลิตลูกไก่เพิ่มขึ้น (สำนักงานสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2510 : 110) ดังนั้นจากปี พ.ศ. 2510 เป็นต้นมา การเลี้ยงไก่กระทางก็เริ่มแพร่หลายมากขึ้น มีการเปลี่ยนแปลงขนาดของฟาร์มจากการทำฟาร์มไก่ขนาดเล็ก 500 - 1,000 ตัว มาเป็นฟาร์มขนาดใหญ่เลี้ยงนับหมื่นตัว เปลี่ยนแปลงจากอาชีพเสริมหรืออาชีพรองมาเป็นอาชีพหลัก จนปัจจุบันกลายเป็นอุตสาหกรรม การเกษตรที่สำคัญแขนงหนึ่งของประเทศไทย ปริมาณการผลิตไก่กระทางโดยเฉลี่ยจะเพิ่มขึ้นเกือบทุกปี จะมีเพียงบางปีที่การผลิตมีปริมาณลดลงการผลิตในแต่ละปีมีปริมาณและอัตราการเพิ่มลด ดังตาราง 3 (วนิดา นิมนานไพโรจน์ 2522 : 19)

ตาราง 3 แสดงประมาณการการผลิตและอัตราการเปลี่ยนแปลงจำนวนไก่กระทางของไทยเป็นรายปี

ปี พ.ศ.	ประมาณการ (ล้านตัว)	อัตราเพิ่ม (+) ลด (-) ร้อยละ
2515	52.78	-
2516	61.81	+ 17.10
2517	47.80	- 22.67
2518	53.86	+ 12.68
2519	49.89	- 7.39
2520	46.31	- 7.17
2521	65.32	+ 16.00

ปริมาณการผลิตและการเลี้ยงไก่กระทางจะแตกต่างกันในแต่ละปี ราคาจำหน่ายจะมีผลต่อปริมาณการเลี้ยงไก่ ในปีใดที่ต้นทุนการผลิตไก่กระทางสูงกว่าราคาขายเกษตรกรจะเลี้ยงไก่น้อยลง แต่ถ้าหากปีใดราคาดีเกษตรกรมีกำไร ก็จะทำให้ปริมาณไก่ที่เลี้ยงเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาของ ลาร์เซน และ วุลลอป สาระรับ (Larsen and Wullop Sararup. 2512 : 12) เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ใน 11 จังหวัดภาคกลางของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2511 พบว่า การเลี้ยงไก่กระทางเพื่อการค้าตั้งแต่ 500 ตัวขึ้นไปมีจำนวน 178 ฟาร์ม ต่อมาจากการสำรวจของ วนิดา นิมนานไพโรจน์ (วนิดา นิมนานไพโรจน์ 2522 : 13) พบว่า จำนวนฟาร์มไก่ที่เลี้ยงเพื่อการค้าในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี นครปฐม เพิ่มจาก 814 ฟาร์ม ในปี พ.ศ. 2516 ถึง 2517 ซึ่งสำรวจโดยกองเศรษฐกิจเกษตรมาเป็น 1,134 ฟาร์ม ในปี พ.ศ. 2522 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ากิจการเลี้ยงไก่ขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นอกจากผลกำไรจะเป็นแรงจูงใจให้ผู้เลี้ยงไก่เพิ่มจำนวนมากขึ้นแล้ว ยังมีบริษัทเอกชนหลายรายที่ผลิตอาหารสัตว์ ลูกไก่ และยาป้องกันโรคสำหรับไก่กระทางออกจำหน่ายให้บริการแก่เกษตรกร และมีการประกันราคาขาย จึงทำให้มีเกษตรกรสนใจเลี้ยงไก่กระทางเพิ่มขึ้น กิจการเลี้ยงไก่จึงแพร่หลายมาก แต่แหล่งที่เลี้ยงไก่กระทางที่สำคัญและใหญ่ที่สุดของประเทศไทยยังจำกัดอยู่เพียงภาคกลางซึ่งได้แก่ จังหวัดที่อยู่รอบ ๆ กรุงเทพมหานคร เช่น นครปฐม ฉะเชิงเทรา ชลบุรี นครนายก ปราจีนบุรี และตามจังหวัดใหญ่ ๆ เช่น นครสวรรค์ เชียงใหม่ นครราชสีมา ส่วนจังหวัดอื่น ๆ การเลี้ยงไก่เพื่อการค้ายังไม่แพร่หลายนัก จึงควรจะมีการส่งเสริมให้มีการเลี้ยงไก่กระทางเพื่อการค้าตามจังหวัดใหญ่ ๆ ในภาคอื่น นอกเหนือจากภาคกลางที่มีการเลี้ยงไก่อย่างหนาแน่นแล้ว

จากผลที่พบว่าการเลี้ยงไก่กระทางเพื่อการค้ามากในจังหวัดที่อยู่ในเขตภาคกลางรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร จึงน่าจะศึกษาถึงปัจจัยและสภาวะที่เหมาะสมในการเลี้ยงไก่กระทางเพื่อการค้า เช่น ปัจจัยที่เกษตรกรเลือกที่ตั้งฟาร์ม รูปแบบการกระจายของฟาร์มในพื้นที่นั้น ต้นทุนการผลิตกับขนาดฟาร์มที่เหมาะสม การใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ การดูแลสุขภาพ รวมทั้งจำนวนครั้งที่กำไรหรือขาดทุนที่ผลต่อการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของฟาร์มไก่กระทางในแต่ละปี เพื่อจะได้นำปัจจัยและรูปแบบที่เหมาะสมเหล่านี้ไปดำเนินการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระทางในจังหวัดใหญ่ ๆ ตามภาคต่าง ๆ ของประเทศ

ที่มีความต้องการเมื่อใกล้จะต่อไป การศึกษาค้นคว้านี้จะกำหนดในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา เพราะเป็นจังหวัดที่มีการเลี้ยงไก่กระทงเป็นจำนวนมาก จากการสำรวจจำนวนเบ็ด-ไก่ รายจังหวัดทั่วประเทศ เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2523 โดยกองเศรษฐกิจการเกษตร (กองเศรษฐกิจการเกษตร 2525 : 3) พบว่า จังหวัดฉะเชิงเทราเลี้ยงไก่มากที่สุดในประเทศไทย โดยเลี้ยงรวมกันถึง 3,423,304 ตัว คิดเป็นร้อยละ 16.37 ของจำนวนไก่ทั้งประเทศ อำเภอที่เลี้ยงไก่มากที่สุด ได้แก่ อำเภอบางคล้า อำเภอพนมสารคาม และอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

ความมุ่งหมายของการค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทง เลือกพื้นที่ตั้งฟาร์ม
2. เพื่อศึกษาการกระจายของที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง
3. เพื่อศึกษาขนาดฟาร์มที่เหมาะสมในการเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า
4. เพื่อศึกษาการใช้แรงงานเฉลี่ยต่อปีของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทง
5. เพื่อศึกษาถึงการสู่ขากับบาลที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงต้องปฏิบัติ
6. เพื่อศึกษาถึงจำนวนครั้งที่กำไรหรือขาดทุนที่ทำให้จำนวนฟาร์มไก่กระทงในแต่ละปี

เพิ่มจำนวนขึ้นหรือลดลง

สมมติฐานของการศึกษาค้นคว้า

1. ปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทง เลือกพื้นที่ตั้งฟาร์ม มีอย่างน้อย 5 ประการ คือ
 - 1.1 มีเส้นทางคมนาคมขนส่งทางบกที่สะดวกรวดเร็ว
 - 1.2 อยู่ใกล้แหล่งวัตถุดิบและแหล่งตลาดรับซื้อขนาดใหญ่
 - 1.3 มีบริการไฟฟ้าและสามารถหาน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี
 - 1.4 ได้รับบริการจากตัวแทน หรือบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ และยารักษาโรค
 - 1.5 ค่าจ้างแรงงานถูก
2. การกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระทงน่าจะสับกลุ่มเป็นกระจุก
3. ฟาร์มขนาดใหญ่น่าจะใช้ต้นทุนเพื่อการผลิตไก่กระทงเฉลี่ยต่อตัวต่ำสุด

4. เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระตัง น่าจะใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่กระตังสูงกว่า เกษตรกรแรงงานมาตรฐานเล็กน้อยในรอบ 1 ปี
5. เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระตังน่าจะมีการดูยาภิบาลอยู่ในเกณฑ์สูง
6. ต้นทุนการผลิตที่สูงกว่ารายขายมากกว่า 1 ครั้ง ในรอบ 1 ปี น่าจะทำให้จำนวน ฟาร์มไก่กระตังในช่วงปลายปีของแต่ละปีลดลง

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ทราบถึงปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระตัง
2. ทำให้ทราบถึงลักษณะการกระจายตัวของฟาร์มไก่กระตัง
3. ทำให้ทราบถึงปัจจัยที่เหมาะสมซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จ และการเปลี่ยนแปลงจำนวน ฟาร์มไก่กระตัง อันเนื่องมาจากความแตกต่างของต้นทุนการผลิตกับรายขาย
4. เพื่อเป็นแนวทางให้เกษตรกรเรียนรู้คุณสมบัติที่เหมาะสมในการทำฟาร์มไก่กระตัง ให้ประสบผลสำเร็จ และเป็นแนวทางสำหรับเกษตรกรที่จะเลี้ยงไก่กระตังเพื่อการค้าตามภาค ต่าง ๆ ของประเทศไทย
5. เพื่อเป็นประโยชน์แก่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระตังเพื่อการค้าจะได้ปรับปรุงกิจการ ของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้อยู่ได้ของเกษตรกรเพิ่มสูงขึ้น และยังช่วยเพิ่มพูนรายได้ของประเทศไทย อีกด้วย

ขอบเขตในการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาครั้งนี้จะกระทำกับเกษตรกรที่เลี้ยงไก่กระตังเพื่อการค้าในเขตอำเภอเมือง จะเขียงเทรา และอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา เพราะเป็นเขตที่มีการเลี้ยงไก่หนาแน่น มีฟาร์มไก่กระตังรวมกันเป็นจำนวน 114 ฟาร์ม ใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย แล้วเลือกกลุ่มตัวอย่าง ไว้ 40 ฟาร์ม แยกเป็นฟาร์มขนาดเล็ก 20 ฟาร์ม และฟาร์มขนาดใหญ่ 20 ฟาร์ม

เกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ศึกษาครั้งนี้

1. การทำฟาร์มไก่กระทงในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา และอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ทำกันหนาแน่นมากกว่าพื้นที่อื่น และเกษตรกรส่วนใหญ่จะยึดอาชีพการเลี้ยงไก่กระทง เป็นอาชีพหลัก
2. ฟาร์มมีขนาดต่าง ๆ กัน
3. สะดวกในการเดินทางเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การศึกษาครั้งนี้จะศึกษาเฉพาะเรื่อง ตามที่กำหนดไว้ในจุดมุ่งหมายและขอบเขตของการวิจัยเท่านั้น
2. ข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้จากหน่วยราชการ และจากการสัมภาษณ์ถือว่าเป็นข้อมูลที่ถูกต้อง

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. การทำฟาร์มไก่กระทงเพื่อการค้าหมายถึง การเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อที่เกษตรกรเลี้ยงเป็นอาชีพตลอดปี ปีละ 4 - 5 รุ่น แต่ละรุ่นจะเลี้ยงไก่ไม่น้อยกว่า 3,000 ตัว
2. ไก่กระทง (Broiler) หมายถึงไก่พันธุ์เนื้อลูกผสม โตเร็ว มีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อสูง ใช้เวลาเลี้ยงสั้น ๆ ประมาณ 5 - 8 สัปดาห์ ก็สามารถสับออกจำหน่ายได้
3. ฟาร์มขนาดเล็กในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ฟาร์มที่เลี้ยงไก่กระทงระหว่าง 3,000 - 7,999 ตัว ต่อรุ่น
4. ฟาร์มขนาดใหญ่ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง ฟาร์มที่เลี้ยงไก่กระทงตั้งแต่ 8,000 ตัวขึ้นไปต่อรุ่น
5. แรงงานในการทำฟาร์มไก่กระทงหมายถึง แรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงไก่กระทง มีอายุตั้งแต่ 14 ปีขึ้นไปทำงานวันละ 8 ชั่วโมง เรียกว่า 1 แรงงานคน-วัน (1 Man-Day) หรือตามมาตรฐานสากลทำงานປະ 2,400 ชั่วโมง

6. ต้นทุนการผลิตหมายถึง ต้นทุนที่เกษตรกรใช้ในการเลี้ยงไก่กระທးเพื่อการค้ำ
แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

6.1 ต้นทุนผันแปร เช่น ค่าลูกไก่ อาหารไก่ ค่าแรงงาน ค่ายาป้องกันและ
รักษาโรคไก่ ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมันก๊าด เป็นต้น

6.2 ต้นทุนคงที่ เช่นค่าใช้ที่ดิน ค่าเสื่อมโรงเรือน และอุปกรณ์เลี้ยงไก่
ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร เครื่องยนต์ เป็นต้น

7. การทำวัดขึ้นหมายถึง การสร้างภูมิภาคกันโรคให้กับไก่กระທး อาจทำได้โดยการฉีด
วัดขึ้นเข้าใต้ปีก หยอดเข้าจมูก หรือใช้วัดขึ้นละลายน้ำให้ไก่กินก็ได้

ทฤษฎี เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

เป็นที่ยอมรับกันทั่วโลกแล้วว่า การเลี้ยงไก่กระตังนั้น สามารถทำเป็นอาชีพหลักได้แน่นอน ทั้งยังจัดเป็นอุตสาหกรรมการเกษตรที่ให้ผลตอบแทนแก่ผู้เลี้ยงเป็นอย่างดีและรวดเร็ว เมื่อเปรียบเทียบกับงานเลี้ยงไก่กระตังกับงานเกษตรกรรมสาขาอื่นหรืออุตสาหกรรมการเกษตรอื่น ๆ การเลี้ยงไก่กระตังให้ผลตอบแทนได้ดีกว่า ทั้งนี้เพราะตัวไก่เปรียบเสมือนโรงงานหรือเครื่องจักรที่ทำหน้าที่สร้างเนื้อสร้างไข่ หากผู้เลี้ยงที่เลี้ยงไก่เพื่อการค้า และดำเนินการเลี้ยงให้ถูกวิธี มีการดูยาภิบาลที่ดี รู้จักวางแผนฟาร์มให้เหมาะสม ศึกษาความต้องการของตลาดราคาและต้นทุน การผลิตอย่างรอบคอบ จะทำให้การเลี้ยงไก่กระตังเป็นอาชีพสำคัญของเกษตรกรได้ ปัจจุบันการเลี้ยงไก่กระตังมีอยู่หนาแน่นในเขตภาคกลาง จากการสำรวจของกองเศรษฐกิจการเกษตร (กองเศรษฐกิจการเกษตร 2521 : 2) เมื่อปี พ.ศ. 2516 - 2517 เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ทั่วประเทศไทยว่า ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา นครปฐมและกรุงเทพมหานคร มีการเลี้ยงไก่คิดเป็นร้อยละ 30.35 ของจำนวนไก่ทั่วประเทศ ดังกล่าวได้ว่าภาคกลางเป็นแหล่งเลี้ยงไก่หนาแน่นที่สุด แต่ปรากฏว่าในภาคอื่น ๆ ของประเทศ โดยเฉพาะภาคเหนือและภาคใต้มีการเลี้ยงไก่กระตังกันน้อยมาก เพียงร้อยละ 10 และร้อยละ 5 ตามลำดับ ซึ่งน่าจะศึกษาถึงปัจจัยและสภาวะที่เหมาะสมที่ทำให้เกษตรกรเลือกทำเลที่ตั้งทำฟาร์มไก่กระตังหนาแน่นในภาคกลาง ลักษณะการกระจายของฟาร์มไก่ ต้นทุนการผลิตและขนาดฟาร์มที่เหมาะสม การใช้แรงงาน การดูยาภิบาล รวมทั้งภาวะตลาดและราคาจำหน่าย เพื่อนำปัจจัยและรูปแบบที่เหมาะสมไปส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระตังในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย การศึกษาจะแยกเป็นเรื่อง ๆ โดยศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ เกี่ยวข้อง

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกร เลือกรับค่าเช่าที่ดินฟาร์มไม่กระทบ

การเลือกรับค่าเช่าที่ดินฟาร์ม ควรจะพิจารณาให้รอบคอบก่อนที่จะลงมือดำเนินการ ฟาร์มโดยทั่วไปจะต้องคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติหรือปัจจัยทางภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมเป็นหลัก และต้องคำนึงถึงทรัพยากรทางเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย เพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำที่สุด และจะต้องเป็นแหล่งที่มีอุปสงค์มากเพียงพออีกด้วย ฟาร์มเลี้ยงไก่ที่จังหวัดอุทัยธานี อาจจะไม่ค่อยได้ขายและมีต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำที่สุด แต่เนื้อไก่จะขายได้น้อยเพราะห่างไกลกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นตลาดใหญ่ กิจกรรมอาจจะประสบความล้มเหลวเพราะอุทัยธานีมีอุปสงค์น้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับกรุงเทพมหานคร ในกรณีนี้อาจจะกล่าวได้ว่าต้นทุนต่อหน่วยของสินค้าจะสูงมาก และสูงกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่รอบ ๆ กรุงเทพมหานคร (ปัจจัย บุญนาค 2515 : 245)

ตามปกติทฤษฎีที่ตั้งโรงงานมักมุ่งเน้นให้ความสำคัญทางด้านต้นทุนการผลิตยิ่งกว่าอุปสงค์ สถานที่ตั้งหรือแหล่งผลิตที่เหมาะสมจะต้องเป็นแหล่งที่ต้นทุนต่อหน่วยในการจัดหาวัตถุดิบ การดำเนินงานผลิตและการขนส่งสินค้าออกสู่ตลาดด้วยต้นทุนต่ำที่สุด การสรุปดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดการเข้าใจผิด เพราะไม่มีการคำนึงถึงปริมาณของสินค้าที่จะจำหน่าย สินค้าอาจจะผลิตได้ด้วยต้นทุนต่ำจริง แต่ขายได้ปริมาณน้อยสถานที่ตั้งนั้นย่อมไม่เป็นที่พึงปรารถนา ดังนั้นการพิจารณาที่ตั้งจะต้องนำอุปสงค์มาประกอบการพิจารณาด้วยเสมอ ถึงแม้จะมีความสำคัญน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การพิจารณาด้านต้นทุนการผลิตก็ตาม (ปัจจัย บุญนาค 2515 : 245) ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับ บุญส่ง ว่องกิจไพศาล (บุญส่ง ว่องกิจไพศาล 2523 : 60 - 61) ที่กล่าวไว้ว่า หน่วยการผลิตควรตั้งในแหล่งที่หาตลาดง่าย (Output Oriented) และพยายามหาสถานที่ตั้งที่มีความได้เปรียบในแง่การเข้าถึงตลาด (Accesses to Markets) ให้มากที่สุด หรืออาจจะกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าผู้ผลิตจะตัดสินใจเลือกสถานที่ใดเป็นที่ตั้งนั้น จะต้องมีการเปรียบเทียบอุปสงค์ที่มีต่อผลผลิตของผู้ผลิตในบริเวณต่าง ๆ บริเวณใดที่มีอุปสงค์สูงที่สุดก็จะเป็นที่ตั้งฟาร์มที่เหมาะสม ดังนั้นค่าเช่าที่ดินฟาร์มที่ดีที่สุดสมควรจะเป็นบริเวณที่ขาดแคลนสินค้า (Deficit Area) ทั้งนี้จะทำให้สินค้าที่ผลิตได้ขายได้ราคาดีที่สุด

บราวน์ (Brown, 1946 : 27 - 53) นักเศรษฐศาสตร์ชาวสหรัฐอเมริกา กล่าวถึง การเลือกที่ตั้งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การอุตสาหกรรม หรือการเกษตรกรรมว่า กิจกรรม การผลิตเหล่านั้นจะต้องคำนึงถึงปัจจัยที่สำคัญ ดังนี้

1. ความสะดวกในการซื้อหาวัตถุดิบ
2. ความสะดวกในการจัดหาแรงงาน
3. ราคาที่ดินถูก
4. ความไม่แออัดของกิจกรรมนั้น สามารถขยายกิจการได้สะดวก
5. นโยบายของรัฐในการจัดหาพื้นที่ให้เป็นนิคม เพื่อกิจกรรมการผลิตนั้น ๆ
6. ความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง

ทั้งนี้การผลิตใดจะเลือกที่ตั้งใด ย่อมแล้วแต่ความเหมาะสมของกิจกรรมนั้น ๆ โดยเฉพาะ

นิதிய์ ถาวรกันต์และอุทัย มัชวาม (นิதிய์ ถาวรกันต์และอุทัย มัชวาม 2517 :

201 - 202) กล่าวว่า การที่จะตั้งฟาร์มไก่กระทงนั้นจะต้องคำนึงถึงตลาดที่จะขายผลผลิต พื้นที่ที่จะก่อสร้างฟาร์มจะต้องพิจารณาการขนส่ง เป็นสำคัญ การสร้างฟาร์มไก่ไว้ในระยะที่ไม่ห่าง ตลาดจนเกินไปจะช่วยให้จำหน่ายไก่ได้ราคาดี เพราะสิ้นเปลืองค่าขนส่งน้อย แต่อย่างไรก็ตาม จำเป็นจะต้องคำนึงถึงสภาพอื่น ๆ ประกอบกันด้วย โดยเฉพาะการจัดหาที่ดินซึ่งอยู่ใกล้ย่านการค้า ใกล้ชุมชนย่อมจะต้องซื้อในราคาแพง และในขณะที่ยกราคาจ้างแรงงานที่อยู่ใกล้ชุมชนก็จะสูงตามไปด้วย จากการที่การเลี้ยงไก่กระทงต้องเลี้ยงเป็นจำนวนมาก ย่อมมีเสียงอีกกึกและกลิ่นเหม็นจากมูลไก่ จึงจำเป็นต้องหาพื้นที่ให้ห่างไกลชุมชนพอสมควร จะได้ไม่ก่อให้เกิดความรำคาญและทำลาย สุขภาพผู้อื่น นอกจากนี้ฟาร์มไก่กระทงที่ทันสมัยในปัจจุบันจะต้องมีน้ำประปาและกระแสไฟฟ้าที่ราคา ค่อนข้างถูก

ฝ่ายเทคนิคและวิชาการบริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2522 : 1)

กล่าวว่า ก่อนที่จะลงมือเลี้ยงไก่ ควรพิจารณาถึงปัญหาเรื่องตลาดก่อนว่า ชีตความสามารถของ การจำหน่ายไก่ในท้องที่ที่จะทำฟาร์มนั้นมีขนาดมากน้อยเพียงใด เพราะจะทำให้ทราบว่าควรจะเริ่มต้นเลี้ยงไก่เป็นจำนวนเท่าใดจึงจะเพียงพอที่จะป้อนตลาด และควรจะคาดคะเนถึงการขยายตัว

ของตลาดในอนาคตด้วย หากเลี้ยงไก่แล้วไม่สามารถขายได้หรือขายได้ไม่หมดหรือขายได้ราคาไม่ดี จะต้องประสบกับการขาดทุนอย่างแน่นอน ดังนั้น จะต้องมั่นใจในเรื่องตลาดนี้เสียก่อนที่จะตัดสินใจลงมือเลี้ยงไก่

วิศิษฐ์ ไชยศรีสงคราม (วิศิษฐ์ ไชยศรีสงคราม 2522 : 5 - 13) ได้ให้ข้อเสนอแนะในการเลือกที่ตั้งฟาร์มไก่ไว้ดังนี้ คือ

1. ที่ดินและราคา ที่ดินที่ตั้งฟาร์มไก่ไม่ควรใกล้ชุมชนมากนัก เพราะกลิ่นเหม็นจากมูลไก่นอกจากจะรบกวนเพื่อนบ้านแล้ว โรคระบาดชนิดต่าง ๆ ก็มักจะเกิดได้ง่าย เพราะประชาชนที่ผ่านไปมาจะเป็นตัวนำเชื้อโรคมากระบาดในฟาร์ม ราคาที่ดินก็ไม่ควรแพงจนเกินไป ซึ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตสูง และที่ดินนั้นควรจะขยับขยายได้เมื่อกิจการฟาร์มไก่ก้าวหน้ายิ่งขึ้น
2. สภาพพื้นที่ บริเวณที่จะตั้งฟาร์มไก่กระทรวงจะมีการระบายถ่ายเทอากาศได้ดี ลมไม่โกรก มีร่มไม้บังแดดในตอนบ่าย พื้นที่ต้องไม่เป็นหลุมเป็นบ่อหรือชื้นแฉะ ดินควรจะ เป็นดินปนทรายน้ำซึมผ่านได้ง่าย สภาพพื้นที่ควรลาดเทในลักษณะหลังเต่า ช่วยทำให้การระบายน้ำทำได้รวดเร็ว น้ำไม่ท่วมทั้งในฤดูฝนหรือช่วงน้ำหลาก ภูมิประเทศเป็นที่กำบังลมได้ดี
3. เพื่อนบ้านและจำนวนประชากร ควรจะศึกษาถึงจำนวนประชากรที่อยู่อาศัยในบริเวณนั้นด้วยว่า มีความหนาแน่นเพียงใด จะช่วยให้การแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเป็นพิษทำได้ง่ายขึ้น
4. สถานที่ตั้งฟาร์ม ควรอยู่ในกลุ่มผู้เลี้ยงไก่ด้วยกัน เพราะถ้าไปตั้งในชุมชนอื่น จะมีปัญหามากมายและมักจะมีปัญหาอื่นตามมาเพราะกลิ่นและเสียงจะรบกวนเพื่อนบ้าน
5. มีไฟฟ้าใช้ เพราะนอกจากจะให้แสงสว่างแล้ว อุปกรณ์การเลี้ยงไก่บางอย่างยังต้องใช้ไฟฟ้าด้วย
6. มีน้ำสะอาดและมีปริมาณเพียงพอที่จะให้ไก่กิน และใช้ล้างทำความสะอาดฟาร์มไก่อีกด้วย
7. จะต้องมียาอาหารที่มีคุณภาพดี หาซื้อได้ง่าย และมีปริมาณเพียงพอกับความต้องการ
8. การขนส่งต้องสะดวก ถนนต้องอยู่ในสภาพดีใช้ได้ตลอดเวลา

9. ต้องอยู่ใกล้ตลาด จะทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งน้อย

มอร์เลย์ (Morley. 1978 : 11 - 13) กล่าวว่า กิจกรรมเลี้ยงไก่กระตังเพื่อการค้าในบริเวณแหลมเตลมาร์วของสหรัฐอเมริกา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับระยะทางที่จะไปสู่ตัวบอร์คซึ่งเป็นตลาดใหญ่ และตลาดอื่น ๆ ที่สำคัญทางภาคตะวันออก เพราะช่วยประหยัดค่าขนส่งได้มาก นอกจากนี้ยังสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ คือ

1. มีความสัมพันธ์กับอากาศที่ไม่หนาวจัดในฤดูหนาว
2. สัมพันธ์กับต้นทุนค่าอุปกรณ์และโรงเรือนราคาถูก
3. มีความสัมพันธ์กับค่าแรงงานถูก
4. รูปแบบของพื้นที่ที่เป็นดินหรือทราย
5. ข้อกำหนดเกี่ยวกับการจ้างแรงงาน ค่าบรรทุก และข้อตกลงของแรงงานในช่วงฤดูหนาว

ดาร์ราห์ (Darrah. 1952 : 10 - 11) ให้ความเห็นเกี่ยวกับที่ตั้งฟาร์มไก่กระตังของสหรัฐอเมริกาตรงกับมอร์เลย์ โดยกล่าวว่า แหลมเตลมาร์ว มีการเลี้ยงไก่หนาแน่น ทั้งนี้เพราะค่าจ้างแรงงานถูกกว่าบริเวณอื่น และบริเวณอื่นนั้นความเหมาะสมในการตั้งฟาร์มไก่มีจำกัด เช่นเดียวกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีนที่มีการเลี้ยงไก่กันมากในคอมมูนต่าง ๆ เหตุผลสำคัญคือค่าจ้างแรงงานต่ำมากนั่นเอง (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2524 : 6)

ฮาเบอร์แมน (Haberman. 1956 : 6 - 7) ให้ความเห็นว่า การผลิตเนื้อไก่หรือไข่ที่ดี จะต้องอยู่ใกล้ศูนย์กลางขนาดใหญ่ที่ประชากรอาศัยอยู่มาก จะช่วยให้ได้รับประโยชน์จากการตลาดสูง และรองลงไปคือความสามารถในการขนส่งที่มีประสิทธิภาพ เพื่อขนส่งผลิตภัณฑ์จากฟาร์มออกสู่ตลาดได้สะดวกและรวดเร็ว

กู๊ดแมน (Goodman. 1960 : 132) กล่าวว่า ประการแรกที่เกษตรกรจะเลือกทำเลที่ตั้งฟาร์ม จะต้องอยู่ใกล้ตัวเมืองและต้องมีคนนัดใช้ได้ทุกฤดูกาล โดยเฉพาะในช่วงฤดูหนาวที่มีหิมะปกคลุมและในฤดูใบไม้ผลิที่มีหิมะละลาย ทั้งยังต้องคำนึงถึงประโยชน์ในภายหน้าก่อนจะลงมือปฏิบัติด้วย

สถานที่ตั้งฟาร์มไก่ในกลุ่มประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นิยบลำรูปคู่สัตว์อาเซียน (Asian Livestock. 1977 : 11) รายงานว่า จุดลำหกรรรมการเลี้ยงไก่ในประเทศพม่า เจริญขึ้นในแถบขานเมืองใกล้กับเมืองใหญ่ที่มีประชากรมาก ซึ่งสอดคล้องกับการเลี้ยงไก่ในประเทศ อินโดนีเซีย ที่มีการเลี้ยงไ้มากกว่า 100 ล้านตัว ต่อปี และ 2/3 ของจำนวนไก่ที่เลี้ยงอยู่ ในเมืองจาร์กาทา บนเกาะชวา (Asian Livestock. 1976 : 12)

เชื้อ สุทธิวนิช (เชื้อ สุทธิวนิช 2518 : 551) ได้ศึกษาสภาพการทำฟาร์มสัตว์ปีก ในฟิลิปปินส์ เมื่อปี พ.ศ. 2516 พบว่า แหล่งเลี้ยงสัตว์ที่สำคัญคือจังหวัดที่อยู่ห่างจากกรุงมะนิลา ในรัศมีประมาณ 100 กิโลเมตร เพราะมะนิลาเป็นแหล่งตลาดที่ใหญ่ที่สุดในฟิลิปปินส์ ซึ่งสอดคล้อง กับความคิดเห็นของ ลุ่มล แลงดี (ลุ่มล แลงดี 2516 : 65) และนิตย ธารวกันต์ (นิตย ธารวกันต์ 2522 : 7) ที่กล่าวว่า การเลี้ยงไก่เพื่อการค้าในประเทศไทยไม่ควรห่าง จากกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นตลาดใหญ่ที่สุดเกินกว่า 50 กิโลเมตร และ 100 กิโลเมตรตามลำดับ เพราะจะช่วยประหยัดค่าขนส่ง ปัจจุบันการส่งไก่มีชีวิตจากฟาร์มมายังตลาดกรุงเทพมหานคร ค่าขนส่งกิโลกรัมละ 1 บาท ต่อระยะทาง 100 กิโลเมตร หากระยะทางไกลกว่านั้นจะเสียค่าขนส่ง เพิ่มขึ้น ผู้ซื้อจะตัดราคาไก่มีชีวิตเพื่อชดเชยค่าขนส่งที่เพิ่มขึ้น จะทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์ น้อยลง

จากการศึกษาเรื่องการเลี้ยงไก่ของทวีปอเมริกาใต้ในระหว่างปี ค.ศ. 1961 - 1963 ของ โทมาน (Thoman and other. 1976 : 74 - 75) และคณะผู้เชี่ยวชาญเรื่องไก่ ประจำกลุ่มประเทศลาตินอเมริกาพบว่า การเลี้ยงไก่ส่วนใหญ่ของประเทศปารากวัย เลี้ยงกัน ตามฟาร์มทั่วไป ฟาร์มที่เลี้ยงไก่เพื่อการค้าจะตั้งอยู่ในเมืองอะซุนซิโอน ซึ่งเป็นเมืองหลวงและมีประชากรอาศัยอยู่รอบ ๆ เมืองนี้ เป็นจำนวนมาก

การพิจารณาที่ตั้งฟาร์มไก่นี้ผู้ให้ความคิดเห็นแตกต่างกันออกไป แต่อาจสรุปได้ว่า การตั้งฟาร์มไก่ควรจะตั้งอยู่ใกล้ตลาด เพื่อจะได้ประหยัดค่าขนส่งและยังจะช่วยให้ผลผลิตจากฟาร์ม จำหน่ายได้ราคาดีอีกด้วย

นอกจากกลุ่มที่ให้ความสำคัญกับตลาดหรือปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรกแล้วปรากฏว่า ยังมีผู้ให้ความสนใจแตกต่างกันออกไปอีก โดยเห็นว่าถนนซึ่งเป็นปัจจัยทางกายภาพหรือปัจจัยทางภูมิศาสตร์มีความสำคัญเป็นอันดับแรก ปัจจัยอื่นมีความสำคัญรองลงไป จากการศึกษากวาระตลาดไข่ไก่ใน 14 จังหวัดภาคกลางของประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2501 โดย ลัมมิก ศรีปลั่ง (ลัมมิก ศรีปลั่ง 2502 : 8 - 16) แห่งกองเศรษฐกิจการเกษตรพบว่า ฟาร์มไก่ที่ศึกษา 182 ฟาร์มตั้งอยู่ห่างจากทางหลวงมีระยะห่างเฉลี่ยเพียง 1.14 กิโลเมตร ฟาร์มไก่อ้อยู่ละ 81 ตั้งอยู่ใกล้ทางหลวง เพื่อสะดวกในการจัดหาวัตถุดิบเช่นลูกไก่ อาหารไก่มาสู่ฟาร์มและสะดวกในการจัดส่งผลผลิตออกสู่ตลาด

โรวท์และมิลเลอร์ (Rowoth and Miller. 1954 : 22 - 23) ให้ความเห็นว่า จากประสบการณ์ของผู้เลี้ยงไก่ จะมองหาที่ตั้งฟาร์มโดยอาศัยหลักสำคัญคือ ใกล้ทางหลวงสายสำคัญ และต้องมีน้ำใช้ที่มีคุณภาพ ทั้งยังต้องมีปริมาณเพียงพอตลอดปี มีไฟฟ้า เชื่อมโยงถึงและมีบริการทางโทรศัพท์อีกด้วย ซึ่งความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับ ฮอฟแมน (Hoffman. 1954 : 22 - 23) ที่กล่าวว่า การตั้งฟาร์มจะต้องพิจารณาถึงถนนที่ดีให้มาก นอกจากนี้จะต้องมีร่มเงาบังในฤดูร้อนและไม่ควรมีลมพัดแรงนัก เช่นเดียวกับวิลสันและคาร์ด ที่ให้ความเห็นว่า บ่อยครั้งที่ถนนจะเป็นตัวกำหนดที่ตั้งฟาร์ม และยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น ธรรมชาติของการระบายน้ำ ลักษณะดิน เป็นต้น (Willson and Card. 1956 : 94 - 96)

ปฐม เลหาะเกษตร (ปฐม เลหาะเกษตร 2522 : 131) กล่าวว่า ผู้เลี้ยงไก่ในชนบทที่ห่างไกลเส้นทางคมนาคมขนส่ง ไม่เหมาะที่จะเลี้ยงไก่พันธุ์ลูกผสม หรือไก่พันธุ์จากต่างประเทศ เพราะหาตลาดในชนบทไกล ๆ ได้ยาก หหาอาหารไก่ที่มีคุณภาพดียากหรืออาหารดีมีราคาแพง เพราะสิ้นเปลืองค่าขนส่งจนไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

นอกจากปัจจัยทั้งสองคือตลาดและถนนที่เป็นปัจจัยที่เกษตรกรเลือกในการจัดตั้งฟาร์มแล้ว ยังมีปัจจัยอื่นที่เกษตรกรถือเป็นหลักในการตั้งฟาร์มอีกประการหนึ่ง คือ ผลกำไรจากการเลี้ยงไก่ ผลกำไรจะเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเลือกทำเลที่ตั้งฟาร์ม พุทธกาล รัชกุล (พุทธกาล รัชกุล 2522 : 15) กล่าวว่า ในระยะเวลาที่การเลี้ยงไก่มีกำไรดี จะมีเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว ผลกำไรจึงเป็นแรงจูงใจให้เกษตรกรเลือกพื้นที่นั้น ๆ เป็นที่ตั้งฟาร์ม เพราะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำมีกำไรดี

ผ. อาจลาลี (นามแฝง) (ผ. อาจลาลี 2513 : 176 - 177) ให้ข้อคิดเห็นว่า คนไทยมีนิสัยชอบเอาอย่าง อาชีพใดที่ทำรายได้ดีก็มักจะทำตามอาชีพนั้นจนในที่สุดก็ประสบกับการขาดทุน การเลี้ยงไก่ก็เช่นเดียวกัน ช่วงที่มีผลกำไรดี เกษตรกรในพื้นที่นั้นจะหันมาเลี้ยงไก่กันมากขึ้น จนเกินความต้องการ ราคาจะตกต่ำลงจนเกษตรกรขาดทุน

นิติย์ ถาวรกันต์ (นิติย์ ถาวรกันต์ 2508 : 14) กล่าวว่า ประเทศออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา เคยขอเข้ามาลงทุนเลี้ยงไก่กระทิงในประเทศไทย เพื่อส่งเนื้อไก่ไปจำหน่ายยังตลาดฮ่องกงและญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะต้นทุนการผลิตในประเทศไทยต่ำและระบบทางการขนส่งก็ใกล้ชิดค่าใช้จ่ายไปได้มาก ทำให้มีผลกำไรดี แต่รัฐบาลไทยไม่ยินยอม ทั้งนี้เพื่อสงวนอาชีพการเลี้ยงไก่กระทิงเพื่อการค้าไว้ให้เกษตรกรไทย

จากเหตุผลทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่า ผลการศึกษา การค้นคว้าวิจัยและความคิดเห็น เกี่ยวกับปัจจัยในการกำหนดทำเลที่ตั้งฟาร์มไก่เพื่อการค้า ทั้งในประเทศและต่างประเทศ พอจะสรุปได้คล้ายคลึงกันคือ

1. ใกล้ตลาดที่เป็นแหล่งรับซื้อไก่ขนาดใหญ่
2. ใกล้ถนนหรือเส้นทางคมนาคมขนส่งสะดวก
3. ค่าจ้างแรงงานถูก
4. ความสะดวกในด้านสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า
5. ได้รับบริการจากบริษัทผู้ผลิตอาหารไก่ ลูกไก่ และยารักษาโรค
6. ราคาที่ดินถูก
7. ค่าวัสดุ-อุปกรณ์และการก่อสร้างโรงเรือนมีราคาถูก

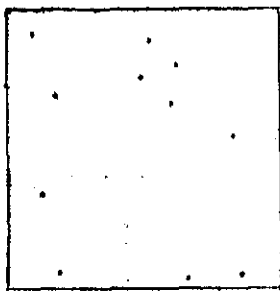
การกระจายของที่ตั้งฟาร์มไก่กระทิง

แบบแผนของที่ตั้ง (Location Pattern) อาจมีได้หลายรูปแบบ จากแผนที่แสดงที่ตั้งจะพบที่ตั้งของอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ เช่น โรงงานมักตั้งอยู่ใกล้กันเป็นกลุ่ม ๆ การผลิตสินค้าเกษตรบางชนิดจะอยู่เฉพาะบริเวณใดบริเวณหนึ่งเป็นต้น แบบแผนของที่ตั้งบางครั้งอาจจะไม่ได้เกิดจากการตัดสินใจของหน่วยการผลิตนั้น ๆ แต่เกิดจากความต้องการของรัฐบาล อุตสาหกรรมเกษตร

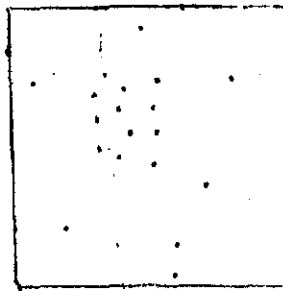
หรือกิจการฟาร์มโดยเฉพาะฟาร์มขนาดเล็ก ๆ ที่ตั้งขึ้นใหม่ จะต้องเสี่ยงกับการผิดพลาดในการเลือก *Factor*
ที่ตั้งเพราะขาดพื้นฐานทางทฤษฎีเกี่ยวกับที่ตั้ง ประพันธ์ เค้วตันทน์ (ประพันธ์ เค้วตันทน์
2519 : 38) กล่าวถึงการสำรวจการเลือกที่ตั้งของกิจการต่าง ๆ ในเขตนิวอิงแลนด์ของ
สหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. 1945 - 1948 ว่า กิจการอุตสาหกรรมเกษตรรวมทั้งฟาร์ม
ต่าง ๆ มากกว่าร้อยละ 30 ใช้เหตุผลส่วนตัวในการเลือกที่ตั้ง ประมาณร้อยละ 24 ใช้เหตุผล
ทางด้านการตลาด และมากกว่าร้อยละ 16 ใช้เหตุผลด้านการผลิต ที่เหลือเป็นเหตุผลอื่น ๆ

ลักษณะการกระจายของที่ตั้งอุตสาหกรรมเกษตร ฟาร์มหรือที่ตั้งชุมชน เทเลอร์
(Taylor. 1977 : 139 - 141) ให้ความเห็นว่า ในทางภูมิศาสตร์สามารถแบ่งการกระจาย
ที่ตั้งออกได้เป็น 3 แบบ คือ

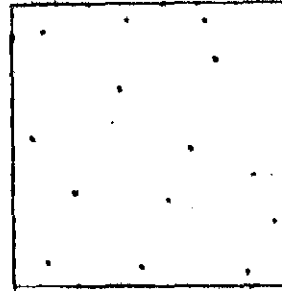
1. การกระจายแบบสุ่ม (Random Distribution) เป็นการกระจายที่ไม่มีรูปแบบ
แน่นอน จะกระจายอยู่ทั่วไป

แบบสุ่ม

แบบจับกลุ่ม

แบบสม่ำเสมอ

ภาพประกอบ 1 การกระจายที่ตั้งทางภูมิศาสตร์

2. การกระจายแบบจับกลุ่ม (Cluster Distribution) เป็นการกระจายที่ตั้ง
ในลักษณะที่ใกล้ชิดกันค่อนข้างมาก และมักรวมตัวกันเป็นกลุ่มตามแหล่งทรัพยากร

3. การกระจายแบบกระจายตัวหรือสม่ำเสมอ (Dispersed or Regular
Distribution) ลักษณะการกระจายจะมีรูปแบบกระจายตัวออกไปแต่จะมีรูปแบบสม่ำเสมอ
และอาจจัดเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งได้ ซึ่งในทางภูมิศาสตร์นั้นการกระจายเป็นรูปหกเหลี่ยม
จะครอบคลุมพื้นที่ได้ดีที่สุด

ฮูเวอร์ (Hoover. 1948 : 62 - 90) กล่าวว่า รูปแบบการกระจายตัวเกิดขึ้น เพราะความจำเป็นที่ต้องห่างกัน (Mutual Replulsion) ทั้งนี้เนื่องจากต้องแข่งขันเพื่อหาทรัพยากรที่หายากและขาดแคลนอีกทั้งมีอยู่เฉพาะแห่ง การผลิตที่ต้องการทรัพยากรเหล่านี้ หากมาตั้งอยู่ในที่แห่งเดียวก็จะก่อให้เกิดการขาดแคลนยิ่งขึ้น สินค้าจะราคาสูงขึ้นมากจนอยู่รวมกันไม่ได้

เนอร์ส (Nourse. 1968 : 85 - 92) ให้ความเห็นว่า รูปแบบกระจุกตัวจะก่อให้เกิดการประหยัดจากการมารวมกัน ซึ่งหมายถึงว่าอุตสาหกรรมการเกษตรประเภทต่าง ๆ จะได้ประโยชน์จากที่ตั้งที่อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม ประโยชน์ที่ได้รับจำแนกได้ 4 ประการคือ

1. การประหยัดค่าขนส่ง เมื่อหน่วยการผลิตตั้งอยู่ใกล้กันจะช่วยประหยัดค่าขนส่ง
2. การประหยัดภายในอันเป็นผลมาจากการเพิ่มปริมาณการผลิต หมายถึง การที่ต้นทุนการผลิตโดยเฉลี่ยลดลงอันเนื่องมาจากอัตราการผลิตที่สูงขึ้น
3. การประหยัดภายนอกในอุตสาหกรรมเดียวกันหมายถึง การลดลงของต้นทุนการผลิตต่อหน่วย เมื่ออุตสาหกรรมของหน่วยการผลิตนั้นขยายตัวในที่ใดที่หนึ่ง เช่น เมื่ออุตสาหกรรมขยายตัวปริมาณคนงานที่มีความชำนาญงานจะมากขึ้นในพื้นที่นั้น ทำให้หน่วยการผลิตนั้นค่าใช้จ่ายในการอบรมคนงานเป็นต้น
4. การประหยัดภายนอกในตัวเมือง หมายถึง การที่หน่วยการผลิตหลาย ๆ ประเภทขยายตัวในที่ใดที่หนึ่งและมีผลทำให้เกิดต้นทุนโดยเฉลี่ยของแต่ละหน่วยการผลิตต่ำลง เช่น บริการด้านการขนส่งดีกว่าเดิม ตลาดแรงงานมีขนาดใหญ่และคนงานมีความชำนาญหลายด้าน สิ่งเหล่านี้ อาจเป็นเหตุทำให้ต้นทุนโดยเฉลี่ยของแต่ละหน่วยการผลิตต่ำลง

ที่ตั้งฟาร์มไก่กระตั้น ตามทฤษฎีจะต้องตั้งห่างจากฟาร์มไก่ใกล้เคียงไม่น้อยกว่า 1,000 ฟุต เพื่อป้องกันโรคระบาดจากฟาร์มไก่ที่อยู่ใกล้เคียง และควรตั้งฟาร์มห่างจากเพื่อนบ้าน เพราะมีเสียงและกลิ่นรบกวนซึ่งอาจจะได้รับการร้องทุกข์อันเนื่องมาจากการรบกวนดังกล่าว (Leonard. 1975 : 4)

จากเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ พบว่า ฟาร์มไก่โดยทั่วไปจะรวมตัวกันเป็นกระจุก อยู่รอบ ๆ หรือใกล้เคียงตลาดใหญ่ ประพันธ์ เควตนันท์ (ประพันธ์ เควตนันท์ 2520 : 34) ให้เหตุผลว่า การผลิตทางการเกษตรผู้ผลิตจะรวมตัวกันอยู่รอบ ๆ หรือใกล้เคียงแหล่งตลาด หรือแหล่งบริโภค นั่นคือสถานที่ผลิตจะต้องอยู่ใกล้ตลาด เพื่อสะดวกต่อการส่งสินค้าออกจำหน่าย จะช่วยให้ต้นทุนการผลิตต่ำกว่าบริเวณที่อยู่ไกลตลาด

รัตนะ อุบะวงศ์ (รัตนะ อุบะวงศ์ 2507 : 4) กล่าวถึงการเลี้ยงไก่ในประเทศไทยอีกราวว่า เนื่องจากอิสราเอลอากาศร้อนค่อนข้างแห้งแล้ง ฝนตกในรอบ 1 ปี มีระยะเวลาอันสั้นทำให้เกิดการขาดแคลนน้ำ การเลี้ยงไก่จึงมักตั้งฟาร์มติดถนน โดยเฉพาะฟาร์มขนาดใหญ่ จะเลี้ยงในคอกบุษย์แบบรวมเป็นกลุ่ม เพราะมีน้ำประปาและไฟฟ้าใช้สะดวก การรวมตัวของฟาร์มไก่ ในอิสราเอลเป็นผลเนื่องมาจากปัจจัยการผลิตที่มีอยู่จำกัดและมีอยู่เฉพาะแห่ง จึงทำให้มีการรวมกลุ่ม ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัด โดยเฉพาะการขนส่งวัตถุดิบจำนวนมากมายังฟาร์ม และขนส่งสินค้าหรือผลผลิตออกสู่ตลาด ทำให้ค่าขนส่งถูกลงและช่วยให้ต้นทุนการผลิตต่ำลงด้วย

การทำฟาร์มไก่ในสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นประเทศที่เลี้ยงไก่กระหนมากที่สุดในโลก ดาร์ราห์ (Darrah. 1952 : 10 - 11) พบว่า การเลี้ยงไก่จะหนาแน่นอยู่ 3 บริเวณ คือ แหลมเดลมารวา (Delmarva Peninsular) ซึ่งประกอบด้วยเดลาแวร์ ช่ายฝั่งตะวันออกของ รัฐแมริแลนด์และเวอร์จิเนีย บริเวณที่สองคือตอนเหนือของรัฐจอร์เจีย และบริเวณที่สามคือ ทางตะวันตกเฉียงเหนือของรัฐอาร์คันซอส์ ทั้ง 3 บริเวณนี้จะเลี้ยงไก่กระหนหนาแน่นเป็นกลุ่ม เพราะค่าแรงงานถูกและมีความเหมาะสมในการจัดตั้งฟาร์มมากกว่าบริเวณอื่น

ฟาร์มไก่ในปากีสถานพบว่า มีการเลี้ยงไก่อย่างหนาแน่นเกิดขึ้นตามเมืองใหญ่ ๆ และ กิจกรรมการพัฒนาจนปัจจุบันเต็มพื้นที่ 2 ตารางไมล์ที่รัฐบาลได้กำหนดให้เป็นแหล่งเลี้ยงไก่โดยเฉพาะ แต่ความจริงทั่วหัวดังกล่าวยังไม่ถูกต้องและเหมาะสมเท่าไรนัก เพราะในบริเวณนั้นมีฟาร์มไก่ ขนาดเล็กอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ละฟาร์มตั้งห่างกันเพียง $\frac{2}{3}$ หลาเท่านั้น การเลี้ยงไก่กระหน ไก่ไข่ ไก่รุ่นทดแทนจะมีอายุไม่เท่ากัน ไก่ที่เลี้ยงนำมาจากโรงฟักไข่หลายแห่งนำมาเลี้ยงใกล้กัน และ ไม่มีการควบคุมเกี่ยวกับคน ไก่ สัตว์ที่รบกวน หรือโรคในระหว่างฟาร์ม เมื่อเกิดโรคระบาด ก็ไม่สามารถควบคุมโรคไว้ได้ (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2522 : 1 - 5)

ธูราซิงแอมและลวยชุ่นหว่า (Thuraisingham and Looi Choon Wah. 1971 : 12 - 13) ศึกษาการเลี้ยงไก่ในมาเลเซียตะวันตกพบว่า ฟาร์มไก่จะรวมตัวกันหนาแน่นในรัฐยะโฮร์ (Johore) ปีนัง จังหวัดเวลเลเลย์และรัฐเซลังงอร์ ทั้ง 3 รัฐนี้มีการเลี้ยงไก่ถึงร้อยละ 77 ของจำนวนไก่ทั้งประเทศ ที่เหลือก็เลี้ยงกันทั่วไป สาเหตุที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกันหนาแน่นนั้นเป็นเพราะผลผลิตจากฟาร์มสามารถส่งไปสู่ตลาดได้สะดวกและอยู่ใกล้กับโรงงานอาหารสัตว์อีกด้วย จึงทำให้เกิดการประหยัดในหลาย ๆ ด้าน

สำหรับที่ตั้งฟาร์มไก่ในประเทศไทยนั้นเมื่อปี พ.ศ. 2507 บรากูว่า ในย่านถนนเพชรเกษมมีฟาร์มไก่เรียงรายตามแนวถนนเป็นกลุ่มหรือกระจุกประมาณ 20 ฟาร์ม ฟาร์มดังกล่าวตั้งอยู่ระหว่างกิโลเมตรที่ 12 - 25 ซึ่งห่างไกลชุมชน สาเหตุที่ตั้งฟาร์มอยู่ติดถนนเพราะสะดวกในการขนส่ง (บริษัทรวมทอง 2507 : 61 - 63)

บุญนาค ตีวกุล (บุญนาค ตีวกุล 2514 : 41) ได้ศึกษาลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจของเขตลุ่มน้ำภิบาลอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีพบว่า บริเวณที่ทำการเลี้ยงสัตว์จะรวมกันกับแหล่งที่อยู่อาศัยทั่วไป บริเวณที่เลี้ยงมากและรวมกลุ่มกันได้แก่ด้านใต้ของบริเวณตะวันตกของเส้นทางรถไฟ ใกล้เส้นทางถนนสายเพชรเกษม-สมุทรสงคราม เพราะเป็นบริเวณที่ห่างไกลชุมชน มีบริเวณกว้างขวางพอที่จะขยายกิจการและถ่ายเหมูลสัตว์ สะดวกต่อการจัดซื้อและจำหน่าย เพราะอยู่ใกล้ถนน ซึ่งผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ สมศักดิ์ อิ่มแจ่ม (สมศักดิ์ อิ่มแจ่ม 2524 : 45, 56, 72) ที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงและความต้องการใช้ที่ดินของประชากรในเขตเทศบาลเมืองละหานพบว่า ปี พ.ศ. 2512 การใช้ที่ดินทำการปศุสัตว์ในเขตเทศบาลเมืองละหานมีจำนวน 18.5 ไร่ พื้นที่คอกปศุสัตว์จะกระจายปะปนอยู่กับบริเวณที่อยู่อาศัยและพบหนาแน่นบริเวณโรงฆ่าสัตว์และริมคลองทำไข่ ต่อมาปี พ.ศ. 2517 พบว่า การใช้ที่ดินทำการปศุสัตว์มีเนื้อที่เพิ่มขึ้นเป็น 80.3 ไร่ พื้นที่คอกปศุสัตว์ยังคงกระจายปะปนอยู่กับบริเวณที่อยู่อาศัย บริเวณที่เลี้ยงปศุสัตว์หนาแน่นนอกจากแถบใกล้โรงฆ่าสัตว์ของเทศบาลและบริเวณริมคลองทำไข่แล้ว ยังมีหนาแน่นบริเวณริมถนนสายหลังวัดโล่ห์ธรรารามวรวิหารเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งแห่ง ปี พ.ศ. 2523 พบว่าการใช้ที่ดินเลี้ยงปศุสัตว์เพิ่มขึ้นอีกเป็น 86 ไร่ คอกปศุสัตว์ยังคงปะปนอยู่แถบใกล้ที่พักอาศัย บริเวณที่เลี้ยงสัตว์หนาแน่นยังคงอยู่ในแถบเดิมและเพิ่มบริเวณริมถนนสายละหาน-บางปะกงอีกหนึ่งแห่ง

สัตว์ที่เลี้ยงส่วนใหญ่ได้แก่ไก่ เป็ด สุกร โค กระบือ โดยเฉพาะริมถนนสายจะ เจริญ-บางประกง เป็นที่ตั้งฟาร์มไก่ขนาดใหญ่ สาเหตุที่ทำให้พื้นที่เลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้น เพราะการขยายเขตเทศบาลเมือง ทำให้ครอบคลุมพื้นที่บางบริเวณของคอกปศุสัตว์ที่เคยอยู่นอกเขตเทศบาลเมืองมาก่อน

นอกจากเหตุผลทั้งหมดดังกล่าวมาข้างต้นแล้ว ตัวแทนจำหน่ายหรือเอเจนต์ของบริษัทผลิต ลูกไก่ อาหารไก่ และยารักษาโรคก็มีความสำคัญต่อการรวมกลุ่มของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เช่นกัน โดยตัวแทนหรือเอเจนต์จะเป็นผู้ติดต่อหาลูกไก่ อาหารไก่ ยารักษาโรคจากบริษัทผู้ผลิตมาให้เกษตรกร และหาตลาดจำหน่ายผลิตผลให้อีกด้วย (Giammattei, 1976 : 46 - 47) ดังนั้นการเลี้ยง ไก่กระทองบางพื้นที่จะมีการรวมกลุ่มกันเพราะสาเหตุนี้ การรวมกลุ่มจะช่วยให้เกษตรกรได้ประโยชน์ หลายประการ คือ

1. การรวมกลุ่มทำให้มีสินค้าออกสู่ตลาดคราวละมาก ๆ จะช่วยดึงดูดใจผู้ซื้อได้ดีกว่าการตั้งฟาร์มแบบกระจายตัวออกไป
2. การรวมกลุ่มช่วยให้การจัดหาปัจจัยการผลิตบางอย่าง ทำได้ง่ายและรวดเร็ว รวมทั้งมีราคาถูกลงกว่าเดิมด้วย (Dubey, 1964 : 101 - 102)

สรุปได้ว่า ลักษณะการกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศจะมีลักษณะรวมกลุ่มตามแนวเส้นทางคมนาคมขนส่งและอยู่ไม่ห่างไกลตลาดมากนัก ซึ่งการรวมกลุ่มน่าจะให้ประโยชน์ในแง่การต่อรองราคา เพื่อจัดซื้อวัตถุดิบและการจำหน่ายดีกว่าการตั้งฟาร์มไก่แบบกระจายตัวกันออกไปสาเหตุของการรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาจเกิดจากหลายสาเหตุ เช่นรวมตัวเพราะรัฐบาลจัดตั้งนิคมการเลี้ยงไก่ขึ้นจึงทำให้มีการเลี้ยงไก่รวมกลุ่มกัน หรือผู้เลี้ยงรวมตัวกันเป็นกลุ่มเอง และการรวมกลุ่มเป็นกระจุกอาจจะมีตัวแทนหรือเอเจนต์ของบริษัทจำหน่ายลูกไก่ อาหารไก่ ยารักษาโรค คอยให้บริการเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทองในพื้นที่นั้นก็ได้ ซึ่งทำให้นักจะศึกษาการเลี้ยงไก่ในอำเภอเมืองจะ เจริญ-ทราและอำเภอบางคล้าว่าจะกระจายแบบจับกลุ่มหรือไม่ หากจับกลุ่มจะเกิดจากสาเหตุอะไรและจะเป็นผลดีหรือผลเสียต่อเกษตรกรอย่างไรบ้าง

การลงทุนในการทำฟาร์มไก่กระทงและขนาดฟาร์มที่เหมาะสม

การลงทุนในด้านการเกษตรนั้น กองเศรษฐกิจการเกษตร (กองเศรษฐกิจการเกษตร. 2510 : 97 - 98) ได้จัดแบ่งการลงทุนออกเป็นห้าประเภท คือ

1. การลงทุนในสิ่งของที่สิ้นเปลืองในการผลิต ได้แก่ เมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ ปุ๋ย ยารักษาโรค อาหารสัตว์ การ ทดน้ำ น้ำมันเชื้อเพลิงและอื่น ๆ
2. การลงทุนที่สิ้นเปลืองปัจจัยในการผลิตบางส่วน ได้แก่ ก๊าซคน แรงงานสัตว์ หรือแทรกเตอร์ การใช้เครื่องมือ โรงเรือน อุปกรณ์และอื่น ๆ สิ่งเหล่านี้มักใช้ได้หลายปี โดยมีค่าสิ้นเปลืองไปทีละจำนวน
3. การลงทุนในที่ดิน ซึ่งสามารถปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ได้เป็นเวลานาน
4. การลงทุนเกี่ยวกับแรงงาน ซึ่งรวมถึงเวลาที่ใช้ในการทำงานและความรู้ ความชำนาญในการทำงานด้วย การลงทุนชนิดนี้ต่างจากการลงทุนชนิดอื่น ถ้าวันใดไม่ได้ทำงาน วันนั้นก็สูญเปล่า
5. การจัดการของผู้ประกอบการในการตัดสินใจว่าจะทำอะไรบ้าง ทำเมื่อใด ทำที่ไหน การลงทุนอย่างนี้ไม่มีตัววัดที่แน่นอน

กิจกรรมทางเศรษฐกิจแต่ละขั้น การลงทุนจะแตกต่างกัน กัน (นามแฝง) (คณิง 2516 : 4) ให้ความเห็นว่า เมื่อเกษตรกรเปลี่ยนแปลงอาชีพจากการเพาะปลูกมาเป็นอุตสาหกรรมการเกษตร หรือการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้า จะต้องลงทุนในระยะแรกสูง ซึ่งเกษตรกรน้อยรายจะดำเนินการด้วยตนเองได้ การเปลี่ยนแปลงในขั้นนี้จะต้องได้รับความช่วยเหลือและร่วมมือในการลงทุน โดยลงทุนร่วมกันหรือได้รับความช่วยเหลือในการลงทุนจากสถาบันการเงิน ของเอกชนหรือของรัฐบาล จึงจะทำให้การดำเนินกิจการสามารถพัฒนาไปได้รวดเร็ว โดยปกติแล้ว กิจกรรมทางเศรษฐกิจในขั้นนี้ จะเกี่ยวข้องกับผลตอบแทนที่จะได้รับเป็นสำคัญ ในปัจจุบัน เกษตรกรไทยใช้ทุนประเภท เครื่องจักร เครื่องยนต์มากขึ้นกว่าเดิม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับสินค้าประเภททุน เหล่านี้กับจำนวนเกษตรกรทั่วประเทศแล้วนับว่ามีสัดส่วนที่น้อยมาก

เกษตรกรที่ใช้เครื่องจักรเครื่องยนต์ช่วยในการประกอบกิจกรรมการเกษตรมีเพียงบางกลุ่มและบางภาคของประเทศเท่านั้น การผลิตทางการเกษตรของไทยจะเป็นแบบใช้แรงงานอย่างเข้มข้น (Labour Intensive) คงมีเกษตรกรบางสาขาเท่านั้นที่ใช้เงินทุนอย่างเข้มข้น (Capital Intensive) เช่น เกษตรกรที่ทำนาในเขตชลประทานภาคกลาง การทำฟาร์มโคนม การทำฟาร์มไก่ ซึ่งเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่เพื่อการค้านี้ต้องใช้เงินลงทุนสูงมาก (ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ 2521 : 24) หากเกษตรกรมีเงินทุนน้อยเมื่อประสบปัญหาขาดทุนมากกว่า 1 ครั้ง ในรอบ 1 ปี อาจต้องเลิกกิจการได้ การลงทุนดำเนินการฟาร์มไก่กระตังจะมีปริมาณเงินทุนแตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับที่ตั้งฟาร์ม ขนาดของฟาร์ม คุณภาพและจำนวนไก่ที่จะเลี้ยง เป็นเกณฑ์ ในการดำเนินการฟาร์มไก่กระตังเพื่อการค้าไม่ว่าจะเป็นจำนวนเพียงไม่กี่พันตัวหรือจำนวนนับแสนตัวก็ตาม จะต้องมีการคำนวณหาค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เพื่อที่จะได้ทราบว่า ในการดำเนินการมานั้นได้รับผลกำไรหรือขาดทุนมากน้อยเพียงใด นิธย์ ถาวรกันต์ (นิธย์ ถาวรกันต์ 2517 : 202 - 203) กล่าวว่า ค่าใช้จ่ายหลักที่ใช้ในการคำนวณหาค่าการลงทุนทำฟาร์มไก่กระตังเพื่อการค้ามีดังนี้

1. ค่าลูกไก่ที่ซื้อเข้ามาเลี้ยง
2. ค่าอาหารไก่
3. ค่าเชื้อเพลิงหรือค่าไฟฟ้า
4. ค่าวัสดุที่ใช้เป็นสิ่งรองพื้นโรงเรือน เช่น แกลบหรือขี้สับ
5. ค่าใช้จ่ายประจำ (Overhead) ดังต่อไปนี้
 - 5.1 ค่าสึกหรอของโรงเรือนและสิ่งก่อสร้างภายในฟาร์ม
 - 5.2 ค่าสึกหรอหรือค่าเสื่อมมูลไก่ หมายถึง เมื่อมีไก่ตายหรือไก่เจ็บป่วย

ทำให้คุณภาพและการเจริญเติบโตของไก่ในฝูงลดลง

- 5.3 ค่าสึกหรอของอุปกรณ์ และเครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้เลี้ยงไก่
- 5.4 ค่าภาษีต่าง ๆ ที่ทางฟาร์มต้องจ่ายให้รัฐ
- 5.5 ค่าดอกเบี้ยของเงินลงทุน การคิดดอกเบี้ยจะต้องคิดเสมอถึงแม้จะเป็นเงินทุนของตัวเอง โดยคิดให้ในอัตราเงินฝากประจำ

6. ค่าแรงงานต่าง ๆ เช่น ค่าแรงคนงานรวมไปถึงค่าแรงงานของเจ้าของฟาร์ม
ก๊วย

7. ค่าใช้จ่ายเปิดเตล็ดซึ่งได้แก่ ค่ายา ค่าวัคซีนป้องกันโรค ค่าประกันภัยและอื่น ๆ
นอกเหนือไปจากหัวข้อใหญ่ ๆ ข้างต้น

วนิดา นิมนานไพโรจน์ (วนิดา นิมนานไพโรจน์ 2523 : 80) ได้จัดแบ่ง
ต้นทุนในการทำฟาร์มไก่กระทงเพื่อการค้าโดยแยกออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. ต้นทุนคงที่ประกอบไปด้วย ค่าใช้ที่ดิน ค่าเสื่อมวัสดุอุปกรณ์ ค่าเสื่อมโรงเรือน
ค่าเสียโอกาสของเงินลงทุน โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 12

2. ต้นทุนผันแปรประกอบด้วย ค่าลูกไก่ อาหารไก่ ค่ายาป้องกันและรักษาโรค
ค่าแรงงาน ค่าวัสดุรองพื้น ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมันก๊าด

นิทัศน์ อินสุวรรณ์ (นิทัศน์ อินสุวรรณ์ 2524 : 1) แห่งชมรมผู้เลี้ยงไก่
จังหวัดฉะเชิงเทรา ศึกษาการลงทุนทำฟาร์มไก่กระทงและพบว่า การลงทุนเลี้ยงไก่กระทงขนาด
10,000 ตัวต่อรุ่น จะต้องประกอบไปด้วยโรงเรือนมาตรฐานตามแบบบริษัทเจริญโภคภัณฑ์
ขนาด 103×10 เมตร ค่าก่อสร้างและอุปกรณ์พร้อมต้องลงทุนประมาณ 250,000 บาท
ทุนหมุนเวียนค่าลูกไก่และค่าอาหารไก่ ซื้อด้วยเงินสดทั้งหมดเป็นเงินประมาณ 200,000 บาท
ดังนั้นในการเลี้ยงไก่กระทง 10,000 ตัวต้องลงทุนครั้งแรกไม่น้อยกว่า 450,000 บาท แต่ถ้า
เป็นโรงเรือนไม่ถาวร ต้นทุนก็ลดลงตามสภาพ

ฉัตรชัย เลื่อนประเสริฐ (ฉัตรชัย เลื่อนประเสริฐ 2520 : 39) แห่งกอง
เศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ ได้ศึกษาต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทงระหว่างปี พ.ศ. 2515
ถึง 2519 และจัดอันดับการลงทุนในการทำฟาร์มไก่เป็นร้อยละ ดังนี้ ค่าพันธุ์ไก่ร้อยละ 22.43
ค่าอาหารไกร้อยละ 69.24 ค่าแรงงานร้อยละ 2.64 ค่ายาป้องกัน และรักษาโรคร้อยละ 1.72
ค่าน้ำค่าไฟฟ้าและอื่น ๆ ร้อยละ 0.69 ค่าซ่อมโรงเรือนและอุปกรณ์ร้อยละ 0.11 ค่าขนส่ง
ร้อยละ 0.08 เมื่อรวมค่าพันธุ์ไก่และค่าอาหารแล้วจะเห็นว่าทั้งสองรายการมีมูลค่าสูงสุดคิด
เป็นร้อยละ 90.67 ของเงินลงทุนทั้งหมด

การเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า ควรจะต้องศึกษาขนาดกิจการฟาร์มที่เหมาะสม ที่จะช่วยให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำที่สุด ลาร์เซนและวิลลอป สาระรับ (Larsen and Wullop Sararup. 2512 : 13) ได้ศึกษาการเลี้ยงไก่กระทงใน 11 จังหวัดภาคกลางของไทยพบว่า ขนาดของกิจการฟาร์มที่เหมาะสมในขณะนั้นเลี้ยงไก่รุ่นละ 500 - 1,000 ตัว ฟาร์มขนาดนี้มีจำนวนถึง 160 ฟาร์ม หรือร้อยละ 89.89 ของจำนวนฟาร์มไก่กระทงที่สำรวจ ต่อมาปี พ.ศ. 2519 นิติสารปศุสัตว์อาเซียน (Asian Livestock. 1976 : 1) กล่าวว่า ประเทศไทย บัจจุบันมีการเลี้ยงไก่กระทงเป็นอุตสาหกรรมสำคัญ ฟาร์มหนึ่ง ๆ ควรจะมีไก่ตั้งแต่ 10,000 - 100,000 ตัวหรือมากกว่าจึงจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำ แสดงให้เห็นว่าระยะเวลา 8 ปี เท่านั้น ขนาดของธุรกิจฟาร์มไก่กระทงได้ขยายตัวใหญ่ขึ้นกว่าเดิมมาก จึงทำให้จำเป็นต้องศึกษาหาขนาดฟาร์มที่เหมาะสม เพื่อจะช่วยให้ทราบว่าฟาร์มขนาดใดจะใช้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำที่สุด การศึกษครั้งนี้จึงแบ่งฟาร์มเป็น 2 ขนาดคือ ฟาร์มขนาดเล็ก เลี้ยงไก่กระทงระหว่าง 3,000 - 7,999 ตัวต่อรุ่น และฟาร์มขนาดใหญ่เลี้ยงไก่ 8,000 ตัวขึ้นไปต่อรุ่นสำหรับฟาร์มขนาด 50,000 ตัวขึ้นไปยังมีไม่มากนัก คงมีฟาร์มของบริษัทผู้ผลิตอาหารไก่ ลูกไก่ เสียส่วนใหญ่ทั้งนี้เพราะการลงทุนทำฟาร์มขนาดนี้จะต้องใช้เงินลงทุนนับล้านบาททีเดียว

การพิจารณาระบบการเลี้ยงไก่กระทงในแง่เศรษฐกิจ จะต้องคำนึงขนาดของฟาร์มและผลประโยชน์ที่ เกี่ยวข้องกับขนาด ซึ่งในทางเศรษฐกิจจะต้องศึกษาว่าฟาร์มขนาดเท่าใดจึงจะเป็นขนาดฟาร์มที่เหมาะสมในการใช้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำที่สุด

เคลย์ตัน (Clayton. 1967 : 37) ทำการวิจัยเกี่ยวกับขนาดของฟาร์มกับต้นทุนการผลิตในสหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1969 พบว่า เมื่อขนาดธุรกิจการทำฟาร์มไก่ใหญ่ขึ้น จะใช้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วยต่ำลง ดังตารางที่ 4

ตาราง 4 แสดงการเปรียบเทียบต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทง 1 ตัว ในสหรัฐอเมริกา ปีค.ศ. 1965

ขนาดของฝูง	ต้นทุนรวมต่อตัว (ไม่รวมค่าแรงงาน)	ต้นทุนรวมต่อตัว (ค่าแรงงาน 14 ชั่วโมง 3 เพนนีต่อชั่วโมง)
ต่ำกว่า 250 ตัว	36 ดอลลาร์ 5 เพนนี	69 ดอลลาร์ 3 เพนนี
250 - 499 ตัว	34 ดอลลาร์ 7 เพนนี	58 ดอลลาร์ 10 เพนนี
500 - 749 ตัว	37 ดอลลาร์ 2 เพนนี	57 ดอลลาร์ 2 เพนนี
750 - 999 ตัว	36 ดอลลาร์ 10 เพนนี	49 ดอลลาร์ 8 เพนนี
1,000 - 1,500 ตัว	31 ดอลลาร์ 1 เพนนี	46 ดอลลาร์ 4 เพนนี

คาร์ดและเฮนเดอร์สัน (Card and Henderson. 1948 : 14 - 15)

ศึกษาการทำฟาร์มไก่เพื่อการค้าโดยแยกตามขนาดฟาร์มที่ต่างกัน 5 ขนาด จำนวน 229 ฟาร์ม ในรัฐโอเรกอน สหรัฐอเมริกา ระหว่างปี ค.ศ. 1926 - 1928 พบว่า ฟาร์มที่มีจำนวนไก่ ต่อฝูงน้อยหรือฟาร์มขนาดเล็กจะมีต้นทุนเฉลี่ยต่อตัวสูงกว่าฟาร์มขนาดใหญ่หากพิจารณาผลตอบแทน ต่อฝูง ฟาร์มขนาดใหญ่จะได้รับผลตอบแทนมากกว่าอย่างเห็นได้ชัดเจน และนอกจากนี้ฟาร์มไก่ ขนาดใหญ่ยังใช้แรงงานเฉลี่ยต่อไก่ 1 ตัว น้อยกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ดังตาราง 5

ตาราง 5 แสดงการเปรียบเทียบผลตอบแทนและการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ 1 ตัว จำแนกเป็น 5 ขนาดฟาร์ม ในรัฐโอเรกอน สหรัฐอเมริกา ปี ค.ศ. 1926 - 1928

ขนาดฝูง	ผลตอบแทน : ไก่ 1 ตัว	ผลตอบแทน : ฝูง	แรงงานเป็นชั่วโมง : ไก่ 1 ตัว
ต่ำกว่า 300 ตัว	1.11 ดอลลาร์	254 ดอลลาร์	4.8
300 - 600 ตัว	1.29 ดอลลาร์	578 ดอลลาร์	3.6
600 - 900 ตัว	1.12 ดอลลาร์	804 ดอลลาร์	2.8
900 - 1,200 ตัว	1.07 ดอลลาร์	1,093 ดอลลาร์	2.8
มากกว่า 1,200 ตัว	1.11 ดอลลาร์	1,766 ดอลลาร์	2.7
เฉลี่ย	1.16 ดอลลาร์	712 ดอลลาร์	3.2

ขนาดของฟาร์มที่แตกต่างกันนอกจากจะทำให้ต้นทุนการผลิตโก่งกระทางแตกต่างกันแล้ว ยังทำให้ฟาร์มแต่ละขนาดได้รับผลตอบแทนแตกต่างกันไปด้วย ตามปกติแล้วฟาร์มขนาดใหญ่ จะให้ผลตอบแทนเฉลี่ยต่อตัวมากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก เนื่องจากฟาร์มขนาดใหญ่มีข้อได้เปรียบ ฟาร์มขนาดเล็กหลายประการ อูทิส นาคส์วัลด์ (อูทิส นาคส์วัลด์ 2502 : 304 - 306) กล่าวว่า ฟาร์มขนาดใหญ่มีข้อได้เปรียบฟาร์มขนาดเล็ก 4 ประการคือ

1. ฟาร์มขนาดใหญ่มักได้ผลผลิตสูงกว่า ทำให้ต้นทุนการผลิตต่อหน่วย ต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็กทั้ง ๆ ที่ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยก็เท่า ๆ กัน
2. ฟาร์มขนาดใหญ่มีประสิทธิภาพในการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ และโรงเรือนได้ดีกว่า เป็นฟาร์มขนาดเล็กเลี้ยงไก่ 1,000 ตัว ฟาร์มขนาดใหญ่เลี้ยงไก่ 5,000 ตัว การให้อาหาร โดยคน ๆ เดียว ทั้งสองฟาร์มจะใช้เวลาต่างกันไม่มากนักแต่ฟาร์มขนาดใหญ่สามารถเลี้ยงไก่ ได้มากกว่าถึง 4,000 ตัว ยิ่งกว่านั้นฟาร์มขนาดเล็กที่เจ้าของฟาร์มทำงานคนเดียวมักจะทำงาน สบายและเสียเวลามากขึ้น เนื่องจากมีงานต้องทำหลายอย่าง
3. การซื้อและการขาย ฟาร์มขนาดใหญ่จะมีประสิทธิภาพดีกว่า เพราะเหตุว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ซื้อสินค้าครั้งหนึ่งเป็นปริมาณมาก เช่นซื้อไก่ครั้งละนับหมื่นตัว ทำให้สามารถต่อรอง ราคาได้ถูกลงหรือซื้อในราคาขายส่ง เวลาขายก็เช่นเดียวกันหากขายครั้งละมาก ๆ ย่อมได้ราคาดี กว่าขายครั้งละน้อย ๆ ทำให้เสียเวลาและแรงงานมาก ลูกค้าประจำไม่ยากติดต่อด้วยเพราะ ไม่มีสินค้าล้นมือ สิ้นสุดตลอดเวลา
4. ฟาร์มขนาดใหญ่มีโอกาสทำกิจกรรมมากชนิด (Diversified Farm) ขึ้น เพราะถึงแม้จะแยกกิจการออกไปเป็นหลายชนิดก็ตาม กิจกรรมแต่ละชนิดก็ยังมีความใหญ่พอที่จะ ทำให้งานมีประสิทธิภาพได้

แนวความคิดของ อูทิส นาคส์วัลด์ สอดคล้องกับคลอง พงษ์รังสรรค์ (คลอง พงษ์รังสรรค์ 2515 : 15 - 20) ที่กล่าวว่า การทำฟาร์มโก่งกระทางครั้งละมาก ๆ หรือ ทำเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ จะช่วยลดต้นทุนการผลิตโก่งต่อตัวให้ต่ำลง และอาจใช้แรงงาน ตัวอาคาร ที่ดินและอื่น ๆ ได้เต็มที่ ไม่ก่อให้เกิดการสูญเปล่า

การเลี้ยงไก่กระตังเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ขึ้น จุดประสงค์ก็เพื่อช่วยลดต้นทุนการผลิต ต่อหน่วยให้ต่ำลง แต่ก็มักจะประสบปัญหาการดูแลให้ทั่วถึง จากการสำรวจฟาร์มไก่กระตัง ในรัฐจอร์เจีย สหรัฐอเมริกาเมื่อ ปี ค.ศ. 1975 พบว่า ฟาร์มไก่ขนาดใหญ่ที่เป็นของรัฐและของเอกชนมีการดูแลอย่างทั่วถึง มีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อต่ำลงใกล้เคียงกับฟาร์มขนาดเล็กที่ดูแลได้ทั่วถึงเช่นกัน แสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการเลี้ยงดูไก่ของฟาร์มขนาดใหญ่ และฟาร์มขนาดเล็กจะไม่แตกต่างกันเลย (ประสิทธิ์ ธรรมแสง 2518 : 53 - 54)

เชือ ลูทริวนิช (เชือ ลูทริวนิช 2518 : 551 - 552) ศึกษาการทำฟาร์มสัตว์ปีกในฟิลิปปินส์ เมื่อปี พ.ศ. 2516 พบว่า ฟาร์มขนาดกลางและขนาดใหญ่ที่มีระบบงานที่ทันสมัยจะมีประสิทธิภาพดีกว่าการทำฟาร์มขนาดเล็กที่มีระบบการจัดการฟาร์มที่ด้อยประสิทธิภาพและคงบริหารงานโดยสมาชิกในครอบครัว แม้ว่า ฟาร์มขนาดกลางและฟาร์มขนาดใหญ่ นั้นจะบริหารงานโดยสมาชิกในครอบครัวก็ตาม แต่ก็มีกำลังนักสัตวบาลเป็นผู้จัดการฝ่ายเทคนิค หรือที่ปรึกษาทางวิชาการ สำหรับฟาร์มที่มีขนาดใหญ่ทุกแห่งดำเนินงานในรูปบริษัทและดำเนินการในรูปบริษัทหลายต่าง ๆ มารวมกัน เป็นการทำการฟาร์มที่ครบวงจรการเลี้ยงไก่

ปัจจุบันฟาร์มขนาดเล็กกำลังลดจำนวนลงเรื่อย ๆ โดยมฟาร์มขนาดใหญ่เข้ามาแทนที่ ทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดเล็กต้องแข่งขันกับฟาร์มขนาดใหญ่หรือผู้ผลิตรายใหญ่ เช่น บริษัทผู้ผลิตอาหารสัตว์ พันธุ์ไก่และยารักษาโรค เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็กเสียเปรียบมากเพราะต้นทุนการผลิตสูง แต่ขายผลผลิตได้ราคาต่ำหรือเท่ากับฟาร์มขนาดใหญ่ จึงทำให้ได้รับผลกำไรน้อย หรือหากขาดทุนก็จะขาดทุนมากจนไม่อาจจะดำเนินการต่อไปได้ (กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร 2523 : 19) ในประเทศญี่ปุ่นฟาร์มไก่ขนาดเล็กกำลังลดจำนวนลงเรื่อย ๆ จากการศึกษาของกระทรวงเกษตรแห่งญี่ปุ่น (สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย 2525 : 23 - 31) พบว่า ในปี พ.ศ. 2508 ทั่วประเทศญี่ปุ่น มีฟาร์มไก่จำนวน 20,490 ฟาร์ม เฉลี่ยเลี้ยงไก่ฟาร์มละ 892 ตัว ต่อมาปี พ.ศ. 2518 จำนวนฟาร์มไก่ทั้งประเทศลดลงเหลือ 11,504 ฟาร์ม เฉลี่ยเลี้ยงไก่ฟาร์มละ 7,596 ตัวและเมื่อปี พ.ศ. 2524 จำนวนฟาร์มไก่ลดลงเหลือเพียง 8,309 ฟาร์ม แต่จำนวนไก่ที่เลี้ยงต่อฟาร์มกลับเพิ่มขึ้นเฉลี่ยแล้วเลี้ยงไก่ฟาร์มละ 15,796 ตัว

กองเศรษฐกิจการเกษตร (กองเศรษฐกิจการเกษตร 2521 : 10) ได้ทำการ
สำรวจการเลี้ยงไก่กระทงในจังหวัดละเอียงเทรา กรุงเทพมหานครและนครปฐม เมื่อปี พ.ศ.
2518 - 2519 โดยแบ่งขนาดฟาร์มเป็น 3 ขนาดคือ ฟาร์มขนาดเล็กเลี้ยงไก่กระทงรุ่นละ
5,000 - 7,999 ตัว ฟาร์มขนาดกลางเลี้ยงไก่กระทงรุ่นละ 8,000 - 16,999 ตัว ฟาร์ม
ขนาดใหญ่เลี้ยงไก่กระทง 17,000 ตัว ขึ้นไปต่อรุ่น ศึกษาฟาร์มแต่ละขนาด ๆ ละ 4 ฟาร์ม
ผลการศึกษาพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กเสียค่าใช้จ่ายในการผลิต 25.19 บาทต่อตัวหรือ 14.07 บาท
ต่อกิโลกรัม ขนาดกลางเสียค่าใช้จ่ายในการผลิต 25.68 บาทต่อตัวหรือ 13.88 บาทต่อกิโลกรัม
ฟาร์มขนาดใหญ่เสียค่าใช้จ่ายในการผลิต 24.42 บาทต่อตัวหรือ 14.54 บาทต่อกิโลกรัม ดังนั้น
ฟาร์มขนาดกลางจะเสียค่าใช้จ่ายในการผลิตต่อกิโลกรัมต่ำที่สุด รองลงมาคือฟาร์มขนาดเล็กและ
ฟาร์มขนาดใหญ่ตามลำดับในการศึกษาครั้งนี้จะแบ่งขนาดฟาร์มออกเป็น 2 ขนาด คือ ฟาร์มขนาด
เล็กเลี้ยงไก่รุ่นละ 3,000 - 7,999 ตัว ฟาร์มขนาดใหญ่เลี้ยงตั้งแต่ 8,000 ตัวขึ้นไปต่อรุ่น
สาเหตุที่แบ่งขนาดฟาร์มเพียง 2 ขนาดแทนที่จะแบ่งเป็น 3 ขนาด ดังเช่นกองเศรษฐกิจการเกษตร
จัดแบ่งไว้ทั้งนี้เพราะจากการออกสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เกี่ยวกับฟาร์มไก่ในเขตพื้นที่ที่ศึกษาพบว่า
ขนาดฟาร์มที่เลี้ยงเพื่อการค้าและเลี้ยงไก่ตลอดปี มีตั้งแต่ฟาร์มละ 3,000 ตัวขึ้นไป ดังนั้นผู้วิจัย
จึงกำหนดขนาดฟาร์มขนาดเล็กตั้งแต่ 3,000 ตัวต่อรุ่นขึ้นไปใหม่ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ตั้งแต่
17,000 ตัว ต่อรุ่นขึ้นไปมีเกษตรกรเลี้ยงไม่มากนัก จึงกำหนดฟาร์มขนาดนี้เข้ารวมกับฟาร์ม
ขนาดกลาง ดังนั้นขนาดฟาร์มที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นจึงมีเพียง 2 ขนาดเท่านั้น

การใช้แรงงานในการทำฟาร์มไก่กระทง

การใช้แรงงานในการทำฟาร์มหมายถึง ลักษณะการใช้เวลาในการทำงานแต่ละอย่าง
ของเกษตรกรที่ทำฟาร์มใน 1 ปี หรือหมายถึง การทำงานที่ทำจริง ๆ ตลอด 1 ปี ของครอบครัว
หรือภายในฟาร์มของเกษตรกรเอง การศึกษาเกี่ยวกับการใช้เวลาในการทำงานนี้จะพิจารณาว่า
ในรอบ 1 ปี เกษตรกรที่ทำฟาร์มใช้เวลาในการทำงานของตนมากกว่าเกณฑ์มาตรฐานสากล
หรือไม่ สำหรับในสหรัฐอเมริกาได้กำหนดชั่วโมงการทำงานไว้สูงสุด 40 ชั่วโมงต่อสัปดาห์
จึงจะช่วยให้คนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและได้ผลผลิตสูง (อัมพร วิจิตรพันธ์ 2516 :
114 - 120)

เบาว์เดน (Bawden, 1974 : 1076) ได้ทำการวิจัยการทำงานของเกษตรกรในสหรัฐอเมริกา พบว่า เกษตรกรมากกว่า 90 เปอร์เซ็นต์ ทำงานมากกว่าสัปดาห์ละ 40 ชั่วโมง และมากกว่า 48 สัปดาห์ต่อปีถือว่าเป็นเขตเกษตรก้าวหน้าโดยทำงานเกือบไม่มีวันหยุด หากเป็นประเทศกำลังพัฒนาจะมีวันทำงานน้อยกว่า

การเลี้ยงไก่กระตังเพื่อการค้า หากเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงสัตว์ประเภทอื่น เช่น การเลี้ยงสุกรและวัวนม โดยถือเอาแรงงานที่ใช้เลี้ยงเป็นมาตรฐานแล้ว ในปี ค.ศ. 1955 เจ้าหน้าที่กระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกาได้คำนวณไว้ว่า คน 1 คนจะต้องใช้แรงงาน 13 ชั่วโมง สำหรับการผลิตไก่กระตังที่มีราคา 100 ดอลลาร์ 18 ชั่วโมงสำหรับการผลิตเนื้อสุกรที่มีราคา 100 ดอลลาร์ และ 53 ชั่วโมงสำหรับการผลิตนมสดที่มีราคา 100 ดอลลาร์ จากการใช้แรงงานเลี้ยงสัตว์ทั้ง 3 ชนิด เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับกัน จะเห็นได้ว่าการผลิตไก่กระตังใช้แรงงานในการผลิตต่ำที่สุด ทำให้ประหยัดค่าใช้จ่ายด้านแรงงาน จึงทำให้มีผลกำไรดีกว่า (นิติยถาวรกันต์, 2508 : 4)

การเลี้ยงไก่กระตังเพื่อการค้า เป็นงานที่เกษตรกรต้องเอาใจใส่และวางแผนให้รอบคอบ ซึ่งจะช่วยให้กิจการประสบผลสำเร็จและก้าวหน้า เฮอริเบิร์ต (Herbert, 1951 : 181) กล่าวว่า การเลี้ยงไก่เพื่อการค้าเกษตรกรจะต้องมีความเป็นระเบียบขยันทำงานตามตารางที่กำหนดทุกวันในการเลี้ยงไก่ ในขณะที่งานเกษตรกรรมบางอย่างสามารถหยุดงานหรือกระทำล่วงเวลาได้ตามความสะดวกและจะทำเวลาใดก็ได้ แต่งานเลี้ยงไก่จะต้องทำให้เสร็จทันที

ดาร์ราห์ (Dannah, 1952 : 189 - 190) ให้ความเห็นว่า การทำฟาร์มไก่จะต้องทำงานด้วยความรอบคอบ เกษตรกรจะต้องทำงาน 8 - 10 ชั่วโมง ต่อวันสัปดาห์ละ 7 วัน และ 365 วันต่อปี การทำงานไม่ไ้จะทำได้เพียงเพื่อให้งานเสร็จไปเท่านั้น แต่จะต้องทำให้ถูกต้องและถูกเวลาอีกด้วย การทำฟาร์มไก่ไม่อาจจะหยุดพักผ่อนได้เพราะไก่ต้องการอาหารและน้ำตลอดเวลา

วอมัคส์ (Womacks. 1979 : 21 - 25) เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่เมืองลิตทิลด์สำหรับอเมริกา กล่าวว่า การทำฟาร์มไก่ขนาดใหญ่จำเป็นต้องมีผังตำแหน่งงานและไม่เพียงแต่จะกำหนดว่ามีงานอะไรทำบ้างแต่จะต้องกำหนดด้วยว่า ต้องทำอะไรบ้างและเป็นหน้าที่ของใคร จะต้องสังเกตหน้าที่ความรับผิดชอบตามลำดับก่อนหลังในแต่ละวันที่จะต้องทำงานให้เสร็จในวันนั้น ๆ เพื่อให้ได้ตามลำดับประสงค์ของผังตำแหน่งงานตั้งแต่เข้าตรูจนจบส่ว

การใช้เวลาในการเลี้ยงไก่กระທงเพื่อการค้า เกษตรกรจะต้องทำงานหลายอย่าง และใช้เวลาในการทำงานมาก กองเศรษฐกิจการเกษตร (กองเศรษฐกิจการเกษตร 2521 : ตารางภาคผนวก 1) ได้จำแนกงานที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่จะต้องปฏิบัติได้แก่การป้อนแรงงานในการเลี้ยง เช่น การให้อาหารและน้ำ การอุบ่น้ำ การทำความสะอาดคอกและโรงเรือน การให้ยาป้องกันและรักษาโรค การใช้แรงงานในการดูแล การจับคัด ขังขาย และอื่น ๆ เป็นต้น

ฝ่ายเทคนิคและวิชาการบริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2522 : 7) กล่าวว่าถึงหน้าที่ของคณเลี้ยงไก่ที่ควรทำประจำวันว่า งานเลี้ยงไก่กระທงเป็นงานที่ง่ายถ้ารู้จักแบ่งเวลาให้ถูกงานที่ต้องทำประจำวัน คือ

1. การล้างภาชนะใส่น้ำทุกวัน ๆ ละ 1 - 2 ครั้ง
2. การให้อาหารประจำวัน

งานทั้งสองอย่างเป็นงานหลักที่จะต้องทำทุก ๆ วัน และยังมีงานปลีกย่อยอื่นอีกคือ การทำความสะอาดโรงเรือนและบริเวณรอบ ๆ การกสับแกลบหรือขี้เลื่อยจะทำหลังจากไก่อายุ 5 สัปดาห์ไปแล้ว การจดบันทึกการเลี้ยงในเวลาเป็น การตรวจตราสภาพไก่โดยเดินให้ทั่วบริเวณและสังเกตดูมูลไก่และตัวไก่ ส่วนงานที่ต้องทำเป็นบางครั้งได้แก่ การฉีดหรือหยอดวัคซีน การปรับตั้งอาหาร-รางน้ำไก่ การตัดปากไก่หรือฉีปากไก่ การขยายวงล้อมไก่ การปรับผ้าม่านบังลม การตรวจสอบรายงานที่เลี้ยงมา การตรวจไก่ในเวลากลางคืน การคัดไก่เลวและป่วยออกจากฝูง การสับโก๋ขาย การทำความสะอาดหลังจากขายไก่ การจัดเตรียมโรงเรือนก่อนลูกไก่มาถึง

ฟาร์มเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้าในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร มักใช้ทุนประเภทเครื่องจักร เครื่องยนต์ช่วยในการผลิตมากกว่าการใช้แรงงาน (Capital investment technique) ทั้งนี้เพราะ ค่าจ้างแรงงานในประเทศดังกล่าวสูง และมักขาดแคลนแรงงานเสมอ สำหรับการทำการฟาร์มไก่กระทงในประเทศไทยนั้น เนื่องจากแรงงานมีอยู่เป็นจำนวนมากและค่าจ้างแรงงานถูก เทคนิคที่ใช้จึงเป็นแบบใช้แรงงานมากกว่า ทุนประเภทเครื่องจักร เครื่องยนต์ (Labour intensive technique) ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของ วอร์เรน (Warren. 1979 : 17 - 19) ที่ศึกษาการเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้าในประเทศไทยเมื่อ ปี พ.ศ. 2520 พบว่า การใช้อุปกรณ์และเครื่องจักร เครื่องยนต์อัตโนมัติจะช่วยให้อัตราผลผลิตลดลง ฟาร์มในประเทศไทยยังมีการนำเข้าใช้ไม่มากนัก เท่าที่พบจะเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ที่ดำเนินการในรูปแบบบริษัทเท่านั้น

บลันต์ (Blount. 1951 : 108) ศึกษาการทำฟาร์มไก่ในสหรัฐอเมริกาเมื่อ ปี ค.ศ. 1940 และปี ค.ศ. 1950 พบว่า การใช้เวลาในการทำฟาร์มในสถานที่ทดลอง 2 แห่ง โดยเปรียบเทียบงานเลี้ยงไก่ต่าง ๆ แยกเป็นเปอร์เซ็นต์ ผลที่ได้แตกต่างกัน การเลี้ยงไก่ในปี ค.ศ. 1950 จะพัฒนามากกว่าปี ค.ศ. 1940 การใช้เวลาในการทำความสะอาดภาชนะอาหาร กวาดมูลไก่อ้น้อยลง แต่ใช้เวลาคัดเลือกรุ่นพันธุ์และบันทึกมากขึ้น ทำให้การเลี้ยงไก่ได้ผลดีกว่าเดิม ดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงการเปรียบเทียบการทำฟาร์มไก่ตามชนิดของงานแยกเป็นเปอร์เซ็นต์

งานที่ทำ	ลโดก แมนเดวิลล์ คค. 1950 (เปอร์เซ็นต์)	วิทยาลัยเกษตรกรรมมิดแลนด์ คค. 1940 (เปอร์เซ็นต์)
ทำความสะอาดมูลไก่ออกไป สัปดาห์ละครั้ง ทำความ สะอาดถาดอาหาร	25	22
ให้อาหารแล้วเตรียมอาหาร ปน เตรียมเมล็ดกวาดทำความสะอาด สะอาดรางน้ำใส่น้ำรางอาหาร และใส่น้ำให้ดื่มรางน้ำ	12 - 18	25 (รวมทั้งเตรียมอาหาร)
คัดเลือกไก่ซึ่งน้ำหนักและบันทึก	24 - 36	19
ถอดเอาถาดอาหารออกมา กวาดมูลไก่มากองไว้ กวาดพื้นให้สะอาด ปิดฝุ่น	12	21 (งานทั่วไป)

นอกจากนี้ บลังค์ (Blount. 1951 : 110) ยังได้เปรียบเทียบชั่วโมงการทำงาน
ด้วยแรงงานคนกับการทำงานโดยอาศัยอุปกรณ์อัตโนมัติเข้าช่วย โดยเปรียบเทียบฟาร์มที่เลี้ยงไก่
ด้วยแรงงานคนเลี้ยงโรงเรือนละ 1,000 ตัวกับฟาร์มที่เลี้ยงไก่โดยอาศัยอุปกรณ์อัตโนมัติโรงเรือนละ
1,760 ตัว ผลการศึกษาพบว่า ฟาร์มที่เลี้ยงไก่ด้วยแรงงานคนเลี้ยงไก่จำนวน 1,000 ตัว ใช้เวลา
ในการทำงานเฉลี่ยวันละ $7\frac{3}{8}$ ชั่วโมง ส่วนการใช้อุปกรณ์อัตโนมัติเข้าช่วยเลี้ยงไก่จำนวน
1,760 ตัว ใช้เวลาเฉลี่ยวันละ 7 ชั่วโมง แสดงให้เห็นว่าการใช้เครื่องทุ่นแรงจะช่วยให้
การทำงานลดชั่วโมงการทำงานต่อคนต่อวันให้น้อยลง ทำให้เลี้ยงไก่ได้มากขึ้น หากพิจารณา

การใช้แรงงานของเกษตรกรที่ใช้แรงงานคนเลี้ยงไก่จะพบว่าใน 1 ปี จะใช้แรงงานถึง 2,688 ชั่วโมง ซึ่งมากกว่าการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้เพียงปีละ 2,400 ชั่วโมง ดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงการเปรียบเทียบชั่วโมงแรงงานระหว่างการทำฟาร์มไก่ด้วยแรงงานคนกับการใช้อุปกรณ์อัตโนมัติเข้าช่วย

งานที่ทำ	การทำความสะอาดโรงเรือนด้วยมือ (ไก่ 1,000 ตัว) (ชั่วโมง)	การใช้อุปกรณ์อัตโนมัติเข้าช่วย (ไก่ 1,760 ตัว) (ชั่วโมง)
กวาดล้างมูลไก่และทำ		
ความสะอาด	$1\frac{3}{4}$	$1\frac{1}{4}$
การให้อาหาร	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
การให้น้ำ	1	1
การทำความสะอาดกรง	1	$1\frac{1}{4}$
คัดเลือกรูไข่	$1\frac{3}{4}$	$2\frac{1}{4}$
การตรวจตราดูแลไก่	$\frac{3}{8}$	$\frac{1}{2}$
รวม	$7\frac{3}{8}$	$7\frac{1}{4}$
ทำงานปีละ	$2,688\frac{5}{8}$	$2,646\frac{1}{4}$

คาร์ด (Card. 1952 : 382) ทำการวิจัยการเลี้ยงไก่ที่รัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา เมื่อปี ค.ศ. 1947 - 1948 เฉพาะการให้น้ำและการทำความสะอาดรางน้ำ โดยการเปรียบเทียบการให้น้ำแบบอัตโนมัติ ทั้งอัตโนมัติและไม่ใช้อุปกรณ์อัตโนมัติ เปรียบเทียบชั่วโมงการทำงานต่อไก่ 1,000 ตัว ผลการวิจัยพบว่า อุปกรณ์การให้น้ำอัตโนมัติจะช่วยทุ่นเวลาและแรงงานในการให้น้ำ

และทำความเข้าใจอาคารน้ำมากกว่าการให้น้ำโดยไม่ใช้อุปกรณ์อัตโนมัติถึง 6 เท่า หรือมากกว่า แต่การให้น้ำด้วยอุปกรณ์อัตโนมัตินี้ เหมาะกับฟาร์มขนาดใหญ่ เพราะอุปกรณ์เหล่านี้มีราคาแพง ทำให้ต้องลงทุนสูงและฟาร์มขนาดใหญ่ก็ขาดแคลนแรงงานและค่าจ้างแรงงานสูง ฟาร์มขนาดใหญ่ จึงเหมาะสมกับการใช้อุปกรณ์ให้น้ำอัตโนมัติหรือกึ่งอัตโนมัติ ฟาร์มขนาดใหญ่มากกว่า 3,600 ตัว ต่อฝูง ไม่ปรากฏว่ามีฟาร์มใดเลยที่ไม่ใช้อุปกรณ์อัตโนมัติ ดังตาราง 8

ตาราง 8 แสดงการเปรียบเทียบชั่วโมงการทำงานในการให้น้ำและทำความเข้าใจอาคารน้ำไก่ 3 แบบ ที่รัฐเวอร์จิเนีย สหรัฐอเมริกา ระหว่าง ปี ค.ศ. 1947 - 1948

ขนาดของฝูง ที่เริ่มต้นเลี้ยง	อัตโนมัติ			กึ่งอัตโนมัติ			ไม่ใช้อุปกรณ์อัตโนมัติ		
	จำนวนฝูง ที่ศึกษา	จำนวนไก่ ต่อฝูง	ชั่วโมงแรงงานต่อ ไก่ 1,000 ตัว	จำนวนฝูง ที่ศึกษา	จำนวนไก่ ต่อฝูง	ชั่วโมงแรงงาน ต่อไก่ 1,000 ตัว	จำนวนฝูงที่ศึกษา	จำนวนไก่ ต่อฝูง	ชั่วโมงแรงงาน ต่อไก่ 1,000 ตัว
ต่ำกว่า 600 ตัว	-	-	-	4	325	444	11	386	259
600 - 1,599 ตัว	25	1,131	111	7	871	180	53	1,091	224
1,600 - 2,599 ตัว	38	2,146	95	5	1,870	148	29	1,956	194
2,600 - 3,599 ตัว	40	2,947	85	1	3,500	161	5	2,970	178
3,600 ตัว หรือมากกว่า	94	7,410	70	3	4,667	99	-	-	-

การใช้แรงงานในการทำฟาร์มไก่เพื่อการค้าในประเทศไทย พนม หับหิมศิริและ
 คนอื่น ๆ (พนม หับหิมศิริ และคนอื่น ๆ 2514 : 9) ได้ศึกษาความต้องการแรงงาน
 สำหรับกิจการเลี้ยงไก่ไข่ของเกษตรกรในอำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี เมื่อปี พ.ศ.
 2513 พบว่า เกษตรกรใช้แรงงานเท่ากับ 244.45 ชั่วโมงต่อแม่ไก่ 100 ตัว ต่อปี ซึ่ง
 ใกล้เคียงกับการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรรัฐเขาค้อตากุดเมื่อปี ค.ศ. 1950
 (พ.ศ. 2493) ซึ่งใช้เวลาประมาณ 225 ชั่วโมงต่อการเลี้ยงแม่ไก่ 100 ตัวต่อปี จาก
 ฝูงไก่ไข่ 200 - 299 ตัว และใช้เวลา 260 ชั่วโมงในการเลี้ยงแม่ไก่ 100 ตัว ต่อปี
 จากฝูงไก่ไข่ 100 - 199 ตัว แสดงให้เห็นว่าเมื่อขนาดฟาร์มไก่ใหญ่ขึ้น การใช้แรงงาน
 เฉลี่ยจะลดลง

ไซมอนส์ (Symons. 1967 : 222 - 223) ศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานแรงงาน
 ที่จะต้องจัดเตรียมสำหรับการเลี้ยงสัตว์แต่ละชนิดเป็นคน-วัน โดยศึกษาในไอร์แลนด์เหนือ
 ปรากฏผลตามตาราง 9

ตาราง 9 แสดงการเลี้ยงสัตว์กับการใช้แรงงานเป็นคน - วันในไอร์แลนด์เหนือปี ค.ศ. 1965

ชนิดสัตว์ที่เลี้ยง	หน่วยที่ใช้วัด (คน - วันต่อตัวต่อปี)
โครุ่นที่ยังไม่ให้นม	9
โคนม	4.5
โคกระบืออื่น ๆ	3
แกะอายุ 1 ปี และมากกว่าที่เลี้ยงบนที่สูง	1.5
แกะอายุ 1 ปีและมากกว่าที่เลี้ยงในที่ต่ำ	1
ไก่อายุ 6 เดือนและมากกว่า	0.3
ไก่อายุต่ำกว่า 6 เดือน	0.1

นิติย์ ถาวรกันต์ และอุทัย มัฆวาน (นิติย์ ถาวรกันต์ และ อุทัย มัฆวาน

2517 : 112) ไก่กล่าวถึงขนาดของการทำฟาร์มไก่กระตังกับการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากล ซึ่งจะช่วยทำให้การเลี้ยงไก่เพื่อการค้าได้รับผลสำเร็จว่า การเลี้ยงไก่กระตัง 1,000 ตัว ในฝูงไก่ระหว่าง 10,000 - 100,000 ตัว เป็นเวลามากกว่าหกสัปดาห์ จะต้องใช้แรงงานในการเลี้ยงทั้งสิ้น 25 ชั่วโมง จำนวนชั่วโมงดังกล่าวไม่รวมชั่วโมงที่ใช้ทำความสะอาดและคัดเตรียมโรงเรือนและอุปกรณ์อื่นภายในฟาร์ม

นอกจากงานดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีงานที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่เกษตรกรไม่ควรลืมในการปฏิบัติคือการทำบัญชีฟาร์มและทำสถิติรายงานประจำวัน งานดังกล่าวจะช่วยทำให้การเลี้ยงไก่เพื่อการค้าประสบผลสำเร็จ และควรจะมีการวางแผนค่าแรงงานทั้งแผนระยะสั้นและระยะยาว แผนงานเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามความเหมาะสม สุ่มนึก คริปส์ (สุ่มนึก คริปส์ . 2502 : 31) สสำรวจการทำฟาร์มไก่เพื่อการค้าใน 14 จังหวัดภาคกลางของประเทศไทยเมื่อปี พ.ศ. 2501 พบว่า ผู้เลี้ยงไก่มีได้ทำบัญชีฟาร์มแต่อย่างใด เมื่อเป็นเช่นนี้จะทำให้ผู้เลี้ยงไก่ไม่สามารถทราบถึงต้นทุนการผลิตที่แท้จริงได้ โอกาสที่จะปรับปรุงการผลิตเพื่อลดต้นทุนจะทำได้ยากโดยปกติแล้วผู้เลี้ยงไก่ทั่ว ๆ ไปมักคิดผลกำไรจากความแตกต่างระหว่างค่าอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่กับราคาไก่ที่ขายได้ทั้งหมด เมื่อขายได้ราคาสูงกว่าค่าอาหารก็คิดว่ามีกำไร มีเพียงไม่กี่ฟาร์มที่คิดค่าแรงงานรวมไว้เป็นทุนด้วย การที่ผู้เลี้ยงมิได้ทำบัญชีฟาร์มและสถิติต่าง ๆ จึงทำให้ไม่ทราบถึงผลกำไรหรือขาดทุนอย่างแท้จริง ดังนั้นงานอีกประการหนึ่งที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ควรต้องปฏิบัติคือ การทำบัญชีฟาร์ม ซึ่งต้องทำทุกวันอย่างสม่ำเสมอ ปกติบัญชีฟาร์มและสถิติต่าง ๆ เช่น จำนวนไก่ป่วย ไก่ตาย จะติดไว้ตรงประตูทางเข้าโรงเรือนเพื่อสะดวกต่อการจดบันทึกและป้องกันการลืม

สรุปได้ว่า การทำฟาร์มไก่กระตังเพื่อการค้าซึ่งจัดเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจขั้นสูง เกษตรกรจะต้องขยัน หมั่นเพียร อดทน มีระเบียบวินัยและแบบแผนในการทำงาน เพราะกิจกรรมนี้ เกษตรกรจะทำได้ตามความสะดวกโดยปราศจากเวลาที่กำหนดแน่นอนเหมือนการเกษตรแบบยังชีพไม่ได้ เกษตรกรจะต้องขยัน ทุ่มเทแรงกายแรงใจในการเลี้ยงดูไก่อย่างเต็มที่ เพื่อมุ่งหวังให้ได้ผลกำไรสูงสุด งานประจำที่ต้องทำในฟาร์มไก่ คือ การให้อาหาร การทำความสะอาดรางน้ำ

รางอาหาร การให้น้ำ การทำความสะอาดโรงเรือน เกษตรกรต้องทำงานตรงเวลาคำนึงถึงเวลาเป็นเรื่องสำคัญ การทำงานต่าง ๆ ควรทำเป็นตารางไว้จะได้ทำตรงเวลาการทำงานผิดเวลาจะก่อให้เกิดผลเสียหายต่อไก่ ทำให้ไก่เสี่ยงต่อการเจริญเติบโตหรืออาจก่อให้เกิดโรคระบาดได้นอกจากนี้ยังทำให้งานอื่น ๆ ต้องพลอยผิดเวลาไปด้วย ทำให้กิจการเลี้ยงไก่อาจจะได้รับผลกำไรน้อยลงหรืออาจจะขาดทุนได้ นอกจากนี้การทำบัญชีฟาร์มก็มีความสำคัญที่เกษตรกรไม่ควรลืม เพราะเป็นการแสดงถึงความมีระเบียบวินัยและยังทำให้สามารถปรับปรุงขั้นตอนในการเลี้ยงไก่ที่ยังบกพร่องได้อีกด้วย งานต่าง ๆ ดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเกษตรกรจะต้องใช้เวลาอย่างมากซึ่งน่าจะสูงกว่าการใช้แรงงานมาตรฐานสากลในรอบ 1 ปี จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทรงของไทยใช้แรงงานอย่างเข้มมากหรือไม่ ทั้งนี้เพราะสภาพแวดล้อมลักษณะนิสัยของคนไทยและขนาดฟาร์มแตกต่างจากประเทศตะวันตก การใช้แรงงานในการทำฟาร์มจึงน่าจะต่างกันด้วย

การสุ่มยาลึกลับสำหรับฟาร์มไก่กระทรงเพื่อการค้า

การสุ่มยาลึกลับในการทำฟาร์ม เป็นกรรมวิธีหรือขบวนการต่าง ๆ ที่ใช้ปฏิบัติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคและการติดโรคในสัตว์เลี้ยง ทั้งในสภาวะปกติและในสภาวะที่เกิดโรคระบาด (บริษัท เจริญโภคภัณฑ์จำกัด. 2521 : 18)

การสุ่มยาลึกลับเป็นหลักการที่กว้างขวาง ครอบคลุมการปฏิบัติทุกอย่างในการเลี้ยงสัตว์ซึ่งมีความสำคัญมาก และจำเป็นที่จะต้องปฏิบัติโดยสม่ำเสมอเป็นประจำอย่างครบถ้วนและถูกต้อง ถ้าผู้เลี้ยงเกิดความเบื่อหน่ายในการปฏิบัติงานขาดความเข้มงวดหรือปฏิบัติไม่ถูกต้องตามวิธีการแล้ว ย่อมก่อให้เกิดผลเสียหายในภายหลัง ในบางรายที่เกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์มาเป็นเวลานาน มีความชำนาญมากขึ้น ประกอบกับไม่เคยประสบปัญหาเรื่องโรคระบาดมาก่อน มักทำให้เกิดความชะล่าใจ และมีการปฏิบัติที่ไม่เข้มงวด วิธีการต่าง ๆ ก็ถูกดัดแปลงไปในทางที่ผิด ซึ่งอาจจะเกิดจากความมกง่าย ความที่ต้องการจะลดต้นทุนการผลิตหรือความที่ไม่เข้าใจอย่างแท้จริงต่อวิธีการนั้น ๆ จะด้วยสาเหตุใดก็ตาม ย่อมส่งผลเสียหายให้เกิดกับธุรกิจการเลี้ยงไก่ของเกษตรกรได้ทั้งนั้นและเป็นการเปิดโอกาส

ให้โรคระบาดเข้าสู่ฟาร์มได้ตลอดเวลา นับว่าเป็นการเสี่ยงมากเพราะไม่เคยปรากฏว่ามีผู้เลี้ยงรายใดรอดพ้นจากความเสียหายอันเนื่องมาจากความไม่สนใจปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลเลยแม้แต่จะเสียหายมากหรือน้อยเท่าไร ความเสียหายต่าง ๆ จำแนกได้เป็นความเสียหายเพราะไก่เป็นโรคค้ำยารักษาโรคไก่ที่ป่วย การสูญเสียประโยชน์ที่ได้รับเพราะไก่ป่วย การสูญเสียเวลาที่จะต้องใช้ทำการเลี้ยงไก่ป่วยและอื่น ๆ นอกเหนืออื่นใดการเลี้ยงไก่เพื่อการค้าก็ต้องมุ่งหวังผลกำไร แต่หากละเลยไม่ปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาล นอกจากจะไม่มีกำไรแล้ว เกษตรกรยังอาจจะขาดทุนอีกด้วย ดังนั้นจึงต้องระมัดระวังเรื่องการสุขาภิบาลเป็นพิเศษ (พิมพ์พรณศิริ 2516 : 33 - 39) ซึ่งแตกต่างจากการเลี้ยงสัตว์เพื่อการค้าชนิดอื่น เช่น โคเนื้อ โคนม เพราะแม้จะละเลยการสุขาภิบาลไปบ้าง ผลเสียหายที่เกิดขึ้นอาจจะไม่ทำให้กิจการถึงกับขาดทุน แต่จะได้รับผลกำไรลดน้อยลงไปเท่านั้น

บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2522 : 6 - 7) ได้ให้ข้อเสนอแนะที่เกษตรกรควรต้องปฏิบัติเพื่อฟาร์มจะได้ปลอดภัยจากโรคระบาดไว้ดังนี้

1. หาทางป้องกันไม่ให้แดดและฝนสาดเข้าไปในโรงเรือนได้
2. หาทางให้ระบบถ่ายเทของอากาศในโรงเรือนสะดวกที่สุด โดยเฉพาะไก่อายุตั้งแต่ 3 - 8 สัปดาห์
3. รักษาสภาพภายในโรงเรือนและบริเวณโดยรอบให้สะอาดอยู่ตลอดเวลา
4. หาทางกำจัดกลิ่นเหม็นและแมลงวัน (ถ้ามี)
5. หาทางป้องกันสัตว์อื่น ซึ่งจะเป็นพาหะนำโรคเข้ามาในฟาร์มหรือโรงเรือนไก่
6. ไม่ควรนำอุปกรณ์ ภาชนะ รถหรือคนที่ยังไม่ได้ทำความสะอาดเข้าไปในฟาร์มหรือโรงเรือนไก่
7. ถ้ามีโรงเรือนหลายโรงเรือน ให้เลี้ยงไก่ที่มีอายุเดียวกันในโรงเรือนเดียวกัน และควรใช้คนเลี้ยงแยกจากกัน
8. อย่าให้คนเลี้ยงไก่ต่างโรงเรือนไปมาหาสู่กันโดยไม่ล้างมือ
9. ถ้ามีไก่ต่างอายุกันในฟาร์ม การตรวจเยี่ยมควรเริ่มจากโรงเรือนไก่ที่มีอายุน้อยที่สุดไปหามากที่สุด

10. ควรเปลี่ยนเครื่องแต่งตัว รองเท้าและอาบน้ำชำระร่างกายให้สะอาดก่อน
เข้าในบริเวณฟาร์มไก่

11. ไม่อนุญาตให้คนอื่นเข้าใกล้บริเวณโรงเรือนไก่โดยไม่จำเป็น โดยเฉพาะ
พนักงานสับไก่

12. รถและอุปกรณ์การสับไก่ ควรทำความสะอาดด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อก่อนนำเข้ามา
ในฟาร์ม

13. หน้าโรงเรือนทุกโรงเรือนควรจะมีอ่างน้ำยาฆ่าเชื้อเพื่อใช้จุ่มเท้า ก่อนเข้า
โรงเรือนทุกครั้ง

14. ควรพิจารณาถึงสิ่งนี้อาจนำมาซึ่งความเสียหายในกิจการตลอดเวลา และ
มีความรอบคอบมากที่สุด

การที่จะควบคุมและป้องกันโรคระบาดไอนั้น เกษตรกรต้องรู้ที่มาของเชื้อโรคและพาหะ
ที่แพร่เชื้อเพื่อที่จะหาวิธีป้องกันได้ถูกต้อง โรคที่พบบ่อย ๆ ในการเลี้ยงไก่ได้แก่ โรคนิวคาสเซิล
โรคอุจจาระขาว โรคคอตีบและอื่น ๆ โรคที่ติดต่อกับเชื้อไวรัสเช่น โรคนิวคาสเซิล โรค
หลอดลมอักเสบ ไม่สามารถไยารักษาโรคให้หายได้นอกจากใช้วัคซีนป้องกันโรค ส่วนโรคที่
เกิดจากเชื้อแบคทีเรียเช่นโรคอุจจาระขาว โรคคอตีบ และโรคที่เกิดจากเชื้อโปรโตซัว เช่น
โรคบิด โรคที่เกิดจากพยาธิภายนอก เช่น ไร หมัด เห็บ และโรคที่เกิดจากพยาธิภายใน เช่น
พยาธิตัวตืด โรคเหล่านี้สามารถไยยาบางชนิดที่เหมาะสมและถูกต้องกับโรคนั้น ๆ รักษาให้หายได้
แต่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ควรยึดหลักในการเลี้ยงว่า "ป้องกันโรคย่อมดีกว่ารักษา" (สมาคมส่งเสริม
การเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย 2522 : 1 - 3) ส่วนพาหะของโรค หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ
(หลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ 2507 : 40 - 41) ได้ชี้ให้เห็นว่าพาหะที่นำโรคมารู้จักที่เลี้ยงมีสี่ประการ คือ

1. น้ำ โรคที่เกิดอยู่ตามลตื้นน้ำและที่สูง อาจจะแพร่ไปยังตำบลที่อยู่ตอนท้ายหรือ
ที่ต่ำได้ โดยลอยไปตามกระแสน้ำหรือน้ำฝนละลายไป

2. ลม เชื้อโรคที่เกาะติดอยู่กับฝุ่นละออง ลมจะพัดพาและแพร่เชื้อจากที่หนึ่งไปยัง
อีกที่หนึ่งได้โดยง่าย

3. สิ่งต่าง ๆ วัตถุที่แพร่เข้าได้ง่ายเช่น ยานพาหนะที่ใช้บรรทุกสัตว์ อาหารสัตว์ และสิ่งอื่น ๆ ที่เข้า-ออกฟาร์ม

4. คนหรือสัตว์ เมื่อคนหรือสัตว์ต่าง ๆ ผ่านท้องที่มีโรคหรือสถานที่ที่มีเชื้อโรค เชื้อโรคอาจจะติดรองเท้า ร่างกาย เครื่องนุ่งห่ม เมื่อถูกนำไปท้องที่อื่นอาจจะเกิดการแพร่เชื้อโรคได้

ฟาร์มเลี้ยงไก่ทั่ว ๆ ไปมักได้รับเชื้อโรคติดต่อจากแหล่งน้ำ เนื่องจากฟาร์มไก่มักตั้งใกล้กับแหล่งน้ำเพื่อสะดวกในการใช้น้ำเลี้ยงไก่ บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด (บริษัทฟาร์มกรุงเทพ จำกัด 2524 : 12) พบว่า โรคที่เกิดเพราะการแพร่เชื้อทางน้ำเป็นปัญหาถึง 50 เปอร์เซ็นต์ของการทำฟาร์มไก่ นอกจากนี้คนยังเป็นพาหะแพร่เชื้อโรคที่สำคัญ ในปี พ.ศ. 2514 บิลล์ เทอร์รี่ (Bills Terry) แห่งสถาบันบริการพืชและสัตว์ของสหรัฐอเมริกาได้ทำการทดลองเกี่ยวกับพาหะในการแพร่เชื้อโรคในฝูงไก่ 293 ฝูง พบว่า 50 เปอร์เซ็นต์ของโรคที่แพร่จากไก่ฝูงหนึ่งไปยังอีกฝูงหนึ่งโดยไม่ทราบสาเหตุ แต่ได้ตั้งข้อสังเกตว่าโรคจะแพร่ไปได้ เพราะการเคลื่อนไหวของคน เครื่องมือเครื่องใช้ แต่จะเกิดจากคนถึง 35 เปอร์เซ็นต์ (สุปราณี จิตภักดีไทย และ ไพฑูริย์ กรินเลิศวัฒนา 2515 : 449 - 455) และจากการศึกษาต่อมาพบว่า เชื้อไวรัสฮั่นเป็นสาเหตุของโรคนิวคาสเซิลสามารถติดไปกับรองเท้า เสื้อผ้า ทำให้เชื้อโรคแพร่จากฟาร์มหนึ่งไปยังอีกฟาร์มหนึ่งได้ พาหะที่กล่าวข้างต้นจะก่อให้เกิดโรคระบาดซึ่งทำความเสียหายให้แก่การเลี้ยงไก่เป็นอย่างมาก เพราะมีอัตราการตายตั้งแต่ 30 - 100 เปอร์เซ็นต์ สำหรับในประเทศไทย เพนแมน (นามแฝง) (เพนแมน 2515 : 73 - 74) กล่าวว่า ในระหว่างปี พ.ศ. 2494 - 2495 เกิดโรคระบาดในประเทศไทยมีจำนวนไก่ตายเพราะโรคห่านหรือนิวคาสเซิลถึง 2 ล้าน 2 แสนตัว

จากการสำรวจข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับการเลี้ยงไก่พื้นเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดย ทนท ผลารักษ์และคนอื่น ๆ (ทนท ผลารักษ์ และคนอื่น ๆ 2523 : 133 - 147) เมื่อปี พ.ศ. 2522 พบว่าเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่สำรวจ 10 จังหวัดมีการเลี้ยงไก่แบบดั้งเดิม ไก่ที่เลี้ยงเคยเป็นโรคระบาดร้อยละ 96.23 ของกลุ่มตัวอย่างที่สำรวจ มีเพียงร้อยละ 3.77 เท่านั้น ที่ตอบว่าไก่ที่เลี้ยงไม่เคยเป็นโรคระบาดเลย สาเหตุที่ไก่พื้นเมืองเป็นโรคระบาดกันมาก

ก็เพราะการสู่ขาริบาลและการป้องกันโรคทำไม่ถูกต้องหรือยังไม่เพียงพอ

อุกฤษณ์ อิ่มเอิบ (อุกฤษณ์ อิ่มเอิบ 2525 : 7 - 18) กล่าวถึงการสำรวจ
ของนักวิจัยจากสมาคมมหาวิทยาลัยไทยเกี่ยวกับการเกิดโรคระบาดไก่ในรอบปี พบว่า การเกิดโรค
ระบาดไก่ในแต่ละเดือนนั้น เดือนเมษายนเกิดโรคระบาดมากที่สุด เปอร์เซ็นต์การเกิดโรคในเดือนนี้
สูงถึง 40.95 เปอร์เซ็นต์ รองลงมาได้แก่เดือนพฤษภาคม เดือนมีนาคม และเดือนพฤศจิกายน
มีเปอร์เซ็นต์การเกิดโรค 15.13 11.57 และ 9.49 เปอร์เซ็นต์ ตามลำดับ ส่วนเดือนอื่น ๆ
เปอร์เซ็นต์การเกิดโรคน้อยกว่า 7 เปอร์เซ็นต์ ดังตาราง 10

ตาราง 10 แสดงเปอร์เซ็นต์การเกิดโรคระบาดไก่ในรอบปี

เดือน	เปอร์เซ็นต์ของการเกิดโรคระบาดไก่
มกราคม	1.48
กุมภาพันธ์	3.26
มีนาคม	11.57
เมษายน	40.95
พฤษภาคม	15.13
มิถุนายน	7.71
กรกฎาคม	0.89
สิงหาคม	0.89
กันยายน	2.37
ตุลาคม	2.97
พฤศจิกายน	9.49
ธันวาคม	3.26

จากเหตุผลที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การลู่ยาริบาลจำเป็นอย่างยิ่ง สำหรับการเลี้ยงไก่กระทองเพื่อการค้าที่เกษตรกรไม่ควรละเลย หลักการลู่ยาริบาลในการทำ ฟาร์มไก่อาจแยกพิจารณาได้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. การเลี้ยงไก่แบบเข้าออกพร้อมกัน (All-in, All-out) เป็นวิธีการ ป้องกันโรคในฟาร์มไก่ที่ได้ผลดี เพราะเป็นการขัดขวางการสะสมเชื้อโรคและลดอันตรายจาก การใกล้ชิดกับเชื้อโรคหลายชนิดในประเทศเนเธอร์แลนด์ มักจะเกิดโรคแควะแกรนกับไก่กระทอง วิธีการแก้ไขที่ได้ผลดีก็ด้วยการลู่ยาริบาลที่ดีและด้วยการเลี้ยงไก่เป็นชุด ๆ แบบเอาเข้ามาเลี้ยง พร้อมกันและสับขายพร้อมกัน (ปฐม เลหาเกษตร 2525 : 53 - 54)

2. การรักษาความสะอาดและการใช้ยาฆ่าเชื้อโรคในโรงเรือนและอุปกรณ์ ที่เกี่ยวข้อง น้ำยาฆ่าเชื้อที่ใช้กันทั่วไปคือฟีนอลและครีซอล (Phenol and Cresols) คลอรีน ไอโอดีน โรงเรือนจะต้องสะอาดเสมอไม่ควรมีขี้ไก่หรือรอยแตกที่ทำให้เชื้อโรคเข้าไปอาศัยได้ โดยเฉพาะพวยระบายนอก หมั่นกำจัดวัสดุรองพื้น และมูลไก่ออกเสมอ และควรเว้นคอกให้ว่าง หลังจากที่ย้ายไก่ไปแล้วประมาณ 2 สัปดาห์ (ทิม พรธศิริ 2516 : 31 - 40)

3. การทำวัคซีนป้องกันโรคต่าง ๆ ในช่วงแรกจะมีการทำวัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิล เมื่อลูกไก่อายุไม่เกิน 7 วัน และครั้งที่สองเมื่อลูกไก่อายุ 2 สัปดาห์ขึ้นไป วัคซีนนิวคาสเซิลที่ใช้ มักเป็นลิเตรน เอฟ หรือบีวัน เมื่อลูกไก่อายุได้ 3 สัปดาห์ ทำวัคซีนฝีดาษ หลังจากทำวัคซีน เหล่านี้แล้ว ควรสังเกตสภาพไก่และสภาพแวดล้อม เมื่อไก่เกิดผิดปกติ ควรได้รับการพิจารณา วินิจฉัยโรคจากสัตวแพทย์ทันที (สัตวแพทย์สมาคมแห่งประเทศไทย 2523 : 161) และ เสนาเวรัตนา (Senaveratna. 1969 : 17 - 18) ได้ให้ข้อเสนอนี้ว่าควรนำไป ปฏิบัติในการทำวัคซีน ห้า ประการได้แก่

- 3.1 จงทำวัคซีนตามคำแนะนำของผู้ผลิตอย่างเคร่งครัด
- 3.2 จงทำวัคซีนให้ลูกไก่ที่แข็งแรงสมบูรณ์ดีเท่านั้น
- 3.3 จงให้การเลี้ยงดู ให้อาหาร และดูแลเป็นพิเศษ
- 3.4 จงอย่านำเชื้อโรคเข้าฟาร์ม จงตรวจดะเย็บจากแยกเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อโรค
- 3.5 แยกไก่ที่ป่วยเลี้ยงไว้ต่างหากจนกว่าจะปลอดภัย

4. การกำจัดซากสัตว์ที่ตายโดยการเผาหรือฝังในห่างไกลจากฟาร์ม การฝัง

จะต้องให้ลึกเพื่อป้องกันสุนัข หูย้อย, ไข่ และควรฝังห่างจากบ่อน้ำอย่างน้อย 100 ฟุต การระบายน้ำบริเวณนั้นจะต้องไม่ให้ไหลกลับลงสู่บ่ออีก และข้อควรระวังคือห้ามทิ้งซากสัตว์ตามบ่อน้ำ ท่อระบายน้ำ เพราะจะเป็นการแพร่เชื้อโรคอาจทำให้เกิดโรคระบาดได้ (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2518 : 1 - 3)

5. การคัดแยกสัตว์ป่วยออกจากฝูง เพื่อสะดวกในการดูแลและป้องกันการแพร่ระบาดของโรคและเพื่อผลในการรักษาจะได้มีประสิทธิภาพ

6. ควบคุมผู้มาเยี่ยม และผู้เลี้ยงที่จะเข้าสู่โรงเรือน ผู้ที่เลี้ยงไก่เพื่อการค้าย่อมเป็นนักธุรกิจที่เข้าใจเรื่องเงินที่ต้องลงทุนเพิ่มเป็นอย่างดี ผู้เลี้ยงจะไม่อนุญาตให้บุคคลอื่นเข้าไปในโรงเรือนทุกหลังอย่างเด็ดขาด ฟาร์มจะต้องมีรั้วล้อมรอบมีประตูเข้าออกทางเดียวและคล้องกุญแจไว้เสมอ หากมีผู้เข้าชมกิจการจริง ๆ ต้องถอดเสื้อผ้ารองเท้านอกจากข้างนอกออก ชำระร่างกายตั้งแต่หัวจรดเท้ารวมทั้งผมด้วยแล้วจึงสวมผ้าสะอาดที่ทางฟาร์มเตรียมไว้ให้ คนขับรถบรรทุกอาหารก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกัน ฟาร์มต่าง ๆ ควรจะอนุญาตให้คนเข้าฟาร์มให้น้อยที่สุด เท่าที่จะเป็นไปได้ และจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งได้แก่ คนงาน ผู้จัดการฟาร์มไก่ นายสัตวแพทย์ และในกรณีรับตัวน อาจยอมให้พ่อค้าเข้าไปได้ (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2520 : 1 - 9)

นอกจากนี้ยังมีข้อปฏิบัติปลีกย่อยที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ควรปฏิบัติ เช่น ห้ามยืมอุปกรณ์หรือเครื่องจักร เครื่องยนต์ชนิดใดก็ตามจากฟาร์มอื่นมาใช้ภายในฟาร์มรอบ ๆ โรงเรือนโดยเด็ดขาด ต้องควบคุมหนู แมลงวันและสัตว์อื่น ๆ ที่รบกวนไก่โดยเคร่งครัด มีบันทึกเกี่ยวกับสุขภาพและประสิทธิภาพของฝูงไก่เป็นประจำ มาตรการ 2 ประการหลังเพื่อควบคุมและวินิจฉัยโรคที่เกิดขึ้น ควรกำจัดอุจจาระเก่า ๆ ท่อ เถา ท่อนไม้และกองขยะ รวมทั้งหญ้าที่ขึ้นยาวออกไปจากโรงเรือนโดยรอบให้หมด ทั้งนี้เพื่อลดปัญหาเรื่องเห็บเหา (บริษัทฟาร์มกรุงเทพจำกัด 2520 : 8)

แชร์แมน (Shairman) หัวหน้าวางแผนปราบปรามโรคนิวคาสเซิลของกระทรวงเกษตรสหรัฐอเมริกา ได้วางแผนปราบปรามโรคนี้เมื่อ ปีพ.ศ. 2517 เนื่องจากโรคนิวคาสเซิลระบาดขึ้นอย่างรุนแรงในรัฐแคลิฟอร์เนีย จึงมีการจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติงานป้องกันโรคที่เมืองริเวอร์ไซด์

แสร้แมนโต้ เล่นวิธีปฏิบัติตามหลักการสุขภาพจนบังเกิดผลดี ป้องกันการระบาดของโรคนิวคาล์เซิล

ได้ (อุทัย มัชวาน 2518 : 11 - 15) วิธีปฏิบัติอาจแยกเป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

สำหรับฟาร์มไก่ เครื่องใช้ที่จะต้องจัดเตรียมไว้ได้แก่

1. ยาฆ่าเชื้อโรค
2. แปรงชัตรองเท้าและถัง
3. เสื้อกางเกงติดกันและรองเท้านักยางสำหรับผู้มาเยี่ยมเยือน
4. ถังใหญ่ใส่น้ำยาฆ่าเชื้อและสายยาง
5. อ่างล้างหน้า
6. ป้ายบอกให้หยุด

ข้อเสนอนี้จะต้องปฏิบัติและข้อควรละเว้นสำหรับฟาร์มไก่

1. วางกฎข้อบังคับในการอนุญาตให้พนักงานโรงงานอาหาร พนักงานท้าวัดขึ้น และบุคคลอื่นที่จะเข้ามาในฟาร์มให้ปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

2. เตรียมเครื่องใช้ข้างต้นไว้ให้พร้อม
3. ระมัดระวังเรื่องความสะอาดของเจ้าของฟาร์มเอง ที่อาจจะนำเชื้อโรค

มาสู่ฟาร์มได้

4. อย่าปล่อยให้บุคคลที่ไม่มีธุระกับฟาร์มเข้ามาโดยไม่จำเป็น
5. อย่านำเครื่องใช้ต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ทำความสะอาดฆ่าเชื้อโรคเข้ามาในบริเวณฟาร์ม
6. อย่านำวัตถุดิบที่เหลือจากการใช้กับไก่ฟาร์มอื่น เข้ามาใช้ในฟาร์ม

วิธีดำเนินการเมื่อจะเข้าไปในฟาร์มของพนักงานท้าวัดขึ้นและพนักงานในฟาร์ม

1. จอดรถไว้ข้างนอกในที่ซึ่งทางฟาร์มจัดไว้
2. สวมเสื้อผ้ากางเกงที่ซักสะอาดแล้ว
3. สวมรองเท้านัก
4. ใส่หมวกคลุมผม
5. ล้างมือลงในน้ำยาฆ่าเชื้อโรคก่อนที่จะเดินเข้าไป

6. ของใช้ที่จะนำเข้าฟาร์มได้จะต้องได้รับการทำความสะอาดฆ่าเชื้อโรคเรียบร้อยแล้ว

7. อาหารที่นำเข้าไปกินต้องใส่ถุงพลาสติกใส่ เมื่อกินแล้วต้องทิ้งไว้ในฟาร์มไม่ให้นำ

ออกมา

8. ขวดวัคซีนที่นำเข้าเข้าไปให้ใส่ถุงพลาสติกที่สะอาด และวางถุงรวมทั้งวัคซีนที่ไม่ใช้ไว้ในบริเวณฟาร์ม

9. จัดการเปลี่ยนเครื่องแต่งกายที่บริเวณจุดรถ

วิธีดำเนินการเมื่อออกจากฟาร์ม

1. กักขังขณะทุกชนิดที่ไม่สามารถทำความสะอาดและฆ่าเชื้อไว้ในฟาร์มทั้งหมด

2. ล้างและฆ่าเชื้อโรคในรองเท้าบูททั้งในและนอก

3. ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อเครื่องมือต่าง ๆ แล้วนำเข้าถุงพลาสติกที่สะอาด

4. ถอดเสื้อผ้าต่าง ๆ ลงในถุงพลาสติกเพื่อส่งซัก

5. ล้างมือล้างเล็บด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรค

6. เมื่อกลับถึงบ้านต้องอาบน้ำและสระผมทุกครั้ง

การปฏิบัติดังกล่าวข้างต้น จะช่วยป้องกันไม่ให้พ้นจากโรคระบาดต่าง ๆ และยังทำให้ไก่เหล่านั้นแข็งแรงสมบูรณ์อีกด้วย

จากข้อความและเอกสารงานวิจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า การสู่ขาริบาลในการทำฟาร์มไก่เพื่อการค้าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่เกษตรกรไม่อาจละเลยได้ต้องปฏิบัติตามเคร่งครัด ทั้งนี้เพราะการทำฟาร์มไก่เป็นกิจการที่ต้องลงทุนสูง หากบกพร่องในเรื่องการสู่ขาริบาลแล้ว อาจจะทำให้เกิดโรคระบาดขึ้นได้ซึ่งจะมีผลทำให้กิจการต้องประสบปัญหา เสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษา เสียเวลาเพิ่มขึ้นทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้นและหากในฟาร์มมีไก่ตายมาก กิจการเลี้ยงไก่อาจจะประสบการขาดทุน การสู่ขาริบาลจึงเป็นปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้กิจการประสบผลสำเร็จหรือไม่สำเร็จก็ได้

จำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตสูงหรือต่ำกว่าราคาขายในแต่ละปีกับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวน

ฟาร์มไก่กระตัง

เป็นที่ทราบกันดีเกี่ยวกับความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันของอุปสงค์ อุปทาน และราคา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญมากในธุรกิจการทฟาร์ม เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจริงจากข้อความนี้อย่างง่าย ๆ ราคาจะขึ้นอยู่กับอิทธิพลของอุปสงค์ที่มีต่อผลผลิต ในสถานการณ์ที่การตลาดมีการแข่งขันกันอย่างสมบูรณ์ (ไม่มีการประกันราคา การตกต่ำของราคาและอื่น ๆ) หากอุปทานของสินค้าเพิ่มขึ้นพร้อมกับอุปสงค์ที่ต้องการ ราคาก็คงอยู่ในระดับที่ต่ำพอควร หากอุปสงค์ที่ไม่ต่อสินค้าเพิ่มขึ้น แต่อุปทานยังคงเดิมแน่นอนราคาของสินค้าจะเพิ่มขึ้น แต่เมื่ออุปทานของผลผลิตเพิ่มขึ้น แต่อุปสงค์คงเดิม ราคาก็จะตกต่ำลง ในทางกลับกันเมื่อราคาของผลผลิตสูงขึ้นอุปสงค์ของสินค้าก็จะเพิ่มขึ้นด้วยการเกษตรกรรมในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหราชอาณาจักร เกษตรกรจะได้รับข่าวสารเกี่ยวกับอุปสงค์และอุปทาน หากเมื่ออุปทานมากกว่าอุปสงค์จะมีผลทำให้ราคาของผลผลิตการเกษตรตกต่ำลง (Norman and Coote. 1971 : 94 - 95)

ในการเลี้ยงไก่กระตังเพื่อการค้า เมื่อความต้องการหรืออุปสงค์ภายในประเทศที่มีต่อเนื้อไก่สูงขึ้นจะนำไปสู่ปัญหาที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะอุปสงค์และอุปทานจะไม่สมดุลกันทุกประเทศที่มีอุตสาหกรรมการเลี้ยงไก่กระตัง และมีประสบการณ์เป็นอย่างดีจะพบว่า ในเบื้องต้นการขยายตัวของอุตสาหกรรมไก่กระตังจะเป็นไปอย่างรวดเร็วและสมดุล แต่ไม่นานนักอุตสาหกรรมไก่กระตังก็จะถึงจุดสูงสุดหรือขนาดที่เหมาะสม จากความต้องการของผู้บริโภคที่มีอยู่นั้นเอง ทำให้ผู้ผลิตไก่กระตังยังคงผลิตไก่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเกินความต้องการของผู้บริโภคทั้งประเทศ ก่อให้เกิดปัญหาการผลิตมากเกินไปและส่งผลให้ราคาผลผลิตตกต่ำลง จะทำให้ผู้ผลิตหรือเกษตรกรต้องขาดทุนจนล้มละลายและมีผลกระทบต่อเนื่องมาถึงโครงสร้างของอุตสาหกรรมไก่กระตังที่จะต้องทำการผลิตให้เหมาะสมกับอุปสงค์ที่มีอยู่ การแก้ปัญหาดังกล่าวไม่อาจแก้ไขได้ง่าย ๆ เพราะการเลี้ยงไก่กระตังจะประกอบไปด้วยปัจจัยต่าง ๆ มากมาย เช่น

1. สายพันธุ์ที่จะผลิตไก่กระทง
2. พ่อพันธุ์แม่พันธุ์ที่จะใช้ผลิต
3. ผลผลิตจากฟาร์ม (ไข่) ที่จะนำไปสู่การผลิต 1 และ 2
4. การฟักไข่ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิตลูกไก่จากไข่ที่ผลิตได้จาก 3
5. ผู้ผลิตซึ่งผลิตไก่กระทงเพิ่มขึ้นจากลูกไก่อายุ 1 วัน จนถึงวันที่ส่งโรงงานฆ่าไก่
6. ขบวนการผลิตซึ่งพร้อมมูลตั้งแต่เริ่มต้นเลี้ยงไก่จนถึงการแยกเนื้อไก่เป็นชิ้น ๆ
7. การขายส่ง
8. การขายปลีก
9. ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายอาหารสัตว์
10. ผู้ผลิตอุปกรณ์ที่ไข่เลี้ยงไก่
11. ธนาคาร
12. รถที่ใช้บรรทุกและเส้นทางคมนาคมขนส่ง

ปัจจัยเหล่านี้จะต้องนำมาพิจารณาในการดำเนินการผลิตให้เหมาะสมกับอุปสงค์ที่มีอยู่ เพื่อก่อให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทาน (Clayton, 1967 : 71 - 72)

วนิดา นิมมานไพโรจน์ (วนิดา นิมมานไพโรจน์ 2523 : 28 - 30)

กล่าวว่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงราคาไก่กระทงของไทยในลักษณะขึ้น ๆ ลง ๆ ไม่สม่ำเสมอ มีสาเหตุมาจาก

1. อุปสงค์และอุปทานในตลาด ในขณะที่อุปสงค์มากกว่าอุปทานราคาไก่ก็จะสูง แต่ขณะที่อุปทานมากกว่าอุปสงค์ราคาไก่จะตกต่ำ การเลี้ยงไก่จึงต้องคำนึงถึงอุปสงค์ของผู้บริโภคและตลาดรับซื้อด้วย สำหรับตลาดผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นตลาดภายในประเทศซึ่งความต้องการค่อนข้างแน่นอน สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงอุปทานส่วนใหญ่เกิดจาก อากาศร้อนหรือแห้งแล้ง โรคระบาด และขาดแคลนลูกไก่เนื่องจากปัญหาในการฟักลูกไก่บางส่วน

2. ผลกระทบเนื่องมาจากฤดูกาลซึ่งเกิดจากอุปสงค์บางระยะ นิพนธ์ พัวพงศกร (นิพนธ์ พัวพงศกร 2523 : 80 - 81) กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงราคาไก่กระทงตลอดปีว่า ราคาไก่จะเริ่มอยู่ในระดับสูงกว่าปกติในช่วงเดือน ธันวาคมถึงมีนาคม เพราะเป็นระยะที่ปริมาณความต้องการไก่อันตรกกว่าปกติ สืบเนื่องมาจากเทศกาลต่าง ๆ เช่นงานสงกรานต์ปีใหม่ต้อนรับปีใหม่ เทศกาลตรุษจีน นอกจากนั้นการส่งไก่ออกจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศในช่วงตั้งแต่ก่อนเทศกาลคริสต์มาสทำให้ปริมาณไก่ในตลาดภายในประเทศน้อยลง ราคาไก่กระทงในช่วงนี้จึงค่อนข้างสูง

ในช่วงปลายเดือนมีนาคม และเมษายนราคาไก่จะเริ่มลดลง ผู้เลี้ยงไก่อาจเสี่ยงต่อการตายของไก่อันสืบเนื่องมาจากอากาศร้อนและขาดแคลนน้ำ ซึ่งมักเลี้ยงไก่ในช่วงเวลาอันสั้นเพียง 35 - 45 วัน ทำให้นักหนาไก่มีน้อยราคาไก่จึงต่ำลงกว่าที่ควรจะได้ และตั้งแต่เดือนพฤษภาคม เป็นต้นไปราคาไก่จะลดลงเรื่อย ๆ จนต่ำที่สุดในเดือนมิถุนายนและกรกฎาคม ทั้งนี้เพราะในระยะดังกล่าวไม่มีวันเทศกาลสำคัญ หลังจากนั้นราคาไก่จะปรับตัวสูงขึ้นในเดือนสิงหาคม ซึ่งเป็นเทศกาลสำคัญ จากนั้นราคาไก่ก็จะลดลงอีกและต่ำสุดอีกครั้งในช่วงเดือนตุลาคมซึ่งเป็นช่วงที่อากาศเย็นเหมาะกับการเลี้ยงไก่ ทำให้ผู้เลี้ยงไก่เพิ่มจำนวนขึ้นราคาไก่จึงต่ำลงอีก พอถึงเดือนพฤศจิกายน - ธันวาคม ราคาไก่ก็จะปรับตัวสูงขึ้นอีกครั้งหนึ่งเป็นวัฏจักร

ในบางปีช่วงเทศกาลบางระยะราคาไก่มีโอกาสดูต่ำลง ทั้งนี้เนื่องจากการเก็งกำไรของผู้เลี้ยงอิสระ ช่วงใดที่คาดว่าไก่จะมีราคาดีจะมีการวางแผนว่าลูกไก่เข้ามาเลี้ยงให้ไก่โตเต็มที่ในระยะนั้น เช่น ระยะเทศกาลตรุษจีน แต่เมื่อผู้เลี้ยงต่างก็เก็งกำไรกันมากเมื่อถึงช่วงเทศกาลก็จะมีไก่ออกสู่ตลาดมาก ทำให้ราคาไก่ตกต่ำลงทั้งนี้เพราะอุปทานมากกว่าอุปสงค์

นิทัศน์ อินสุวรรณ์ (นิทัศน์ อินสุวรรณ์ 2525 : 1) กล่าวว่า การเลี้ยงไก่กระทงของไทยเมื่อปี พ.ศ. 2523 นั้นประสบกับการขาดทุนตลอดปีและให้เหตุผลว่า การเลี้ยงไก่กระทงขยายตัวเร็วเกินไป ขาดการวางแผนการผลิตและการจำหน่ายที่มีแต่สั่งให้กรมผลิตแต่ไม่วางแผนการจำหน่าย ไก่จึงล้นตลาดภายในประเทศจนต้องระบายไก่ที่เหลือออกสู่ตลาดต่างประเทศในราคาที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ต้องขาดทุนตลอดปี ดังนั้นหลักสำคัญของผู้เลี้ยงไก่ที่ควรพิจารณาคือ ตลาดจำหน่าย

ผลิตผลซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่กำลังแผ่กระจายไปทั่วโลก ผู้ผลิตต่างแข่งขันกันโดยพยายามระบาย
ไปกระทางที่มีปริมาณมากเกินไปส่งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ มีการแย่งตลาดกันจนวายเป็น
เกิดการตัดราคา เป็นเหตุให้ราคาสำหพันธ์ไปกระทางต่ำกว่าต้นทุนการผลิตผู้เลี้ยงประหลัภาวะ
ขาดทุน เมื่อขาดทุนมากขึ้นไม่มีเงินทุนดำเนินการก็ต้องเลิกกิจการไป

พัชรุม ดิษยมณฑล (พัชรุม ดิษยมณฑล 2516 : 36 - 37) ได้สรุปถึงปัญหา
การตลาดและราคาที่ทำให้ราคาผลิตผลต่ำกว่าราคาต้นทุนการผลิตมีสาเหตุ สี่ประการคือ

1. เกษตรกรต่างเป็นผู้ผลิตเอกเทศ จึงไม่สามารถจะมีอำนาจต่อรองราคากับ
พ่อค้ากลาง
2. ราคาผลิตผลขาดเสถียรภาพเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากปัจจัยภายนอก
ซึ่งนอกเหนืออำนาจที่เกษตรกรจะควบคุมได้ เช่น ความต้องการของตลาดภายในและตลาด
ต่างประเทศ เป็นผลทำให้พ่อค้าคนกลางกดราคารับซื้อจากเกษตรกรได้ง่าย
3. เกษตรกรไม่รู้ราคาที่แท้จริงในตลาด ต้องขายตามราคาที่ผู้ซื้อกำหนด
4. ระบบการตลาดผลิตผลการเกษตรขาดความเป็นระเบียบและเสี่ยงภัย ต้นทุน
การตลาดในส่วนต่าง ๆ สูงเกินไป ราคาผลิตผลที่เกษตรกรได้รับจึงไม่สัมพันธ์หรือใกล้เคียง
กับราคาในตลาดปลายทางหรือราคาที่ผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศจ่ายจริง

กมล รัตนอุบลชัยและวิพล เมฆอริยะ (กมล รัตนอุบลชัยและวิพล เมฆอริยะ
2522 : 45) ได้ศึกษาปัญหาการผูกขาดในอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์ และลักษณะโครงสร้าง
ของบริษัทผูกขาดในอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์พบว่า สาเหตุที่ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เพื่อการค้า
รายย่อยและฟาร์มอิสระต้องประสบกับภาวะขาดทุน จนบางรายต้องเลิกกิจการไปมีสองประการ คือ

1. ราคาอาหารสัตว์แพง ทั้งนี้เพราะกลุ่มผู้ผลิตอาหารสัตว์รายใหญ่มีอำนาจในการ
กำหนดราคา
2. ราคาไก่มีชีวิตต่ำกว่าต้นทุนการผลิต

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นจะพบว่า ต้นทุนการผลิตไก่กระทางที่สูงกว่าราคาขายและ
ปัญหาการตลาด สิ่งเหล่านี้ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เพื่อการค้าในบางเวลาต้องประสบกับภาวะ
ขาดทุน ในบางรายที่เกษตรกรมีเงินทุนน้อย หากขาดทุนติดต่อกันมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี
อาจจะต้องเลิกกิจการไปได้เพราะไม่มีเงินทุนที่จะดำเนินการ

บทที่ 3

วิธีการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาได้แบ่งขั้นตอนดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การจัดกระทำข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

1. กลุ่มตัวอย่าง การศึกษาการทำฟาร์มไก่กระทางเพื่อการค้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ตั้งแต่ 3,000 ตัวต่อรุ่นขึ้นไป เลี้ยงตลอดปี ๆ ละ 4 - 5 รุ่น ถือว่าเป็นการทำฟาร์มไก่เพื่อการค้า โดยกำหนดกลุ่มตัวอย่างในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา และอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 40 ฟาร์ม แยกเป็นฟาร์มขนาดเล็ก 20 ฟาร์ม และฟาร์มขนาดใหญ่ 20 ฟาร์ม โดยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างจากครอบครัวเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ในอำเภอดังกล่าว จำนวน 114 ฟาร์ม ด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า

2.1 ตารางเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนข้อมูลจากหอสมุดและหน่วยงานทั้งของทางราชการและเอกชน

2.2 แบบสอบถาม เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทางที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามจุดมุ่งหมายและสมมติฐานในการวิจัย

2.3 แผนที่สำรวจการถือครองที่ดินและสภาพการใช้ที่ดินตำบลต่าง ๆ ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา มาตราส่วน 1 : 12,500 ของกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.4 แผนที่แสดงสภาพการไย้ที่ดินจังหวัดละเอียงเทรา มาตราส่วน 1 : 100,000
ของกองสำเนาที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

2.5 เครื่องมือวัดระยะทางในแผนที่

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การสังเกตและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ เป็นการออกสำรวจข้อมูลของผู้วิจัย
เพื่อวางแผนเตรียมเก็บข้อมูล

3.2 การเก็บข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามที่เตรียมไว้ไปสอบถามครอบครัวเกษตรกร
ที่ได้รับเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ทางราชการและผู้นำกลุ่มเกษตรกร
ได้แก่ นายอำเภอเมืองละเอียงเทรา และนายอำเภอบางคล้า ปลัดตัวจังหวัดเขต 2 ปลัดตัว
อำเภอบางคล้า ประธานและประชาสัมพันธ์ชมรมผู้เลี้ยงไก่ละเอียงเทรา กำนันและผู้ใหญ่บ้าน
เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เกษตรกรและเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากที่สุด

3.3 วัดระยะทางในแผนที่ระหว่างฟาร์มต่าง ๆ เพื่อใช้ประโยชน์ในการคำนวณค่า
การกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่

4. การจัดกระทำกับข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ตรวจสอบข้อมูลและแจกแจงความถี่ของข้อมูล

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลตามสมมติฐานโดยใช้สถิติ ดังนี้

4.2.1 หาปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระทางโดยใช้มาตราส่วน
ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ชั้น แล้วให้ค่าน้ำหนักของแบบสอบถามแต่ละข้อ โดยให้มากที่สุด
มีค่า 5 มากมีค่า 4 ปานกลางมีค่า 3 น้อยมีค่า 2 และน้อยที่สุดมีค่า 1 จากนั้นคือน้ำหนักของ
แต่ละข้อค่าตามออกเป็นค่าร้อยละ

4.2.2 วิเคราะห์การกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่โดยใช้หลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้เคียงที่สุด

(Nearest Neighbour. Analysis) ของ Clark ซึ่งมีวิธีการคำนวณดังนี้

$$R = \frac{\bar{r}_A}{\bar{r}_E}$$

เมื่อ R = ค่าของลักษณะการกระจาย

$$\bar{r}_A = \frac{er}{N}$$

r = ระยะทางที่ใกล้ที่สุดจากฟาร์มหนึ่งไปยังอีกฟาร์มหนึ่ง

N = จำนวนจุด (ฟาร์มไก่)

$$\bar{r}_E = \frac{1}{2\sqrt{P}}$$

P = $\frac{\text{จำนวนจุดหรือฟาร์มไก่}}{\text{พื้นที่บริเวณที่ศึกษา}}$

เมื่อหาค่า R Scale ได้แล้ว สันนิษฐานค่าที่ได้มาจำแนกตามรูปแบบ (Pattern)

ดังต่อไปนี้

ค่า 0.00 - 0.70 การกระจายแบบจับกลุ่มเป็นกระจุก (Cluster Distribution)

ค่า 0.70 - 1.40 การกระจายแบบสุ่ม (Random Distribution)

ค่า 1.40 - 2.14 การกระจายแบบสม่ำเสมอหรือแบบกระจายตัว (Regular

or Dispersed Distribution)

4.2.3 หาขนาดฟาร์มที่เหมาะสมที่จะใช้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อตัวต่ำสุด ตามขนาดฟาร์มเล็กและฟาร์มใหญ่โดยใช้ค่าเฉลี่ยการคำนวณหาต้นทุนต่าง ๆ ทำได้ดังนี้

ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนต่อไก่ 1 ตัว จะพิจารณาจากมูลค่าในการก่อสร้าง

โรงเรือนว่าราคาเท่าใด เป็นโรงเรือนชั่วคราวหรือถาวร หากเป็นโรงเรือนชั่วคราวคิดค่าเสื่อม

ราคา 10 เปอร์เซ็นต์ โรงเรือนถาวรคิดค่าเสื่อมราคา 5 เปอร์เซ็นต์ จากนั้นนำค่าเสื่อมราคา

โรงเรือน 1 ปี มาพิจารณาต่อว่า ใน 1 ปี เลี้ยงไก่กี่รุ่น นำจำนวนรุ่นไปหารค่าเสื่อมราคาโรงเรือน

ใน 1 ปี จะได้ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนต่อรุ่น จากนั้นจึงพิจารณาอีกว่า ใน 1 รุ่นเลี้ยงไก่กี่ตัว

นำจำนวนไก่ต่อรุ่นไปหารค่าเสื่อมราคาโรงเรือนต่อรุ่น ก็จะได้ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนต่อไก่ 1 ตัว

ค่าเสื่อมอุปกรณ์เลี้ยงไก่ต่อไก่ 1 ตัว ใช้วิธีการเดียวกันกับการคิดค่าเสื่อม
ราคาโรงเรือน แต่คิดค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่ 25 เปอร์เซ็นต์ต่อปี

ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรเครื่องยนต์ต่อไก่ 1 ตัว ใช้วิธีการเดียวกันกับการคิด
ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน แต่คิดค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรเครื่องยนต์ 10 เปอร์เซ็นต์ต่อปี

ค่าใช้ที่ดินต่อไก่ 1 ตัว พิจารณาจากการเลี้ยงไก่ว่าใน 1 ปี เลี้ยงไก่กี่รุ่น
นำจำนวนรุ่นไปหารค่าเช่าที่ดินทั้งหมดจะเป็นค่าเช่าที่ดินต่อรุ่น จากนั้นนำจำนวนไก่ต่อรุ่นไปหาร
ค่าเช่าที่ดินต่อรุ่น จะเป็นค่าใช้ที่ดินต่อไก่ 1 ตัว

4.2.4 วิเคราะห์การใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระทอง โดยอาศัย
แบบสอบถามที่จำแนกการทำงานแต่ละประเภท แล้วนำมาหาค่าเฉลี่ยการใช้แรงงานของเกษตรกร
ที่ทำฟาร์มแต่ละขนาดในรอบ 1 ปี

4.2.5 หาค่าเฉลี่ยการสูญเสียของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระทองจากแบบสอบถาม
ที่กำหนดระดับคะแนนไว้ 100 คะแนน ฟาร์มไก่กระทองเพื่อการค้าควรจะได้คะแนนเฉลี่ยไม่ต่ำกว่า
60 คะแนน สิ่งจะถือว่าเป็นฟาร์มไก่ที่มีการสูญเสียในเกณฑ์สูง

4.2.6 หาความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนฟาร์มไก่กระทองแต่ละอำเภอเป็นรายปี
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ถึง 2524 กับระดับความเคลื่อนไหวของราคาขายที่ต่ำกว่าต้นทุนมากกว่า
1 ครั้งในรอบปี แล้วหาค่าการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนฟาร์มในช่วงปลายปีเป็นร้อยละ
ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษานี้ได้แบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็นเจ็ดตอน คือ

1. สภาพทั่วไป เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงในบริเวณ
ที่ศึกษา
2. ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกร เลือกรับที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง
3. สภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง
4. ต้นทุนการผลิตไก่กระทงเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่
5. ค่าเฉลี่ยของการใช้แรงงานเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี
6. การสู่ขาริบาลในการทำฟาร์มไก่กระทง
7. จำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตสูงกว่าราคาขายและต่ำกว่าราคาขายในแต่ละปีกับ

การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนเกษตรกร

1. สภาพทั่วไป เกี่ยวกับการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงในบริเวณที่ศึกษา

การศึกษาเกี่ยวกับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทราบข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสภาพทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่และสภาพการผลิตเบื้องต้นเสียก่อน ซึ่งจะช่วยให้การศึกษารายละเอียดอื่น ๆ ทำได้ง่ายและถูกต้องยิ่งขึ้น การศึกษานี้จะเป็นการศึกษาสภาพทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ในบริเวณที่ศึกษาตามหัวข้อต่อไปนี้

1.1 อายุและระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทง

ตาราง 11 แสดงอายุและระดับการศึกษาของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทง

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>อายุ</u>				
21 - 30 ปี	2	10	1	5
31 - 40 ปี	10	50	5	25
41 - 50 ปี	4	20	7	35
51 - 60 ปี	4	20	6	30
61 - 70 ปี	-	-	1	5
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>ระดับการศึกษา</u>				
ต่ำกว่า ป.4	-	-	1	5
ป.4 - ป.7	13	65	6	30
มศ.1 - มศ.3	4	20	3	15
มศ.4 - มศ.5	1	5	6	30
อุดมศึกษา	2	10	4	20
รวม	20	100.00	20	100.00

เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จำนวน 40 ฟาร์ม
แยกเป็นเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ขนาดเล็ก 20 ฟาร์ม ฟาร์มไก่ขนาดใหญ่ 20 ฟาร์ม

จากตาราง 11 อายุของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระทง เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็ก
ส่วนใหญ่ร้อยละ 50 อายุ 31 - 40 ปี รองลงมาร้อยละ 20, 20 และร้อยละ 10 อายุ 51 - 60 ปี
41 - 50 ปี และ 21 - 30 ปี ตามลำดับ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 35
อายุ 41 - 50 ปี รองลงมาร้อยละ 30 35 . 5 และร้อยละ 5 อายุ 51 - 60 ปี 31 - 40 ปี
21 - 30 ปี และ 61 - 70 ปี ตามลำดับ จากอายุของเกษตรกรจะพบว่า เกษตรกรที่ทำฟาร์ม
ขนาดเล็กอายุไม่มากนัก และอายุน้อยกว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากการทำฟาร์ม
ขนาดใหญ่ต้องใช้เงินทุนสูงมาก เกษตรกรจึงต้องเก็บหอมรอมริบสร้างฐานะมาก่อนตั้งแต่อายุยังไม่มาก
นัก เมื่ออายุมากขึ้นมีเงินทุนมากเพียงพอจึงหันมาเลี้ยงไก่กระทง การเลี้ยงในระยะแรกจะทำ
เป็นฟาร์มเล็ก เมื่อมีประสบการณ์มีเงินทุนมากขึ้นจึงขยายทำเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ อายุของเกษตรกร
ส่วนใหญ่จึงสูง สำหรับฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรมีอายุน้อยสร้างฐานะมาไม่นานเงินทุนยังไม่มากนัก
ประสบการณ์น้อย จึงเลี้ยงเป็นฟาร์มขนาดเล็ก

ระดับการศึกษา ฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 65 ปีการศึกษา ป.4 - ป.7
รองลงมาร้อยละ 20 10 และร้อยละ 5 มีการศึกษา มศ.1 - มศ.3 อุดมศึกษาและมศ.4 - มศ.5
ตามลำดับ ฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 30 และ 30 มีการศึกษา ป.4 - ป.7 และ
มศ.4 - มศ.5 รองลงมาร้อยละ 20 และ 15 มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา และ มศ.1 - มศ.3
ตามลำดับ จากระดับการศึกษาของเกษตรกรจะเห็นได้ว่า ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรส่วนใหญ่มีการศึกษา
ระดับการศึกษาภาคบังคับ ฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาภาคบังคับและระดับเตรียมอุดมศึกษา
ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรอาชีพอื่น ๆ เช่น เกษตรกรที่ทำนาหรือทำไร่เป็นต้น การศึกษา
ของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่จะสูงกว่าเกษตรกรอาชีพอื่น และนับว่าเป็นผลดีกับการเลี้ยงไก่ เพราะ
การเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า เกษตรกรจะต้องศึกษาค้นคว้าเรียนรู้หลักการเลี้ยงไก่ การสุยาภิบาล
อยู่เสมอ เมื่อเกษตรกรมีการศึกษาดีจะทำให้การยอมรับวิทยาการใหม่ในการเลี้ยงไก่ การตัดสินใจ
ลงทุนในกิจการ การติดตามข่าวสารและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเลี้ยงไก่ทำได้ง่ายและรวดเร็ว
จะทำให้การเลี้ยงไก่กระทงพัฒนาไปได้เร็วและดีขึ้นด้วย

1.2 จำนวนสมาชิกในฟาร์ม แรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำและประสภารณในการเลี้ยง
ไก่กระทง

ตาราง 12 แสดงจำนวนสมาชิกในฟาร์มและแรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>จำนวนสมาชิกในฟาร์ม</u>				
1 - 2 คน	3	15	1	5
3 - 4 คน	11	55	8	40
5 - 6 คน	5	25	9	45
7 - 8 คน	-	-	-	-
9 - 10 คน	1	5	1	5
11 คนหรือมากกว่า	-	-	1	5
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>แรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ</u>				
<u>(รวมทั้งแรงงานจ้าง)</u>				
1 - 2 คน	15	75	3	15
3 - 4 คน	5	25	6	30
5 - 6 คน	-	-	4	20
7 - 8 คน	-	-	4	20
9 - 10 คน	-	-	-	-
11 คนหรือมากกว่า	-	-	3	15
รวม	20	100.00	20	100.00

จากตาราง 12 จำนวนสมาชิกในฟาร์มของฟาร์มขนาดเล็กพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 55 มีสมาชิกในฟาร์ม 3 - 4 คน รองลงมาร้อยละ 25 15 และร้อยละ 5 มีสมาชิกในฟาร์ม 5 - 6 คน 1 - 2 คน และ 9 - 10 คน ตามลำดับ ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 45 มีสมาชิกในฟาร์ม 5 - 6 คน รองลงมาร้อยละ 40 มี 3 - 4 คน และส่วนน้อยร้อยละ 5 5 และ 5 มีสมาชิกในฟาร์ม 1 - 2 คน 9 - 10 คน และ 11 คน หรือมากกว่าตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ฟาร์มขนาดเล็กมีสมาชิกในฟาร์มค่อนข้างน้อย แต่ก็พอเหมาะกับขนาดฟาร์ม เพราะฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่มีโรงเรือนเลี้ยงไก่เพียง 1 - 2 โรงเรือน สมาชิกภายในฟาร์มเพียง 1 หรือ 2 คน ก็เลี้ยงดูไก่ได้อย่างทั่วถึง สามารถเลี้ยงไก่ประจำเฉพาะโรงเรือนได้โดยไม่ต้องให้สมาชิกคนอื่น ๆ ช่วยเหลือเพราะจะเกิดปัญหาในการควบคุมโรคระบาด สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ มีสมาชิกในฟาร์มปานกลาง สมาชิกเกือบทุกคนจะต้องช่วยทำงานทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดใหญ่มีโรงเรือนมาก หากสมาชิกในฟาร์มไม่เพียงพอก็จะจ้างแรงงานเพิ่มเติม

แรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ (รวมทั้งแรงงานจ้าง) ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ ร้อยละ 75 มีแรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ 1 - 2 คน และที่เหลือร้อยละ 25 มีแรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ 3 - 4 คน ไม่มีฟาร์มใดเลยที่มีแรงงานเลี้ยงไก่ประจำมากกว่า 4 คน สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 30 มีแรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ 3 - 4 คน รองลงมาร้อยละ 20 20 15 และร้อยละ 15 มีแรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ 5 - 6 คน 7 - 8 คน 1 - 2 คน และ 11 คนหรือมากกว่าตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าฟาร์มขนาดใหญ่ใช้แรงงานเลี้ยงไก่เพียง 1 - 2 คน เท่านั้นซึ่งมักจะเป็นหัวหน้าครอบครัวและภรรยาช่วยกันเลี้ยงหากมีโรงเรือนเดี่ยว เกษตรกรเพียงคนเดียวก็เพียงพอ แต่ถ้ามีโรงเรือนมากขึ้นก็ต้องใช้แรงงานเลี้ยงไก่ประจำเพิ่มขึ้นตามไปด้วย สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ใช้แรงงานเลี้ยงไก่ตั้งแต่ 3 - 4 คนขึ้นไป เพราะฟาร์มขนาดใหญ่มีโรงเรือนมาก จึงต้องใช้แรงงานเลี้ยงไก่ประจำมากตามไปด้วย และถ้ายังไม่เพียงพอก็ต้องจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น

ตาราง 13 แสดงประสิทธิภาพในการเลี้ยงไก่กระทง

ประสิทธิภาพในการเลี้ยงไก่กระทง	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
2 - 4 ปี	13	65	6	30
5 - 7 ปี	4	20	4	20
8 - 10 ปี	2	10	7	35
11 - 13 ปี	1	5	2	10
14 ปี หรือมากกว่า	-	-	1	5
รวม	20	100.00	20	100.00

จากตาราง 13 ประสิทธิภาพในการเลี้ยงไก่กระทง เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระทง ขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 65 มีประสิทธิภาพ 2 - 4 ปี รองลงมาร้อยละ 20 10 และ ร้อยละ 5 มีประสิทธิภาพ 5 - 7 ปี 8 - 10 ปี และ 11 - 13 ปี ตามลำดับ สำหรับฟาร์ม ขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 35 มีประสิทธิภาพ 8 - 10 ปี รองลงมาร้อยละ 30 20 10 และ ร้อยละ 5 มีประสิทธิภาพ 2 - 4 ปี 5 - 7 ปี 11 - 13 ปี และ 14 ปี หรือมากกว่าตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่มีประสิทธิภาพในการเลี้ยงไก่น้อยมากเพียง 2 - 4 ปี เท่านั้น และจากการสำรวจพบว่าฟาร์มขนาดเล็กเริ่มเลี้ยงไก่เมื่อปี พ.ศ. 2521 ซึ่งเป็นระยะที่ การเลี้ยงไก่มีกาไรดีแต่เนื่องจากมีประสิทธิภาพน้อยมีเงินทุนน้อยจึงเริ่มต้นทำฟาร์มขนาดเล็กก่อน สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่มีประสิทธิภาพ 8 - 9 ปี ซึ่งเป็นเวลาดูค่อนข้างนาน ปกติเกษตรกร ที่เริ่มต้นเลี้ยงไก่จะเริ่มจากฟาร์มขนาดเล็ก เมื่อมีประสิทธิภาพและมีเงินทุนมากขึ้น จึงขยายกิจการ ทำเป็นฟาร์มขนาดใหญ่

1.3 การประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระທ ความเป็นสมาชิก
และสาเหตุที่เกษตรกรไม่ เป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร

ตาราง 14 แสดงการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ ความเป็นสมาชิกและสาเหตุ
ที่เกษตรกรไม่ เป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>การประกอบอาชีพนอกเหนือจาก</u>				
<u>การเลี้ยงไก่กระທ</u>				
ทำสวน ทำนา ทำไร่	13	65	2	10
รับราชการ	-	-	-	-
เลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ปลา หมู				
วัว ควาย	4	20	8	40
ขายอาหารไก่และรับประกันลูกฟาร์ม	-	-	5	25
ไม่มีอาชีพอื่นเลี้ยงไก่อย่างเดียว	2	10	3	15
อื่น ๆ เช่น การเพาะเห็ดหูหนูและ				
ข้าวตัง เป็นต้น	1	5	2	10
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>การเป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร</u>				
สหกรณ์การเกษตร	4	20	-	-
สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย	1	5	7	35
ธนาคารเพื่อการเกษตร	3	15	1	5

ตาราง 14 (ต่อ)

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
ชมรมผู้เลี้ยงไก่ไข่เชิงเทรา	1	5	2	10
ไม่เป็นสมาชิกสถาบันใด	11	55	10	50
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>สาเหตุที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไม่ เป็นสมาชิก</u>				
<u>สถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร</u>				
ไม่มีผู้แนะนำ	2	18.18	1	10
การสมัครเข้าเป็นสมาชิกสถาบัน				
ต่าง ๆ ยุ่งยาก	2	18.18	3	30
ไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจาก				
การเป็นสมาชิกเท่าที่ควร	7	63.64	6	60
รวม	11	100.00	10	100.00

จากตาราง 14 การประกอบอาชีพรองนอกเหนือจากการเลี้ยงไก่กระทง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรที่ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 65 มีอาชีพรองคือทำส่วนทำนาทำไร่ รองลงมา ร้อยละ 20 10 และร้อยละ 5 มีอาชีพรองคือ เลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ปลา หมู วัว ควาย ไม่มีอาชีพอื่นเลี้ยงไก่อย่างเดียว และอาชีพอื่น ๆ เช่น การเพาะเห็ดหูหนูและข้าวรถ เป็นต้น ตามลำดับ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 40 มีอาชีพเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ปลา หมู วัว ควาย รองลงมา ร้อยละ 25 15 10 และร้อยละ 10 มีอาชีพรองคือขายอาหารไก่

และรับประกันลูกฟาร์ม ไม่มีอาชีพอื่นเลี้ยงไก่อย่างเด็ดขาด ทำสวน ทำนา ทำไร่ และอาชีพอื่น ๆ เช่น เพาะเห็ดเห็ดหูหนูและขี้บรต เป็นต้น ตามลำดับ แสดงให้เห็น นอกจากการเลี้ยงไก่กระทงแล้ว เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็กยังมีอาชีพรองคือการทำสวน ทำนา ทำไร่ เฉพาะอย่างยิ่งการทำสวน มะม่วง มะพร้าว และหมาก แต่เดิมเกษตรกรยึดอาชีพเหล่านี้เป็นอาชีพหลักมาก่อน ต่อมาภายหลัง เมื่อมีเงินทุนมากขึ้นและเห็นว่าการเลี้ยงไก่กระทงมีผลกำไรดีจึงหันมาเลี้ยงไก่กระทงเป็นอาชีพหลัก แทนการทำสวน สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีอาชีพรองที่สำคัญคือ การเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ปลา หมู วัว ควาย ดูไปกับการเลี้ยงไก่กระทง ทำให้แรงงานที่มีอยู่ในฟาร์มมีงานทำ อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ยังมีอาชีพรองที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือการขายอาหารไก่และรับประกัน ลูกฟาร์ม จากการสอบถามพบว่าฟาร์มขนาดใหญ่หลายฟาร์มทำหน้าที่เป็นตัวแทนบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ นาสินค้าเหล่านี้มาขายให้ฟาร์มขนาดเล็กที่เป็นลูกฟาร์ม เกษตรกรที่มีอาชีพรองนี้จะมีผลดี แก่ตัวเกษตรกรเอง ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นจากรายได้หลักแทนที่จะมีรายได้จากการเลี้ยงไก่กระทง เพียงอย่างเดียว

การเป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 55 ไม่เป็นสมาชิกสถาบันใด รองลงมาร้อยละ 20 15 5 และร้อยละ 5 เป็นสมาชิกสหกรณ์ การเกษตร ธนาคารเพื่อการเกษตร สภาคตมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย และชมรม ผู้เลี้ยงไก่จะเชิงเทราตามลำดับ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50 ไม่เป็นสมาชิก สถาบันใด รองลงมาร้อยละ 35 10 และร้อยละ 5 เป็นสมาชิกสภาคตมส่งเสริมการเลี้ยงไก่ แห่งประเทศไทย ชมรมผู้เลี้ยงไก่จะเชิงเทราและเป็นสมาชิกธนาคารเพื่อการเกษตรตามลำดับ การที่ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกสถาบันใดมีสาเหตุจากไม่เห็นประโยชน์จากการเป็นสมาชิก สถาบันเท่าที่ควรถึงร้อยละ 63.64 รองลงมาเพราะไม่มีผู้แนะนำร้อยละ 18.18 และการสมัคร เข้าเป็นสมาชิกสถาบันต่าง ๆ ยุ่งยาก ร้อยละ 18.18 ทางด้านฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิก มีสาเหตุมาจากการไม่เห็นประโยชน์จากการเป็นสมาชิกถึงร้อยละ 60 รองลงมาร้อยละ 30 มีสาเหตุ มาจากการสมัครเข้าเป็นสมาชิกสถาบันต่าง ๆ ยุ่งยาก และน้อยที่สุดร้อยละ 10 ไม่เป็นสมาชิกเพราะ ไม่มีผู้แนะนำ

1.4 ขนาดฟาร์มหรือจำนวนไก่กระทงที่เลี้ยงต่อรุ่นต่อฟาร์ม

ตาราง 15 แสดงจำนวนไก่กระทงต่อรุ่นต่อฟาร์ม

จำนวนไก่กระทงต่อรุ่นต่อฟาร์ม	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
3,000 - 7,999 ตัว	20	100.00	-	-
8,000 - 12,999 ตัว	-	-	6	30
13,000 - 17,999 ตัว	-	-	4	20
18,000 - 22,999 ตัว	-	-	2	10
23,000 - 27,999 ตัว	-	-	1	5
28,000 - 32,999 ตัว	-	-	-	-
33,000 - 37,999 ตัว	-	-	-	-
38,000 - 42,999 ตัว	-	-	1	5
43,000 - 47,999 ตัว	-	-	-	-
48,000 - 52,999 ตัว	-	-	2	10
53,000 ตัวหรือมากกว่า	-	-	4	20
รวม	20	100.00	20	100.00

(หมายเหตุ, ฟาร์มขนาดเล็ก กำหนดไก่กระทงที่เลี้ยงต่อรุ่นต่อฟาร์ม 3,000 - 7,999 ตัว)

จากตาราง 15 จำนวนไก่กระทงต่อรุ่นต่อฟาร์มพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กทั้งหมดร้อยละ 100 มีไก่กระทงต่อรุ่นต่อฟาร์ม 3,000 - 7,999 ตัว ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 30 มีไก่กระทงต่อรุ่นต่อฟาร์ม 8,000 - 12,999 ตัว รองลงมา ร้อยละ 20, 20, 10, 10, 5 และ ร้อยละ 5

มีไก่กระทงต่อรุ่นต่อฟาร์ม 13,000 - 17,999 ตัว 53,000 ตัว หรือมากกว่า 18,000 - 22,999 ตัว 48,000 - 52,999 ตัว 23,000 - 27,999 ตัว และ 38,000 - 42,999 ตัว ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่าฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรเลี้ยงไก่จำนวนน้อย เพราะมีเงินทุน ประสบการณ์ และสมาชิกในฟาร์มน้อย และยังเลี้ยงไก่ด้วยตนเองเท่านั้น จึงทำให้เลี้ยงไก่ต่อรุ่นได้น้อยตัว สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่เลี้ยงไก่จำนวนมาก มีเพียง 2 - 3 ฟาร์มที่เลี้ยงไก่น้อยกว่า 10,000 ตัวต่อรุ่น และการเลี้ยงไก่กระทงเป็นจำนวนมากต้องไปพื้นที่ขนาดใหญ่ มีโรงเรือนมากใช้แรงงานมาก ใช้เงินลงทุนสูง ดังนั้นหากเลี้ยงไก่จำนวนน้อยจะไม่คุ้มค่ากับการลงทุน

1.5 จำนวนรุ่นต่อปี และระยะเวลาที่เลี้ยงไก่ต่อรุ่น

ตาราง 16 แสดงจำนวนรุ่นต่อปีและระยะเวลาที่เลี้ยงไก่ต่อรุ่น

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>จำนวนรุ่นต่อปี</u>				
3 รุ่น	1	5	-	-
4 รุ่น	4	20	3	15
5 รุ่น	15	75	17	85
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>ระยะเวลาที่เลี้ยงไก่ต่อรุ่น</u>				
50 - 52 วัน	6	30	1	5
53 - 55 วัน	12	60	15	75
56 - 58 วัน	2	10	4	20
รวม	20	100.00	20	100.00

จากตาราง 16 จำนวนรุ่นต่อปี การเลี้ยงไก่กระทางใช้เวลาเลี้ยงสั้น ๆ ระหว่าง 50 - 56 วันต่อรุ่น ใน 1 ปี สามารถเลี้ยงไก่ได้หลายรุ่น จากการศึกษพบว่า ฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 75 เลี้ยงไก่ปีละ 5 รุ่น รองลงมาร้อยละ 20 เลี้ยงไก่ปีละ 4 รุ่น และน้อยที่สุดร้อยละ 5 เลี้ยงปีละ 3 รุ่น ฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 85 เลี้ยงไก่ปีละ 5 รุ่น ที่เหลือร้อยละ 15 เลี้ยงไก่ปีละ 4 รุ่น และไม่ฟาร์มที่เลี้ยงต่ำกว่า 4 รุ่นเลย จะเห็นได้ว่าฟาร์มทั้งสองขนาดส่วนใหญ่เลี้ยงไก่ปีละ 5 รุ่น ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงไก่กระทางเป็นธุรกิจเพื่อการค้า จึงต้องดำเนินการติดต่อกันตลอดปีอย่างสม่ำเสมอ จะทำบ้างหยุดบ้างตามใจชอบ ดังเช่นการเกษตรแบบยังชีพไม่ได้

ระยะเวลาที่เลี้ยงไก่ต่อรุ่น เกษตรกรที่ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 60 ใช้เวลาเลี้ยงไก่ต่อรุ่น 53 - 55 วัน รองลงมาร้อยละ 30 ใช้เวลาเลี้ยงไก่ต่อรุ่น 50 - 52 วัน และน้อยที่สุดร้อยละ 10 ใช้เวลาเลี้ยงไก่ต่อรุ่น 56 - 58 วัน สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 75 ใช้เวลาเลี้ยงไก่ต่อรุ่น 53 - 55 วัน รองลงมาร้อยละ 20 ใช้เวลาเลี้ยงไก่ต่อรุ่น 56 - 58 วัน และน้อยที่สุดร้อยละ 5 ใช้เวลาเลี้ยงไก่ต่อรุ่น 50 - 52 วัน จากระยะในการเลี้ยงจะเห็นได้ว่า ฟาร์มทั้งสองขนาดส่วนใหญ่ใช้เวลาเลี้ยงไก่ต่อรุ่น 53 - 55 วัน ซึ่งเป็นระยะเวลาที่เหมาะสม การเลี้ยงไก่กระทางที่ดีและถูกต้องจะใช้เวลาเลี้ยง 50 - 56 วันต่อรุ่น เนื่องจากในระยะดังกล่าวไก่จะมีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อที่ดีที่สุด หากเลี้ยงน้อยวันไก่อจะมีน้ำหนักน้อย และถ้าเลี้ยงนานกว่า 56 วัน จะสิ้นเปลืองอาหารไก่อมากขึ้นแต่น้ำหนักไก่เพิ่มอันน้อยไม่ได้สัดส่วนกับอาหารที่กินเข้าไป

1.6 น้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขายและประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่กระตัง

ตาราง 17 แสดงน้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขายและประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่กระตัง

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>น้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขาย</u>				
1.5 - 1.6 กิโลกรัม	-	-	-	-
1.7 - 1.8 กิโลกรัม	17	85	17	85
1.9 - 2.0 กิโลกรัม	3	15	3	15
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>ประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่กระตัง</u>				
อาหารสำเร็จรูป	19	95	20	100.00
หัวอาหาร	1	5	-	-
รวม	20	100.00	20	100.00

จากตาราง 17 น้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขาย การเลี้ยงไก่กระตังแต่ละรุ่นส่วนใหญ่จะเลี้ยงแบบเข้าออกพร้อมกันจึงทำให้น้ำหนักไก่แต่ละตัวเมื่อขายมีน้ำหนักเฉลี่ยใกล้เคียงกัน จากการศึกษาพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 85 น้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขาย 1.7 - 1.8 กิโลกรัม ที่เหลือร้อยละ 15 มีน้ำหนักต่อตัวเมื่อขาย 1.9 - 2.0 กิโลกรัม ฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 85 น้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขาย 1.7 - 1.8 กิโลกรัม ที่เหลือร้อยละ 15 น้ำหนักไก่ต่อตัวเมื่อขาย 1.9 - 2.0 กิโลกรัม และฟาร์มทั้งสองขนาดไม่มีฟาร์มใดเลยที่น้ำหนักไก่ 1.5 - 1.6 กิโลกรัม แสดงให้เห็นว่าฟาร์มทั้งสองขนาดขายไก่เมื่อไก่มีน้ำหนักตัว 1.7 - 1.8 กิโลกรัม น้ำหนักไก่อายุขนาดดังกล่าวเป็นที่ยอมรับและตรงต่อความต้องการของผู้บริโภคเพราะไก่ไม่อ้วนจนมีไขมันมากหรือน้อยจนเกินไป ทำให้เกษตรกรขายไก่ได้ราคาดี

ประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยงไก่กระตัง เกษตรกรที่ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 95 ใช้อาหารสำเร็จรูปเลี้ยงไก่ ที่เหลือร้อยละ 5 ใช้หัวอาหาร ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกรทั้งหมด ร้อยละ 100 ใช้อาหารสำเร็จรูปเลี้ยงไก่ แสดงให้เห็นว่าฟาร์มทั้งสองขนาดเกือบทุกฟาร์มใช้อาหารสำเร็จรูปเลี้ยงไก่กระตัง เพราะสะดวก รวดเร็ว หาซื้อได้ตลอดเวลาและมีคุณค่าทางอาหารที่ได้มาตรฐานกว่าการเลี้ยงไก่ด้วยหัวอาหารผสมอาหารสัตว์ การเลี้ยงไก่ด้วยหัวอาหารจะยุ่งยากลำบากในการจัดหาเครื่องผสมอาหาร จัดซื้อวัตถุดิบแต่ละชนิดมาผสมกับหัวอาหาร หากซื้อจำนวนน้อยราคาต่อหน่วยก็จะแพงและบางครั้งวัตถุดิบยังอาจจะขาดตลาดอีกด้วย เกษตรกรจึงนิยมใช้อาหารสำเร็จรูปเลี้ยงไ้มากกว่าใช้หัวอาหาร

1.7 อัตราไก่ตายต่อรุ่น

ตาราง 18 แสดงอัตราไก่ตายต่อรุ่น

อัตราไก่ตายต่อรุ่น	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
ร้อยละ 3 - 4	12	60	6	30
ร้อยละ 5 - 6	7	35	14	70
ร้อยละ 7 - 8	1	5	-	-
รวม	20	100.00	20	100.00

จากตาราง 18 อัตราไก่ตายต่อรุ่น จากการศึกษา พบว่า ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 60 มีอัตราไก่ตายต่อรุ่นร้อยละ 3 - 4 รองลงมาร้อยละ 35 มีอัตราไก่ตายต่อรุ่นร้อยละ 5 - 6 และน้อยที่สุดร้อยละ 5 มีอัตราไก่ตายต่อรุ่นร้อยละ 7 - 8 ฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 มีอัตราไก่ตายต่อรุ่นร้อยละ 5 - 6 ที่เหลือร้อยละ 30 มีอัตราไก่ตายต่อรุ่นร้อยละ 3 - 4

และไม่มีฟาร์มใดที่มีอัตราการตายต่อรุ่นร้อยละ 7 - 8 แสดงให้เห็นว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่
จะมีอัตราการตายสูงกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ทั้งนี้จากการสำรวจพบว่า เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็ก
จะเลี้ยงไก่คนละ 1 - 2 โรงเรือน จำนวนไก่ที่เลี้ยงต่อคนน้อยกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ จึงทำให้
การดูแลเลี้ยงดู การป้องกันโรค ทำได้ดีและเหมาะสมกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ อัตราไก่ตายต่อรุ่น
จึงน้อย สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ใช้แรงงานเลี้ยงไก่จำนวนมากว่าและมักเป็นแรงงานจ้าง แรงงาน
แต่ละคนจะเลี้ยงไ้มากกว่า 1 โรงเรือนและจำนวนไก่ที่เลี้ยงต่อคนมีมากกว่า การดูแลเลี้ยงดู
และป้องกันโรคจึงทำได้ไม่ทั่วถึง, ขาดความพิถีพิถันเท่าที่ควร อัตราการตายต่อรุ่นจึงสูง

1.8 อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อและจำนวนอาหารสำเร็จรูปที่ใช้เลี้ยงไก่ต่อรุ่น

ตาราง 19 แสดงอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อและจำนวนอาหารสำเร็จรูปที่ใช้เลี้ยงไก่ต่อรุ่น

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ</u>				
<u>(ระยะเวลา 50 - 56 วัน)</u>				
2.00 - 2.20 : 1	15	75	16	80
2.30 - 2.50 : 1	5	25	4	20
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>จำนวนอาหารสำเร็จรูปที่ใช้เลี้ยงไก่</u>				
<u>ต่อรุ่น</u>				
20,000 กิโลกรัมหรือน้อยกว่า	16	84.21	-	-
20,001 - 40,000 กิโลกรัม	3	15.79	4	20
40,001 - 60,000 กิโลกรัม	-	-	7	35

ตาราง 19 (ต่อ)

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
60,001 - 80,000 กิโลกรัม	-	-	3	15
80,001 - 100,000 กิโลกรัม	-	-	-	-
100,001 - 120,000 กิโลกรัม	-	-	1	5
120,001 กิโลกรัมหรือมากกว่า	-	-	5	25
รวม	19	100.00	20	100.00

จากตาราง 19 อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ (ระยะเวลาเลี้ยงไก่ 50 - 56 วัน) หมายถึงอัตราส่วนอาหารไก่ที่ไก่กระแทกกินเข้าไปและสามารถสร้างหรือทำให้ไก่มีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น โดยเปรียบเทียบว่า เมื่อไก่มีน้ำหนักตัวเพิ่มขึ้น 1 กิโลกรัมจะต้องใช้อาหาร กี่กิโลกรัม จากการศึกษาพบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ร้อยละ 75 มีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 2.00 - 2.20 : 1 ที่เหลือร้อยละ 25 อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 2.30 - 2.50 : 1 ฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 มีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 2.00 - 2.20 : 1 ที่เหลือร้อยละ 20 อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 2.30 - 2.50 : 1 แสดงให้เห็นว่าฟาร์มทั้งสองขนาด ส่วนใหญ่มีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 2.00 - 2.20 : 1 ซึ่งเป็นอัตราที่ต่ำตรงตามมาตรฐานของบริษัทอาหารไก่ ทำให้เกษตรกรประหยัดค่าใช้จ่ายไปได้มาก และอาจกล่าวได้ว่า ฟาร์มทั้งสองขนาดมีประสิทธิภาพในการเลี้ยงดี

จำนวนอาหารสำเร็จรูปที่ใช้เลี้ยงไก่ต๋อรุ่น ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 84.21 ใช้
อาหารสำเร็จรูปต๋อรุ่น 20,000 กิโลกรัมและน้อยกว่า ที่เหลือร้อยละ 15.79 ใช้อาหารสำเร็จรูป
ต๋อรุ่น 20,001 - 40,000 กิโลกรัม และไม่มีฟาร์มใดเลยที่ใช้อาหารไก่มากกว่า 40,001 กิโลกรัม
สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 35 ใช้อาหารสำเร็จรูปต๋อรุ่น 40,001 - 60,000 กิโลกรัม
รองลงมาร้อยละ 25 20 15 และร้อยละ 5 ใช้อาหารสำเร็จรูปต๋อรุ่น 120,000 กิโลกรัมและ
มากกว่า 20,001 - 40,000 กิโลกรัม 60,001 - 80,000 กิโลกรัม และ 100,001 -
120,000 กิโลกรัม ตามลำดับ แสดงให้เห็นว่า ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ใช้อาหารสำเร็จรูป
ไม่เกิน 20,000 กิโลกรัมต๋อรุ่น และจากการสำรวจพบว่าซื้ออาหารไก่จากตัวแทนบริษัทผลิต
อาหารไก่ในท้องถิ่น ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ใช้อาหารเลี้ยงไก่จำนวนมากจึงซื้ออาหารไก่
จากบริษัทผู้ผลิตโดยตรง ทำให้ได้รับเปอร์เซ็นต์ส่วนลดจากราคาขายมากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก

2. ปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกร เลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระตัง

การศึกษาในหัวข้อ 2 จะศึกษาจากการใช้แบบสอบถามนำไปสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยง
ไก่กระตังในพื้นที่ศึกษาโดยใช้กลุ่มตัวอย่าง 40 ฟาร์ม แยกเป็นฟาร์มขนาดเล็ก 20 ฟาร์ม
ฟาร์มขนาดใหญ่ 20 ฟาร์ม จากนั้นนำแบบสอบถามทั้ง 40 ฉบับมาดำเนินการทางสถิติตามที่
กล่าวไว้ในบทที่ 3 เพื่อคำนวณหาค่าน้ำหนักของปัจจัยแต่ละข้อ แล้วนำค่าน้ำหนักที่ได้มาจัดเรียง
อันดับปัจจัยแต่ละข้อและคิดเป็นร้อยละ ดังตาราง 20

ตาราง 20 แสดงปัจจัยที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระต่ายเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์ม

ชนิดของปัจจัย	ค่าน้ำหนัก			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ฟาร์มขนาดใหญ่	รวม	ร้อยละ
การคมนาคมขนส่งทางบกที่สะดวก	83	87	170	10.64
มีไฟฟ้าและน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี	78	81	159	9.95
แรงจูงใจจากฟาร์มที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว	78	79	157	9.82
ได้รับบริการจากตัวแทนหรือบริษัทผลิต ลูกไก่, อาหารไก่และยารักษาโรคไก่	71	84	155	9.70
แหล่งวัตถุดิบเช่น ลูกไก่ อาหารไก่และ ตลาดรับซื้อขนาดใหญ่อยู่ใกล้	70	84	154	9.64
พื้นที่ดอนระบายน้ำสะดวก	70	69	139	8.70
ค่าวัสดุอุปกรณ์และโรงเรือนมีราคาถูก	64	65	129	8.07
กำจัดของเสียออกจากฟาร์มได้ง่าย	67	53	120	7.51
มีที่ดินอยู่แล้ว	61	59	120	7.51
ค่าจ้างแรงงานถูก	55	55	110	6.88
ราคาที่ดินถูก	52	54	106	6.63
เหตุผลอื่น ๆ เช่นตั้งตามความพอใจ หรือได้รับการต่อจากบิดามารดา เป็นต้น	40	39	79	4.94
รวม	789	809	1,598	100.00

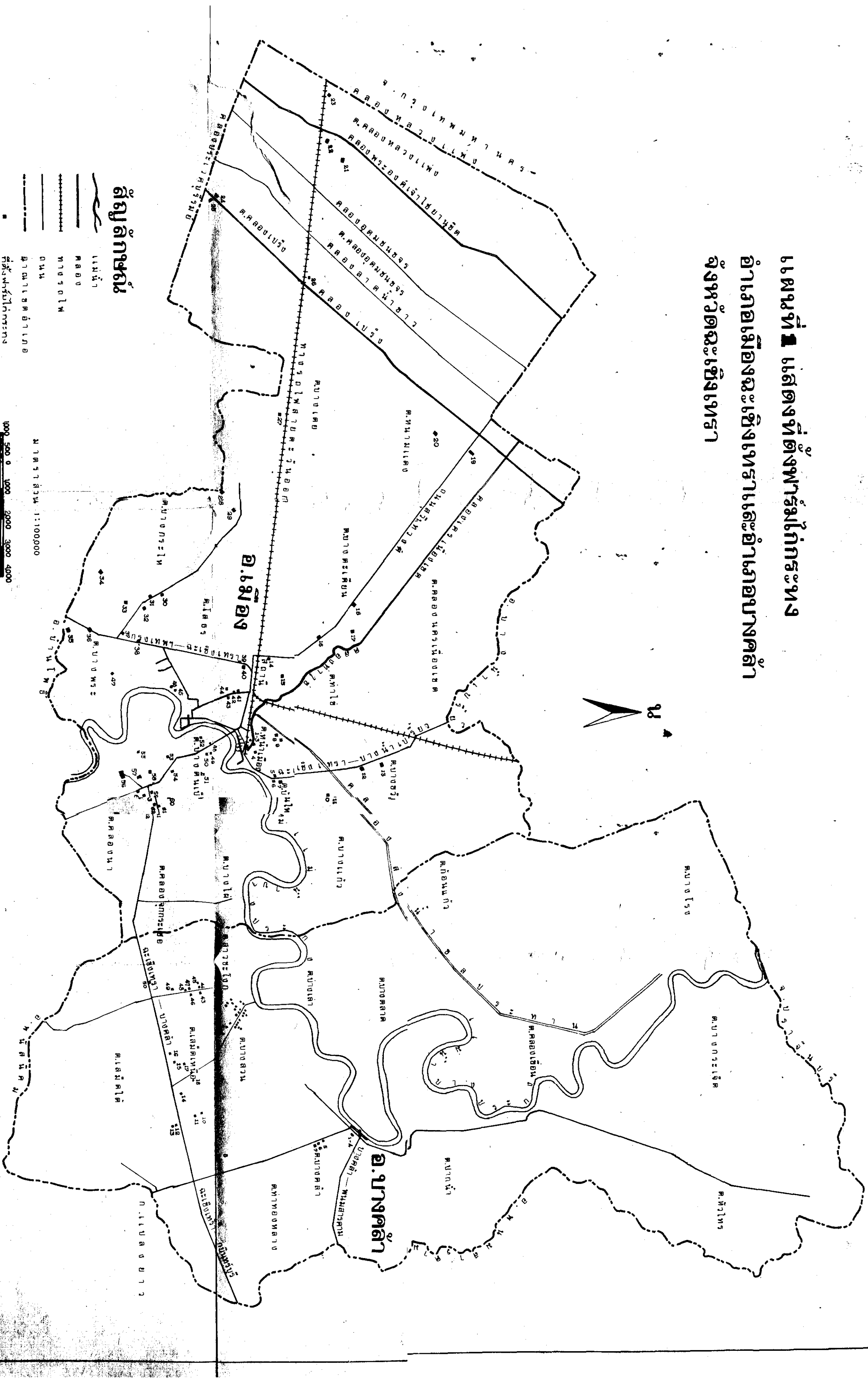
จากตาราง 20 บัณฑิตสำคัญที่สุดที่ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระตังเลือกทำเลที่ตั้งฟาร์ม คือ การคมนาคมขนส่งทางบกที่สะดวกมีค่าน้ำหนักที่ได้จากฟาร์มทั้งสองขนาด 170 สูงที่สุด และ คิดเป็นร้อยละ 10.64 ของค่าน้ำหนักรวม บัณฑิตที่มีค่าน้ำหนักรองลงมาอีก 4 อันดับคือ มีไฟฟ้า และน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี แรงสนใจจากฟาร์มที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว ได้รับการบริการจากตัวแทนหรือ บริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่และยารักษาโรคไก่ และแหล่งวัตถุดิบ เช่นลูกไก่ อาหารไก่และตลาด รับซื้อขนาดใหญ่อยู่ใกล้ โดยมีค่าน้ำหนักรวมจากฟาร์มทั้งสองขนาด 159 157 155 และ 154 ตามลำดับ บัณฑิตทั้ง 5 อันดับนี้จัดได้ว่ามีค่าน้ำหนักมากและมีความสำคัญที่สุด ส่วนค่าน้ำหนัก ที่เหลือมีความสำคัญน้อยกว่า และมีเหตุผลอื่น ๆ เช่น ตั้งตามความพอใจของเกษตรกรหรือได้รับ กิจการต่อจากบิดามารดาเป็นค่าน้ำหนักที่น้อยที่สุดเพียง 79 คิดเป็นร้อยละ 4.94 ของค่าน้ำหนัก รวมบัณฑิตทั้ง 5 อันดับนี้ ตรงตามสมมติฐานข้อที่ 1 ถึง 4 อันดับคือ การคมนาคมขนส่งทางบก ที่สะดวก มีไฟฟ้าและน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี ได้รับการบริการจากตัวแทนหรือบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ และยารักษาโรคไก่ และแหล่งวัตถุดิบเช่นลูกไก่ อาหารไก่และตลาดรับซื้อขนาดใหญ่อยู่ใกล้ มีเพียงค่าจ้างแรงงานถูกเท่านั้น ที่ไม่ใช่บัณฑิตสำคัญที่เกษตรกรใช้เลือกที่ตั้งฟาร์ม ส่วนอันดับ ที่เข้ามาแทนได้แก่ แรงสนใจจากฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว ดังนั้นจึงพอสรุปได้ว่า บัณฑิตที่เกษตรกร เลือกที่ตั้งฟาร์มไก่กระตังส่วนใหญ่ตรงตามสมมติฐาน ข้อ 1

3. สภาพการกระจายของที่ตั้งฟาร์มไก่กระตัง

เพื่อให้ทราบลักษณะการแจกกระจายของฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา และอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทราว่าเป็นรูปแบบใดนั้น จึงหาสภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์ม ไก่กระตังโดยใช้หลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้กันที่สุด และใช้แบบสอบถามประกอบแล้วนำ แบบสอบถามที่เกษตรกรตอบแล้วมาหาค่าร้อยละ

ลักษณะการกระจายของที่ตั้งฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทราเมื่อพิจารณาที่ตั้งฟาร์มไก่กระตังจากการสำรวจและสถิติเรียงตามลำดับ ที่ซึ่งแสดงไว้ในแผนที่ที่ ๓ จะพบว่า ฟาร์มไก่กระตังจะสับกลุ่มเป็นกระจุกตั้งแต่ 2 ฟาร์มขึ้นไป

แผนบทที่ ๒ แสดงที่ตั้งพาร์ลเมนต์ใกล้กระแวง
อำเภอเมืองของคณะชิงเหวราและอำเภอบางคูล้ำ
จังหวัดฉะเชิงเทรา

เกือบทั้งหมด ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มีฟาร์มไก่กระทงทั้งสิ้น 64 ฟาร์ม แต่มีฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่โดด ๆ ห่างจากฟาร์มอื่นเพียง 3 ฟาร์มหรือร้อยละ 4.68 เท่านั้น ได้แก่ฟาร์มหมายเลข 26 , 27 และ 34 สำหรับเขตอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีฟาร์มไก่กระทงทั้งหมด 50 ฟาร์ม และมีฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่โดด ๆ ห่างจากฟาร์มอื่น ๆ เพียง 2 ฟาร์มหรือร้อยละ 4 เท่านั้น ได้แก่ฟาร์มหมายเลข 8 และ 9 ถ้าหากพิจารณาชุมชนที่มีฟาร์มไก่อีกมากในแห่งอื่น ๆ เช่นนครปฐม ชลบุรีจะพบว่า ชุมชนที่มีฟาร์มไก่อีกมากเท่าใด การสับกลุ่มของฟาร์มจะเป็นกระจุกมากขึ้นเท่านั้น แต่การพิจารณาลักษณะที่ตั้งฟาร์มไก่กระทงในแผนที่ไม่ล้ามาจะบอกได้ว่ามีลักษณะสับกลุ่มหรือกระจายตัวเท่าใด ดังนั้นเพื่อให้ล้ามาจะบอกได้แน่นอนว่าการกระจายของฟาร์มจะสับกลุ่มหรือกระจายตัวเพียงใดจะต้องใช้หลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้กันที่สุด โดยเริ่มจากการวัดระยะทางจากฟาร์มไก่หนึ่งไปยังฟาร์มไก่ที่อยู่ใกล้กันเป็นคู่ ๆ แล้วนำไปคำนวณตามวิธีการดังกล่าวแล้ว

ในบทที่ 3 นอกจากนี้ยังมีการใช้แบบสอบถามประกอบอีกเพื่อให้ถูกต้องมากยิ่งขึ้น การวิเคราะห์ครั้งนี้จะแยกออกเป็นอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ดังตาราง 20 และอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา ดังตาราง 21

3.1 วิเคราะห์การกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระทงในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

ตาราง 21 แสดงระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระทงที่ใกล้ที่สุดเป็นคู่ ๆ ของอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา (หมายเลขปรากฏในแผนที่)

อันดับฟาร์มไก่กระทง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระทงที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นคู่ ๆ (เมตร)
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
1	1 - 2	100	100
2	2 - 1	100	100*
3	3 - 1	200	200
4	4 - 2	350	350

ตาราง 21 (ต่อ)

อันดับพารมิกกระทง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังพารมิกกระทงที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นคู่ (เมตร)
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
5	5 - 6	50	50
6	6 - 5	50	50*
7	7 - 6	250	250
8	8 - 9	100	100
9	9 - 8	100	100*
10	10 - 11	200	200
11	11 - 10	200	200*
12	12 - 13	700	700
13	13 - 12	700	700*
14	14 - 15	800	800
15	15 - 14	800	800*
16	16 - 17	1,200	1,200
17	17 - 18	1,000	1,000
18	18 - 17	1,000	1,000*
19	19 - 20	1,400	1,400
20	20 - 19	1,400	1,400*
21	21 - 22	800	800
22	22 - 21	800	800*
23	23 - 22	1,500	1,500

ตาราง 21 (ต่อ)

อันดับฟาร์มไก่กระทาง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระทางที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นคู่ (เมตร)
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
24	24 - 25	100	100
25	25 - 24	100	100*
26	26 - 24	4,100	4,100
27	27 - 28	3,400	3,400
28	28 - 29	600	600
29	29 - 28	600	600*
30	30 - 31	350	350
31	31 - 30	350	350*
32	32 - 31	400	400
33	33 - 32	550	550
34	34 - 33	800	800
35	35 - 36	500	500
36	36 - 35	500	500*
37	37 - 38	450	450
38	38 - 37	450	450*
39	39 - 40	200	200
40	40 - 39	200	200*
41	41 - 42	50	50
42	42 - 41	50	50*

ตาราง 21 (ต่อ)

อันดับฟาร์มไก่กระตัง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระตังที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นอู๋ ๆ (เมตร)
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
43	43 - 42	150	150
44	44 - 43	200	200
45	45 - 46	100	100
46	46 - 45	100	100*
47	47 - 37	1,900	1,900
48	48 - 49	250	250
49	49 - 50	50	50
50	50 - 49	50	50*
51	51 - 50	600	600
52	52 - 48	250	250
53	53 - 54	500	500
54	54 - 53	500	500*
55	55 - 57	700	700
56	56 - 57	200	200
57	57 - 56	200	200*
58	58 - 57	400	400
59	59 - 63	150	150
60	60 - 59	400	400
61	61 - 62	100	100
62	62 - 61	100	100*
63	63 - 64	130	130
64	64 - 63	130	130*

*ตัวเลขในวงเล็บคือระยะทางรวมกัน

จากตาราง 21 ผลรวมของระยะทางที่ใกล้ที่สุดเป็นคู่ ๆ ของฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา จำนวน 64 ฟาร์มเท่ากับ 34,710 เมตร ฟาร์มไก่กระตังจำนวนนี้กระจายอยู่ในพื้นที่ 375,000,000 ตารางเมตร จากการวิเคราะห์ตามหลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้กันที่สุดได้ค่าการกระจาย (Nearest Neighbour Scale) เท่ากับ .449 แสดงให้เห็นว่า การแจกกระจายของฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มีลักษณะจับกลุ่มกันเป็นกระจุกตรงตามสมมติฐานข้อ 2 การที่ฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราจับกลุ่มกันเป็นกระจุกมีลักษณะใกล้เคียงกันเป็นคู่ ๆ ตามแนวถนน จากการศึกษาดูโดยใช้แบบสอบถามของผู้วิจัยพบว่า ฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งอยู่ใกล้กัน (ห่างกันไม่เกิน 3,000 เมตร) มี 17 ฟาร์ม ส่วนใหญ่ร้อยละ 53.33 ตอบว่าตั้งฟาร์มไก่ใกล้กันเพราะตัวแทนหรือเอเยนต์บริษัทลูกไก่ อาหารไก่ รองลงมาร้อยละ 26.57 ตอบว่าสะดวกในการขอคำแนะนำจากเพื่อนบ้าน และอีกร้อยละ 20.00 ให้ความเห็นว่า เป็นเหตุผลอื่น ๆ เช่น สะดวกในการใช้ไฟฟ้าและใช้เครื่องสูบน้ำร่วมกัน สำหรับฟาร์มไก่กระตังที่ตั้งอยู่ห่างกัน (ห่างกันเป็นระยะทางมากกว่า 3,001 เมตร) ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมี 2 ฟาร์ม ทั้งสองฟาร์มให้ความเห็นว่าตั้งห่างกันเพื่อป้องกันการแพร่เชื้อของโรคระบาด

3.2 วิเคราะห์การกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

ตาราง 22 แสดงระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระตังที่ใกล้ที่สุดเป็นคู่ ๆ ของอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา (หมายเลขปรากฏในแผนที่)

อันดับฟาร์มไก่กระตัง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระตังที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นคู่ ๆ (เมตร)
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
1	1 - 2	200	200
2	2 - 3	150	150
3	3 - 2	150	150*

ตาราง 22 (ต่อ)

อันดับฟาร์มไก่กระตัง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระตังที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นกิโลเมตร
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
4	4 - 3	200	200
5	5 - 6	150	150
6	6 - 7	20	20
7	7 - 6	20	20*
8	8 - 10	1,050	1,050
9	9 - 8	2,250	2,250
10	10 - 11	230	230
11	11 - 10	230	230*
12	12 - 13	100	100
13	13 - 12	100	100*
14	14 - 11	950	950
15	15 - 16	300	300
16	16 - 15	300	300*
17	17 - 15	350	350
18	18 - 17	400	400
19	19 - 20	200	200
20	20 - 21	10	10
21	21 - 20	10	10*
22	22 - 39	50	50

ตาราง 22 (ต่อ)

อันดับฟาร์มไก่กระทง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระทงที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นกิโลเมตร
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
23	23 - 24	0	0
24	24 - 23	0	0*
25	25 - 24	20	20
26	26 - 27	30	30
27	27 - 26	30	30*
28	28 - 29	50	50
29	29 - 28	50	50*
30	30 - 29	400	400
31	31 - 32	20	20
32	32 - 31	20	20*
33	33 - 31	50	50
34	34 - 35	30	30
35	35 - 36	0	0
36	36 - 35	0	0*
37	37 - 36	30	30
38	38 - 39	40	40
39	39 - 40	20	20
40	40 - 39	20	20*

ตาราง 22 (ต่อ)

อันดับฟาร์มไก่กระทง ในแผนที่ 1	ระยะทางไปยังฟาร์มไก่กระทงที่ใกล้ที่สุด		ระยะทางใกล้ที่สุดเป็นอู๋ ๆ (เมตร)
	จาก - ถึง	ระยะทาง (เมตร)	
41	41 - 42	10	10
42	42 - 41	10	10*
43	43 - 45	50	50
44	44 - 45	10	10
45	45 - 44	10	10*
46	46 - 47	80	80
47	47 - 48	30	30
48	48 - 47	30	30*
49	49 - 48	400	400
50	50 - 49	800	800

* อู๋ที่เข้ากันคือระยะทางรวมกัน

ผลรวมของระยะทางที่ใกล้ที่สุดเป็นอู๋ ๆ ของฟาร์มไก่กระทงในเขตอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 50 ฟาร์ม จากตาราง 22 เท่ากับ 9,250 เมตร ฟาร์มไก่กระทงจำนวนนี้กระจายอยู่ในพื้นที่ 355,291,000 ตารางเมตร จากการคำนวณตามหลักการวิเคราะห์หุบบ้านที่ใกล้กันที่สุดได้ค่าการกระจายเท่ากับ .139 แสดงให้เห็นว่าการแจกกระจายของฟาร์มไก่กระทงในเขตอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะสับกลุ่ม เป็นกระจุกตรงตามลุ่มดินฐานข้อ 2 การสับกลุ่ม เป็นกระจุกของฟาร์มไก่กระทงในเขตอำเภอบางคล้านี้ หากพิจารณาจากแผนที่ 1 จะเห็นได้ชัด เห็นกว่าเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

นอกจากนี้ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์การแจกกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่โดยใช้หลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้กันที่สุดของอำเภอบางคล้า มีค่า .132 ต่ำกว่าอำเภอเมืองฉะเชิงเทราที่มีค่าการกระจายเท่ากับ .449 แสดงให้เห็นว่าฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอบางคล้าสับกลุ่มกันหนาแน่นมากกว่าเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา เหตุที่ทำให้การสับกลุ่มของฟาร์มไก่กระตังในเขตอำเภอบางคล้าหนาแน่นมาก จากการศึกษโดยใช้แบบสอบถามของผู้วิจัยกับกลุ่มตัวอย่างในเขตอำเภอบางคล้า จำนวน 21 ฟาร์ม พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.87 ตั้งฟาร์มไก่กระตังใกล้กัน เพราะใกล้ตัวแทนหรือเอเยนต์รับผลิตลูกไก่ อาหารไก่ รองลงมาร้อยละ 26.09 ตั้งฟาร์มใกล้กัน เพราะสะดวกในการขอคำแนะนำจากเพื่อนบ้าน และร้อยละ 13.04 ตั้งฟาร์มใกล้กันเพราะเหตุผลอื่น ๆ เช่น สะดวกในการใช้ไฟฟ้าและใช้เครื่องสูบน้ำร่วมกัน เป็นต้น

3.3 หาระยะทางที่ฟาร์มไก่กระตังห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปี

ตาราง 23 แสดงระยะทางที่ฟาร์มไก่กระตังห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปี

ระยะทางที่ฟาร์มไก่กระตังห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปี	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
0 - 500 เมตร	18	90	16	80
501 - 1,000 เมตร	1	5	3	15
1,001 - 3,000 เมตร	1	5	1	5
3,001 เมตรหรือมากกว่า	-	-	-	-
รวม	20	100.00	20	100.00

จากตาราง 23 ระยะทางที่ฟาร์มไก่กระตังห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปี จากการศึกษพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 90 ห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปี 0 - 500 เมตร รองลงมาร้อยละ 5 และ 5 ห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปี 501 - 1,000 เมตร และ 1,001 - 3,000 เมตรตามลำดับ

ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 ตั้งฟาร์มห่างจากถนนที่ใช้การได้ตลอดปี 0 - 500 เมตร อีกร้อยละ 15 ห่างจากถนนที่ใช้การได้ตลอดปี 501 - 1001 เมตร และน้อยที่สุดร้อยละ 5 ห่างจากถนน 1,001 - 3,000 เมตร โดยไม่มีฟาร์มใด ๆ เลยที่ห่างจากถนนที่ใช้การได้ตลอดปี เกิน 3,001 เมตร แสดงให้เห็นว่า ฟาร์มไก่ทั้งสองขนาดส่วนใหญ่ร้อยละ 80 และมากกว่า ห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดปีไม่เกิน 500 เมตร ซึ่งนับว่าใกล้กับถนนมาก และมีบางฟาร์มตั้งอยู่ติดกับถนน ทำให้การขนส่งวัตถุดิบ เช่นอาหารไก่ ลูกไก่ เข้ามาในฟาร์มและนำไก่ที่เติบโตได้ขนาดออกสู่ตลาด ได้สะดวกและรวดเร็วช่วยประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายไปได้มาก

4. ต้นทุนการผลิตไก่กระทางต่อตัวเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่

การศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนการผลิตไก่กระทางต่อตัวโดยเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่ เพื่อชี้ให้เห็นว่า ต้นทุนการผลิตไก่กระทางของฟาร์มทั้งสองขนาดจะสูงต่ำเพียงใด ฟาร์มขนาดใหญ่จะใช้ต้นทุนการผลิตไก่กระทางต่อตัวต่ำกว่ากัน จะช่วยให้เกษตรกรเกิดความเข้าใจในการลงทุนเพื่อการผลิตสินค้าและช่วยในการตัดสินใจดำเนินธุรกิจฟาร์มไก่กระทางว่าควรจะทำเงินธุรกิจเลี้ยงไก่จำนวนเท่าไรจึงจะเหมาะสมโดยใช้ต้นทุนการผลิตไก่ต่อตัวต่ำที่สุด ต้นทุนการผลิตไก่กระทางประกอบด้วยต้นทุน 2 ประเภทคือ

1. ต้นทุนผันแปร

ในการศึกษาครั้งนี้ พิจารณาต้นทุนผันแปรที่เป็นเงินที่ต้องใช้จ่ายในการผลิตได้แก่

- ก. ค่าลูกไก่ต่อตัว
- ข. ค่าอาหารไก่ต่อไก่ 1 ตัว
- ค. ค่ายารักษาและป้องกันโรคต่อไก่ 1 ตัว
- ง. ค่าจ้างแรงงานเลี้ยงไก่และค่าแรงเจ้าของฟาร์มไก่หรือผู้จัดการต่อไก่ 1 ตัว
- จ. ค่าวัสดุรองพื้น เช่น แกลบ ชี้เสื่อ ต่อไก่ 1 ตัว
- ฉ. ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา และค่าน้ำมันก๊าดต่อไก่ 1 ตัว

2. ต้นทุนคงที่

ต้นทุนคงที่ได้แก่ต้นทุนที่เกษตรกรจะต้องจ่ายไม่ว่าจะทำการเลี้ยงไก่หรือหยุดเลี้ยง

ก็ตามได้แก่

- ก. ค่าเสื่อมราคาของโรงเรือนต่อไก่ 1 ตัว
- ข. ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่ต่อไก่ 1 ตัว
- ค. ค่าใช้ที่ดินต่อไก่ 1 ตัว
- ง. ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรเครื่องยนต์ ที่ใช้ในฟาร์มต่อไก่ 1 ตัว

ตาราง 24 แสดงต้นทุนการผลิตไก่กระทางเฉลี่ยต่อตัว เปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับ
ฟาร์มขนาดใหญ่

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
ต้นทุนผันแปร (บาท)				
ค่าลูกไก่เฉลี่ยต่อตัว (คิดเฉพาะที่ เลี้ยงรอดจริง)	6.54	19.88	6.38	20.95
ค่าอาหารไก่เฉลี่ยต่อไก่ 1 ตัว	23.48	71.37	22.16	72.78
ค่ายารักษาโรคเฉลี่ยต่อไก่ 1 ตัว	1.25	3.83	1.13	3.71
ค่าจ้างแรงงานและค่าแรงงาน ผู้จัดการหรือเจ้าของฟาร์มเฉลี่ย ต่อไก่ 1 ตัว	1.21	3.68	0.51	1.68
ค่าวัสดุรองพื้น เช่น แกลบ ขี้เลื่อย เฉลี่ย ต่อไก่ 1 ตัว	0.07	0.21	0.05	0.16

ตาราง 24 (ต่อ)

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำหนักัด				
เฉลี่ยต่อไร่ 1 ตัว	0.34	1.03	0.21	0.69
รวม	32.90	100.00	30.45	100.00
<u>ต้นทุนคงที่ (บาท)</u>				
ค่าเสื่อมราคาโรงเรือน				
เฉลี่ยต่อไร่ 1 ตัว	0.25	53.19	0.31	54.39
ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่				
เฉลี่ยต่อไร่ 1 ตัว	0.13	27.66	0.18	31.58
ค่าใช้ที่ดินเฉลี่ยต่อไร่ 1 ตัว	0.05	10.64	0.05	8.77
ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร				
เครื่องยนต์เฉลี่ยต่อไร่ 1 ตัว	0.04	8.51	0.03	5.26
รวม	0.47	100.00	0.57	100.00
รวมต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่				
เฉลี่ยต่อไร่ 1 ตัว	33.37		31.02	

จากตาราง 24 ฟาร์มขนาดเล็กใช้ต้นทุนการผลิต (ต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่) เฉลี่ยต่อไร่ 1 ตัว 33.37 บาท แยกเป็นต้นทุนผันแปร โดยต้นทุนผันแปรส่วนใหญ่ ร้อยละ 71.37 จะเป็นค่าอาหารไก่ รองลงมาร้อยละ 19.88 3.83 3.68 และร้อยละ 0.21 เป็นค่าลูกไก่ ค่ายารักษาโรคไก่ ค่าจ้างแรงงาน และค่าจ้างผู้จัดการหรือเจ้าของฟาร์ม และค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำหนักัด ตามลำดับ สำหรับต้นทุนคงที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 53.19 เป็นค่าเสื่อมราคาโรงเรือน รองลงมาร้อยละ 27.66 10.64 และ 8.51 เป็นค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่

ค่าใช้ที่ดิน และค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรเครื่องยนตตามลำดับ ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนการผลิต (ต้นทุนผันแปรและต้นทุนคงที่) เฉลี่ยต่อไร่ 1 ไร่ 31.02 บาท แยกเป็นต้นทุนผันแปรซึ่งส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.78 เป็นค่าอาหารไก่ รองลงมาร้อยละ 20.95 3.71 1.68 0.69 และร้อยละ 0.16 เป็นค่าลูกไก่ ค่ายารักษาโรค ค่าจ้างแรงงานและค่าแรงผู้จัดการหรือเจ้าของฟาร์ม และ ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำหนักสัตว์ ตามลำดับ สำหรับต้นทุนคงที่ร้อยละ 54.39 เป็นค่าเสื่อมราคา โรงเรือน รองลงมา ร้อยละ 31.58 8.77 และร้อยละ 5.26 เป็นค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่ ค่าใช้ที่ดินและค่าเสื่อมราคาเครื่องจักรเครื่องยนตตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบต้นทุนการผลิตของฟาร์มทั้งสองขนาดจะพบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนผันแปรในการเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัว 30.45 บาท ในขณะที่ฟาร์มขนาดเล็กใช้ต้นทุนผันแปรเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัว 32.90 บาท ฟาร์มขนาดใหญ่จึงใช้ต้นทุนผันแปรในการเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่า ฟาร์มขนาดเล็กถึง 2.45 บาท สำหรับต้นทุนคงที่มีค่าน้อยมากจนเกือบจะไม่มีมีความสำคัญ ฟาร์มขนาดเล็กใช้ต้นทุนคงที่ในการเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัว 0.47 บาท ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนคงที่เฉลี่ยต่อตัว 0.57 บาท ฟาร์มขนาดเล็กจึงใช้ต้นทุนคงที่เลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ .10 บาท และเมื่อรวมต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปรเข้าด้วยกัน พบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนการผลิตทั้งหมดเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัว 31.02 บาท ฟาร์มขนาดเล็กใช้ต้นทุนการผลิตเฉลี่ยต่อตัว 33.37 บาท ดังนั้น ฟาร์มขนาดใหญ่จะใช้ต้นทุนการผลิตทั้งหมดผลิตไก่กระทงเฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่า ฟาร์มขนาดเล็กถึง 2.35 บาท หรือต่ำกว่าร้อยละ 7.58 นั่นคือ ฟาร์มไก่กระทงขนาดใหญ่จะใช้ต้นทุนการผลิตทั้งหมดผลิตไก่กระทงเฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ตรงตามสมมติฐานข้อ 3

5. ค่าเฉลี่ยการใช้แรงงานเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี

การทำฟาร์มไก่กระทงในประเทศไทยยังมีความจำเป็นที่จะต้องใช้แรงงานคนอย่างมาก ทั้งนี้เพราะประเทศไทยมีแรงงานมากและค่าจ้างแรงงานต่ำ การใช้เครื่องจักรเครื่องยนตระบบอัตโนมัติ ซึ่งเป็นวิทยาการสมัยใหม่เพื่อช่วยทุ่นแรงงานให้ทำงานน้อยลง เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระทงยังนำมาใช้ไม่มากนัก เพราะอุปกรณ์หรือเครื่องจักรเครื่องยนตเหล่านั้นมีราคาแพง เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่อาจสต็อก

มาใช้ในกิจการฟาร์มไก่กระทงได้เพราะขาดเงินทุน ดังนั้นฟาร์มไก่ ก็อบทุกฟาร์มจึงใช้แรงงานคนมากกว่า ในการศึกษาการเลี้ยงไก่กระทงครั้งนี้ได้แบ่งการใช้แรงงานออกเป็น 2 ประเภทคือ

5.1 ประเภทงานที่ต้องใช้แรงงานทุก ๆ วันต่อคนต่อปี

การใช้แรงงานทุก ๆ วันเป็นวันต่อคน (Man-day) จะพิจารณาจากการทำงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ทำงานแต่ละประเภทภายในฟาร์มในหนึ่งวันว่า ทำงานแต่ละประเภท ๆ ละกี่ชั่วโมง หรือกี่นาฬิกา รวมแล้วใน 1 วัน ทำงานกี่ชั่วโมง จากนั้นจึงดูว่าในหนึ่งรุ่นใช้เวลาเลี้ยงไก่กี่วัน ดังนั้น การใช้แรงงานทุก ๆ วัน จะคำนวณออกมาเป็นการใช้แรงงานต่อคนต่อรุ่น แล้วจึงพิจารณาว่า ใน 1 ปี เลี้ยงไก่กี่รุ่น นำจำนวนรุ่นไปคูณกับการใช้แรงงานต่อคนต่อรุ่นจะได้เป็นการใช้แรงงานทุก ๆ วัน ต่อคนต่อปี หรือคิดเป็นแรงงานทุก ๆ วัน เป็นชั่วโมงต่อคนต่อปี แรงงานในการเลี้ยงไก่กระทงที่เป็น ตัวแปรที่สำคัญและใช้ เป็น เกณฑ์ในการศึกษาครั้งนี้ได้แก่

5.1.1 แรงงานที่ใช้เตรียมอาหารและให้อาหารไก่

5.1.2 แรงงานที่ใช้ทำความสะอาดรางน้ำและให้น้ำ

5.1.3 แรงงานที่ใช้สูบน้ำ

5.1.4 แรงงานที่ใช้ทำความสะอาดคอกโรงเรือน

5.1.5 แรงงานที่ใช้ดูแลสุขภาพไก่และบริเวณโดยรอบโรงเรือน

5.2 ประเภทงานที่ทำเฉพาะครั้งต่อรุ่นต่อคนต่อปี

การใช้แรงงานประเภทนี้จะไม่พิจารณาเป็นรายวันเช่นประเภทแรก ทั้งนี้เพราะงานประเภทนี้ไม่ได้ทำทุกวัน จึงคิดการใช้แรงงานเป็นรุ่นแทนที่จะคิดทุก ๆ วัน วิธีการคิดจะพิจารณาว่า ในการเลี้ยงไก่กระทง 1 รุ่น แรงงานแต่ละคนจะใช้เวลาในการทำงานแต่ละชนิดเป็น เวลาที่กี่ชั่วโมง แล้วจึงพิจารณาต่อว่าใน 1 ปี เลี้ยงไก่กี่รุ่น นำจำนวนรุ่นไปคูณกับการใช้แรงงานแต่ละคนต่อรุ่น จะได้เป็นการใช้แรงงานต่อรุ่นต่อคนต่อปี การใช้แรงงานประเภทนี้ที่ใช้เป็น เกณฑ์ในการศึกษาได้แก่

- 5.2.1 แรงงานที่ให้อาป้อนกันและรักษาโรค
- 5.2.2 แรงงานที่ใช้สับ คัด ขังขาย
- 5.2.3 แรงงานที่ใช้โกยวัสดุรองพื้นโรงเรือนออก
- 5.2.4 แรงงานที่ใช้ปูวัสดุรองพื้นโรงเรือน
- 5.2.5 แรงงานที่ใช้ทำความสะอาดคอก โรงเรือน และฉีดยาฆ่าเชื้อภายหลังสับไก่ขาย
- 5.2.6 แรงงานที่ใช้กักลูกไก่ เตรียมไฟฟ้า น้ำมันก๊าด
- 5.2.7 แรงงานที่ใช้ทำงานอื่น ๆ ในฟาร์ม เช่น เปิด-ปิดผ้าใบข้างโรงเรือน

ตาราง 25 แสดงการใช้แรงงานแต่ละประเภทในการทำฟาร์มไก่กระทางต่อคนต่อปี

รายการ	ฟาร์มขนาดเล็ก		ฟาร์มขนาดใหญ่	
	จำนวนชั่วโมงใน 1 ปี	ร้อยละ	จำนวนชั่วโมงใน 1 ปี	ร้อยละ
<u>ประเภทงานที่ต้องใช้แรงงาน</u>				
<u>ทุก ๆ วันต่อคนต่อปี</u>				
แรงงานที่ใช้เตรียมอาหาร				
และให้อาหารไก่	355.00	28.08	433.13	30.08
แรงงานที่ใช้ทำความสะอาด				
รางน้ำและให้น้ำ	239.36	18.95	250.15	17.37
แรงงานที่ใช้สูบน้ำมาใช้				
ในฟาร์ม	63.35	5.19	94.41	6.57
แรงงานที่ใช้ทำความสะอาด				
สะอาดคอกโรงเรือน	49.00	3.88	57.49	4.01
แรงงานที่ใช้ดูแลสุขภาพไก่				
และบริเวณโดยรอบ	380.35	30.11	405.12	28.14

ตาราง 25 (ต่อ)

รายการ	ฟาร์มขนาดเล็ก		ฟาร์มขนาดใหญ่	
	จำนวนชั่วโมงใน 1 ปี	ร้อยละ	จำนวนชั่วโมงใน 1 ปี	ร้อยละ
<u>ประเภทงานที่ต้องทำเฉพาะ</u>				
<u> <u> ครั้งต่อรุ่นต่อคนต่อปี</u></u>				
แรงงานที่ใช้ยาป้องกันและ				
รักษาโรค	19.24	1.53	22.33	1.57
แรงงานที่ใช้สับ ศด ย่อยยา	18.13	1.44	23.38	1.64
แรงงานที่ใช้โกยวัสดุรองพื้น				
ฟาร์มออก	29.37	2.34	33.57	2.36
แรงงานที่ใช้ปูวัสดุรองพื้น				
โรงเรือน	16.55	1.34	20.51	1.45
แรงงานที่ใช้ทำความสะอาด				
คอกโรงเรือนและฉัดยา				
ฆ่าเชื้อภายหลังสับโก่ขายแล้ว	45.57	3.64	42.11	2.93
แรงงานที่ใช้กกกลูกโก่เตรียม				
ไฟฟ้า น้ำมันก๊าด	21.24	1.69	27.31	1.91
แรงงานที่ใช้ทำงานอื่น ๆ ใน				
ฟาร์ม เช่น เปิด-ปิดผ้าใบ				
ด้านข้างโรงเรือน	22.55	1.81	22.22	1.97
รวม	1,264.19	100.00	1,440.13	100.00

ฟาร์มขนาดเล็กใช้แรงงานเลี้ยงไก่ 158 คน-วันต่อปี (8 ชั่วโมงต่อ 1 คน-วัน)

ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้แรงงานเลี้ยงไก่ 180 คน-วันต่อปี (8 ชั่วโมงต่อ 1 คน-วัน)

จากตาราง 25 การใช้แรงงานในการทำฟาร์มไก่กระทงปรากฏว่า ฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ 1,264.19 ชั่วโมงต่อคนต่อปี และเมื่อพิจารณาแบ่งงานที่ทำ แต่ละประเภทจะได้ดังนี้ คือ การใช้แรงงานส่วนใหญ่ร้อยละ 30.11 เป็นการใช้แรงงานดูแล สุขภาพไก่และบริเวณโดยรอบโรงเรือน รองลงมาร้อยละ 28.08 เป็นแรงงานที่ใช้เตรียมอาหาร และให้อาหารไก่ ร้อยละ 18.95 เป็นการใช้แรงงานทำความสะอาดรางน้ำและให้น้ำ ร้อยละ 5.19 เป็นการใช้แรงงานสูบน้ำมาใช้ในฟาร์ม ร้อยละ 3.88 เป็นแรงงานที่ทำความสะอาดคอก โรงเรือน และร้อยละ 3.64 เป็นการใช้แรงงานทำความสะอาดและสัดยาฆ่า เชื้อภายหลังสับไก่ ขายแล้ว ส่วนที่เหลือเป็นการใช้แรงงานที่คิดเป็นร้อยละต่ำกว่า 3 ลงมาซึ่งสัດได้ว่ามีความสำคัญน้อย และมีการใช้แรงงานอื่น ๆ เช่น เปิด-ปิดผ้าใบข้างโรงเรือน มีค่าน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 1.81 เท่านั้น สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ใช้แรงงานเลี้ยงไก่ 1,440.13 ชั่วโมงต่อคนต่อปี การทำงาน แต่ละประเภทจากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 30.08 เป็นการใช้แรงงานเตรียมอาหารและ ให้อาหารไก่ รองลงมาร้อยละ 28.14 เป็นการใช้แรงงานดูแลสุขภาพไก่และบริเวณโดยรอบ โรงเรือน ร้อยละ 17.37 เป็นการใช้แรงงานทำความสะอาดรางน้ำและให้น้ำ ร้อยละ 6.57 เป็นการใช้แรงงานในการสูบน้ำมาใช้ในฟาร์ม และร้อยละ 4.01 เป็นการใช้แรงงานทำความสะอาด คอก โรงเรือน โดยมีการใช้แรงงานในการให้ยาป้องกันและรักษาโรคมีค่าน้อยที่สุดเพียงร้อยละ 1.57 เท่านั้น

หากเปรียบเทียบการใช้แรงงานเลี้ยงไก่ต่อคนต่อฟาร์มแล้วพบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรใช้ แรงงานเลี้ยงไก่ 1,440.13 ชั่วโมงต่อคนต่อปี ฟาร์มขนาดเล็ก 1,264.19 ชั่วโมง จำนวนชั่วโมงของ เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ขนาดใหญ่ต่อคนต่อปีจะมากกว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็ก 175.54 ชั่วโมงหรือ มากกว่าร้อยละ 12.21 แต่การใช้แรงงานในการทำฟาร์มของฟาร์มทั้งสองขนาดก็บ่งชี้ว่าต่ำมากเมื่อ เปรียบเทียบกับการใช้แรงงานมาตรฐานสากลในรอบ 1 ปี ซึ่งทำงาน 2,400 ชั่วโมงต่อคนต่อปี ฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่จะใช้แรงงานน้อยกว่าการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลถึงปีละ 1,135.41 ชั่วโมงหรือน้อยกว่าร้อยละ 47.33 สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรจะใช้แรงงานน้อยกว่า การใช้แรงงานมาตรฐานสากลถึงปีละ 959.47 ชั่วโมง หรือน้อยกว่าร้อยละ 40 ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า

ฟาร์มทั้งสองขนาดในพื้นที่ที่ศึกษา เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ไข่แรงงานต่อคนต่อปีต่ำกว่าการใช้แรงงานมาตรฐานสากลในรอบ 1 ปี ไม่เป็นไปตามสัมมติฐานข้อ 4

เมื่อพิจารณาการใช้แรงงานเป็นคน-วันต่อปี หรือจำนวนวันทำงานต่อคน (ทำงาน 8 ชั่วโมงใน 1 วัน เรียกว่า 1 วันทำงาน) แล้วพบว่า เกษตรกรที่ทำการฟาร์มขนาดเล็กในรอบ 1 ปี ทำงาน 158 คน-วัน ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ในรอบ 1 ปี ทำงาน 180 คน-วัน ฟาร์มทั้งสองขนาด เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ทำงานต่อคนน้อยกว่าการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลที่กำหนดว่า คนหนึ่งทำงานเต็มวันละ 8 ชั่วโมง หรือเดือนละ 25 วัน, ปีละ 300 วัน ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรทำงานน้อยกว่าการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลถึงปีละ 142 วัน หรือน้อยกว่าร้อยละ 47.33 ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรทำงานน้อยกว่าการใช้แรงงานมาตรฐานสากลถึงปีละ 120 วัน หรือน้อยกว่าร้อยละ 40 ดังนั้นการใช้แรงงานเลี้ยงไก่กระทงเป็นคน-วันต่อปี จึงน้อยกว่าการใช้แรงงานมาตรฐานสากลเป็นคน-วัน ต่อปี ซึ่งไม่เป็นไปตามสัมมติฐานข้อ 4

6 การสุขาภิบาลในการทำฟาร์มไก่กระทง

การสุขาภิบาลนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการทำฟาร์มไก่กระทง ทั้งนี้เพราะการสุขาภิบาลจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของไก่กระทง ซึ่งจะมีผลกระทบไปถึงกำไรหรือขาดทุนของกิจการฟาร์มได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติและการเลี้ยงไก่ของเกษตรกร การศึกษาการสุขาภิบาลในการทำฟาร์มไก่กระทง ครั้งนี้อาศัยแบบสอบถามและการสังเกตว่า เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ปฏิบัติตามหลักการสุขาภิบาลหรือไม่ ผู้วิจัยได้กำหนดค่าคะแนนการปฏิบัติงานแต่ละอย่างเพื่อใช้เป็นดัชนีชี้ให้เห็นว่า เกษตรกรที่ทำการฟาร์มไก่กระทงในพื้นที่ที่ศึกษามีการสุขาภิบาลการเลี้ยงไก่อยู่ในเกณฑ์สูงหรือไม่

การกำหนดค่าคะแนนการสุขาภิบาลนี้จะพิจารณาตามความสำคัญ เรียงกันไปตามลำดับ ข้อที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องปฏิบัติตามมากที่สุดให้ข้อละ 5 คะแนน ข้อที่มีความสำคัญน้อยลงมากำหนดคะแนนจะลดหลั่นลงมาเป็น 4 3 2 และ 1 คะแนนตามลำดับ โดยมีค่าคะแนนรวม 100 คะแนน เมื่อ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ตอบแบบสอบถามแล้วจะนำค่าคะแนนแต่ละข้อมาหาค่าร้อยละ และหาคะแนนเฉลี่ยการสุขาภิบาลของฟาร์มแต่ละขนาด หากฟาร์มไก่ขนาดใหญ่มีค่าคะแนนเฉลี่ยการสุขาภิบาล 60 คะแนน

และมากกว่าก็จัดว่าเป็นฟาร์มไก่กระทงที่มีการสุขาภิบาลอยู่ในเกณฑ์สูง หากค่าคะแนนเฉลี่ยของ
ฟาร์มไก่ขนาดใหญ่มากกว่า 60 คะแนน ก็จัดว่าเป็นฟาร์มไก่กระทงที่มีการสุขาภิบาลในเกณฑ์ต่ำ
ผลการศึกษาการสุขาภิบาลในการทำฟาร์มไก่กระทงในชั้นที่ศึกษา ปรากฏดังตาราง 26

การดำเนินงานในการที่พักรวมได้ทั้งหมด	พารามิเตอร์เล็ก						พารามิเตอร์ใหญ่					
	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 100	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 75	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 50	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 25	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 10	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 0	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 100	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 75	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 50	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 25	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 10	ผลสัมฤทธิ์ ร้อยละ 0
หมวด ก. ข้อที่ปฏิบัติได้ 5 คะแนนในปฏิทินได้คะแนน												
1. ทำนเลียงไก่แบบเข้าออกพร้อมกัน	14	70	70	6	30	30	60	60	8	40	40	
2. พารณของทำนห่างจากฟาร์มอื่นและตลาดค้าขายไก่	6	30	30	14	70	70	55	55	9	45	45	
โรคระบาดเข้าถึงยาก												
3. ทำนเลี้ยงลูกไก่ที่สะอาดใช้เป็นฟาร์มรุ่นและแม่พันธุ์	20	100	100	-	-	-	95	95	1	5	5	
ไม่ปะปนกับไก่ใหญ่หรือไก่อื่น												
4. การทำวัคซีนทำนรักษาสัตว์แพนและตัวแทนบริษัทเสมอ	7	35	35	13	65	65	55	55	9	45	45	
หมวด ข. ข้อที่ปฏิบัติได้ 4 คะแนนในปฏิทินได้คะแนน												
1. ทำนกับผู้เลี้ยงไก่คนอื่น ๆ ได้ปรึกษาหารือเสมอเกี่ยวกับ												
การป้องกันโรค	20	80	100	-	-	-	76	76	1	4	5	
2. ไก่ทุกตัวของท่านได้รับการวัคซีนในพื้นที่เสมอไทยเสมอ	18	72	90	2	8	10	95	95	1	4	5	
3. ทำนพยายามหาเหตุผลเหตุที่ไก่เกิดกับไก่ตลอดเวลา												
เพื่อพบว่าโรคเกิดขึ้น	20	80	100	-	-	-	72	72	2	8	10	

การสื่อสารสารในการทำการสำรวจกิจกรรม	พารามิเตอร์เล็ก						พารามิเตอร์ใหญ่					
	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา	ผลวิจัย กรณีศึกษา
4. ทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังความผิดปกติของพื้นที่เสี่ยง	15	60	75	5	20	25	15	60	75	5	20	25
5. ในทุก ๆ โรงเรือนจะมีคนคอยสังเกตอาการป่วยหรือผิดปกติของไก่ เล่มและได้บันทึกประจำวันไว้	17	68	85	3	12	15	20	80	100	-	-	-
6. ทำหน้าที่ตรวจสอบประสิทธิภาพในการผลิตของฟาร์มเป็นประจำ เช่น ปริมาณอาหาร การให้อาหารไก่ต่อไก่ 100 ตัว	14	56	70	6	24	30	15	60	75	5	20	25
หมวด ค. ข้อที่ปฏิบัติได้ 3 คะแนนไม่ปฏิบัติตามได้คะแนน	4	12	20	16	48	80	12	36	60	8	24	40
1. โรงเรือนของทำนกับนก หู ลมและแสงแดด	19	57	95	1	3	5	20	60	100	-	-	-
2. ก่อนนำไก่ใหม่เข้ามา ทำความสะอาดและฆ่าเชื้อในโรงเรือนทุกครั้ง	3	9	15	17	51	85	4	12	20	16	48	80
3. ทำบันทึกชื่อผู้ผลิต หมายเลขของวัคซีนที่ใช้ทุกครั้ง												
4. ทำหน้าที่คอยเฝ้าระวังการปฏิบัติของสัตว์แพทย์ทุกครั้ง	10	30	50	10	30	50	12	36	60	8	24	40
5. รมบรทุกไก่จากฟาร์มอื่นไม่เคยเข้ามาในฟาร์มทำนเลย	9	27	45	11	33	55	16	48	80	4	12	20
6. ทำหน้าที่ควบคุมเก็บซากไก่ตายทุกวันและรวบรวมไว้ในภาชนะที่มีฝาปิดชิดหรือเผาทั้งที่	17	51	85	3	9	15	15	45	75	5	15	25

การสุ่มยาเสพติดในการที่ตำรวจ	ฟาร์มขนาดเล็ก					ฟาร์มขนาดใหญ่				
	ปลูกฝิ่น ไร่ ๑๐๐-๒๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๒๐๐-๓๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๓๐๐-๔๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๔๐๐-๕๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๕๐๐-๖๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๖๐๐-๗๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๗๐๐-๘๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๘๐๐-๙๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๙๐๐-๑๐๐๐	ปลูกฝิ่น ไร่ ๑๐๐๐-๑๕๐๐
7. ทำหน้าที่ปลูกฝิ่นนอกเขตติดต่อดังต่อไปนี้	16	48	80	4	12	20	19	57	95	1
8. ทำหน้าที่ปลูกฝิ่นนอกเขตติดต่อดังต่อไปนี้	20	60	100	-	-	-	20	60	100	-
9. เมื่อจำเป็นต้องให้คนอื่นปลูกฝิ่น	2	6	10	18	54	90	-	-	-	20
10. โรงเรือนปลูกฝิ่น ๑ โรง	20	60	100	-	-	-	20	60	100	-
11. คนงานหรือตัวทำหูกจะเข้าฟาร์มอื่น ทำนตองจัดการ	18	54	90	2	6	10	16	48	80	4
12. รางใส่อาหารในฟาร์ม ต้องทำความสะอาดทุกครั้งก่อน	19	57	95	1	3	5	20	60	100	-
13. รางใส่อาหารในฟาร์ม ต้องทำความสะอาดทุกครั้ง	20	60	100	-	-	-	20	60	100	-
รวม	2	4	10	18	36	90	3	6	15	17
1. ทรัพยากรต่าง ๆ ที่เข้ามาในฟาร์ม ต้องได้รับการ										
เชื้อเพลิงและคนขับจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าฟาร์ม										

หมายเหตุ จ. ข้อที่ ๑๒ ได้ 2 คะแนน ไม่ปฏิบัติตามได้คะแนน

	ฟาร์มขนาดเล็ก						ฟาร์มขนาดใหญ่					
	ปลูกข้าว ไร่ ๒๐๐-๓๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๓๐๐-๔๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๔๐๐-๕๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๕๐๐-๖๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๖๐๐-๗๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๗๐๐-๘๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๘๐๐-๙๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๙๐๐-๑,๐๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๑,๐๐๐-๑,๑๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๑,๑๐๐-๑,๒๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๑,๒๐๐-๑,๓๐๐	ปลูกข้าว ไร่ ๑,๓๐๐-๑,๔๐๐
การสู่อาภิวาในการทำการไร่กระทาง												
2. ท่านเก็บกวาดมูลไก่ทุก 5 - 7 วัน	5	10	25	15	30	75	-	-	-	20	40	100
3. คนงานแต่ละคนมีหน้าที่ประจำไม่ทำงานในหลาย ๆ โรง เรือนปะปนกัน	18	36	90	2	4	10	19	38	95	1	2	5
4. ท่านไม่ให้เกิดการขนย้ายไก่ตายจากโรงเรือนหนึ่งไปอีก โรงเรือนหนึ่งอย่างเด็ดขาด	19	38	95	1	2	5	20	40	100	-	-	-
5. ท่านเคยให้การศึกษาเรื่องโรคไก่ การทำวัคซีนและการ รักษาโรคไก่แก่คนงานและครอบครัวของท่าน	20	40	100	-	-	-	19	38	95	1	2	5
6. ท่านไม่เคยนำวัคซีนที่ซื้อเหลือจากฟาร์มอื่นมาใช้ในฟาร์ม ท่านเลย	19	38	95	1	2	5	19	38	95	1	2	5
หมวด ๑. ข้อที่ปฏิบัติให้ 1 คะแนนไม่ปฏิบัติตามได้คะแนน												
1. คนงานของท่านหรือตัวท่านไม่เลี้ยงไก่หรือหมูกที่บ้าน	13	13	65	7	7	35	20	20	100	-	-	-
2. ท่านจะไม่ยอมเด็ดขาดถ้าจะมีผู้ขโมยไก่จากฟาร์มเข้ามาทำ ป่วยในที่อื่นติด ๆ กับฟาร์มท่านหรือมีผู้ขโมยไก่มาใส่ต้นไม้ ในสวนท่าน	6	6	30	14	14	70	6	6	30	14	14	70

	ฟาร์มขนาดเล็ก						ฟาร์มขนาดใหญ่					
	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่รวม	ร้อยละของพื้นที่	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่รวม	ร้อยละของพื้นที่	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่รวม	ร้อยละของพื้นที่	จำนวนฟาร์ม	พื้นที่รวม	ร้อยละของพื้นที่
การดูยาสูบในการทำฟาร์ม ไก่กระตาง	17	17	85	3	3	15	13	13	65	7	7	35
	18	18	90	2	2	10	5	5	25	15	15	75
	9	9	45	11	11	55	16	16	80	4	4	20
3. ทำนุบำรุงพันธุ์เป็นประจำ												
4. ทำนุบำรุงพันธุ์สัตว์และพันธุ์พืชเมื่อมีแมลงวันเกิดขึ้น												
5. ทำนุบำรุงพันธุ์พืชและพันธุ์สัตว์และเข้าฟังการบรรยายสัมมนา												
ที่ทางราชการหรือสมาคมผู้เลี้ยงไก่เป็นผู้จัดสัมมนาจะได้มี												
ความรู้ทันสมัย												
รวมคะแนนการดูยาสูบ			1,381			1,489						
คะแนนเฉลี่ยการดูยาสูบ			69.05			74.45						

จากตาราง 26 ค่าคะแนนการสูญเสียในการทำฟาร์มไก่กระตังจากการศึกษา พบว่า ฟาร์มขนาดเล็กมีค่าคะแนนการสูญเสียรวม 1,381 คะแนน หรือคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 69.05 คะแนน ฟาร์มขนาดใหญ่มีค่าคะแนนรวมการสูญเสีย 1,489 คะแนน หรือคิดเป็นคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 74.45 คะแนน และเมื่อพิจารณาค่าคะแนนแยกออกเป็นหมวดจะแยกได้ 5 หมวด คือ หมวด ก. มี 4 ข้อ ผู้ที่ปฏิบัติจะได้ร้อยละ 5 คะแนน ไม่ปฏิบัติไม่ได้คะแนนแล้วคิดร้อยละของผู้ปฏิบัติ ฟาร์มขนาดเล็กพบว่า ข้อที่มีผู้ปฏิบัติมากที่สุดคือข้อ 3 การเลี้ยงลูกไก่ที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ จะไม่ปะปนกับไก่ใหญ่หรือไก่อื่นมีผู้ปฏิบัติร้อยละ 100 หรือเท่ากับ 100 คะแนน รองลงมาคือ ข้อ 1 การเลี้ยงไก่แบบเข้าออกพร้อมกันมีผู้ปฏิบัติร้อยละ 70 หรือเท่ากับ 70 คะแนน ส่วนข้อ 2 และข้อ 4 มีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 30 และ 35 เท่านั้น หรือคิดเป็นคะแนนเท่ากับ 30 และ 35 คะแนน สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกรปฏิบัติมากกว่าร้อยละ 50 ทั้ง 4 ข้อ โดยมีข้อ 3 การเลี้ยงไก่ที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์แม่พันธุ์จะไม่ปะปนกับไก่ใหญ่หรือไก่อื่นมีผู้ปฏิบัติมากที่สุดร้อยละ 100 หรือเท่ากับ 100 คะแนน ส่วนข้อที่มีผู้ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อ 2 ฟาร์มไก่ตั้งอยู่ห่างจากฟาร์มอื่นและตลาดค้าขายไก่โรคระบาดเข้าถึงยาก และ ข้อ 4 การทำวัคซีนมีการปรึกษาสัตวแพทย์และตัวแทนบริษัทเล็มมามีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 55 เท่านั้นหรือคิดเป็นคะแนนเท่ากับร้อยละ 55 คะแนน หมวด ข. มี 6 ข้อ ผู้ที่ปฏิบัติจะได้ร้อยละ 4 คะแนน ไม่ปฏิบัติไม่ได้คะแนน ฟาร์มขนาดเล็กจะปฏิบัติมากกว่าร้อยละ 50 ทุกข้อ โดยมีข้อ 1 เกษตรกรกับผู้เลี้ยงไก่คนอื่น ๆ ใต้รักษาเกี่ยวกับการป้องกันโรค เล่มมอ และข้อ 3 เกษตรกรพยายามหามูลเหตุที่ไก่เกิดกับไก่ที่เลี้ยงเล็มมอเมื่อพบว่าโรคเกิดขึ้น มีผู้ปฏิบัติตามมากที่สุดร้อยละ 100 หรือเท่ากับร้อยละ 80 คะแนน รองลงมาคือข้อ 2 ไก่ทุกตัวได้รับการทำวัคซีนที่มีในเมืองไทยเล็มมอมีผู้ปฏิบัติร้อยละ 90 หรือเท่ากับ 72 คะแนน และข้อที่มีผู้ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อ 6 เกษตรกรมีการคำนวณประสิทธิภาพการผลิตในฟาร์มเป็นประจำ เช่น ปริมาณอาหาร การให้อาหารไก่ต่อไก่ 100 ตัว มีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 70 หรือเท่ากับ 68 คะแนน เท่านั้น ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ ทุกข้อ เกษตรกรปฏิบัติมากกว่าร้อยละ 50 ข้อที่มีผู้ปฏิบัติมากที่สุด คือ ข้อ 5 ในทุก ๆ โรงเรือนจะมีคนคอยสังเกตการป่วยหรือผิดปกติของไก่เล็มมอและได้บันทึกประจำวันไว้มีผู้ปฏิบัติร้อยละ 100 หรือคิดเป็นคะแนนเท่ากับ 80 คะแนน ส่วนข้อที่มีผู้ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อ 4

เกษตรกรไม่เคยซื้อไก่ใหญ่มาทำฟาร์มพันธุ์แม่พันธุ์เลยและข้อ 6 เกษตรกรคำนวณประสิทธิภาพการผลิตในฟาร์มเป็นประจำ เช่น ปริมาณอาหาร การให้อาหารไก่ต่อไก่ 100 ตัว มีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 75 หรือเท่ากับ 60 คะแนนเท่านั้น หมวด ค. มี 13 ข้อ ผู้ปฏิบัติจะได้ร้อยละ 3 คะแนน ไม่ปฏิบัติตามได้คะแนน ฟาร์มขนาดเล็กข้อที่เกษตรกรปฏิบัติตามมากที่สุด คือ ข้อ 8 เกษตรกรเข้มงวดในเรื่องความสะอาดของคนในฟาร์มและบุคคลภายนอกที่จะเข้าฟาร์มเสมอ ข้อ 10 โรงเรือนหนึ่ง ๆ ในฟาร์มจะเลี้ยงไก่รุ่นเดียวกันตลอดไม่ปะปนกันและข้อ 13 รางใส่น้ำต้องทำความสะอาดทุกวัน มีผู้ปฏิบัติร้อยละ 100 หรือคิดเป็นคะแนนเท่ากับ 60 คะแนน รองลงมาคือข้อ 2 ก่อนนำไก่รุ่นใหม่เข้ามาเกษตรกรจะต้องทำความสะอาด และฆ่าเชื้อในโรงเรือนทุกครั้งและข้อ 12 รางใส่อาหารในฟาร์มต้องทำความสะอาดทุกครั้งก่อนที่จะนำมาใช้ มีผู้ปฏิบัติร้อยละ 95 หรือเท่ากับร้อยละ 57 คะแนน ส่วนข้อที่เกษตรกรปฏิบัติน้อยกว่าร้อยละ 50 ได้แก่ข้อ 5 ระบายทุกจากฟาร์มอื่นไม่เคยเข้ามาในฟาร์มของเกษตรกรเลย ข้อ 1 โรงเรือนกันนกหนู สุนัขและแมวได้ ข้อ 3 เกษตรกรบันทึกชื่อผู้ผลิตหมายเลขชุดของวัคซีนที่ใช้ทุกครั้ง และข้อ 9 เมื่อจำเป็นต้องให้แยกเป็ดผสมฟาร์ม เกษตรกรจะต้องแจกถุงพลาสติกที่ใหม่สะอาดไม่ขาดคลุมรองเท้าเสมอ มีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 45 20 15 และร้อยละ 10 หรือคิดเป็นคะแนนเท่ากับ 27 12 9 และ 4 คะแนนตามลำดับ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ ข้อที่เกษตรกรปฏิบัติตามมากที่สุดคือ ข้อ 8 เกษตรกรเข้มงวดในเรื่องความสะอาดของคนในฟาร์มและบุคคลภายนอกที่จะเข้าฟาร์มเสมอ ข้อ 10 โรงเรือนหนึ่ง ๆ ในฟาร์มของเกษตรกรจะเลี้ยงไก่รุ่นเดียวกันตลอดไม่ปะปนกัน ข้อ 12 รางใส่อาหารในฟาร์มต้องทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนำมาใช้ และ ข้อ 13 รางใส่น้ำเกษตรกรต้องทำความสะอาดทุกวัน มีผู้ปฏิบัติร้อยละ 100 หรือเท่ากับร้อยละ 60 คะแนน ส่วนข้อที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามเลยคือ ข้อ 9 เมื่อจำเป็นต้องให้แยกเป็ดผสมฟาร์มเกษตรกรต้องแจกถุงพลาสติกที่ใหม่สะอาดคลุมรองเท้าเสมอ ข้อนี้ไม่มีคะแนน หมวด ง. มี 6 ข้อ ผู้ปฏิบัติจะได้ร้อยละ 2 คะแนน ไม่ปฏิบัติตามได้คะแนน ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรปฏิบัติตามที่สุดในข้อ 4 เกษตรกรไม่ยอมให้มีการขนย้ายไก่ตายจากโรงเรือนหนึ่งไปยังอีกโรงเรือนหนึ่ง เด็ดขาดมีผู้ปฏิบัติร้อยละ 100 หรือ เท่ากับ 40 คะแนน รองลงมา ข้อ 5 เกษตรกรเคยให้การศึกษาเรื่องโรคไก่ การทำวัคซีน และการรักษาโรคไก่แก่คนงานและครอบครัวของเกษตรกรเองและข้อ 6

เกษตรกรไม่เคยนำวัสดุที่เหลือจากฟาร์มอื่นมาใช้ในฟาร์มเลย มีผู้ปฏิบัติร้อยละ 95 เท่ากัน หรือคิดเป็นคะแนนเท่ากับ 38 คะแนน ส่วนข้อที่มีผู้ปฏิบัติน้อยที่สุดคือ ข้อ 2 เกษตรกรเก็บกวาด มูลไก่ทุก 5 - 7 วันและ ข้อ 1 รถบริการต่าง ๆ ที่เข้ามาในฟาร์มต้องได้รับการฆ่าเชื้อทุกครั้ง และคนขับจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าฟาร์ม มีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 25 และ 10 หรือเท่ากับ 10 และ 4 คะแนนเท่านั้น สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ ข้อที่มีผู้ปฏิบัติมากที่สุดคือข้อ 4 เกษตรกรจะไม่ให้มีการขนย้ายไก่ตายจากโรงเรือนหนึ่งไปยังอีกโรงเรือนหนึ่งอย่างเด็ดขาด มีผู้ปฏิบัติร้อยละ 100 หรือเท่ากับ 40 คะแนน ส่วนข้อที่มีผู้ปฏิบัติน้อยได้แก่ ข้อ 1 รถบริการต่าง ๆ ที่เข้ามาในฟาร์ม ต้องได้รับการฆ่าเชื้อทุกครั้งและคนขับจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าฟาร์มมีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 15 หรือคิดเป็นคะแนน 6 คะแนน และข้อ 2 เกษตรกรเก็บกวาดมูลไก่ทุก 5 - 7 วัน ไม่มีผู้ปฏิบัติเลย จึงไม่มีคะแนน หมวด จ. ซึ่งเป็นหมวดสุดท้าย มี 5 ข้อ ผู้ปฏิบัติจะได้ข้อละ 1 คะแนน ไม่ปฏิบัติ ไม่ได้คะแนน ฟาร์มขนาดเล็กข้อที่มีผู้ปฏิบัติมากที่สุดคือ ข้อ 3 เกษตรกรมีการเปื้อนหูเป็นประจำ มีผู้ปฏิบัติร้อยละ 85 หรือเท่ากับ 17 คะแนน ส่วนข้อที่มีผู้ปฏิบัติน้อยกว่าร้อยละ 50 คือข้อ 2 เกษตรกรจะไม่ยอมเด็ดขาดถ้าจะมีผู้นำมูลไก่จากฟาร์มอื่นมาทำปุ๋ยในที่ดินติดกับฟาร์มของเกษตรกร หรือนำมูลไก่มาใส่ต้นไม้ในสวนเอง และข้อ 4 เกษตรกรใช้ยากำจัดแมลงวันทันทีเมื่อมีแมลงวัน เกิดขึ้นมีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 30 และ 10 หรือคิดเป็นคะแนนเท่ากับ 6 และ 2 คะแนน ตามลำดับ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ข้อที่มีเกษตรกรปฏิบัติมากที่สุดคือข้อ 1 คนงานและตัวเกษตรกรเองไม่เลี้ยงไก่ หรือนกที่บ้านมีผู้ปฏิบัติร้อยละ 100 หรือเท่ากับ 20 คะแนน และข้อที่มีผู้ปฏิบัติน้อยที่สุดคือข้อ 4 เกษตรกรใช้ยากำจัดแมลงวันทันทีเมื่อมีแมลงวันเกิดขึ้นมีผู้ปฏิบัติเพียงร้อยละ 25 หรือคิดเป็นคะแนน เท่ากับ 5 คะแนนเท่านั้น และเมื่อรวมคะแนนการสุ่มยาภิบาลแต่ละข้อแต่ละหมวดแยกเป็นฟาร์ม ขนาดเล็กและฟาร์มขนาดใหญ่แล้ว ฟาร์มขนาดเล็กมีคะแนนรวมการสุ่มยาภิบาลเท่ากับ 1,381 คะแนน และคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 69.05 คะแนน ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่มีคะแนนรวมการสุ่มยาภิบาลเท่ากับ 1,489 คะแนนและคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 74.40 คะแนน หากนำคะแนนเฉลี่ยของฟาร์มทั้งสองขนาด เปรียบเทียบกันจะเห็นได้ว่าฟาร์มขนาดใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยการสุ่มยาภิบาลสูงกว่า แต่ถ้านำคะแนนเฉลี่ย ของฟาร์มทั้งสองขนาดเปรียบเทียบกับเกณฑ์คะแนนสุ่มยาภิบาลที่กำหนดว่า ฟาร์มไก่ที่มีคะแนนการสุ่มยาภิบาล

60 คะแนน และมากกว่าเป็นฟาร์มที่มีการลู่อภิบาลในเกณฑ์สูงแล้วพบว่า ฟาร์มไก่กระทงทั้ง สองขนาดมีการลู่อภิบาลในเกณฑ์สูง คะแนนเฉลี่ยสูงกว่า 60 คะแนน ตรงตามสมมติฐานข้อ 5

7. ต้นทุนการผลิตไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี ทำให้จำนวนที่ฟาร์ม ไก่กระทงในช่วงปลายปีลดลง

การผลิตทางการเกษตรเพื่อการค้าประเภทต่าง ๆ นั้น สิ่งจำเป็นที่เกษตรกรจะต้อง พิจารณาเป็นหลัก คือ ราคาผลิตผลที่เกษตรกรจะขายได้กับต้นทุนการผลิต การเลี้ยงไก่กระทง ก็เช่นเดียวกัน นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2511 เป็นต้นมา ได้มีการส่งเสริมการเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า อย่างจริงจังโดยทางราชการและบริษัทผู้ผลิตลูกไก่ อาหารไก่ ประกอบกับต้นทุนการผลิตไก่กระทง ต่อตัวต่ำกว่าราคาขายทำให้เกษตรกรมีกำไรจึงสนใจหันมาเลี้ยงไก่เพิ่มขึ้นทุกปี ต่อมาระยะปี พ.ศ. 2523 เป็นต้นมา เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านราคาขายไก่กระทงอันเนื่องมาจากสาเหตุ หลายประการ ประกอบกับต้นทุนการผลิตไก่เฉลี่ยต่อตัวเพิ่มสูงขึ้นมากจนสูงกว่าราคาขาย ทำให้ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่หลายรายประสบกับการขาดทุน เกษตรกรใดที่ขาดเงินทุนหมุนเวียนมากก็ต้อง เลิกกิจการไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาต้นทุนการผลิตไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขาย (ขาดทุน) กับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนฟาร์มไก่กระทงในช่วงปลายปี สำหรับการศึกษาครั้งนี้แบ่งการศึกษา ออกเป็น 2 ส่วน คือ

7.1 ศึกษาต้นทุนการผลิตไก่กระทงกับราคาขายเป็นรายเดือนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2524 โดยพิจารณารวม อำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทราและอำเภอเมืองฉะเชิงเทราควบคู่ กันไปกับจำนวนฟาร์มไก่กระทงในช่วงปลายปีในแต่ละปี โดยเริ่มจากการพิจารณาต้นทุนการผลิต ไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขายนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2524 เปรียบเทียบกับจำนวนฟาร์มไก่กระทง ในช่วงปลายปีของแต่ละปี ว่าเพิ่มขึ้นหรือลดลงมากน้อยเพียงใด แล้วจึงนำจำนวนฟาร์มไก่กระทง ที่เปลี่ยนแปลงในปีนั้นมาคำนวณเป็นร้อยละ

7.2 หาค่าการเปลี่ยนแปลงจำนวนฟาร์มไก่กระทงกับต้นทุนการผลิตไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขาย โดยอาศัยแบบสอบถาม แล้วหาค่าการเปลี่ยนแปลงเป็นร้อยละ

7.1 จำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตไก่กระทงสูงกว่าราคาขายและต้นทุนการผลิตที่ต่ำกว่าราคาขาย เป็นรายปีกับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนฟาร์มไก่กระทงในช่วงปลายปี

ตาราง 27 แสดงจำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตโกโก้กระทงสูงกว่าราคาขายและต่ำกว่าราคาขายเป็นรายปี กับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนฟาร์มโกโก้กระทงในช่วงปลายปี

ปี พ.ศ. ที่เลี้ยงโกโก้	จำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตโกโก้ สูงกว่าราคาขาย (-)	จำนวนฟาร์ม โกโก้กระทง	อัตราเพิ่ม (+) ร้อยละ
	จำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตโกโก้ ต่ำกว่าราคาขาย (+)	ในแต่ละปีนับถึง 31 ธ.ค. (ฟาร์ม)	อัตราลด (-) ร้อยละ
2520	-	121	-
2521	-3	114	- 5.79
2522	+5	127	+11.40
2523	-2	120	- 5.51
2524	-2	114	- 5.00

จากตาราง 27 จำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตโกโก้กระทงสูงกว่าราคาขายและต่ำกว่าราคาขายเป็นรายปีกับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนฟาร์มโกโก้กระทงในช่วงปลายปี พบว่า ปี พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นปีฐานสำหรับเริ่มต้นศึกษา มีจำนวนฟาร์มโกโก้กระทงในเขตอำเภออบางคล้าและอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ซึ่งสำรวจเมื่อปลายปี พ.ศ. 2520 จำนวน 121 ฟาร์ม ต่อมาปี พ.ศ. 2521 ต้นทุนการผลิตโกโก้กระทงสูงกว่าราคาขายถึง 3 ครั้ง ทำให้จำนวนฟาร์มโกโก้กระทงในช่วงปลายปี ลดลงเหลือเพียง 114 ฟาร์ม หรือลดลงจากวันที่ 31 ธันวาคม 2520 ร้อยละ 5.79 ปี พ.ศ. 2522 ต้นทุนการผลิตโกโก้กระทงต่ำกว่าราคาขายตลอดปี เกษตรกรมีผลกำไรโดยทั่วหน้า ทำให้ฟาร์มโกโก้กระทงในช่วงปลายปี พ.ศ. 2522 เพิ่มขึ้นเป็น 127 ฟาร์ม หรือเพิ่มขึ้นจาก 31 ธันวาคม 2521 ร้อยละ 11.40 ต่อมาปี พ.ศ. 2523 ต้นทุนการผลิตโกโก้กระทงสูงกว่าราคาขายติดต่อกัน 2 ครั้ง และจำนวนฟาร์มโกโก้กระทงในช่วงปลายปีลดลงเหลือ 120 ฟาร์ม หรือลดลงจาก 31 ธันวาคม 2522 ร้อยละ 5.51 และตลอดปี พ.ศ. 2524 ต้นทุนการผลิตโกโก้กระทงสูงกว่า

ราคาขาย 2 ครั้งติดต่อกัน ทำให้จำนวนฟาร์มไถ่กระทงในช่วงปลายปีลดลงเหลือเพียง 114 ฟาร์ม หรือลดลงจาก 31 ธันวาคม 2523 ร้อยละ 5.0

จากข้อมูลการศึกษาในช่วงเวลา 5 ปี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2524 พบว่า มีถึง 3 ปี ที่ต้นทุนการผลิตไถ่กระทงสูงกว่าราคาขาย คือ ปี พ.ศ. 2521 พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2524 ทำให้จำนวนฟาร์มไถ่กระทงในช่วงปลายปีของแต่ละปีลดลง มีเพียงปี พ.ศ. 2522 เท่านั้น ที่ต้นทุนการผลิตไถ่กระทงต่ำกว่าราคาขาย 5 ครั้ง เกษตรกรมีกำไรดี ทำให้จำนวนฟาร์มในช่วงปลายปีเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาเป็นรายปี พบว่า นับจากปี พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มต้นศึกษา ปี พ.ศ. 2521 เกษตรกรขาดทุน 3 ครั้งต่อปี ทำให้จำนวนฟาร์มในช่วงปลายปีลดลง ต่อมา ปี พ.ศ. 2522 เกษตรกรมีกำไรตลอดปี ทำให้ในช่วงปลายปี มีจำนวนฟาร์มเพิ่มขึ้น แต่ต่อมา ปี พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2524 เกษตรกรขาดทุนปีละ 2 ครั้ง จำนวนฟาร์มในช่วงปลายปี พ.ศ. 2523 และปลายปี พ.ศ. 2524 ลดต่ำลงมาก จึงพอสรุปได้ว่า ในช่วงเวลา 5 ปีที่ศึกษา เกษตรกรผู้เลี้ยงไถ่กระทงขาดทุนถึง 3 ปี ทำให้จำนวนฟาร์มในช่วงปลายปีของแต่ละปีลดลง ดังนั้นหากต้นทุนการผลิตไถ่กระทงสูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้ง ในรอบ 1 ปี จำนวนฟาร์มไถ่กระทงในช่วงปลายปีจะลดลง ตรงตามสมมติฐานข้อ 6

7.2 หาค่าการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของฟาร์มไถ่กระทงกับต้นทุนการผลิตไถ่กระทงที่สูงกว่าราคาขาย

7.2.1 การวางแผนเลี้ยงไถ่ตลอดปี การประสบปัญหาต้นทุนการผลิตที่สูงกว่าราคาขายในรอบ 1 ปี และจำนวนครั้งที่เกษตรกรประสบปัญหา

ตาราง 28 แสดงการวางแผนเลี้ยงไก่ตลอดปี การประสบปัญหาต้นทุนการผลิตไก่กระทางที่สูงกว่า
ราคาขายในรอบ 1 ปี และจำนวนครั้งที่เกษตรกรประสบปัญหา

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>การวางแผนเลี้ยงไก่ตลอดปี (เลี้ยงเพื่อขายในช่วงที่ได้ราคาดี)</u>				
เคย	18	90	20	100.00
ไม่เคย	2	10	-	-
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>การประสบปัญหาต้นทุนการผลิตไก่ที่สูงกว่าราคาขายในรอบ 1 ปี</u>				
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่ แล้วขาดทุน	18	90	20	100.00
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่ แล้วมีกำไร	-	-	-	-
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่ แล้วขาดทุน	2	10	-	-
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่ แล้วมีกำไร	-	-	-	-
รวม	20	100.00	20	100.00
<u>จำนวนครั้งที่เกษตรกรประสบปัญหาด้านทุนการผลิตไก่ที่สูงกว่าราคาขายในปีพ.ศ. 2524</u>				
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน 1 ครั้ง	2	11.11	4	20
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน 2 ครั้ง	8	44.49	11	55
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน 3 ครั้ง	4	22.22	4	20
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน 4 ครั้ง	4	22.22	1	5
รวม	18	100.00	20	100.00

ตาราง 28 (ต่อ)

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน				
1 ครั้ง	-	-	-	-
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน				
2 ครั้ง	2	100.00	-	-
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน				
3 ครั้ง	-	-	-	-
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่ขาดทุน				
4 ครั้ง	-	-	-	-
รวม	2	100.00	-	-

จากตาราง 28 การวางแผนเลี้ยงไก่ตลอดปี (เลี้ยงเพื่อให้ขายได้ในช่วงราคาดี)
 จากการศึกษา พบว่า ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 90 มีการวางแผนเลี้ยงไก่ ส่วนที่เหลือ
 ร้อยละ 10 ไม่มีการวางแผน สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ทั้งหมดร้อยละ 100 มีการวางแผนเลี้ยงไก่
 ตลอดปี และเมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ฟาร์มทั้งสองขนาดมีการวางแผนเลี้ยงไก่ตลอดปี เกือบทุกฟาร์ม
 แสดงว่าการวางแผนในการเลี้ยงไก่เป็นสิ่งสำคัญ ทั้งนี้เนื่องจากบางระยะจะขายไก่ได้ราคาดี
 มีกำไรมาก แต่บางระยะราคาไก่จะตกต่ำทำให้เกษตรกรประสบกับการขาดทุน เกษตรกรจึงจำเป็นต้อง
 ต้องวางแผนในการนำไก่เข้ามาเลี้ยง โดยคาดคะเนว่า ควรจะนำไก่เข้ามาเลี้ยงมากน้อยในระยะ
 ใดดี

การประสบปัญหาต้นทุนการผลิตโก๋กระทงที่สูงกว่าราคาขายในรอบ 1 ปี จากการศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2524 พบว่า เกษตรกรที่ทำฟาร์มโก๋ทั้งลองขนาดร้อยละ 100 ประสบกับการขาดทุน แม้แต่ฟาร์มที่มีการวางแผนเลี้ยงโก๋ตลอดปีก็ขาดทุนเพราะราคาโก๋ตกต่ำตลอดปี เนื่องจากโก๋มีปริมาณมากเกินไป ทั้งนี้เพราะฟาร์มโก๋ส่วนใหญ่มีการวางแผนนำโก๋เข้ามาเลี้ยงเพื่อให้โก๋โตได้ขนาดในระยะที่คาดว่าจะราคาดี เมื่อมีการวางแผนกันมากทำให้โก๋ในระยะนั้นมีปริมาณมากเกินไป ดังนั้นแทนที่จะขายโก๋ได้ราคาดีก็กลับทำให้ราคาตกต่ำลง เกษตรกรจึงประสบกับการขาดทุนแทนที่จะมีกำไรดังที่คาดหวังไว้

จำนวนครั้งที่ประสบปัญหาต้นทุนการผลิตโก๋กระทงที่สูงกว่าราคาขายในรอบปี พ.ศ. 2524 จากการศึกษาพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กที่มีการวางแผนเลี้ยงโก๋ส่วนใหญ่ร้อยละ 44.49 ประสบกับการขาดทุน 2 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 22.22 และ 11.11 ประสบกับการขาดทุน 3 ครั้ง 4 ครั้ง และ 1 ครั้ง ตามลำดับ ส่วนฟาร์มขนาดเล็กที่ไม่มีการวางแผนเลี้ยงโก๋ร้อยละ 100 ขาดทุน 2 ครั้ง สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีการวางแผนเลี้ยงโก๋ทุกฟาร์มนั้น ส่วนใหญ่ร้อยละ 55 ประสบกับการขาดทุน 2 ครั้ง รองลงมาร้อยละ 20 และร้อยละ 5 ประสบกับการขาดทุน 3 ครั้ง 1 ครั้ง และ 4 ครั้ง ตามลำดับ

7.2.2 ต้นทุนการผลิตโก๋กระทงที่สูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี กับแนวทางการตัดสินใจของเกษตรกร จำนวนปีที่เกษตรกรจะดำเนินการต่อ และเหตุผลที่จะดำเนินการต่อไปอีกแม้ว่าจะขาดทุน

ตาราง 29 แสดงต้นทุนการผลิตไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี กับแนวทางการตัดสินใจของเกษตรกร จำนวนปีที่เกษตรกรจะดำเนินการต่อ และเหตุผลที่จะดำเนินการต่อไปอีกแม้ว่าจะขาดทุน

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
<u>ต้นทุนการผลิตไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี กับ</u>				
<u>ตัดสินใจของเกษตรกร</u>				
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่จะดำเนินการต่อ	13	72.22	15	75
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่จะเลิกกิจการ	5	27.78	5	25
รวม	18	100.00	20	100.00
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่จะดำเนินการต่อ	1	50.00	-	-
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่จะเลิกกิจการ	1	50.00	-	-
รวม	2	100.00	-	-
<u>จำนวนปีที่เกษตรกรจะดำเนินการต่อแม้ว่าจะขาดทุน</u>				
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่จะดำเนินการต่อไป				
อีก 1 - 2 ปี	5	38.47	5	33.33
ฟาร์มที่วางแผนเลี้ยงไก่จะดำเนินการต่อไป				
อีก 3 - 4 ปี	8	61.53	10	66.67
รวม	13	100.00	15	100.00

ตาราง 29 (ต่อ)

รายการ	จำนวนฟาร์ม			
	ฟาร์มขนาดเล็ก	ร้อยละ	ฟาร์มขนาดใหญ่	ร้อยละ
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่จะดำเนิน				
การต่ออีก 1 - 2 ปี	1	100.00	-	-
ฟาร์มที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่จะดำเนิน				
การต่ออีก 3 - 4 ปี	-	-	-	-
รวม	1	100.00	-	-
<u>เหตุผลที่เกษตรกรดำเนินการต่อ</u>				
<u>แม้ว่าจะขาดทุน</u>				
บางระยะมีกำไรจะได้ชดเชยกับที่				
ขาดทุนไป	10	71.43	10	66.67
ทั้งโรงเรือนไวก็เปล่าประโยชน์				
เลี้ยงต่อไปอาจมีกำไร	3	21.43	-	-
ไม่ทราบว่าอะไรประกอบอาชีพอะไร				
ที่ดีกว่า	1	7.14	5	33.33
รวม	14	100.00	15	100.00

จากตาราง 29 ต้นทุนการผลิตที่สูงกว่ารายขายมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี การตัดสินใจของเกษตรกร จากการศึกษพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กมีการวางแผนเลี้ยงไก่ส่วนใหญ่ร้อยละ 72.22 จะดำเนินการต่อ ที่เหลือร้อยละ 27.78 จะเลิกกิจการ ส่วนฟาร์มขนาดเล็กที่ไม่วางแผนเลี้ยงไก่ ร้อยละ 50 จะดำเนินการต่อและอีกร้อยละ 50 จะเลิกกิจการ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีการวางแผน

เลี้ยงไก่ส่วนใหญ่ร้อยละ 75 จะดำเนินการต่อและที่เหลือร้อยละ 25 จะเลิกกิจการ แสดงให้เห็นว่าฟาร์มไก่ขนาดเล็กที่วางแผนการเลี้ยงไก่จะเลิกกิจการมากกว่าฟาร์มขนาดเล็กที่ไม่วางแผน แต่ก็ไม้อาจสรุปได้แน่นอนนัก เพราะฟาร์มขนาดเล็กที่ไม่วางแผน การเลี้ยงไก่มีเพียง 2 ฟาร์มเท่านั้น แต่ถ้าเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กที่มีการวางแผนกับฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีการวางแผน ฟาร์มขนาดเล็กจะเลิกกิจการมากกว่าทั้งนี้เพราะ ฟาร์มขนาดเล็กมีเงินทุนน้อยหากขาดทุนบ่อยครั้ง (มากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี) โอกาส จะเลิกกิจการย่อมมีมากกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ ในขณะที่ฟาร์มขนาดใหญ่ต้องลงทุนสูงมาก แม้ขาดทุนบ่อยครั้งก็ต้องพยายามดำเนินการต่อ แม้ขาดทุนจนเกือบไม่มีเงินทุนดำเนินการ บริษัทผู้ผลิตลูกไก่ อาหารไก่ ก็พยายามช่วยให้ฟาร์มเหล่านั้นดำเนินการต่อเพราะหาก ปล่อยให้เลิกกิจการก็เกรงว่าหนี้สินที่ติดค้างอยู่จะต้องสูญไป จึงทำให้ร้อยละของผู้ที่จะดำเนินการต่อสำหรับฟาร์มขนาดใหญ่สูงกว่าฟาร์มขนาดเล็ก

จำนวนปีที่เกษตรกรจะดำเนินการต่อแม้ว่าจะขาดทุน จากการศึกษาพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กที่มีการวางแผนเลี้ยงไก่ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.53 จะดำเนินการต่ออีก 3 - 4 ปี ที่เหลือร้อยละ 38.47 จะดำเนินการอีก 1 - 2 ปี ส่วนฟาร์มขนาดเล็กที่ไม่วางแผนเลี้ยง ไกร้อยละ 100 จะดำเนินการอีก 1 - 2 ปี สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีการวางแผนส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.67 จะดำเนินการต่ออีก 3 - 4 ปี และที่เหลือร้อยละ 33.33 จะดำเนินการ ต่ออีก 1 - 2 ปี แสดงให้เห็นว่า ฟาร์มทั้งสองขนาดที่มีการวางแผนเลี้ยงไก่ส่วนใหญ่จะ ดำเนินการต่ออีก 3 - 4 ปี ทั้งนี้เพราะเกษตรกรผู้เลี้ยงไกองังมีความหวังว่า คงจะมีช่วง เวลาที่การเลี้ยงไก่จะประสบผลสำเร็จเช่นปี พศ. 2522 บ้างจึงพยายามดำเนินการต่อไป

เหตุผลที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่จะดำเนินการต่อแม้ว่าจะขาดทุน ฟาร์มขนาดเล็ก ส่วนใหญ่ร้อยละ 71.43 ให้เหตุผลว่าการเลี้ยงไบบางระยะมีกำไรมากจะได้ชดเชยกับที่ขาดทุน รองลงมาร้อยละ 21.43 และ 5.87 ให้เหตุผลว่าทั้งโรงเรือนไวก็เปล่าประโยชน์เลี้ยงไก่ ต่อไปอาจมีกำไร และไม่ทราบว่าจะประกอบอาชีพอะไรที่ดีกว่าตามลำดับ ฟาร์มขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 ให้เหตุผลว่า การเลี้ยงไบบางระยะมีกำไรมากจะได้ชดเชยกับที่ขาดทุน

ที่เหลือร้อยละ 33.33 ให้เหตุผลว่าไม่ทราบว่าจะดำเนินการอะไรที่ดีกว่า

จากการสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงในพื้นที่ศึกษาเกี่ยวกับจำนวนฟาร์มไก่ ไก่เลี้ยงที่เลิกกิจการไปแล้ว พบว่า ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ตอบว่ามีฟาร์มไก่ ที่อยู่ข้างเคียงเลิกกิจการไปแล้ว 1 - 2 ฟาร์ม รองลงมาร้อยละ 20 และ 10 ตอบว่า มีฟาร์มไก่ที่อยู่ใกล้เคียงเลิกกิจการไปแล้ว 3 - 4 ฟาร์ม และไม่มีฟาร์มไก่ใกล้เคียงฟาร์มใด เลิกกิจการตามลำดับ สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่ร้อยละ 70 ตอบว่า มีฟาร์มไก่ที่อยู่ใกล้เคียง เลิกกิจการไปแล้ว 1 - 2 ฟาร์ม รองลงมาร้อยละ 25 และ 5 ตอบว่า มีฟาร์มไก่ใกล้เคียง เลิกกิจการไปแล้ว 3 - 4 ฟาร์ม และไม่มีฟาร์มไก่ใกล้เคียงฟาร์มใดเลิกกิจการเลยตามลำดับ เมื่อพิจารณาแล้วพบว่า ฟาร์มไก่กระทงทั้งสองขนาดเกษตรกรส่วนใหญ่ให้คำตอบว่ามีฟาร์มไก่ ที่อยู่ใกล้เคียงกับฟาร์มของเกษตรกร เลิกกิจการไปแล้ว 1 - 2 ฟาร์ม แต่จำนวนฟาร์มทั้งหมด ที่เลิกกิจการไม่ว่าจะระบุจำนวนรวมจากแบบสอบถามได้ นอกจากจะอาศัยสถิติฟาร์มไก่ กระทงเป็นรายปี จากสำนักงานปศุสัตว์เขต 2 จังหวัดฉะเชิงเทรา และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งพบว่าในช่วงเวลา 5 ปีที่ศึกษา (พ.ศ. 2520 - 2524) มีฟาร์มไก่กระทงที่เลิกกิจการไปแล้ว 21 ฟาร์ม ปี พ.ศ. 2520 ซึ่งเป็นปีที่เริ่มต้นศึกษามีจำนวนฟาร์มไก่ 121 ฟาร์ม ในช่วงเวลา 5 ปี มีปีที่เกษตรกรขาดทุนมากกว่า 1 ครั้งในรอบปีถึง 3 ปีด้วยกัน คือ ปี พ.ศ. 2521 พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2524 ทำให้ จำนวนฟาร์มไก่กระทงในช่วงปลายปีของ พ.ศ. 2521 พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2524 ลดจำนวน ลงจาก 121 ฟาร์ม เหลือเพียง 114 ฟาร์มในปลายปี พ.ศ. 2524 (ดังตาราง 27) ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า ต้นทุนการผลิตไก่กระทงที่สูงกว่าราคาขายมากกว่า 1 ครั้ง ในรอบ 1 ปี ทำให้ จำนวนฟาร์มไก่กระทงในช่วงปลายปี (31 ธันวาคมในปีนั้น) ลดลงตรงตามสมมติฐานข้อ 6

บทย่อ สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทย่อ

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัจจัยที่ถึงและรูปแบบที่เหมาะสมในการเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้าในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระทงสภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์ม ต้นทุนการเลี้ยงไก่เปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่ ค่าเฉลี่ยการทำงานต่อคนต่อปีของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ การสูญเสียในการทำฟาร์มและจำนวนครั้งที่ต้นทุนการผลิตสูงหรือต่ำกว่าราคาขายกับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของฟาร์มไก่กระทง การเก็บข้อมูลอาศัยการสัมภาษณ์และการสังเกตการวิเคราะห์ข้อมูลใช้มาตราส่วนประมาณค่า หลักการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยและร้อยละ

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

1. สภาพทั่วไปเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงโดยแยกพิจารณาเป็นฟาร์มขนาดเล็กและฟาร์มขนาดใหญ่

1.1 ฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 50 อายุ 31 - 40 ปี ร้อยละ 60 มีการศึกษา ป.4 - ป.7 และร้อยละ 55 มีสมาชิกในฟาร์ม 3 - 4 คน ประมาณร้อยละ 75 มีแรงงานเลี้ยงไก่ประจำ 1 - 2 คน ส่วนใหญ่ร้อยละ 65 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ 2 - 4 ปี การประกอบอาชีพรองนอกเหนือจากการเลี้ยงไก่ที่สำคัญ คือ การทำสวน ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ปลา หมู วัว ควาย เกษตรกรร้อยละ 55 ไม่ได้เป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร และร้อยละ 63.64 ของผู้ไม่ได้เป็นสมาชิกให้ความเห็นว่าไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้จากการเป็นสมาชิกเท่าที่ควร

เกษตรกรแต่ละฟาร์มเลี้ยงไก่กระทง 3,000 - 7,999 ตัวต่อรุ่น ร้อยละ 75 เลี้ยงไก่
 ปिलะ 5 รุ่น และร้อยละ 60 ใช้เวลาเลี้ยงรุ่นละ 53 - 55 วัน ไก่ที่เลี้ยงร้อยละ 85 มีน้ำหนัก
 ต่อตัวเมื่อขาย 1.7 - 1.8 กิโลกรัม อาหารที่ใช้เลี้ยงเป็นอาหารสำเร็จรูป และร้อยละ 60 มี
 อัตราการตายต่อรุ่นร้อยละ 3 - 4 ส่วนใหญ่มีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 2.00 - 2.20 :
 1 และเกษตรกรร้อยละ 80 ใช้อาหารสำเร็จรูปเลี้ยงไก่เกิน 20,000 กิโลกรัมต่อรุ่น

1.2 ฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 35 อายุ 41 - 50 ปี รองลงมา
 ร้อยละ 30 อายุ 31 - 60 ปี ร้อยละ 30 มีการศึกษาระดับ ป.4 - ป.7 และอีกร้อยละ 30
 มีการศึกษา ม.ศ.4 - ม.ศ.5 ประมาณร้อยละ 45 มีสมาชิกในฟาร์ม 5 - 6 คน ร้อยละ 30
 มีแรงงานเลี้ยงไก่ประจำ 3 - 4 คน ส่วนที่เหลือจะมีแรงงานมากกว่า เกษตรกรร้อยละ 35
 มีประสบการณ์ในการเลี้ยงไก่ 8 - 10 ปี และรองลงมาร้อยละ 30 มีประสบการณ์ 2 - 4 ปี
 การประกอบอาชีพรองนอกเหนือจากการเลี้ยงไก่ที่สำคัญ ได้แก่ การเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ปลา
 หมู วัว ควาย ขยายอาหารไก่ และรับประกันลูกฟาร์ม เกษตรกรร้อยละ 50 ไม่ได้เป็นสมาชิก
 สภาบันหรือกลุ่มเกษตรกร ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่ถึงร้อยละ 60 ไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้รับจาก
 การเป็นสมาชิกเท่าที่ควร

เกษตรกรร้อยละ 30 เลี้ยงไก่กระทง 8,000 - 12,999 ตัวต่อรุ่น รองลงมา
 ร้อยละ 20 เลี้ยงไก่ 13,000 - 17,999 ตัวต่อรุ่น ร้อยละ 85 เลี้ยงปีละ 5 รุ่น และร้อยละ
 60 ใช้เวลาเลี้ยงไก่รุ่นละ 53 - 55 วัน ไก่ที่เลี้ยงประมาณร้อยละ 85 มีน้ำหนักต่อตัวเมื่อขาย
 1.7 - 1.8 กิโลกรัม อาหารไก่ใช้อาหารสำเร็จรูป ร้อยละ 70 มีอัตราการตายต่อรุ่นร้อยละ
 5 - 6 ร้อยละ 85 มีอัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ 2.00 - 2.20 : 1 เกษตรกรร้อยละ
 35 ใช้อาหารเลี้ยงไก่ 40,001 - 60,000 กิโลกรัมต่อรุ่น และรองลงมาร้อยละ 25 ใช้
 อาหารไก่ 120,001 กิโลกรัมหรือมากกว่าต่อรุ่น

2. ผลการวิเคราะห์สัมมติฐาน

2.1 สัมมติฐานข้อ 1 ปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกษตรกรเลือกที่ตั้งฟาร์มไก่กระທ จากการศึกษาโดยอาศัยแบบสอบถามเพื่อหาค่าน้ำหนักของปัจจัยที่เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ทั้งสองขนาดใช้พิจารณาเลือกที่ตั้งฟาร์มแล้วนำค่าน้ำหนักมาจัดเรียงตามลำดับความสำคัญได้ 5 อันดับ คือ การคมนาคมขนส่งทางบกที่สะดวกมีค่าน้ำหนัก 170 รองลงมาได้แก่มีไฟฟ้าและน้ำสะอาด ใช้ได้ตลอดปีมีค่าน้ำหนัก 159 แรงจูงใจจากฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่ก่อนแล้วมีค่าน้ำหนัก 157 ได้รับบริการจากตัวแทนหรือบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ ยารักษาโรคมีค่าน้ำหนัก 155 และแหล่งวัตถุดิบ เช่น ลูกไก่ อาหารไก่และตลาดรับซื้อขนาดใหญ่อยู่ใกล้มีค่าน้ำหนัก 154 ตามลำดับที่เหลือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญน้อย

2.2 สัมมติฐานข้อ 2 สภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระທ จะแยกพิจารณาเป็น 2 เขต คือ เขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและเขตอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา

เขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ลักษณะการกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระທ จากการศึกษาโดยใช้หลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้กันที่สุดได้ค่าการกระจายเท่ากับ .449 แสดงว่าลักษณะการแจกกระจายของที่ตั้งฟาร์มไก่กระທในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา มีลักษณะสับกลุ่มเป็นกระจุก และเมื่อใช้แบบสอบถามสอบถามถึงเหตุผลที่ตั้งฟาร์มไก่ใกล้กัน (ห่างกันไม่เกิน 3,000 เมตร) ร้อยละ 53.33 ให้เหตุผลว่า ตั้งฟาร์มไก่ใกล้กันเพราะใกล้ตัวแทนหรือเอเยนต์บริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ สำหรับฟาร์มที่ตั้งห่างกัน (ห่างกันมากกว่า 3,001 เมตร) ร้อยละ 100 ให้เหตุผลว่า เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อของโรคระบาด

เขตอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทราได้ค่าการกระจายเท่ากับ .139 แสดงว่าลักษณะการแจกกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระທในเขตอำเภอบางคล้าสับกลุ่มกันเป็นกระจุก และเมื่อใช้แบบสอบถามสอบถามถึงเหตุผลที่ตั้งฟาร์มไก่ใกล้กัน ส่วนใหญ่ร้อยละ 60.87 ตั้งฟาร์มไก่ใกล้กันเพราะใกล้ตัวแทนหรือเอเยนต์บริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ สำหรับฟาร์มไก่กระທในเขตอำเภอบางคล้าไม่มีฟาร์มใดห่างกันเกิน 3,000 เมตร

2.3 สัมมติฐานข้อ 3 ต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทาง เปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็ก กับฟาร์มขนาดใหญ่ ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่าฟาร์มขนาดเล็กใช้ต้นทุนผันแปรในการเลี้ยงไก่ตัวละ 32.90 บาท และใช้ต้นทุนคงที่เฉลี่ยตัวละ 0.47 บาท คิดเป็นต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยตัวละ 33.37 บาท สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนผันแปรในการเลี้ยงไก่เฉลี่ยตัวละ 30.45 บาท และใช้ต้นทุนคงที่เฉลี่ยตัวละ 0.57 บาท คิดเป็นต้นทุนทั้งหมดเฉลี่ยตัวละ 31.02 บาท และเมื่อเปรียบเทียบต้นทุนเลี้ยงไก่ต่อกันแล้วฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนทั้งหมดในการผลิตไก่กระทางเฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็ก 2.35 บาท

2.4 สัมมติฐานข้อ 4 ค่าเฉลี่ยการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี ผลการวิเคราะห์พบว่า ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรใช้แรงงานเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนปีละ 1,264.19 ชั่วโมง หรือใช้แรงงานเฉลี่ย 158 คน-วันต่อปี สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกรใช้แรงงานเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนปีละ 1,440.13 ชั่วโมง หรือใช้แรงงานเฉลี่ย 180 คน-วันต่อปี ซึ่งการใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ทั้งสองขนาดต่ำกว่าการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลที่ใช้แรงงานเฉลี่ยคนละ 2,400 ชั่วโมงต่อปี หรือ 300 คน-วันต่อปี

2.5 สัมมติฐานข้อ 5 การสุ่มยาลาในการทำฟาร์มไก่กระทาง ผลการวิเคราะห์ปรากฏว่า ฟาร์มขนาดเล็กมีคะแนนรวมการสุ่มยาลา 1,381 คะแนน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยต่อฟาร์มเท่ากับ 69.05 คะแนน สำหรับฟาร์มใหญ่มีคะแนนรวมการสุ่มยาลา 1,489 คะแนน คิดเป็นคะแนนเฉลี่ยต่อฟาร์มเท่ากับ 74.40 คะแนน เมื่อนำคะแนนเฉลี่ยของฟาร์มทั้งสองขนาดเปรียบเทียบกับเกณฑ์คะแนนการสุ่มยาลาที่กำหนดว่า ฟาร์มไก่กระทางที่มีคะแนนการสุ่มยาลา 60 คะแนน และมากกว่าเป็นฟาร์มที่มีการสุ่มยาลาในเกณฑ์สูงแล้วพบว่า ฟาร์มไก่กระทางทั้งสองขนาดมีการสุ่มยาลาในเกณฑ์สูง

2.6 สัมมติฐานข้อ 6 จำนวนครั้งที่กำโรหรือขาดทุนต่อปี กับจำนวนฟาร์มไก่กระทาง เมื่อทำการวิเคราะห์จากฟาร์มไก่ทั้งสองขนาดรวมกัน ผลการวิเคราะห์พบว่า ในช่วงเวลา 5 ปี ที่ศึกษา คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2520 - 2524 มีปีที่เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทางประสบภาวะการขาดทุนมากกว่า 1 ครั้ง ในรอบปีถึง 3 ปีด้วยกัน คือ ปี พ.ศ. 2521 พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2524 ในปี พ.ศ. 2521 เกษตรกรขาดทุน 3 ครั้ง ทำให้ช่วงปลายปี จำนวนฟาร์มไก่กระทาง

ลดลง 9 ฟาร์ม จาก 121 ฟาร์ม เหลือเพียง 114 ฟาร์ม และในปี พ.ศ. 2522 เกษตรกรมี
 ก๋ำไรตลอดปี ทำให้จำนวนฟาร์มในช่วงปลายปีเพิ่มขึ้น 13 ฟาร์ม จาก 114 ฟาร์ม เป็น 127
 ฟาร์ม ในปี พ.ศ. 2523 เกษตรกรขาดทุน 2 ครั้ง ทำให้ช่วงปลายปี จำนวนฟาร์มลดลง 7 ฟาร์ม
 เหลือเพียง 120 ฟาร์ม และปี พ.ศ. 2524 เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ประสบกับการขาดทุน 2 ครั้ง
 ทำให้ช่วงปลายปี จำนวนฟาร์มลดลง 6 ฟาร์ม จากจำนวน 120 ฟาร์ม เหลือเพียง 114 ฟาร์ม
 สำหรับการวิเคราะห์โดยระบบล่อถามพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่ร้อยละ 90 มีการวางแผน
 เลี้ยงไก่ตลอดปี ฟาร์มที่มีการวางแผนและไม่วางแผนเลี้ยงไก่ก็ตามส่วนใหญ่ประสบกับการขาดทุน
 2 ครั้งต่อปี และร้อยละ 72.22 ของฟาร์มที่วางแผนแม้จะขาดทุนก็จะดำเนินการเลี้ยงไก่ต่อไป
 ส่วนฟาร์มที่ไม่วางแผนมีผู้ดำเนินการต่อและหยุดกิจการร้อยละ 50 เท่านั้น ฟาร์มที่วางแผนร้อยละ
 61.53 จะดำเนินการต่ออีก 3 - 4 ปี ในขณะที่ฟาร์มที่ไม่วางแผนจะดำเนินการต่อเพียง 1 - 2 ปี
 เท่านั้น และร้อยละ 70 เห็นว่ามีฟาร์มไก่ยังเลี้ยง เลิกกิจการไปแล้วประมาณ 1 - 2 ฟาร์ม สำหรับ
 ฟาร์มขนาดใหญ่ร้อยละ 95 มีการวางแผนเลี้ยงไก่ตลอดปีและทั้งหมดทุกฟาร์มเคยประสบกับปัญหา
 การขาดทุน เกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 55 ขาดทุน 2 ครั้งต่อปี ร้อยละ 75 แม้ว่าขาดทุนก็จะ
 ดำเนินการต่ออีก 3 - 4 ปี และร้อยละ 70 เห็นว่ามีฟาร์มยังเลี้ยง เลิกกิจการไปแล้วประมาณ
 1 - 2 ฟาร์ม ฟาร์มทั้งสองขนาดให้เหตุผลว่าแม้เกษตรกรจะประสบกับการขาดทุนแต่บางช่วงเวลาของ
 การเลี้ยงไก่หากมีกำไรมากจะได้ชดเชยกับที่ขาดทุนไป

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการศึกษาครั้งนี้จะอภิปรายในหัวข้อต่อไปนี้

1. ปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรเลือกที่ตั้งฟาร์มไก่กระທ
2. สภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระທ
3. ต้นทุนการเลี้ยงไก่กระທ เปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่
4. ค่าเฉลี่ยการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี
5. การสูญเสียบาลในการทำฟาร์มไก่กระທ
6. จำนวนครั้งที่กำไรหรือขาดทุนต่อปีกับจำนวนฟาร์มไก่กระທ

1. ปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรเลือกที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง

จากการวิเคราะห์เกี่ยวกับปัจจัยสำคัญที่เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง มีปัจจัยที่เกษตรกรใช้เป็นหลักในการเลือกที่ตั้งฟาร์ม 5 ประการ คือ การคมนาคมขนส่งทางบก ที่สะดวก มีไฟฟ้าและน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี แรงจูงใจจากฟาร์มที่ตั้งอยู่ก่อนแล้วได้รับการจาก ตัวแทนหรือบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ และแหล่งวัตถุดิบเช่น ลูกไก่ อาหารไก่ และตลาดรับซื้อ ขนาดใหญ่อยู่ใกล้ตามลำดับ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วจะพบว่า เหตุผลที่ทำให้การคมนาคมขนส่งทางบก ที่สะดวกเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอันดับหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรเลือกที่ตั้งเพราะในปัจจุบันการคมนาคมขนส่งระหว่างฉะเชิงเทรา - กรุงเทพมหานคร มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก รวดเร็วและประหยัด นิยมใช้มากที่สุดคือถนนสายมินบุรี - ฉะเชิงเทรา ระยะทางประมาณ 50 กิโลเมตรเศษ และ ถนนสายบางนา - ตราด แยกเข้าฉะเชิงเทรา ระยะทางประมาณ 70 กิโลเมตร ระยะทางสั้น ๆ จะช่วยประหยัดเวลาและยังเสียค่าขนส่งน้อยกว่าจังหวัดอื่นที่อยู่ห่างไกลกรุงเทพมหานครออกไป มากกว่านี้ เพราะปกติค่าระวางรถบรรทุกไก่จากฟาร์มของเกษตรกรมายังบริษัทรับซื้อไก่ที่ กรุงเทพมหานครจะคิดน้ำหนักบรรทุกทุกกิโลกรัมละ 1 บาท ต่อระยะทางที่ห่างกรุงเทพมหานคร ไม่เกิน 100 กิโลเมตร ถ้าหากการขนส่งไกลออกไปค่าขนส่งก็จะมีราคาแพงขึ้น ผู้รับซื้อก็จะตัดราคาไก่ให้ต่ำลงเพื่อชดเชยค่าขนส่งที่เพิ่มขึ้น เกษตรกรจะได้รับประโยชน์น้อยลง ดังนั้นฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่ใกล้ตลาดรับซื้อจะทุนค่าระวางรถบรรทุกได้มาก ทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์มากกว่า ฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่ไกลเช่น จังหวัดปราจีนบุรี หรือราชบุรี เป็นต้น สำหรับเส้นทางรถไฟ และเส้นทางเรือระหว่างกรุงเทพมหานคร - ฉะเชิงเทรา ประหยัดใช้น้อยกว่าเส้นทางถนน เพราะเสียเวลามากกว่าและต้องขนส่งหลายทอดทำให้ไม่สะดวก เกษตรกรที่หาฟาร์มไก่กระทงจึงเลือกเส้นทางคมนาคมทางบกที่สะดวกเป็นปัจจัยอันดับหนึ่งเนื่องจากสามารถขนส่งวัตถุดิบเช่น ลูกไก่ อาหารไก่ และยารักษาโรคจากตัวแทนหรือบริษัทผู้ผลิตที่กรุงเทพมหานครมายังฟาร์มไก่ ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทราได้สะดวกและรวดเร็ว และนอกจากนี้การขนส่งไก่ที่เกษตรกรเลี้ยงจนโตได้ขนาด, ออกขายสู่ตลาดกรุงเทพมหานครก็ทำได้ สะดวกรวดเร็ว และประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าเส้นทางอื่น การขนส่งไก่สู่ตลาดจะต้องรับกระทำ

โดยเร็วซึ่งส่วนใหญ่จะกระทำในตอนเย็นหรือตอนหัวค่ำ เพราะอากาศไม่ค่อยร้อนมากนักทำให้น้ำหนักไก่ลดลงน้อยและหากการขนส่งล่าช้าจะทำให้ไก่อ่อนเพลียน้ำหนักไก่อลดลงมาก และมีเปอร์เซ็นต์การตายสูง เกษตรกรจะถูกตัดราคาขาย ดังนั้นเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทางจึงนิยมขนส่งไก่โดยใช้รถยนต์บรรทุก เพราะทำได้สะดวกและรวดเร็วกว่าการขนส่งทางรถไฟหรือทางแม่น้ำซึ่งต้องเสียค่าขนส่งแพงขึ้นเพราะต้องขนส่งหลายทอด ทำให้ยุ่งยากและเสียเวลามากไก่อจะบอบช้ำได้ง่าย ปัจจัยสำคัญอันดับสองที่เกษตรกรใช้เป็นหลักในการเลือกที่ตั้งฟาร์มคือเป็นแหล่งที่มีไฟฟ้าและน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี ฟาร์มไก่กระทางจำเป็นจะต้องใช้ไฟฟ้าในกิจการหลายอย่าง เช่น การกกลูกไก่ การผสมอาหาร การใช้พัดลมระบายอากาศ ในโรงเรือน และใช้กับเครื่องสูบน้ำเพื่อสูบน้ำจากบ่อน้ำ คลองชลประทานหรือจากแม่น้ำบางประกมาไว้ในฟาร์ม จากการศึกษาพบว่า ฟาร์มเลี้ยงไก่กระทางทุกฟาร์มมีไฟฟ้าใช้เพราะช่วยให้การทำงานต่าง ๆ ดังกล่าวทำได้สะดวก รวดเร็ว ประหยัดเวลาและแรงงาน ในปัจจุบันการไฟฟ้าได้ขยายบริการไฟฟ้าไปยังตำบลต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งทำให้การติดต่อขอใช้ไฟฟ้าในฟาร์มไก่ทำได้สะดวกมากกว่าเดิม สำหรับน้ำสะอาดที่ใช้ได้ตลอดปีนั้นฟาร์มไก่กระทางส่วนใหญ่จะใช้น้ำจากบ่อน้ำ คลองชลประทานหรือแม่น้ำบางประก มีเพียงบางฟาร์มที่ใช้น้ำประปาซึ่งเป็นน้ำสะอาดดี แต่เนื่องจากน้ำประปามีราคาแพง ทำให้ต้นทุนการเลี้ยงไก่สูง น้ำจากแหล่งน้ำต่าง ๆ ดังกล่าวเมื่อนำมาแล้วต้องใช้น้ำยาฆ่าเชื้อ เช่น ครีนิล ฟริซอล หรือคลอรีนผสมกับน้ำก่อนจึงจะนำไปให้ไก่กิน ทั้งนี้เพื่อป้องกันโรคระบาดที่อาจจะติดมากับน้ำที่ไม่สะอาดแหล่งน้ำเหล่านั้นจะต้องมีน้ำตลอดปีไม่ขาดแคลนน้ำในช่วงฤดูร้อน เพราะหากขาดแคลนน้ำจะทำให้การเลี้ยงไก่กระทางต้องประสบความยุ่งยากทำให้ไก่มีอัตราการตายสูง อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อไม่ดีเท่าที่ควรและยังอาจทำให้เกิดโรคระบาดได้ง่าย ปัจจัยอันดับสามคือแรงจูงใจจากฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว นับว่าเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญมากเช่นเดียวกัน ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมากิจการเลี้ยงไก่กระทางมีผลกำไรดี ทำให้ปีต่อ ๆ มากิจการเลี้ยงไก่กระทางขยายตัวมากขึ้นมีเกษตรกรเลี้ยงเพิ่มขึ้นอีกมาก สำหรับเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระทางในจังหวัดละโว้เริ่มขยายตัวมากในช่วงปี พ.ศ. 2520 ส่วนใหญ่เป็นฟาร์มขนาดเล็กที่ตัวแทนและบริษัทผลิตลูกไก่ส่งเสริมให้เลี้ยง เกษตรกรแต่เดิมมีอาชีพทำสวนผลไม้และทำนาเป็นส่วนใหญ่

ได้หันมาเลี้ยงไก่กระทงมากขึ้นเพราะเห็นว่ามีกำไรดี ใช้เวลาเลี้ยงสั้น ๆ ประมาณ 8 สัปดาห์
 จะได้กำไรประมาณตัวละ 2.50 บาทเลี้ยงเป็นฟาร์มขนาดเล็ก 3,000 ตัวจะได้กำไรถึง 7,500 บาท
 ดังนั้นเมื่อมีผู้ชักจูงให้เลี้ยงประกอบกับเห็นว่ามียุทธศาสตร์เกษตรกรจึงหันมาเลี้ยงไก่กระทงกันเพิ่มขึ้น
 โดยดัดแปลงพื้นที่ซึ่งเดิมใช้ทำสวนผลไม้ ทำนา นำมาสร้างโรงเรือนเพื่อเลี้ยงไก่กระทง บ้างก็
 วัตถุประสงค์การให้บริการจากตัวแทนหรือบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ ยารักษาโรคซึ่งมาให้บริการ
 เกษตรกรจนถึงฟาร์ม เกษตรกรเพียงมีเงินสร้างโรงเรือนตามแบบที่บริษัทกำหนดซึ่งเป็นโรงเรือนถาวร
 แต่ถ้าเกษตรกรมีเงินทุนน้อยจะสร้างเป็นโรงเรือนไม้ถาวรก็ได้ พร้อมกับมีเงินลดสำหรับซื้อลูกไก่
 ก็สามารถเลี้ยงไก่กระทงได้แล้ว ตัวแทนในท้องถิ่นหรือบริษัทก็จะให้บริการด้านอาหารไก่ในรูปแบบเงินเชื่อ
 และยังให้บริการยาป้องกันและรักษาโรคพร้อมทั้งมีสัตวแพทย์คอยให้คำแนะนำเป็นครั้งคราว เมื่อไก่
 ที่เลี้ยงโตได้ขนาดตัวแทนหรือบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ก็จะจัดหาตลาดจำหน่ายให้ เมื่อจำหน่าย
 เรียบร้อยแล้วจะคิดบัญชีค่าอาหารและยาป้องกันรักษาโรคโดยหักจากรายได้ที่เกษตรกรได้รับ วิธีการนี้
 เกษตรกรจะได้รับความสะดวกมากจึงทำให้มีผู้หันมาเลี้ยงไก่กระทงมากขึ้น บ้างก็จับตัวไก่ได้แก่แหล่ง
 วัตถุดิบ เช่น ลูกไก่ อาหารไก่และตลาดรับซื้อขนาดใหญ่อยู่ใกล้ เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มโดยอาศัย
 การให้บริการลูกไก่และอาหารไก่จากตัวแทนบริษัทในท้องถิ่นหรือจากบริษัทผู้ผลิตโดยตรง จึงกล่าว
 ได้ว่า ตัวแทนและบริษัทผู้ผลิตลูกไก่ อาหารไก่เป็นแหล่งวัตถุดิบที่สำคัญที่ทำให้เกษตรกรเลือกตั้งฟาร์มไก่
 ในพื้นที่นั้น และถ้าพิจารณาให้ดีแล้วจะเห็นว่าบ้้างขายข้อที่ห้านี้ใกล้เคียงกับบ้้างขายข้อที่สี่มากจนเกือบเป็นบ้้างขาย
 เดียวกัน ต่างกันเล็กน้อยตรงที่บ้้างขายข้อห้ามีตลาดรับซื้อขนาดใหญ่อยู่ใกล้ตลาดรับซื้อไก่กระทงขนาดใหญ่
 และสำคัญที่สุดคือกรุงเทพมหานคร แหล่งรับซื้อขนาดใหญ่อยู่ที่คลองตันและซอยอารีย์ซึ่งจัดได้ว่าเป็นตลาด
 รับซื้อไก่ที่อยู่ใกล้มาก เพราะห่างจากจังหวัดละเซียงเทราโดยเส้นทางรถยนต์ที่ผ่านมีนบุรีประมาณ
 50 กิโลเมตรเศษเท่านั้น และละเซียงเทราก็เป็นจังหวัดที่อยู่ติดต่อกับกรุงเทพมหานครจนอาจกล่าวได้ว่า
 เป็นชานเมืองก็ว่าได้ ดังนั้นตลาดรับซื้อที่กรุงเทพมหานครจึงนับว่าอยู่ใกล้ ซึ่งเป็นผลดีแก่เกษตรกร
 ผู้เลี้ยงไก่ในด้านช่วยทุนค่าใช้จ่ายค่าระวางรถบรรทุกและประหยัดเวลาทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์
 มากขึ้น

ปัจจัยทั้งห้าประการดังกล่าวข้างต้นเกษตรกรใช้เป็นหลักในการพิจารณาเลือกที่ดินฟาร์ม
ไถ่กระทงในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากปัจจัย
ดังกล่าวแล้วยังมีปัจจัยอื่น ๆ อีกหลายประการที่เกษตรกรใช้ในการพิจารณาเลือกที่ดินฟาร์ม แต่เนื่องจาก
ปัจจัยอื่น ๆ นั้นมีค่าคะแนนน้อยเกินไปจึงไม่นำมากล่าวถึง ปัจจัยทั้งห้าประการนี้เกษตรกรในพื้นที่
แห่งอื่น ๆ ที่จะเริ่มต้นเลี้ยงไถ่กระทง ควรจะได้นำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการพิจารณาเลือกที่ดินฟาร์ม
เพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อกิจการของเกษตรกร ดีกว่าจะตั้งฟาร์มตามความพอใจโดยไม่มีอะไรที่จะยึด
เป็นหลัก จะทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ง่าย

2. สภาพการกระจายที่ดินฟาร์มไถ่กระทง

การวิเคราะห์การกระจายที่ดินฟาร์มไถ่กระทงตามหลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้เคียงที่สุด
ซึ่งหาค่าการกระจายจากระยะทางตรงระหว่างฟาร์มไถ่ที่ใกล้เคียงที่สุดในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา
ได้ค่าการกระจายเท่ากับ ๔๔.๙๐ ค่าการกระจายดังกล่าวเป็นแบบสับกลุ่มกันเป็นกระจุกมากกว่า
จะกระจายอยู่โดด ๆ สำหรับค่าการกระจาย ๔๔.๙๐ ที่ปรากฏออกมานั้นหากพิจารณาจากแผนที่ 1
จะพบว่า มีฟาร์มไถ่กระทงหนาแน่นบริเวณทางตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมืองฉะเชิงเทราเป็น
ส่วนใหญ่ไม่ได้กระจายทั่วทั้งอำเภอ และโดยเฉพาะบริเวณทางด้านตะวันออกของอำเภอที่มีคลอง
สำคัญ ๆ หลายสาย เช่นคลองเปิ้ง คลองพระองค์เจ้าไชยานุชิตและคลองหลวงแพ่งเป็นต้น
เกือบจะไม่มีฟาร์มไถ่กระทงอยู่เลย ทั้งนี้เพราะการขนส่งทางน้ำบริเวณดังกล่าวไม่สะดวกและล่าช้า
เข้าถึงฟาร์มได้ยากลำบาก ดังนั้นฟาร์มไถ่กระทงจึงหนาแน่นอยู่ทางตะวันตกเฉียงใต้ของอำเภอเมือง
ฉะเชิงเทราได้แก่ ตำบลหน้าเมือง ตำบลบางดินเปิด ตำบลคลองนา ตำบลบางพระ ตำบลท่าโย
และตำบลบ้านใหม่ ฟาร์มไถ่กระทงในตำบลดังกล่าวจะตั้งฟาร์มอยู่ติดกับถนนหรืออยู่ในซอยที่แยกจาก
ถนนใหญ่ออกไป ถนนสายสำคัญที่มีฟาร์มไถ่ตั้งอยู่มากได้แก่ถนนสายกรุงเทพมหานคร - ฉะเชิงเทรา
(สายบางนา - ตราดแต่มีทางแยกเข้าฉะเชิงเทรา) ถนนสายฉะเชิงเทรา - บางคล้า บริเวณ
สี่แยกพหลโยธิน ฟาร์มไถ่กระทงจะตั้งอยู่ติดถนนหรือใกล้ถนนเหล่านี้ จะทำให้สะดวกในการขนส่งสินค้า
เข้าหรือออกจากฟาร์มและทำได้รวดเร็วกว่าฟาร์มที่ตั้งห่างไกลถนนออกไป จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า

ฟาร์มไก่กระทางส่วนใหญ่จับกลุ่มกันเป็นกระจุกตามแนวถนนที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ซึ่งสอดคล้องกับการกระจายของร้านชำในเขตอำเภอเขียงใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งร้านชำจับกลุ่มกันเป็นกระจุกมากกว่ากระจายอยู่โดด ๆ เช่นเดียวกับฟาร์มไก่ แต่การรวมกลุ่มเป็นกระจุกของร้านชำนั้นจะอยู่ตามบริเวณศูนย์กลาง เพราะจะกระทำให้ผู้รับบริการประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายในการเดินทางให้น้อยลง (ประโยชน์ เรืองโรจน์ 2516 : 59) เหตุผลสำคัญที่ฟาร์มไก่ตั้งรวมกลุ่มเป็นกระจุกเพราะใกล้ตัวแทนหรือเอเจนต์บริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ เพื่อสะดวกในการขอรับบริการ หากฟาร์มตั้งห่างกันออกไปฟาร์มที่เป็นตัวแทนบริษัทก็ไม่ค่อยอยากจะให้บริการหรือถ้าให้บริการก็จะคิดบวกค่าขนส่งเพิ่มเข้าไปอีก ทำให้ฟาร์มไก่กระทางที่ตั้งอยู่ห่างไกลตัวแทนบริษัท ต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้นด้วย

สำหรับฟาร์มไก่กระทางในเขตอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทราได้ค่าการกระจายเท่ากับ 139 แสดงว่าฟาร์มไก่กระทางในเขตนี้มีลักษณะกระจายแบบจับกลุ่มเป็นกระจุกมากกว่าจะกระจายอยู่โดด ๆ เมื่อเปรียบเทียบค่าการกระจายของฟาร์มไก่กระทางในเขตอำเภอบางคล้ากับฟาร์มไก่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราพบว่า ค่าการกระจายของฟาร์มไก่กระทางในเขตอำเภอบางคล้าจะต่ำกว่าค่าการกระจายของฟาร์มไก่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา นอกจากนี้ระยะทางระหว่างฟาร์มไก่ก็ใกล้กันมากกว่า และฟาร์มไก่ของอำเภอบางคล้าจะหนาแน่นเพียง 4 ตำบล คือ ตำบลลำพะยัง ตำบลลุ่มพือ ตำบลบางสวนและตำบลบางคล้า ในขณะที่เขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราเลี้ยงไก่กระทางหนาแน่นใน 6 ตำบล คือ ตำบลหน้าเมือง ตำบลบางดินเปิด ตำบลคลองนา ตำบลวังพระ ตำบลท่าไข่ และตำบลบ้านใหม่ การที่ฟาร์มไก่กระทางในเขตอำเภอบางคล้าทำในพื้นที่น้อยกว่าจึงทำให้ค่าการกระจายต่ำกว่าด้วยและหากพิจารณาการกระจายของฟาร์มไก่กระทางในเขตอำเภอบางคล้าจากแผนที่ 1 พบว่า ฟาร์มไก่จะหนาแน่นทางตะวันออกเฉียงใต้ที่ติดต่อกับเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราเท่านั้น ไม่ได้กระจายทั่วทั้งอำเภอและขอบเขตการกระจายก็น้อยกว่าขอบเขตการกระจายของอำเภอเมืองฉะเชิงเทราจึงทำให้ค่าการกระจายของอำเภอบางคล้าต่ำกว่าและเหตุที่ฟาร์มไก่กระทางหนาแน่นทางตะวันออกเฉียงใต้ของอำเภอบางคล้าเพราะการคมนาคมขนส่งสะดวก เนื่องจากเป็นเส้นทางที่ติดต่อกับกรุงเทพมหานคร ได้รวดเร็วและใกล้กว่าบริเวณอื่นของอำเภอ

ฟาร์มไก่กระทงส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ใกล้หรือติดกับถนนสายจะเข้-เทิง-บางคล้า แต่ก็มีบางฟาร์มที่ตั้งอยู่ตามซอยที่แยกจากถนนใหญ่ เช่น ตำบลสาวะโงก และตำบลบางสวน เป็นต้น ถนนซอยเหล่านี้เป็นลูกรังอัดแน่นใช้ขนส่งได้สะดวกตลอดปี ฟาร์มไก่กระทงที่ตั้งอยู่ใกล้กันเป็นกระจุกในเขตอำเภอ บางคล้าก็มีเหตุผลเช่นเดียวกับฟาร์มไก่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา คือ ตั้งอยู่ใกล้ตัวแทนบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ เนื่องจากตัวแทนบริษัทในท้องถิ่นได้ให้บริการเกษตรกรที่อยู่ใกล้กันเป็นอย่างดี ส่วนฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่ห่างไกลออกไปการบริการจะทำได้ล่าช้ากว่า นอกจากนี้ฟาร์มไก่กระทงในเขตอำเภอบางคล้าส่วนใหญ่เป็นฟาร์มขนาดเล็กซึ่งตั้งอยู่ใกล้ฟาร์มขนาดใหญ่ที่เป็นตัวแทนบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ จึงทำให้ฟาร์มไก่ที่ตั้งอยู่ใกล้กันเป็นกระจุกมากกว่าฟาร์มไก่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา เพราะฟาร์มไก่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ส่วนใหญ่จะเป็นฟาร์มขนาดใหญ่ที่ดำเนินการมานาน ฟาร์มขนาดใหญ่ต้องใช้พื้นที่มากจึงทำให้ฟาร์มไก่ต้องตั้งห่างกันมากกว่าฟาร์มไก่ในเขตอำเภอบางคล้า ระยะทางระหว่างฟาร์มจึงมากกว่าทำให้ค่าการกระจายของฟาร์มไก่ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรามากกว่าด้วย

3. ต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทงเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่

การเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้าเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง เกษตรกรที่หาฟาร์มไก่กระทงต่างก็พยายามคำนวณการเพื่อจะใช้น้ำเงินในการผลิตให้ต่ำที่สุดให้เกิดผลดีและให้ได้ผลตอบแทนสูงที่สุดคุ้มค่ากับการลงทุน แต่เกษตรกรเองก็ยังไม่อาจจะหาขนาดฟาร์มที่เหมาะสมในการดำเนินการเพื่อให้ต้นทุนการผลิตต่ำที่สุดได้ การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพยายามศึกษาเปรียบเทียบฟาร์มไก่ 2 ขนาด เพื่อหาต้นทุนการผลิตไก่กระทงต่อตัวให้ต่ำที่สุด ผลที่ได้จากการศึกษาจะได้เป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น ปลัดสัตว์อำเภอ เกษตรอำเภอจะได้นำไปแนะนำให้เกษตรกรปฏิบัติจะได้เกิดผลดีและได้รับประโยชน์มากที่สุด

จากการศึกษาต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทงพบว่า ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรใช้ต้นทุนการผลิตไก่เฉลี่ยต่อตัวเป็นเงิน 33.37 บาท ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนการผลิตไก่เฉลี่ยต่อตัว 31.02 บาท

ดังนั้นฟาร์มขนาดใหญ่จะใช้น้ำมันทุนการผลิตไปกระทบเฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ตัวละ 2.35 บาท เช่นเดียวกับการศึกษาของ ประมาณ เทพสงเคราะห์ ที่ศึกษาการเพาะปลูกแบบเพิ่มผลผลิตที่หมู่บ้าน โภคาภิวัฒน์ จังหวัดสิงห์บุรี พบว่า เมื่อเกษตรกรทำฟาร์มขนาดใหญ่ใช้พื้นที่มาก เกษตรกรจะจ่ายเงินเฉลี่ยต่อไร่น้อยกว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็กใช้พื้นที่น้อย (ประมาณ เทพสงเคราะห์ 2524 : 82) สาเหตุที่ทำให้ฟาร์มไปกระทบขนาดใหญ่ใช้น้ำมันทุนการผลิตไปต่อตัวต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็กก็คือ ฟาร์มขนาดใหญ่ส่วนใหญ่อะซื้อวัตถุดิบ เช่น ลูกไก่ อาหารไก่ ครั้งละเป็นจำนวนมาก และซื้อโดยตรงจากบริษัทผู้ผลิตที่กรุงเทพมหานคร ทำให้ได้รับเปอร์เซ็นต์ส่วนลดมากกว่าสั่งซื้อได้ราคา ถูกกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ตัวอย่างเช่น ฟาร์มขนาดใหญ่ซื้อลูกไก่ครั้งละ 1 หมื่นตัวราคาตัวละ 6 บาท บริษัทผู้ผลิตจะส่งลูกไก่ให้ถึงฟาร์มของเกษตรกรโดยคิดค่าธรรมเนียมบรรทุกกล่องละ 4 บาท (1 กล่อง มีลูกไก่ 100 ตัว) ดังนั้น ลูกไก่ที่ฟาร์มขนาดใหญ่ซื้อมาเลี้ยงจะตกตัวละ 6.04 บาท เรื่องอาหารไก่ ก็เช่นเดียวกัน ฟาร์มขนาดใหญ่หากเลี้ยงไก่ 1 หมื่นตัว จะต้องซื้ออาหารประมาณ 4 หมื่นกิโลกรัม โดยสั่งซื้อจากบริษัทผู้ผลิตโดยตรง บริษัทจะส่งอาหารไก่บรรจุกระสอบ ๆ ละ 100 กิโลกรัม หรือ บางครั้งจะบรรจุถุงกระดาษถุงละ 75 กิโลกรัม ส่งมาให้เกษตรกรจนถึงฟาร์ม สำหรับการจ่ายเงิน หากเกษตรกรมีเงินทุนมาก สามารถจ่ายค่าอาหารไก่เป็นเงินสดได้จะได้ลดเปอร์เซ็นต์จากราคาขาย 13 เปอร์เซ็นต์ หรือหากจ่ายเป็นเครดิตเงินเชื่อภายในระยะ 20 วัน จะได้รับเปอร์เซ็นต์ส่วนลด 10 เปอร์เซ็นต์ และสำหรับบางฟาร์มที่ติดต่อกับบริษัทมานานหรือเป็นฟาร์มที่เป็นตัวแทนบริษัทอาหารไก่ในท้องถิ่น บริษัทอาหารไก่จะให้เครดิตระยะยาวจนถึงเมื่อขายไก่ได้โดยคิดเปอร์เซ็นต์ส่วนลดให้ 10 เปอร์เซ็นต์เช่นเดียวกัน ส่วนฟาร์มขนาดเล็กเลี้ยงไก่จำนวนน้อยการสั่งซื้อวัตถุดิบผ่านตัวแทนบริษัทจะทำให้สะดวกและรวดเร็วว่าการที่จะสั่งซื้อโดยตรงจากกรุงเทพมหานคร แม้ว่าฟาร์มขนาดเล็กจะซื้อโดยตรงจากบริษัทผู้ผลิตก็ตามแต่เนื่องจากซื้อครั้งละไม่มากเปอร์เซ็นต์ส่วนลดที่ได้รับจึงน้อยลงไปด้วย ทำให้ราคาวัตถุดิบที่ซื้อจากบริษัทโดยตรงใกล้เคียงกับซื้อจากตัวแทนบริษัทในท้องถิ่น และเมื่อเปรียบเทียบกับฟาร์มขนาดใหญ่แล้วฟาร์มขนาดเล็กที่ซื้อวัตถุดิบผ่านตัวแทนบริษัทจะได้รับเปอร์เซ็นต์ส่วนลดน้อยกว่าหรืออาจกล่าวได้ว่าฟาร์มขนาดเล็กซื้อวัตถุดิบแพงกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ ตัวอย่างเช่น การซื้อลูกไก่ ฟาร์มขนาดเล็กส่วนใหญ่อะซื้อลูกไก่ครั้งละ 3,000 ตัว จากตัวแทนบริษัทผู้ผลิตในท้องถิ่น ตัวแทนบริษัทจะจำหน่ายลูกไก่

ให้เกษตรกรแต่ละ 6.25 บาท โดยตัวแทนบริษัทขายลูกไก่บอกกำไรและค่าเสียหายในระหว่าง
ขนส่งด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสำหรับค่าลูกไก่เพียงอย่างเดียว เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดเล็กก็ซื้อ
แพงกว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดใหญ่ถึงตัวเลข 0.21 บาท นอกจากนี้การซื้ออาหารไก่ฟาร์ม
ขนาดเล็กซื้ออาหารไก่ครั้งละประมาณ 1 หมื่นกิโลกรัมจากตัวแทนบริษัทในท้องถิ่น ตัวแทนบริษัท
จะคิดเปอร์เซ็นต์ส่วนลดจากราคาขายให้เกษตรกรเพียง 7 เปอร์เซ็นต์ อีก 3 - 6 เปอร์เซ็นต์
จะหักเป็นผลกำไรของตัวแทนบริษัท เมื่อคิดเป็นตัวเงินเปอร์เซ็นต์ส่วนลดดังกล่าวจะเป็นเงิน
ประมาณ 2,000 - 4,000 บาท ด้วยเหตุนี้ฟาร์มขนาดเล็กจึงใช้ต้นทุนการผลิตที่เป็นค่าอาหารไก่
แพงกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ สำหรับค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่ายาป้องกันและรักษาโรค ค่าวัสดุรองพื้น
เช่น แกลบ ชี้เลื่อย ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมันก๊าด ค่าเสื่อมราคาเครื่องจักร เครื่องยนต์เป็นต้น
ฟาร์มขนาดใหญ่ก็ยังได้เปรียบฟาร์มขนาดเล็กเช่นเดียวกัน เพราะฟาร์มขนาดใหญ่ใช้บริการหรือ
ซื้อสินค้าดังกล่าวข้างต้นครั้งละมาก ๆ การซื้อหรือใช้บริการครั้งละ มาก ๆ ดังกล่าวจะทำให้ซื้อ
หรือเสียค่าบริการในราคาถูก ทำให้ต้นทุนการผลิตไก่กระทางเฉลี่ยต่อตัวของฟาร์มขนาดใหญ่ต่ำกว่า
ส่วนฟาร์มขนาดเล็กซื้อสินค้าหรือใช้บริการครั้งละไม่มากจึงมักซื้อในราคาแพงกว่าฟาร์มขนาดใหญ่
แต่ก็ยังมียาใช้จ่ายบางประการที่ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนการผลิตไก่เฉลี่ยต่อตัวสูงกว่า เช่นค่า
เสื่อมโรงเรือนและค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์ ทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดใหญ่จะสร้างโรงเรือนเป็น
โรงเรือนถาวรตรงตามมาตรฐานที่บริษัทกำหนดให้สร้าง โรงเรือน 1 โรงเรือนหากสร้างตามแบบ
มาตรฐานที่บริษัทกำหนด เพื่อใช้เลี้ยงไก่กระทาง 10,000 ตัว เกษตรกรจะเสียค่าใช้จ่ายประมาณ
150,000 - 200,000 บาท ส่วนฟาร์มขนาดเล็กเกือบทุกฟาร์มจะสร้างโรงเรือนไม่ถาวรเพราะ
มีเงินน้อย ราคาต่ำกว่าสร้างจึงถูกกว่า เมื่อต่ำกว่าสร้างโรงเรือนของฟาร์มขนาดเล็กถูกกว่าก็จะทำให้
ค่าเสื่อมราคาโรงเรือนเฉลี่ยต่อไก่ 1 ตัว ของฟาร์มขนาดเล็กต่ำกว่าด้วย ส่วนค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์
เลี้ยงไก่นั้นฟาร์มขนาดใหญ่จะใช้อุปกรณ์เลี้ยงไก่ที่มีคุณภาพดีราคาแพง อุปกรณ์เหล่านี้ใช้เลี้ยงไก่กระทาง
ตามจำนวนที่บริษัทผู้ผลิตกำหนด เช่น ถึงให้อาหาร 1 ใบ ใช้เลี้ยงไก่ 100 ตัว หรือเครื่องกกลูกไก่
1 เครื่องใช้กกลูกไก่ได้ 500 ตัว เป็นต้น ฟาร์มขนาดใหญ่จะปฏิบัติตามที่บริษัทกำหนดอย่างเคร่งครัด

เพราะจะทำให้ไก่ไม่แน่นจนเกินไป ส่วนฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรพยายามใช้อุปกรณ์ที่มีคุณภาพต่ำ และมีราคาถูก เพื่อทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำแต่มีข้อเสียคืออายุการใช้งานไม่นานนัก เพราะเสื่อมคุณภาพเร็ว นอกจากนี้ฟาร์มขนาดเล็กมักใช้อุปกรณ์ต่าง ๆ เลี้ยงไก่จำนวนมากกว่าที่บริษัทผู้ผลิตกำหนด เพื่อช่วยให้ต้นทุนการผลิตต่ำ ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่บางฟาร์มยังใช้อุปกรณ์ให้ฟ้าและให้อาหารระบบอัตโนมัติ อุปกรณ์ระบบอัตโนมัติเหล่านี้มีราคาแพงมาก ดังนั้นเมื่อรวมค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับอุปกรณ์เลี้ยงไก่แล้ว ฟาร์มขนาดใหญ่จะเสียค่าใช้จ่ายในด้านอุปกรณ์เฉลี่ยต่อไก่ 1 ตัวสูงกว่า จึงทำให้ค่าเสื่อมราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่ของฟาร์มขนาดใหญ่สูงกว่าด้วย

สำหรับค่าใช้จ่ายที่ดินต่อไก่ 1 ตัว จากการศึกษาพบว่า ฟาร์มทั้งสองขนาดเสียค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเท่ากัน ทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดเล็กใช้พื้นที่ในการตั้งฟาร์มน้อย ค่าเช่าที่ดินรวมจึงน้อยกว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ที่ใช้พื้นที่มาก และฟาร์มขนาดใหญ่มักตั้งฟาร์มห่างจากถนนมากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะค่าเช่าที่ดินที่ใกล้ถนนหรือติดถนนมีราคาแพง ฟาร์มขนาดใหญ่ต้องใช้พื้นที่สร้างโรงเรือนมาก จึงมักสร้างหรือตั้งฟาร์มอยู่ห่างจากถนน ค่าเช่าที่ดินเฉลี่ยต่อไร่จึงต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็ก นอกจากนี้ฟาร์มขนาดใหญ่ยังเลี้ยงไก่เป็นจำนวนมากกว่าอีกด้วย แต่เมื่อคิดค่าเช่าที่ดินเฉลี่ยต่อไก่ 1 ตัวออกมาแล้วปรากฏว่า ค่าใช้ที่ดิน (ค่าเช่าที่ดิน) ของฟาร์มทั้งสองขนาดเฉลี่ยต่อไก่ 1 ตัวเท่ากัน

เมื่อรวมค่าใช้จ่ายทั้งหมดแล้วพบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนเลี้ยงไก่กระตังเฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่า ฟาร์มขนาดเล็ก จุดสำคัญที่ทำให้ฟาร์มเลี้ยงไก่ขนาดเล็กใช้ต้นทุนในการเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัวสูงกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ก็คือ เอนต์หรือตัวแทนบริษัทในท้องถิ่นซึ่งเป็นพ่อค้าคนกลางคอยแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกษตรกรควรจะได้รับ เช่น ซื้อลูกไก่ก็ซื้อในราคาแพงและเวลาขายไก่ก็ต้องขายผ่านตัวแทนบริษัทซึ่งเกษตรกรเสียเปรียบเพราะถูกหักผลกำไร จะเห็นได้ว่า เกษตรกรถูกเอาเปรียบทั้งสองตอนด้วยกัน ดังนั้นวิธีการแก้ไขสำหรับฟาร์มไก่กระตังที่เสียเปรียบตัวแทนบริษัทในท้องถิ่นควรจะหาวิธีดำเนินการเพื่อที่จะให้ต้นทุนการผลิตไก่เฉลี่ยต่อตัวต่ำลง ซึ่งอาจกระทำได้โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระตังควรรวมตัวกันจัดตั้งเป็นสหกรณ์ผู้เลี้ยงไก่กระตัง เพื่อให้มีอำนาจในการต่อรองราคา กับบริษัทผู้ผลิตลูกไก่ อาหารไก่ แทนที่เกษตรกรแต่ละคนจะดำเนินการเอง

ระบบสหกรณ์จะช่วยให้เกษตรกรสามารถรวมกันซื้อลูกไก่ อาหารไก่ครั้งละมาก ๆ ทำให้ซื้อได้ราคาถูกกว่าซื้อผ่านตัวแทนบริษัทหรือนายหน้า สำหรับการขายไก่ก็เช่นเดียวกัน สหกรณ์จะทำหน้าที่หาตลาดจำหน่าย โดยติดต่อกับบริษัทหรือผู้รับซื้อไก่โดยตรงจากกรุงเทพมหานคร เกษตรกรจะขายไก่ได้ราคาดีกว่าขายผ่านตัวแทนบริษัท แต่ระบบสหกรณ์นั้นจะเกิดผลดีก็ต่อเมื่อสมาชิกมีความซื่อสัตย์สุจริต ร่วมมือและตั้งใจทำงาน อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมอย่างแท้จริง

4. ค่าเฉลี่ยการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี

เกษตรกรที่ทำงานในสาขาการเกษตรตามมาตรฐานหลักจะใช้เวลาในการทำงานเฉลี่ยคนละ 2,400 ชั่วโมงต่อปี สัปดาห์ละ 40 ชั่วโมงต่อคน เดือนละ 200 ชั่วโมง ต่อคนหรือวันละ 8 ชั่วโมงต่อคน แต่เท่าที่ผ่านมา เนื่องจากการเกษตรกรรมทำได้ไม่เต็มที่ทำให้การใช้แรงงานของเกษตรกรไม่เต็มที่ด้วย จากการศึกษาเกี่ยวกับวันทำงานในรอบปีโดย วิภาวี พิศิตรบัณฑิต (วิภาวี พิศิตรบัณฑิต 2519 : 50) ได้ศึกษาการใช้แรงงานของเกษตรกรในเขตโครงการสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี ปีการเพาะปลูก 2515 พบว่า เกษตรกรที่ทำงานจะใช้แรงงานมากที่สุด 2 ช่วง คือ ระหว่างเดือนมิถุนายน-สิงหาคม เนื่องจากเป็นระยะเริ่มปลูกและเดือนธันวาคม-มกราคม ซึ่งเป็นช่วงเก็บเกี่ยว และทำงานอย่างจริงจังรวมทั้งปีหนึ่งไม่ถึง 1,000 ชั่วโมง

เมื่อพิจารณาโดยทั่วไปแล้ว เกษตรกรในชนบทขาดระเบียบแบบแผนในการทำงาน ทำให้เกษตรกรมีเวลาว่างมาก การทำงานกระทำเพียงบางฤดูกาลเท่านั้น โดยเฉพาะการเกษตรแบบยังชีพใช้เวลาทำงานน้อยปีหนึ่งไม่เกิน 1,000 ชั่วโมง ในการวางแผนแก้ไขจะต้องจัดเตรียมให้เกษตรกรมีงานทำอย่างต่อเนื่อง จากการวิจัยเกี่ยวกับการทำฟาร์มไก่กระທงเพื่อการค้าในครั้งนี้ จะเป็นแนวทางในการใช้แรงงานตลอดปีและมีงานทำอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพราะการเลี้ยงไก่กระທงนั้น เกษตรกรจะต้องดำเนินการตลอดปี จึงทำให้เกษตรกรใช้แรงงานเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม

จากการศึกษาการใช้แรงงานในการทำฟาร์มไก่กระທพว่า เกษตรกรที่ทำฟาร์ม
ขนาด เล็กใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่เฉลี่ยคนละ 1,264.19 ชั่วโมงต่อปี สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่
เกษตรกรใช้แรงงานเฉลี่ยคนละ 1,440.13 ชั่วโมงต่อปี และเมื่อเปรียบเทียบกับฟาร์มขนาดเล็ก
เกษตรกรจะใช้แรงงานเลี้ยงไก่ตลอดปีน้อยกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ หากพิจารณาการใช้แรงงาน
ในประเภทงานที่ต้องใช้แรงงานทุก ๆ วันต่อคนต่อปีพบว่า ในรอบหนึ่งปีเกษตรกรที่ทำฟาร์ม
ขนาดใหญ่ใช้แรงงานในการทำงานแต่ละประเภท เช่น การใช้แรงงานในการเตรียมอาหารและ
ให้อาหารไก่ การใช้แรงงานในการทำความสะดวกต่างน้ำและให้ฟ้า การใช้แรงงานลบน้ำมาใช้
ในฟาร์ม การทำความสะอาดคอกโรงเรือน และการใช้แรงงานดูแลสุขภาพไก่และบริเวณโดยรอบ
เป็นต้นมากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดใหญ่ใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่ต่อคนเลี้ยงไก่
เป็นจำนวนมากกว่าสิ่งทำให้การใช้แรงงานแต่ละประเภทมากกว่าด้วย จากการศึกษาของผู้วิจัย
พบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกร 1 คนเลี้ยงและดูแลไก่ประมาณ 10,000 ตัว ในขณะที่ฟาร์ม
ขนาดเล็กเกษตรกร 1 คน เช่นเดียวกันจะเลี้ยงไก่เพียง 3,000 - 5,000 ตัว สำหรับงาน
ที่ต้องทำ ทุก ๆ วันเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดใหญ่จะใช้เวลาในการทำงานนานกว่า แต่ก็นานกว่า
กันไม่มากนัก งานที่ทำทุก ๆ วันต่อคนนี้ แรงงานทุกคนที่มีอยู่ในฟาร์มไม่ล้ามารถจะช่วยเหลือซึ่งกัน
และกันในการทำงานได้แรงงานแต่ละคนจะทำงานเฉพาะในโรงเรือนที่ตนรับผิดชอบเท่านั้น
ไม่ล้ามารถไปช่วยเหลือแรงงานคนอื่น ๆ ในโรงเรือนอื่นได้ เพราะต้องระมัดระวังการเกิดโรค
ระบาดและการแพร่เชื้อระหว่างโรงเรือน

สำหรับการใช้แรงงานประเภทงานที่ต้องทำเฉพาะครั้งต่อรุ่นต่อปีพบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่
เกษตรกรจะมีชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อคนมากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก เช่นเดียวกับการใช้แรงงาน
ในประเภทงานที่ต้องทำทุก ๆ วันต่อคนต่อปี ทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกร 1 คนเลี้ยงไก่
เป็นจำนวนมากกว่าฟาร์มขนาดเล็กสิ่งทำให้ชั่วโมงการทำงานเฉพาะครั้งต่อรุ่นต่อปีมากกว่าด้วย
แต่สำหรับงานประเภทนี้แรงงานคนอื่น ๆ ที่มีอยู่ในฟาร์มสามารถช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ เพราะ
งานบางประเภทจะทำในช่วงที่โรงเรือนว่างหรือเป็นระยะพักโรงเรือน เช่น การโกยวัสดุรองพื้น
ออกจากฟาร์ม แรงงานทั้งหมดทุกคนที่มีอยู่ในฟาร์มจะช่วยเหลือกันโดยวัสดุรองพื้นที่มีมูลไก่ปะปนออก

การช่วยเหลือกันทำให้การใช้แรงงานต่อคนไม่มากนัก และบางฟาร์มเจ้าของฟาร์มจะให้เกษตรกรที่ทำงาน หนึ่งมา มาขนวัสดุรองพื้นออกจากโรงเรือนเพื่อนำไปทำปุ๋ยคอก เป็นลักษณะการให้เปล่า แต่ต้องทำความสะอาดและปิดกวาดโรงเรือนให้เรียบร้อย ในกรณีนี้ แรงงานทั้งหมดที่มีอยู่ในฟาร์มก็ไม่ต้องทำงาน ชั่วโมงการทำงานเฉพาะครั้งต่อวันจึงลดน้อยลงและทำให้การใช้แรงงานประเภทนี้ต่อคนต่อบิลลดลงด้วย นอกจากนี้ยังมีการคิดยามาซื้อภายในโรงเรือนหลังจากที่สับไก่ขายแล้ว เป็นการคิดยามาซื้อเพื่อทำลายเชื้อโรคต่าง ๆ ป้องกันการล้มล้มตัวของเชื้อโรค งานประเภทนี้ แรงงานทุก ๆ คนที่อยู่ในฟาร์มจะช่วยกันคิดยามาซื้อ ทำให้เวลาในการทำงานดังกล่าวไม่มากนัก เพราะใช้คนทำงานหลายคน การใช้แรงงานเฉลี่ยต่อคนจึงลดน้อยลงด้วย และโดยเฉพาะฟาร์มขนาดใหญ่ซึ่งมีคนงานภายในฟาร์มมากกว่าฟาร์มขนาดเล็ก ดังนั้นงานประเภทนี้ฟาร์มขนาดใหญ่จะทำได้รวดเร็วและใช้เวลาน้อยกว่าฟาร์มขนาดเล็กทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดเล็กเกือบทุกฟาร์มจะใช้แรงงานจากสมาชิกในฟาร์มที่มีคนเพียง 1 - 2 คนเท่านั้น เมื่อจำนวนคนน้อยการใช้เวลาในการพ่นยามาซื้อภายในฟาร์มจึงต้องมากกว่า ทำให้ชั่วโมงการทำงานเฉลี่ยต่อคนของฟาร์มขนาดเล็กมากกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ด้วย และนับเป็นงานเพียงประเภทเดียวเท่านั้นที่เกษตรกรซึ่งทำฟาร์มขนาดเล็กใช้เวลาในการทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปีมากกว่าฟาร์มขนาดใหญ่

หากจะเปรียบเทียบการใช้แรงงานเลี้ยงไก่กระทางต่อคนของฟาร์มแต่ละขนาดกับเกณฑ์การใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลในรอบ 1 ปี จะพบว่า เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดใหญ่ใช้แรงงานเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนต่อปี 1,440.13 ชั่วโมง ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรใช้แรงงานเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนต่อปี 1,264.19 ชั่วโมง การใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำฟาร์มทั้งสองขนาดน้อยกว่าการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลที่กำหนดไว้ต่อคนต่อปี 2,400 ชั่วโมง แม้ว่าการใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระทางจะน้อยกว่าการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลในรอบปีก็ตาม แต่ก็ยังมากกว่าการใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำน่าน้ำตามหมู่บ้านโกคาภิวัฒน์ จังหวัดสิงห์บุรี ซึ่งเป็นการเกษตรกรรมแบบเข้ม จากการศึกษายของ ประมาณ เทพลงเคราะห์ (ประมาณ เทพลงเคราะห์ 2524 : 75) พบว่า เกษตรกรที่ทำน่าน้ำตามใช้แรงงานสูงสุดเพียง 705.36 ชั่วโมงต่อคนต่อปีหรือคิดเป็นการใช้แรงงาน 88.2 วัน (คิดเวลา 8 ชั่วโมงเป็น 1 วันทำงาน)

เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ขนาดเล็กใช้แรงงานมากกว่าการทำนาได้มากถึง 558.44 ชั่วโมง หรือมากกว่าถึงร้อยละ 44.17 สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกรที่เลี้ยงไก่ใช้แรงงานมากกว่าการทำนาได้มากถึง 734.38 ชั่วโมงหรือมากกว่าถึงร้อยละ 51 แสดงว่าการทำฟาร์มไก่กระเทยเพื่อการค้าเกษตรกรใช้แรงงานตลอดปีและใช้แรงงานมากกว่าการทำนาได้ซึ่งเป็นภาระเกษตรกรแบบเข้มถึง 558.44 ชั่วโมงและมากกว่า หรือใช้แรงงานมากกว่าถึง 69 วัน เป็นอย่างน้อย

ในกรณีที่คิดการใช้แรงงานเป็นคน-วันหรือจำนวนวันทำงานต่อคนต่อปีจากการศึกษาพบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกรใช้แรงงานเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนต่อปี 180 วัน ในขณะที่ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรใช้แรงงานเลี้ยงไก่เพียง 158 วัน และเมื่อเปรียบเทียบการใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ทั้งสองขนาดกับการใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลที่กำหนดว่าคนหนึ่งทำงานเต็มที่ 8 ชั่วโมงหรือเดือนละ 25 วัน ปีละ 300 วัน เกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระเทยจะใช้แรงงานน้อยกว่าเกณฑ์แรงงานมาตรฐานสากลในรอบปี แต่ถ้านำการใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระเทยไปเปรียบเทียบกับการทำไร่ในส่วนผสมที่จังหวัดละโว้ซึ่งเป็นที่เดียวกันกับการทำฟาร์มไก่กระเทย จากการศึกษาคือ อจิต นาคส์วัลดี เมื่อปี พค. 2503 พบว่า เกษตรกรที่ทำไร่ในส่วนผสมซึ่งเป็นการใช้แรงงานแบบเข้มเกษตรกรทำงานหลายอย่างมีวันทำงานเฉลี่ยต่อคนต่อปี 150 วัน (อจิต นาคส์วัลดี 2504 : 27) ซึ่งน้อยกว่าการใช้แรงงานของเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่กระเทยขนาดเล็ก 8 วัน และน้อยกว่าเกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดใหญ่ถึง 30 วัน แสดงให้เห็นว่าการใช้แรงงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่เป็นการใช้แรงงานอย่างเข้มและเกษตรกรต้องทำงานตลอดทั้งปี แต่เมื่อเปรียบเทียบการเลี้ยงไก่กระเทยในเขตพื้นที่ศึกษากับการเลี้ยงไก่กระเทยของสหรัฐอเมริกาแล้วพบว่า เกษตรกรของสหรัฐอเมริกาใช้แรงงานเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนต่อปีมากกว่า 300 วัน นับเป็นการใช้แรงงานที่สูงมาก และสูงกว่าการใช้แรงงานของเกษตรกรไทยถึง 142 - 150 วัน เป็นอย่างน้อย และเมื่อพิจารณาจำนวนไก่กระเทยที่เกษตรกรเลี้ยงต่อรุ่นต่อคนแล้วพบว่า ในสหรัฐอเมริกา เกษตรกรเลี้ยงไก่กระเทยต่อรุ่นต่อคนประมาณ 100,000 ตัว ส่วนการเลี้ยงไก่กระเทยของเกษตรกรไทยจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า เกษตรกรที่ทำฟาร์มขนาดใหญ่ หนึ่งคนเลี้ยงไก่เฉลี่ย 2 โรงเรือนหรือคิดเป็นจำนวนไก่ประมาณ 10,000 ตัว เมื่อเปรียบเทียบจำนวนไก่ที่เลี้ยงต่อคนระหว่างฟาร์มไก่ในประเทศไทยกับสหรัฐอเมริกา

แล้วจะเห็นว่า เกษตรกรไทยเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนน้อยกว่าเกษตรกรสหรัฐอเมริกา 10 เท่า หากเลี้ยงไก่ 100,000 ตัวเท่ากัน เกษตรกรไทยจะต้องใช้คนเลี้ยงมากกว่าสหรัฐอเมริกา ประมาณ 10 เท่าเช่นเดียวกัน แต่ถ้าประเทศไทยจะใช้คนทำงานให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยเพิ่มปริมาณการเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อคนให้เพิ่มขึ้นจากเดิม 2 โรงเรือนเป็น 4 - 5 โรงเรือนหรือเลี้ยงไก่เพิ่มขึ้นเป็น 20,000 - 25,000 ตัวต่อรุ่น ก็เชื่อแน่ว่าชั่วโมงการทำงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ คงจะเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมไม่น้อยกว่าเท่าตัวซึ่งชั่วโมงการทำงานจะใกล้เคียงหรืออาจจะมากกว่าการใช้แรงงานของเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่สหรัฐอเมริกาได้ แต่การเพิ่มปริมาณการเลี้ยงไก่ต่อคนต่อรุ่นให้มากขึ้นต้องอาศัยอุปกรณ์การเลี้ยงไก่ระบบอัตโนมัติเข้าช่วยการทำงานจึงมีประสิทธิภาพ และเกษตรกรที่ทำงานจะได้ไม่รู้สึกว่าการเลี้ยงไก่เป็นงานหนักจนเกินไปจนอาจทำให้การทำงานหย่อนสมรรถภาพไป

เกษตรกรในพื้นที่ที่ศึกษานอกจากเลี้ยงไก่กระทงแล้ว ยังมีการประกอบอาชีพรองอีกเช่น ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพรองคือการทำสวนผลไม้เช่นลิ้นจี่ มะม่วง มะพร้าว หนาก เกษตรกรเมื่อเสร็จจากงานเลี้ยงไก่แล้วจะคอยดูแลสวนผลไม้ควบไปด้วย ส่วนฟาร์มขนาดใหญ่ เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพรองคือการเลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น ปลา หมู วัว ควาย การมีอาชีพรองดังกล่าวทำให้ชั่วโมงการทำงานของเกษตรกรเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากในการศึกษาค้างนี้กำหนดเฉพาะการใช้แรงงานในการเลี้ยงไก่กระทงเท่านั้นไม่ได้ศึกษาการใช้แรงงานในการประกอบอาชีพรองด้วย ดังนั้นชั่วโมงหรือวันทำงานต่อคนต่อปีของเกษตรกรจึงได้เฉพาะแรงงานที่ใช้เลี้ยงไก่กระทงเท่านั้น ทำให้ชั่วโมงหรือวันทำงานของเกษตรกรต่อคนต่อปีน้อยกว่าเกณฑ์การใช้แรงงานตามมาตรฐานสากลในรอบปี

5. การดูยาภิบาลในการทำฟาร์มไก่กระทง

การทำฟาร์มไก่กระทงเพื่อการค้าหากมีการดูยาภิบาลและการป้องกันโรคที่ดี ย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้กิจการฟาร์มประสบผลสำเร็จ เพราะจะช่วยลดอัตราการตายของไก่ให้น้อยลง และยังทำให้อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อดีขึ้น ซึ่งหมายถึงการลดต้นทุนการผลิตไก่ให้ต่ำลงนั่นเอง

และทำให้เกษตรกรได้รับประโยชน์เพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาการสู่ขาริบาลในการทำฟาร์มไก่กระตัง
ของเกษตรกรในเขตอำเภอเมืองจะเข้ เสงขลาและอำเภอบางคล้าจังหวัดจะเข้ เสงขลา พบว่า ฟาร์ม
ขนาดใหญ่มีคะแนนเฉลี่ยการสู่ขาริบาล 74.40 คะแนน ฟาร์มขนาดเล็กมีคะแนนเฉลี่ยการสู่ขาริบาล
69.05 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยของฟาร์มทั้งสองขนาดกับการสู่ขาริบาล
ที่กำหนดว่า ฟาร์มไก่กระตังที่มีคะแนนการสู่ขาริบาล 60 คะแนนและมากกว่าเป็นฟาร์มที่มีการ
สู่ขาริบาลในเกณฑ์สูงแล้วพบว่า ฟาร์มไก่กระตังทั้งสองขนาดเป็นฟาร์มที่มีการสู่ขาริบาลในเกณฑ์สูง
ฟาร์มไก่กระตังทุกฟาร์มจะคำนึงถึงความสะดวกเป็นสิ่งสำคัญ เพราะหากเกิดความลำบากขึ้น
ภายในฟาร์มจะเป็นแหล่งเพาะหรือแหล่งแพร่เชื้อโรคได้ ไก่อาจเกิดโรคได้ทั้งทางตรงและ
ทางอ้อม โรคบางชนิดเช่นโรคหวัดจะเกิดการระบาดเพราะอากาศเปลี่ยนแปลงหรือเกิดจากไก่
ได้รับเชื้อหวัดเข้าไป และโรคบางชนิดจะเกิดการระบาดโดยแมลงวัน หนู และสัตว์เลี้ยงอื่น ๆ
แม้แต่คนเลี้ยงก็อาจจะเป็นตัวแพร่เชื้อโรคได้ จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า เกษตรกรที่ทำฟาร์ม
ไก่โดยเฉพาะฟาร์มขนาดใหญ่จะสร้างโรงเรือนชนิดที่กันนก หนู และแมลงต่าง ๆ ได้ดี ทุกครั้ง
ที่จะนำไก่เข้ามาเลี้ยงในโรงเรือนจะต้องมีการทำความสะอาดและฉีดยาฆ่าเชื้อภายในโรงเรือน
ให้ทั่วเสียก่อนแล้วทิ้งไว้ 14 - 15 วัน จึงนำไก่เข้ามาเลี้ยง แต่สำหรับเกษตรกรบางฟาร์ม
ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรที่ทำฟาร์มไก่ขนาดเล็กมักจะสร้างโรงเรือนไม่ถาวร กันนก หนู และ
แมลงต่าง ๆ ไม่ได้ ดังนั้นในบางครั้งเกษตรกรเหล่านี้จะประสบปัญหาที่มันกกลางคืน เช่น
นกเค้าแมว นกอินทรี เข้ามากัดไก่ตายครั้งละมาก ๆ หรือที่นกกระเจตอิน เข้ามากินอาหารไก่
บ่อยครั้งทำให้ต้องสูญเสียอาหารไปโดยเปล่าประโยชน์และยังอาจนำเชื้อโรคมาระบาดในฟาร์มได้
เกษตรกรจึงหาทางป้องกันด้วยวิธีง่าย ๆ โดยใช้ตาข่ายยึงกันบริเวณที่หนูหรือนกจะเข้ามาได้
ซึ่งจัดเป็นการป้องกันเพียงชั่วคราว สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่นั้นจะเลี้ยงและดูแลไก่เฉพาะ
โรงเรือนที่ตนรับผิดชอบเท่านั้น ไม่เลี้ยงปะปนกันหรือใช้คนเลี้ยงหลายคนในโรงเรือนเดียวกัน
เพราะจะเกิดปัญหาเรื่องโรคระบาดได้ ผู้เลี้ยงไก่ทุกคนจะต้องเป็นผู้ที่มีสุขภาพดีไม่เป็นโรคที่อาจ
จะแพร่หรือระบาดไปยังไก่ได้เช่นโรคหวัด โรคพยาธิ เป็นต้น นอกจากนี้อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ใน
การเลี้ยงไก่ เช่น ถังใส่น้ำอาหาร รางใส่น้ำหรือถังใส่น้ำ อุปกรณ์ตัดปากไก่ โซ่รั้ง เครื่องกกลูกไก่

กล่องใส่ลูกไก่ ยานพาหนะที่ใช้ในฟาร์ม เกษตรกรจะต้องทำความสะอาดก่อนที่จะนำมาใช้ โดยใช้น้ำยาฆ่าเชื้อสัปดาห์เพื่อป้องกันเชื้อโรคที่อาจติดมากับอุปกรณ์เหล่านี้ และเกือบทุกฟาร์มที่ศึกษาไม่มีการเลี้ยงไก่พื้นเมืองหรือเลี้ยงนกไว้ที่บ้านเลยทั้งนี้เพราะสัตว์เหล่านี้จะเป็นตัวนำเชื้อโรคมาระบาดในฟาร์มได้ สำหรับน้ำที่นำมาใช้ในฟาร์มจะเป็นน้ำจากคลองชลประทานหรือจากแม่น้ำบางประกง ก่อนนำน้ำมาใช้จะต้องฆ่าเชื้อโรคก่อนด้วยฟรินอลหรือคลอรีนในอัตราส่วน 5 เปอร์เซ็นต์หรือใช้คลอรีน และนอกจากนี้การทำวัคซีนไก่ เกษตรกรทุกฟาร์มจะทำวัคซีนให้ไก่ทุกตัว โดยครั้งแรกทำวัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิลเมื่อไก่อายุได้ 7 วัน ทำวัคซีนครั้งที่สองเมื่อไก่อายุได้ 14 วัน และครั้งที่สามทำวัคซีนป้องกันโรคฝีดาษเมื่อไก่อายุ 21 วัน แต่จากการศึกษาพบว่า ฟาร์มส่วนใหญ่จะทำวัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิลในครั้งแรกกับทำวัคซีนป้องกันโรคฝีดาษเท่านั้น การทำวัคซีนจะใช้วัคซีน 1 หลอดต่อลูกไก่ 100 ตัว สำหรับการทำวัคซีนครั้งแรก ไก่จะมีอาการเครียดและบางตัวที่อ่อนแอจะตายได้ ภายหลังการทำวัคซีนจะต้องใช้ยาปฏิชีวนะละลายน้ำให้ไก่กินจะช่วยลดอาการเครียด การทำวัคซีนจะทำให้เฉพาะลูกไก่ที่แข็งแรงเท่านั้น เมื่อทำวัคซีนแล้วลูกไก่จะได้รับภูมิคุ้มกันโรคตลอดไปจนถึงขาย วิธีการทำวัคซีนในโรงเรือนนั้น เกษตรกรจะต้อนไก่ไปรวมกันยังด้านใดด้านหนึ่งแล้วใช้ลังกะละหรือเสื่อลำแพนก็ห็น จับลูกไก่ทำวัคซีนทีละตัวจนครบ วิธีนี้จะแก้ปัญหาการทำวัคซีนให้ไก่ไม่ครบทุกตัว เพราะหากไก่ตัวใดตัวหนึ่งไม่ได้ทำวัคซีนอาจเกิดโรคขึ้นได้และจะระบาดไปยังไก่ตัวอื่น ๆ เกษตรกรจึงต้องทำวัคซีนให้ไก่ทุกตัว และจะไม่นำวัคซีนที่เหลือจากฟาร์มอื่นมาใช้อีกเลย เพราะอาจติดเชื้อมาก็ได้

คนก็เป็นตัวพาหะสำคัญที่อาจจะนำโรคระบาดมาสู่ไก่ในฟาร์มได้ เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ต้องระมัดระวังมาก นอกจากปัญหาเรื่องแขกที่มาเยี่ยมชมฟาร์มไก่ ผู้มาชมกิจการเหล่านี้ อาจจะนำเชื้อโรคมาระบาดในฟาร์มหรือเป็นตัวแพร่เชื้อไปยังฟาร์มอื่นได้ ดังนั้นฟาร์มไก่โดยทั่วไปจะไม่อนุญาตให้แขกเยี่ยมชมฟาร์ม โดยเฉพาะฟาร์มขนาดใหญ่ มักจะมีป้าย "ห้ามเข้า" ติดไว้ด้านหน้าฟาร์มและที่ประตูทางเข้าจะคล้องกุญแจเพื่อป้องกันการเยี่ยมชมฟาร์ม หรือบางฟาร์มจะเขียนป้ายติดไว้ที่รั้วว่า "รั้วลวดหนามนี้ปล่อยกระแสไฟฟ้า" ทั้งนี้เพื่อป้องกันผู้ที่ลักเข้าฟาร์มโดยมิได้รับอนุญาต การที่ฟาร์มขนาดใหญ่เข้มงวดในเรื่องนี้มากก็เพราะเกรงจะเกิดโรคระบาด

ซึ่งเมื่อเกิดขึ้นแล้วไก่จะตายเป็นจำนวนมากจนทำให้กิจการต้องล้มละลายได้ ส่วนฟาร์มขนาดเล็ก เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ส่วนใหญ่เป็นชาวบ้าน บริเวณบ้านมีได้ล้อมรั้วลวดหนามหรือกั้นบริเวณเหมือน ฟาร์มขนาดใหญ่ ผู้เยี่ยมชมกิจการจึงสามารถเข้าถึงฟาร์มได้ง่าย และเกษตรกรก็ไม่เข้มงวดมากนัก การเยี่ยมชมจึงได้รับความสะดวกมากกว่าฟาร์มขนาดใหญ่ แต่ก็ได้หมายความว่า ผู้เยี่ยมชมกิจการ จะได้เข้าชมภายในโรงเรือนคงได้ชมบริเวณโดยรอบฟาร์มเท่านั้น ทั้งนี้เพราะหากให้ผู้เยี่ยมชม เข้าไปในโรงเรือนอาจจะทำให้ไก่ตื่นและยังอาจทำให้เกิดโรคระบาดได้ง่าย

ในด้านการสุขาภิบาลดังกล่าวมาข้างต้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะปฏิบัติอย่างเคร่งครัดมาก แต่ก็มีบางข้อที่ เกษตรกรปฏิบัติน้อยหรือไม่ปฏิบัติเลย เช่น เกษตรกรควรตั้งฟาร์มอยู่ห่างจากฟาร์มอื่น และตลาดค้าขายไก่เพื่อให้โรคระบาด เข้าถึงฟาร์มได้ยากในข้อนี้ปรากฏว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ ตั้งฟาร์มอยู่ใกล้กันมาก โดยเฉพาะฟาร์มขนาดเล็กในเขตอำเภอบางคล้าหลายฟาร์มจะตั้งอยู่ติดกัน กรณีนี้จะมีปัญหาเรื่องโรคระบาดได้ง่ายและเมื่อเกิดโรคขึ้นที่ฟาร์มใดฟาร์มหนึ่งโอกาสที่จะแพร่เชื้อ ไปยังฟาร์มอื่นมีสูงมาก ส่วนตลาดค้าขายไก่สำคัญอยู่ที่กรุงเทพมหานคร ฟาร์มไก่ทั้งหมดจึงมีที่ตั้ง อยู่ห่างไกลจากตลาดทำให้ไม่มีปัญหาเรื่องโรคระบาดที่จะติดต่อจากตลาด ข้อต่อมาคือการทำวัคซีน เกษตรกรจะดำเนินการเองโดยไม่ปรึกษาสัตวแพทย์หรือตัวแทนบริษัทในท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะเคย ปฏิบัติมาบ่อย ๆ จนชินและไม่เคยประสบปัญหาเกี่ยวกับการทำวัคซีนเลยจึงไม่ปรึกษา ซึ่งหากปรึกษา สัตวแพทย์ เกษตรกรเองก็เกรงจะล่าช้า เสียเวลา นอกจากทำวัคซีนโดยไม่ปรึกษาสัตวแพทย์แล้ว การซื้อวัคซีนก็ไม่มี การบันทึกชื่อผู้ผลิตหรือหมายเลขชุดของวัคซีนเลย เพราะไว้วางใจบริษัทหรือ ตัวแทนจำหน่ายว่าคงนำวัคซีนที่ดีมาให้จึงไม่มีการบันทึกแต่อย่างใด สำหรับเรื่องแยกที่มาเยี่ยมชม ฟาร์มนั้น เกษตรกรมิได้แจกถุงพลาสติกคลุมรองเท้าเลยทั้งนี้เนื่องจากไม่มีการคัดเตรียมถุงพลาสติก ไว้และต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่ม แต่ เกษตรกรก็แก้ไขโดยให้แขกเยี่ยมชมเพียงภายนอกโรงเรือน เท่านั้น หรือมิฉะนั้นก็ไม่อนุญาตให้เยี่ยมชมเพื่อตัดปัญหา เรื่องโรคระบาด ข้อต่อมาที่ เกษตรกรส่วนใหญ่ ไม่ปฏิบัติคือ การให้บริการต่าง ๆ ที่เข้ามาในฟาร์มมีดียวมา เชื้อก่อโรคและคนขับไม่ได้รับอนุญาต ให้เข้าฟาร์มเพื่อป้องกันโรคระบาด เกษตรกรไม่ปฏิบัติเพราะการพ่นยาฆ่าเชื้อต้องใช้เวลา นาน และยุ่งยากจึงยอมให้รถเข้ามาในฟาร์มได้แต่ให้ออกไปจากฟาร์มโดยเร็วที่สุด สำหรับการเก็บกวาด

ทุก ๆ 5 - 7 วัน มีเกษตรกรบางฟาร์มเท่านั้นที่ปฏิบัติ แต่ฟาร์มส่วนใหญ่จะไม่ปฏิบัติเพราะว่าไก่จะตื่น เกษตรกรจึงใช้แกสบหรือซีเลื่อยกลบมูลไก่เพื่อช่วยดูดความชื้นไม่ให้มูลไก่เปื้อนขึ้นจนเกิดโรคระบาดได้ง่าย และมูลไก่เมื่อเก็บกวาดออกจากฟาร์มแล้ว เกษตรกรบางฟาร์มจะนำมาทำปุ๋ยในสวน และบางฟาร์มยังยินยอมให้มูลไก่จากฟาร์มอื่นมาไปทำปุ๋ยในสวนข้างฟาร์มของ เกษตรกรด้วย ซึ่งเป็นการไม่ถูกต้องเพราะอาจจะทำให้เกิดโรคระบาดขึ้นได้ ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่ควรจะต้องแก้ไข และปฏิบัติให้ถูกต้องแทนที่จะปล่อยปละละเลย เพราะจะเป็นช่องทางให้เกิดโรคระบาดขึ้นในฟาร์มได้ง่ายและมีโอกาสที่จะแพร่เชื้อไปได้อย่างรวดเร็วเพราะฟาร์มส่วนใหญ่อยู่ใกล้กันมาก การแก้ไขคงต้องขอความร่วมมือจากผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้อง เช่น ปศุสัตว์อำเภอ เกษตรอำเภอออกไปให้คำแนะนำวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยจัดในรูปแบบสัมมนาหรือการให้คำแนะนำแก่เกษตรกรโดยตรงเลยก็ได้ จะช่วยให้การดูแลสุขภาพทำได้ดีขึ้นกว่าเดิม ทำให้ไก่เจริญเติบโตและอัตราการเปลี่ยนอาหารดีขึ้น อัตราการตายลดลง และยังเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้เกษตรกรลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลงจะทำให้ได้รับผลตอบแทนมากขึ้นกว่าเดิม

6. จำนวนครั้งที่กักไโรหรือขาดทุนกับจำนวนฟาร์มไก่กระทิง

การทำฟาร์มไก่กระทิงเพื่อการค้าเป็นกิจการที่ต้องลงทุนสูงมาก แต่ใช้เวลาในการดำเนินการเพียง 6 - 8 สัปดาห์ก็ได้รับผลตอบแทน จะเห็นได้ว่าใช้เวลาในการดำเนินการสั้นมาก เกษตรกรจึงนิยมเลี้ยงกันอย่างแพร่หลาย นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา การเลี้ยงไก่กระทิงมีผลกำไรดีเพราะต้นทุนการผลิตต่ำกว่าราคาขายมาก โดยเฉลี่ยไก่กระทิงหนึ่งตัวน้ำหนัก 1.8 กิโลกรัม เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่จะได้กำไรประมาณตัวละ 2.50 บาท จากผลกำไรต่อตัวที่ค่อนข้างสูงนี้เอง เกษตรกรจึงเริ่มเลี้ยงกันมากในขณะเดียวกันลูกไก่ก็มีราคาดี คือ ตัวละ 5 - 6 บาท บริษัทผู้ผลิตลูกไก่จึงเร่งผลิตลูกไก่ออกจำหน่ายมากขึ้น ทั้งนี้เพื่อหวังผลกำไรทั้งด้านการขายลูกไก่ อาหารไก่ ยารักษาโรค ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2520 เกษตรกรที่ทำส่วนผลไม่หรือทำมาในเขตอำเภอบางคล้า และอำเภอเมืองจะเชิงเตรา จึงหันมายึดอาชีพการเลี้ยงไก่กระทิงกันมากขึ้น เพราะบริษัทผู้ผลิตลูกไก่และตัวแทนจำหน่ายในท้องถิ่นได้ดำเนินการให้บริการด้านลูกไก่ อาหารไก่

ให้แก่เกษตรกรจนถึงฟาร์ม เกษตรกรได้รับความสะดวกมาก จำนวนฟาร์มของทั้งสองอำเภอจึงเพิ่มมากขึ้นจนมีจำนวนถึง 121 ฟาร์ม เมื่อจำนวนฟาร์มมีมากขึ้นปริมาณไก่ที่เลี้ยงจึงมากตามไปด้วย ต่อมาปี พ.ศ. 2521 เกิดปัญหาราคาไก่ตกต่ำมากต้นทุนการผลิตไก่เฉลี่ยต่อตัวสูงกว่าราคาขาย เพราะปริมาณไก่มีมากเกินไปเกินความต้องการ จากการศึกษาของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตรพบว่า ปี พ.ศ. 2521 ประเทศไทยผลิตไก่กระทิงได้ 15.56 ล้านตัวต่อเดือน ไข่บริโภคภายในและส่งออกจำหน่ายต่างประเทศ 13.73 ล้านตัวต่อเดือน ทำให้มีไก่มากเกินไปเกินความต้องการถึงร้อยละ 13.33 (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร 2525 : 7) เกษตรกรขาดทุนเกือบทุกฟาร์ม และโดยเฉพาะในจังหวัดฉะเชิงเทราซึ่งเป็นจังหวัดที่เลี้ยงไก่กระทิงมากที่สุดในประเทศไทย เกษตรกรก็ขาดทุนเป็นจำนวนมากด้วย ในเดือนกุมภาพันธ์ และมีนาคม ราคาไก่ตกต่ำมากเหลือเพียง กิโลกรัมละ 9 บาท และ 8.75 บาท เท่านั้น ในขณะที่ต้นทุนการผลิตสูงถึงกิโลกรัมละ 12.97 บาท และ 13.29 บาท ตามลำดับ และตลอดปี พ.ศ. 2521 นี้ ราคาไก่ตกต่ำกว่าต้นทุนการผลิตถึง 3 ครั้ง ทำให้ช่วงปลายปี พ.ศ. 2521 จำนวนฟาร์มไก่กระทิงได้ลดลงเหลือเพียง 114 ฟาร์ม ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรบางฟาร์มประสบกับการขาดทุนไม่มีเงินทุนหมุนเวียนจึงต้องเลิกกิจการไป ทำให้จำนวนฟาร์มลดลง และเมื่อผู้เลี้ยงไก่มีจำนวนลดลงประกอบกับเกษตรกรที่เคยเลี้ยงไก่เป็นจำนวนมากได้ลดจำนวนไก่ที่เลี้ยงให้น้อยลงด้วย จึงทำให้ปริมาณไก่กระทิงที่ผลิตได้ลดน้อยลง ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2522 ราคาไก่กระทิงจึงมีราคาดีตลอดปี เกษตรกรมีกำไรโดยทั่วหน้ากัน ทั้งนี้ เพราะปริมาณการผลิตไก่กระทิงในปี พ.ศ. 2522 มีเพียง 15.40 ล้านตัวต่อเดือน ในขณะที่ปริมาณความต้องการบริโภคภายในประเทศและการส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศรวม 15.38 ล้านตัวต่อเดือน ปริมาณไก่เกินความต้องการน้อยมากเพียงร้อยละ 0.13 เท่านั้น เกษตรกรต่างได้รับผลกำไรดีมาก ทำให้ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2522 ฟาร์มไก่กระทิงมีจำนวนเพิ่มขึ้น ผู้เคยหยุดเลี้ยงก็กลับมาเลี้ยงใหม่อีกและผู้ที่เห็นว่าการทำฟาร์มไก่กระทิงมีกำไรดีหันมาเริ่มต้นเลี้ยง จึงทำให้จำนวนฟาร์มไก่กระทิงเพิ่มขึ้นเป็น 127 ฟาร์ม เมื่อฟาร์มไก่มีจำนวนเพิ่มขึ้นประกอบกับผู้เลี้ยงไก่เคยเลี้ยงอยู่ก่อนแล้วได้เพิ่มปริมาณไก่ที่เลี้ยงเพิ่มขึ้น ทำให้ ปี พ.ศ. 2523 เกษตรกรผลิตไก่กระทิงได้เฉลี่ยเดือนละ 30.56 ล้านตัว ในขณะที่ปริมาณความต้องการของผู้บริโภคภายในประเทศ และการส่งออกจำหน่ายยังต่างประเทศทั้งปริมาณรวมกันเพียง 17.27 ล้านตัวต่อเดือน

ปริมาณโกโก้ ที่มีความต้องการ ร้อยละ 76.95 สิ่งต้องแก้ปัญหาโดยการระบายโกโก้ ที่มีความต้องการ ออกสู่ตลาดต่างประเทศเพิ่มขึ้น ราคาโกโก้ เกษตรกรขายได้สิ่งต่ำกว่าต้นทุนการผลิตเหลือเพียง กิโลกรัมละ 14.75 บาท ในเดือนกันยายน และ 14.62 บาท ในเดือนธันวาคม ในขณะที่ต้นทุน การผลิตโกโก้ กิโลกรัมละ 15.62 บาท และ 16.77 บาท ตามลำดับ เกษตรกรขาดทุนติดต่อกัน 2 ครั้ง ในรอบปี ดังนั้น ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2523 จำนวนฟาร์มโกโก้ กระทบลดจำนวนลงเหลือ เพียง 120 ฟาร์ม ทั้งนี้เพราะเกษตรกรบางฟาร์มขาดทุนมากจนไม่มีเงินทุนที่จะดำเนินการต่อก็ต้อง เลิกกิจการไป และบางฟาร์มก็หยุดกิจการรอโอกาสให้ราคาดีขึ้นจึงจะเริ่มต้นเลี้ยงใหม่ แม้ว่า จำนวนเกษตรกรจะลดลงแต่ปริมาณการผลิตโกโก้ กระทบมิได้ลดจำนวนลงมากนัก ทั้งนี้เพราะ เกษตรกร ต่างคาดคะเนว่าในปี พ.ศ. 2524 ราคาโกโก้ คงจะสูงขึ้นจนมีกำไรคุ้มค่ากับการลงทุน เกษตรกร จึงยังคงปริมาณการเลี้ยงไว้ใกล้เคียงกับปีที่ผ่านมา และปี พ.ศ. 2524 นี้ ปริมาณการผลิตโกโก้ กระทบ เฉลี่ยเดือนละ 28.31 ล้านบาท ในขณะที่ความต้องการโกโก้ ภายในประเทศเพิ่มขึ้นไม่มากนักและ ราคาโกโก้ ต่างประเทศก็ตกต่ำมาก ปริมาณความต้องการรวมกันมีเพียงเดือนละ 20.17 ล้านบาท ปริมาณการผลิต ที่มีความต้องการ ร้อยละ 40.36 มีผลทำให้ราคาโกโก้ ตกต่ำมากเหลือเพียง กิโลกรัมละ 14.50 - 15.83 บาท เท่านั้น ในขณะที่ต้นทุนการผลิตโกโก้ กิโลกรัมละ 18.81 - 18.82 บาท เกษตรกรขาดทุนติดต่อกัน 2 ครั้ง ในรอบปี ทำให้จำนวนฟาร์มโกโก้ กระทบในช่วงปลายปี พ.ศ. 2524 ลดลงเหลือเพียง 114 ฟาร์ม แต่การลดลงในช่วงปลายปี พ.ศ. 2524 นี้ยังไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะ เกษตรกรที่ยังดำเนินการอยู่เป็นกลุ่มที่มีฐานะดีมีเงินทุนเพียงพอที่จะดำเนินการต่อไปอีกหลายปี

ปัญหาต้นทุนการผลิตโกโก้ กระทบที่สูงกว่าราคาขาย (ขาดทุน) นับเป็นปัญหาที่เกษตรกรผู้เลี้ยงโกโก้ ประสบอยู่เสมอ แม้แต่ฟาร์มที่มีการวางแผนเลี้ยงโกโก้ตลอดปีก็ประสบการขาดทุนเช่นเดียวกัน จากการศึกษาเกี่ยวกับการประสบปัญหาต้นทุนการผลิตโกโก้ กระทบที่สูงกว่าราคาขายในปี พ.ศ. 2524 โดยอาศัยแบบสอบถามพบว่าทั้งฟาร์มขนาดเล็กและฟาร์มขนาดใหญ่ที่มีการวางแผนเลี้ยงโกโก้ตลอดปี ส่วนใหญ่ขาดทุน 2 ครั้งต่อปี ส่วนฟาร์มที่เหลือจะขาดทุนมากกว่า และเมื่อเปรียบเทียบกับฟาร์ม ขนาดเล็กที่ไม่มีการวางแผนเลี้ยงโกโก้ ซึ่งร้อยละ 100 ขาดทุน 2 ครั้งต่อปี จะเห็นได้ว่าฟาร์ม ขนาดเล็กที่ไม่มีการวางแผนจะขาดทุนน้อยกว่าฟาร์มที่มีการวางแผน แต่ทั้งนี้ก็ไม่อาจจะใช่เป็นข้อ เปรียบเทียบได้ทันที ทั้งนี้เพราะฟาร์มขนาดเล็กที่ไม่มีการวางแผนเลี้ยงโกโก้มีเพียง 2 ฟาร์มเท่านั้น

และอาจจะเป็นเหตุบังเอิญหรืออาจเป็นเพราะเกษตรกรวางแผนโดยไม่รัดตัวก็ได้ เกษตรกรในละแวกบ้านเดียวกันจะเลี้ยงไก่ตามอย่างกันเมื่อเพื่อนบ้านที่วางแผนนำไก่เข้ามาเลี้ยงก็จะลงมือเลี้ยงบ้าง ซึ่งอาจทำให้ฟาร์มที่ไม่วางแผนกลายเป็นฟาร์มที่วางแผนในการเลี้ยงไก่โดยเกษตรกรไม่รู้ตัว

จากการศึกษาต้นทุนการผลิตไก่กระทางที่สูงกว่าราคาขาย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2524 เกษตรกรขาดทุนมากกว่า 1 ครั้งในรอบปีถึง 3 ปี คือ พ.ศ. 2521 พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2524 ปัญหาการขาดทุนเป็นสิ่งที่เกษตรกรต้องการจะแก้ไข ซึ่งอาจจะดำเนินการแก้ไขโดยรัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามาสนับสนุนช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ได้ ดังนี้

1. ด้านเพื่อปริมาณการเลี้ยงไก่ เกษตรกรควรจะต้องเพิ่มปริมาณการเลี้ยงไก่ในแต่ละโรงเรือนให้มากขึ้นกว่าเดิมแต่ไม่ควรเกินกว่า 10 ตัวต่อตารางเมตร เพราะจากการวิจัยทางการเกษตรพบว่า เป็นสัดส่วนที่เหมาะสมไม่ทำให้ไก่แออัดจนเกินไป การเพิ่มปริมาณการเลี้ยงไก่ต่อโรงเรือนจะช่วยให้ต้นทุนการเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัวลดลง เกษตรกรจะได้รับผลดีมากขึ้น และหากประสบกับปัญหาเรื่องโรคระบาดควรรีบปรึกษาสัตวแพทย์หรือปศุสัตว์อำเภอเพื่อช่วยเหลือได้ทันที

2. ด้านการจัดการ การตลาดและการวางแผน รัฐบาลโดยหน่วยงานของรัฐควรเผยแพร่ข่าวสารต่าง ๆ ทางหนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุกระจายเสียงและสถานีโทรทัศน์ เกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของภาวะราคาสินค้าอย่างรวดเร็วมีการคาดคะเนแนวโน้มความต้องการเนื้อไก่ในระยะข้างหน้า เพื่อให้เกษตรกรได้สามารถวางแผนเลี้ยงไก่สอดคล้องกับความต้องการของตลาด

3. ด้านเทคโนโลยี รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐ เช่น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรมปศุสัตว์ควรจะให้ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการผลิตเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต (Productivity) ให้ได้ดียิ่งขึ้นและลดต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทางให้ต่ำลง การให้ความรู้นี้ควรจะมีถึงตัวเกษตรกรมากที่สุด โดยให้ปศุสัตว์อำเภอหรือเกษตรอำเภอคอยช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดต่อไป

4. ควรจัดตั้งคณะกรรมการระดับชาติขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยผู้แทนจากหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง บริษัทผู้ผลิตลูกไก่ อาหารไก่และยารักษาโรค ผู้เลี้ยงไก่ ผู้รับซื้อไก่ บริษัทที่ส่งเนื้อไก่แช่แข็ง

ไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ ร่วมกันวางแผนในการผลิตลูกไก่ การจดทะเบียนผู้เลี้ยงไก่ การค้าลูกไก่และอาหารไก่ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ เพราะปัจจุบันการค้าไก่เป็นการดำเนินงานอย่างไม่มีหลักเกณฑ์ ไม่มีการวางแผนการผลิตให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด เกษตรกรต่างคนต่างดำเนินการผลิตทำให้ไม่ทราบจำนวนไก่ที่แน่นอนได้ จึงควรจะได้มีการจดทะเบียนผู้เลี้ยงไก่เพื่อจะได้ทราบปริมาณการผลิตที่แน่นอนจะช่วยให้การวางแผนการผลิตไก่ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด จะทำให้เกษตรกรขายไก่ได้ราคาดีขึ้น ฝึลกว่าไร แทนที่จะประสบกับการขาดทุนดังเช่นบางระยะที่ผ่านมา

ข้อบกพร่องของการวิจัย

1. การศึกษาครั้งนี้ข้อมูลบางอย่างอาจจะไม่ถูกต้อง เพราะเกษตรกรบางฟาร์มบันทึกข้อมูลไว้ไม่ละเอียด ข้อมูลบางอย่างมีการบิดเบ่ง เช่นค่าใช้จ่าย ค่าอุปกรณ์เลี้ยงไก่ เป็นต้น ทำให้การคิดประเมินค่าอาจจะคลาดเคลื่อนได้
2. การศึกษาค่าการกระจายของฟาร์มอาจจะคลาดเคลื่อนไปบ้าง เพราะการกระจายตัวของฟาร์มไก่กระทางจะสับกลุ่มเป็นกระจุกในบางพื้นที่หรือบางตำบลเท่านั้นมิได้กระจายทั่วทั้งอำเภอ
3. แบบสอบถามค่อนข้างยาวและมีรายละเอียดมากเกินไป อาจจะทำให้เกษตรกรผู้ตอบแบบสอบถามเกิดความเบื่อหน่ายหรือไม่เต็มใจตอบ เพราะเห็นว่าเสียเวลาในการดำเนินการศึกษามากเกินไป
4. การสุ่มกลุ่มตัวอย่างเพื่อศึกษาไม่สามารถสุ่มได้ทั้งหมด เนื่องจากเกษตรกรไม่ให้ความร่วมมือและบางฟาร์ม ผู้วิจัยไม่อาจจะเข้าไปในฟาร์มได้เพราะเกษตรกรเกรงปัญหาเรื่องโรคระบาด จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างบางส่วนใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาเรื่องการตลาด วิเคราะห์แนวโน้มความต้องการในอนาคตของผู้บริโภคภายในประเทศและการส่งเนื้อไก่แช่แข็งไปจำหน่ายยังตลาดต่างประเทศ เพื่อจะได้ใช้พยากรณ์และวางแผนการผลิตไก่กระทางให้สอดคล้องกับความต้องการต่อไป

2. ควรศึกษาวิธีการลดต้นทุนการผลิตให้ต่ำลง เช่น ระยะเวลาในการให้อาหารไก่
ขนาดพื้นที่ฟาร์มต่อจำนวนไก่ที่เลี้ยง ระยะเวลาในการเลี้ยงไก่ต่อรุ่น เป็นต้น

3. ควรจะมีการศึกษาการเลี้ยงไก่ในพื้นที่อื่นที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน เช่น นครราชสีมา
หรือนครสวรรค์เพื่อเปรียบเทียบว่ามีความแตกต่างไปจากการวิจัยครั้งนี้หรือไม่บ้าง

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

ภนท ผลารักษ์และคนอื่น ๆ รายงานการสำรวจข้อมูลบางอย่างเกี่ยวกับโกพื้นเมืองใน

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พ.ศ. 2522. 2523, หน้า 133-147

กมล รัตน์อุบลชัยและวิพล เมฆอริยะ "ปัญหาการผูกขาดในอุตสาหกรรมเลี้ยงสัตว์และลักษณะ

โครงสร้างของบริษัทผูกขาดในอุตสาหกรรมการเลี้ยงสัตว์" สัมมนา (ลบ.497)

ภาควิชาสัตวบาล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประจำปีการศึกษา 2522,

2523 ; 52 หน้า

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน "การกระจายรายได้และเพิ่ม

ประสิทธิภาพการผลิตในชนบท" เศรษฐกิจและสังคม 1 : 39 มกราคม - กุมภาพันธ์

2520

คณิง (นามแฝง) "ส่งเสริมอุตสาหกรรมเกษตรเพาะปลูกขนาดใหญ่" ข่าวพาณิชย์

6224 : 4 มกราคม 2516

จรรยา กองดาพันธุ์ "โรงงานฆ่าไก่เพื่อส่งออก จดอ้อนอยู่ตรงไหน" สาลีนไก่ 8 : 25 - 30

สิงหาคม 2525

เจื้อ สุทธิวิชัย "สภาพการทำฟาร์มสัตว์ปีกในฟิลิปปินส์" รายงานการประชุมทางวิชา

การเกษตรศาสตร์ และชีววิทยาแห่งชาติ ครั้งที่ 13 ณ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2517

โรงพิมพ์กรมคำสนา กรุงเทพมหานคร 2518; 706 หน้า

ฉลอง เข้มรังสรรค์ "ธุรกิจไก่กระทง" เพื่อนไก่ 251 : 15 - 20 ตุลาคม 2515

ฉัตรชัย เสือมประเสริฐ กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ รายงานผลการศึกษาริฉับเปิด - ไก่

กันยายน 2520 โรงพิมพ์ข่าวพาณิชย์ 2521, 102 หน้า

ทองโรจน์ อ่อนจันทร์ หลักเศรษฐกิจศาสตร์เกษตร ไทยวัฒนาพานิช 2521, 287 หน้า

ทิม พรรณศิริ "ข้อเสนอแนะการใช้วัตถุดิบชนิดละลายน้ำ" เพื่อนไก่ 261 : 33 - 39 สิงหาคม

2516

กิม พรรณศิริ "คู่มือโรคไก่ประจำฟาร์ม" ลาล์นไก 4 : 31 - 40 เมษายน 2516

สุรกิลไกไทย 1 : 3 มิถุนายน 2524

นิตย์ ถาวรกันต์ การเลี้ยงไก่กระทง อนุสรณ์ในงานศพนักศึกษามหาวิทยาลัยศรี รังสิต

รุ่งเรืองธรรม 2508, 112 หน้า

_____ ปฏิรูปการเลี้ยงไก่ บัณฑิตการพิมพ์ 2522, 110 หน้า

นิตย์ ถาวรกันต์และอุทัย มัฆวาน คู่มือการเลี้ยงไก่ฉบับสมบูรณ์ พิมพ์ครั้งที่ 5 นาคิลการพิมพ์

2517, 206 หน้า

นิตย์ อินลัทธิ ความรู้เรื่องไก่เนื้อโดยสังเขป 2524, 4 หน้า

_____ สรุปเหตุการณ์ไก่เนื้อปี 2524 2525, 4 หน้า

นิพนธ์ พัวพงศกร รายงานผลการศึกษานโยบายและการตลาดสินค้าเกษตร เล่มที่ 6 การตลาด

และราคาไก่กระทงกับอนาคตผู้เลี้ยงอิสระรายย่อย 2523, 124 หน้า

บุญนาถ ดีวกุล ลักษณะโครงสร้างทางกายภาพและเศรษฐกิจของเขตลุ่มน้ำปากท่า

จังหวัดราชบุรี ปรินญาณิพนธ์ กค.ม. วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร 2514, 63 หน้า

อิตสำเนา

บุญส่ง ว่องกิจไพศาล เศรษฐกิจสัตว์ปีกภาค มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2523, 192 หน้า

ปฐม เล้าหะเกษตร "ปัญหาการเลี้ยงไก่ในเมืองไทย" อุตสาหกรรมกรรมเลี้ยงสัตว์ในประเทศไทย

โรงพิมพ์พิมพ์นวมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด 2522, 243 หน้า

_____ "โรคแคระแกร็นในไก่เนื้อ" เพื่อนเกษตร 5 : 53 - 54 มิถุนายน 2525

ประพันธ์ เควตณัท เศรษฐกิจสัตว์ปีกภาค กรุงเทพมหานคร 2520, 239 หน้า

ประมาณ เทพสงเคราะห์ การศึกษาวิธีการเพาะปลูกแบบเพิ่มผลผลิตที่หมู่บ้านโคกาวีวัฒน์

จังหวัดสิงห์บุรี ปรินญาณิพนธ์ กค.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

2524, 152 หน้า อิตสำเนา

ประสิทธิ์ ธรรมแสง "ผู้ชี้ทางการเลี้ยงไก่" ลาล์นไก 4 : 53 - 54 เมษายน 2518

ประเสริฐ วิทยารัฐและสมุทร ศิริบุรี ภูมิศาสตร์ชนบท คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2522, 152 หน้า

ปัจฉิม บุนนาค เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2515,
295 หน้า

ปัญญา โยติเทวัญ คำกล่าวรายงานของประธานสหกรณ์การเลี้ยงไก่กรุงเทพจำกัด กันยายน
2524, 2 หน้า

ผดุง สุธะ "คำแนะนำการเลี้ยงไก่" ลาล์นไก 6 : 13 - 16 มิถุนายน 2522

พนม ทับทิมศรีและคนอื่น ๆ การจัดการฟาร์มไก่ไข่ 2514, 11 หน้า

พันธุ์ม ดิษยมณฑล เศรษฐกิจการเกษตรไทย คณะเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2516, 93 หน้า

พุทธกาล รัชกุล รายงานผลการศึกษานโยบายราคาและการตลาดสินค้าเกษตร เล่มที่ 6

ธุรกิจเลี้ยงไก่กระทุงของประเทศไทย สิงหาคม 2523, 66 หน้า

เพนแมน (นามแฝง) "ป้องกันดีกว่าแก้" เพื่อนไก่ 250 : 73 - 74 กันยายน 2515

ฟาร์มกรุงเทพจำกัด, บริษัท เอกสารวิชาการ : การจำกัดไก่ตายโดยวิธีฝัง 19 มีนาคม
2518 3 หน้า

_____ เอกสารวิชาการ : การป้องกันโรคในเล้าไก่ 15 กุมภาพันธ์ 2520, 9 หน้า

_____ เอกสารวิชาการ : เปิดไก่สู่กร 2524, 30 หน้า

_____ คู่มือการเลี้ยงไก่กระทุง 2522, 32 หน้า

_____ ปากีสถาน : ปัญหาด้านการจัดการในการเลี้ยงไก่ 1 ธันวาคม 2522

หน้า 1 - 5

ภาควิชาสัตวบาล, คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ หลักการเลี้ยงสัตว์ทั่วไป 2523,
352 หน้า

รวมทองจำกัด, บริษัท "ข้าวพลเอกจิตติ นาวีเลภัยร เข้มฟาร์มไก่" เพื่อนไก่
152 : 61 - 63 กรกฎาคม 2507

รัตน์ อุณยะวงศ์ "การเลี้ยงไก่ในอิสราเอล" เพื่อนไก่ 153 : 1 สิงหาคม 2507

วนิดา นิมนานไพโรจน์ การเลี้ยงไก่ในลักษณะที่มีสัณยาณุกพัน วิทยานิพนธ์ คคม.

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2522, 167 หน้า อัดสำเนา

วิสัย เศรษฐกิจการเกษตร, กอง แนวทางลดต้นทุนการผลิตและเพิ่มรายได้ในกิจการเลี้ยงสัตว์

2523, 32 หน้า

วิชัย ไยศรีสงคราม "ทำนองเลี้ยงไก่เนื้อดูซี" ลำสันไก่ 3 : 5 - 13 มีนาคม 2522

วิภาวี พิศิตร์บัณฑิต วิเคราะห์ภาวะเศรษฐกิจการเกษตรของกลไกในเขตโครงการลุ่มชุก

จังหวัดสุพรรณบุรี พค. 2515 วิทยานิพนธ์ คคม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2519,

101 หน้า อัดสำเนา

เศรษฐกิจการเกษตร, สำนักงาน การศึกษาดัชนีทุนและผลตอบแทนการเลี้ยงไก่เนื้อ 2521,

22 หน้า

_____ คู่มือนักจัดการฟาร์ม โรงพิมพ์สหกรณ์ขายส่งแห่งประเทศไทย 2510, 139 หน้า

_____ ตารางแสดงจำนวนเปิดไก่รายจังหวัด เขตเกษตรเศรษฐกิจและรายภาค ณ. 1

เมษายน 2523 และ 2524 2525, 3 หน้า

_____ เศรษฐกิจการเกษตรวิสัย 9 : 65 สิงหาคม 2524

_____ สถานการณ์ไก่เนื้อปี 2523 - 2525 2525, 11 หน้า

ล. อาจสำลี (นามแฝง) ตำราการเลี้ยงไก่เปิดสุกรและรักษาโรคฉบับสมบูรณ์ โอเดียนการพิมพ์

2513, 299 หน้า

ส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย, สภาคณ "การปฏิบัติการเลี้ยงไก่ในญี่ปุ่น" ลำสันไก่

9 : 23 - 31 กันยายน 2525

_____ "ป้องกันดีกว่าแก้" ลำสันไก่ 3 : 1 - 3 มีนาคม 2522

สงวน จันทราบุณกุล ข่าวสารเปิดไก่สุกร 8 : 11 พฤศจิกายน 2523

สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน รายงานสถานการณ์เศรษฐกิจของ

ประเทศไทย ปี 2509 2510. 159 หน้า

สมนึก ศรีปลั่ง การศึกษาภาวะตลาดไข่ไก่ 14 จังหวัด พ.ศ. 2501 กองเศรษฐกิจการเกษตร

โรงพิมพ์สุรสภา 2502, 157 หน้า

สมศักดิ์ อัมแสง การเปลี่ยนแปลงและความต้องการใช้ที่ดินของประชากรในเขตเทศบาลเมือง

ฉะเชิงเทรา วิทยานิพนธ์ วท.ม. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2524, 134 หน้า

อัสส้านา

สัตวแพทย์สมาคมแห่งประเทศไทย "การเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ" ไทยเวทเทอนารีโตเรคทอรี

โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์ 2523, 257 หน้า

สุปราณี สิตภักดีไทยและไพฑูริย์ กรินเลิควัฒนา "ฟาร์มปรีชา" เพื่อนไก่ 251 : 49 - 55

ตุลาคม 2515

ลุมล แลงดี "คำแนะนำเกี่ยวกับการจัดการภายในฟาร์ม" เพื่อนไก่ 260 : 65 - 67

กรกฎาคม 2516

สุวรรณา วาจกกสิกิจ, หลวง วิทยายุทธพิภพกรรม ตำราเลี้ยงไก่เล่ม 2 เลี้ยงไก่แบบการค้า

คลังวิทยา 2507, 354 หน้า

อัมพร วิจิตรพันธ์ เศรษฐกิจศาสตร์แรงงาน มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2516, 200 หน้า

อุกฤษณ์ อัมเธิบ "โครงการสัตว์ขนาดเล็กในหมู่บ้าน" ลำต้นไก่ 8 : 7 - 18

สิงหาคม 2525

อุทัย มั่นวาน "การกำจัดโรคนิวคาสเซิลในคาส์ฟอ์เนีย" เพื่อนไก่ 260 : 11 - 15

มีนาคม 2518

อุทิศ นาคสวัสดิ์ รายงานผลการศึกษาค้นคว้าเรื่องภาวะการทำไร่นาล้วนผลในจังหวัด

ฉะเชิงเทรา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 2504, 105 หน้า

_____ หลักและวิธีการจัดการฟาร์ม บุญส่งการพิมพ์ 2502, 474 หน้า

Asian Livestock, Bangkok Thailand. 1 : 6 - 12, October, 1976 .

_____ Bangkok Thailand. 2 : 11, October. 1977 .

- Bawden, D. Lee. "Work Behavior of Low - Income", American Journal of Agriculture Economic. 7 : 1076 - 1083, 1974.
- Blount, W.P. Hen Batteries. Baillicre, Trindall and Cox. Great Britain. 1951. 259 p.
- Bremner, A.S. Poultry Meat Hygiene and Inspection. London bailiere, Trindall 1964. 186 p.
- Brown, Robert and Neal Rusmose. Principle of Economic Geography. London Sir Issac Pitman and Son Ltd., 1946. 207 p.
- Card, L.E. Poultry Production. Philadelphia Lea and Febiger. 1952. 416 p.
- Card, L.E. and Melvin Henderson. Farm Poultry Production. The Interstate Illinois. 1948. 230 p.
- Clayton, E.S. "System and Size," The Economics of the Poultry Industry. London. Longmans : Green and Co. Ltd., 1967. 154 p.
- Dannah, L.B. Business Aspects of Commercial Poultry Farming. New York, The Ronald Press Company. 1952. 204 p.
- Dubey, Vinod "The Definition of Regional Economics," Journal of Regional Science. 2 : 15 - 18, 1964.
- Giammattei, M. Raising Small Meat Animals. Danville, Illinois, The Interstate Printer and Publishers, Inc., 1976. 433 p.
- Goodman, John W. Your Future in Poultry Farming. New Jersey, Printice-Hall Inc., 1960. 412 p.
- Haberman, Jules. J. Poultry Farming For Profits. Printice-Hall, Inc., 1956. 239 p.
- Hoffman, Edmund and Jane M. Gwin. Successfull broiler Growing. Second edition. Watt Publishing Company, 1951. 256 p.
- Hoover, E.M. The Locotion of Economic Activity. New York, McGraw Hill Company, 1948. 320 p.
- Howes, Herbert. Modern Poultry Management. London. Macmillan and Co Ltd., 1951. 181 p.
- Larsen, Preben B. and Wullop Sararup Marketing of Chickens in 11 Provinces in the Central Region of Thailand 1968. Division of Agricultural Economic office of the Undersecretary of States, Ministry of Agricultural Bangkok Thailand, 1969. 132 p.

- Leonard, S.M. Raising Poultry the Modernway. Gardenway Publishing
Second Printing. 1975, 231 p.
- Lewis, W.A. "Is Economic Growth Desirable" in Development Society.
Edited by David E. Novack and Robert Lekachman, New York.
St Martin Press. 1964, 740 p.
- Morley, Jull Poultry Husbandry Third Edition. New Delhi, Tata McGraw-hill
Publishing Co., Ltd., 1978. 526 p.
- Norman, L. and R.B. Coote. The Farm Business. Hong Kong, Common
Wealth Printing Press Ltd. 1971, 318 p.
- Olin, Robert. A. and Robert E. Miller. Profitable Poultry Management.
21 Edition. New York, The Beacon Milling Company Ltd., 1954.
276 p.
- Poultry International, 2 : 70 - 75, February, 1975.
- Senevaratna, P. Diseases of Poultry. Bristol, John, Wright and Son, Ltd.,
1969, 379 p.
- Symons, Leslie. Agricultural Geography. New York, Fredrick A Procter
Publishers, 1967. 287 p.
- Taiganides, L.F. and T.E. Hazen. "Properties of Farm Animal Excreta
Trans," Soc. Agriculture Emery. 5 : 374 - 376, 1966.
- Taylor, J. Peter. quantitative Methods in Geography. Boston, Houghton
Mifflin Company. 1977, 336 p.
- Thoman, W.W. and Others Poultry Feeding in Tropical and Suptropical
Countries. F.A.O. Agricultural Development. Paper No. 82. 1978, 96 p.
- Thuraisingham, S. and Looi Choon Wah The Development of the Poultry
in West Malaysia. Veterinary Division Ministry of Agriculture
and Lands. Malaysia December. 1971, 63 p.
- Warren, C.J. "Thailand : Broiler output, Export Increase," Poultry
International, 8 : 75 - 79, August, 1979.
- Wilson, Norris. E. and Ieslie E. Card Farm Poultry Production.
Illinois. Publisher The Interstate Printers. 1956, 301 p.
- Womark, Don "Farm Management Must Set Priorities for Daily Jobs"
Poultry International, 9 : 45 - 47. September, 1979.

การพิจารณา

ภาคผนวก ก.

ใบรับรองผลิต และแบบหล่อถาม

ที่ จช.51/3443

ที่ว่าการอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

10 สิงหาคม 2525

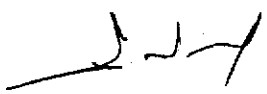
เรื่อง รับรองนิสิต

เรียน เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

ด้วยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒแจ้งว่า นายสมบุรณ์ คำแพงสมรุ่ง เรื่อง นิสิตระดับปริญญาโท มีความประสงค์จะศึกษาค้นคว้าเรื่อง "การศึกษาปัจจัยที่ตั้ง และรูปแบบที่เหมาะสมในการทำปาร์มไก่กระทงเพื่อการค้า ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอบางคล้า จังหวัดฉะเชิงเทรา" และขอความร่วมมือในการให้เกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงช่วยออกแบบสอบถาม เพื่อเตรียมการจัดทำปฏิธานิพนธ์

ฉะนั้น จึงเรียนมาเพื่อทราบและขอความร่วมมือในการออกแบบสอบถามเพื่อการศึกษานิสิต ซึ่งจะออกเก็บข้อมูลในระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน 2525

ขอแสดงความนับถือ

(นายบงการ ลิ้มปะพันธ์)
ปลัดอำเภอ ศึกษาราชการแทน
นายอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

ที่ว่าการปกครองอำเภอ.

โทร. 511029

แบบสอบถามเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้า

อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา

อำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา

ชื่อฟาร์มหรือชื่อเจ้าของฟาร์ม _____ วันเดือนปีที่สอบถาม _____

1. สภาพทั่วไปของผู้ประกอบกิจการเลี้ยงไก่กระทง

1.1 อายุของผู้เลี้ยงหรือเจ้าของฟาร์ม _____ ปี

1.2 ระดับการศึกษา _____

1.3 จำนวนสมาชิกภายในฟาร์ม _____ คน

1.4 จำนวนแรงงานที่เลี้ยงไก่ประจำ _____ คน

1.5 ประสบการณ์หรือระยะเวลาตั้งแต่เริ่มเลี้ยงไก่จนถึงปัจจุบัน _____ ปี

1.6 การประกอบอาชีพร่อนนอกเหนือจากการเลี้ยงไก่กระทง

ทำสวน ทำนา ทำไร่

รับราชการ

เลี้ยงสัตว์อื่น ๆ เช่น หมู ปลา วัว ควาย

เลี้ยงไก่อย่างเดียว

ขายอาหารสัตว์และรับประกันลูกฟาร์ม

อื่น ๆ

1.7 การเป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร

สหกรณ์การเกษตร

สมาคมส่งเสริมการเลี้ยงไก่แห่งประเทศไทย

ธนาคารเพื่อการเกษตร

ชมรมผู้เลี้ยงไก่ฉะเชิงเทรา

ไม่เป็นสมาชิกสถาบันใด

1.8 เหตุผลที่ไม่เป็นสมาชิกสถาบันหรือกลุ่มเกษตรกร

ไม่มีผู้แนะนำ

การสมัครเข้าเป็นสมาชิกยุ่งยาก

ไม่เห็นประโยชน์ที่จะได้จากการเป็นสมาชิกเท่าที่ควร

1.9 ขนาดฟาร์มหรือจำนวนไก่กระทงที่เลี้ยงต่อรุ่น _____ ตัว

1.10 จำนวนรุ่นต่อปี _____ รุ่น

1.11 น้ำหนักไก่เฉลี่ยต่อตัวเมื่อขาย _____ กิโลกรัม

1.12 ระยะเวลาในการเลี้ยงต่อรุ่น _____ วัน

1.13 ประเภทอาหารที่ใช้เลี้ยง ☐ หัวอาหาร ☐ อาหารส่วา ีจรูป

1.14 อัตราการตายต่อรุ่นร้อยละ _____

1.15 อัตราการเปลี่ยนอาหารเป็นเนื้อ _____

1.16 จำนวนอาหารไก่ส่วา ีจรูปที่ใช้เลี้ยงต่อรุ่น _____ กิโลกรัม

2. บัคชัยผู้เลี้ยงไก่กระทรง เลือกที่ดั่งฟาร์ม

โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ในช่องที่ท่านเห็นว่าสำคัญและถูกต้องตามข้อเท็จจริง และถ้ามีเหตุผลอื่น
กรุณาเขียนด้วย เหตุใดท่านจึงเลือกที่นี่เป็นฟาร์มที่ดั่งฟาร์มและสำคัญมากน้อยเพียงใด

ชนิดของบัคชัย	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. การคมนาคมขนส่งทางบกสะดวก					
2. มีไฟฟ้าและน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี					
3. แหล่งวัตถุดิบ เช่น ลูกไก่ อาหารไก่ และ ตลาดรับซื้อขนาดใหญ่อยู่ใกล้					
4. ราคาที่ดินถูก					
5. ค่าวัสดุ อุปกรณ์ และโรงเรือนมีราคาถูก					
6. ค่าจ้างแรงงานถูก					
7. พื้นที่ตอนระบายน้ำสะดวก					
8. ก๊าซของเสียออกจากฟาร์มไก่ได้ง่าย					
9. ได้รับ บริการจากตัวแทนหรือบริษัทผลิต ผลิตลูกไก่ อาหารไก่ ยารักษาโรค					
10. แรงจูงใจจากฟาร์มที่ดั่งอยู่ก่อนแล้ว					
11. มีที่ดินอยู่แล้ว					
12. เหตุผลอื่น ๆ (ระบุ)					

3. สภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระทาง

3.1 ฟาร์มของท่านตั้งอยู่ห่างจากถนนที่ใช้ได้ตลอดทั้งปี

☐

0 - 500 เมตร

☐

501 - 1,000 เมตร

☐

1,001 เมตร - 3,000 เมตร

☐

3,001 เมตร และมากกว่า

3.2 ท่านตั้งฟาร์มห่างไกลจากฟาร์มอื่น ๆ เพราะ (ฟาร์มท่านห่างจากฟาร์มอื่นเกิน 3 กิโลเมตร

ตอบข้อนี้)

☐

ป้องกันการแพร่ของโรคระบาด

☐

ควบคุมการเยี่ยมฟาร์มได้สะดวก

☐

ป้องกันเสียงและกลิ่นรบกวนเพื่อนบ้าน

☐

เหตุผลอื่น ๆ ระบุ

3.3 เหตุผลที่ท่านตั้งฟาร์มใกล้ ฟาร์มอื่น (ฟาร์มท่านห่างจากเพื่อนบ้านไม่เกิน 3 กิโลเมตร)

☐

ใกล้เอเยนต์หรือตัวแทนบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่

☐

สะดวกในการขอคำแนะนำจากเพื่อนบ้าน

☐

ประหยัดค่าใช้จ่ายเพราะซื้อสินค้าพร้อมกันในหลายฟาร์ม

☐

สะดวกต่อเจ้าหน้าที่ทางราชการจะให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

☐

อื่น ๆ ระบุ

4. ต้นทุนการผลิตไก่กระทาง 1 รุ่น

ต้นทุนผันแปร

1. เลี้ยงไก่ (ตอนเริ่มเลี้ยง) _____ ตัว เลี้ยงรอด (จำนวนที่ขายจริง) _____ ตัว

2. ค่าลูกไก่ _____ บาท ค่าลูกไก่ต่อตัว _____ บาท

3. ค่าอาหารไก่ _____ บาท ค่าอาหารไก่ต่อตัว _____ บาท

4. ค่ายารักษาโรค _____ บาท ค่ายารักษาโรคต่อตัว _____ บาท

5. ค่าจ้างแรงงานเลี้ยงไก่ _____ บาท ค่าแรงผู้จัดการหรือเจ้าของฟาร์ม _____ บาท

6. ค่าวัสดุรองพื้น เช่น ยีกับ แกลบ _____ บาท ค่าวัสดุรองพื้นต่อตัว _____ บาท

7. ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมันก๊าด _____ บาท ค่าไฟฟ้า น้ำประปา น้ำมันก๊าดต่อตัว

_____ บาท

ต้นทุนคงที่

โรงเรือนสภาพ

ถาวร

ไม่ถาวร

1. จำนวนโรงเรือน _____ โรงเรือน ราคาโรงเรือนละ _____ บาท

รวมค่าก่อสร้างโรงเรือน _____ บาท

2. ค่าอุปกรณ์เลี้ยงไก่ _____ โรงเรือน ราคาอุปกรณ์เลี้ยงไก่ต่อโรงเรือน _____ บาท

รวมค่าอุปกรณ์ _____ บาท

3. ที่ดิน จำนวน _____ ไร่ ค่าเช่าที่ดินไร่ละ _____ บาท

ค่าเช่ารวม _____ บาท

4. ค่าซื้อเครื่องจักรเครื่องยนต์มาใช้ในกิจการฟาร์ม

ปั๊มมอเตอร์ ราคา _____ บาท

เครื่องฉีดหรือพ่นยา ราคา _____ บาท

พัดลมราคา _____ บาท

อื่น ๆ เช่น _____ บาท

รวม _____ บาท

5. การใช้แรงงานในการทำฟาร์มไก่กระตัง

5.1 ประเภทงานที่ต้องทำทุก ๆ วันต่อคนต่อปี

จำนวนไก่กระตังที่เลี้ยงต่อคน _____ ตัว หรือเลี้ยง _____ โรงเรือน เลี้ยงปีละ _____ รุ่น

แรงงานคนทั้งหมด

1. แรงงานที่ใช้เตรียมและให้อาหารไก่ _____ นาที่, ชม. ปีละ _____ นาที่, ชม.

2. แรงงานที่ทำความสะอาดรางน้ำ ให้น้ำ _____ นาที่, ชม. ปีละ _____ นาที่, ชม.

3. แรงงานที่ใช้ดูบ่น้ำ _____ นาที่, ชม. ปีละ _____ นาที่, ชม.

4. แรงงานที่ใช้ทำความสะอาดโรงเรือน _____ นาที่, ชม. ปีละ _____ นาที่, ชม.

5. แรงงานที่ใช้ดูแลไก่และบริเวณโดยรอบโรงเรือน _____ นาที่, ชม.

ปีละ _____ นาที่, ชม.

ประเภทงานที่ทำ เฉพาะครึ่งต่อวันต่อคนต่อปี

แรงงานคนที่หนึ่ง

6. แรงงานที่ใช้ป้องกันและรักษาโรค _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
 7. แรงงานที่ใช้สับคัตขังขาย _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
 8. แรงงานที่ใช้โกยวัสดุรองพื้นออก _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
 9. แรงงานที่ใช้ปูวัสดุรองพื้น _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
 10. แรงงานที่ทำความสะอาดโรงเรือนและฉีดยาฆ่าเชื้อภายหลังสับไก่ขาย _____ นาฬิกา, ยม.
ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
 11. แรงงานที่ใช้เตรียมเครื่องกกลูกไก่ ไฟฟ้า น้ำมันก๊าด _____ นาฬิกา, ยม.
ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
 12. แรงงานที่ใช้ทำงานอื่น ๆ ในฟาร์ม _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
- ระบุรายการ 1. _____ เวลาที่ใช้ _____ นาฬิกา, ยม.
2. _____ เวลาที่ใช้ _____ นาฬิกา, ยม.
3. _____ เวลาที่ใช้ _____ นาฬิกา, ยม.

5.2 การใช้แรงงานแต่ละวันเป็นวันต่อคนต่อปี

จำนวนไก่ที่เลี้ยงต่อคน _____ ตัว หรือเลี้ยง _____ โรงเรือน เลี้ยงปีละ _____ รุ่น

แรงงานคนที่สอง

1. แรงงานที่ใช้เตรียมอาหารและให้อาหาร _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
2. แรงงานที่ใช้ทำความสะอาดรางน้ำ ให้น้ำ _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
3. แรงงานที่ใช้ลုပ်น้ำ _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
4. แรงงานที่ใช้ทำความสะอาดโรงเรือน _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.
5. แรงงานที่ดูแลไก่และบริเวณโดยรอบโรงเรือน _____ นาฬิกา, ยม. ปีละ _____ นาฬิกา, ยม.

การใช้แรงงานเลี้ยงไก่ต่อรุ่นต่อคนต่อปี

แรงงานคนที่ล่อง

6. แรงงานที่ใช้ป้องกันและรักษาโรค _____ นาทีก, ชม. ปีละ _____ นาทีก, ชม.
 7. แรงงานที่ใช้สับคัตข้างขาย _____ นาทีก, ชม. ปีละ _____ นาทีก, ชม.
 8. แรงงานที่ใช้โกยวัสดุรองพื้นฟาร์ม _____ นาทีก, ชม. ปีละ _____ นาทีก, ชม.
 9. แรงงานที่ใช้ปูวัสดุรองพื้นฟาร์ม _____ นาทีก, ชม. ปีละ _____ นาทีก, ชม.
 10. แรงงานที่ใช้ทำความสะอาดและสัณยาฆ่าเชื้อภายหลังจับขาย _____ นาทีก, ชม.
ปีละ _____ นาทีก, ชม.
 11. แรงงานที่ใช้ยกกลไก เตรียมไฟฟ้า น้ำหนัก้าต _____ นาทีก, ชม. ปีละ _____ นาทีก, ชม.
 12. แรงงานที่ใช้ทำงานอื่น ๆ ในฟาร์มรวม _____ นาทีก, ชม. ปีละ _____ นาทีก, ชม.
- ระบุรายการ 1. _____ เวลาที่ใช้ _____ นาทีก, ชม.
2. _____ เวลาที่ใช้ _____ นาทีก, ชม.
3. _____ เวลาที่ใช้ _____ นาทีก, ชม.

6. การสุ่มยาวิบาลและการป้องกันโรคในฟาร์ม

หากปฏิบัติให้ใส่เครื่องหมาย ✓ หน้าข้อ ไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติเป็นครั้งคราวใส่เครื่องหมาย ×

หน้าข้อ ก่อนอื่นขอให้ท่านเข้าใจให้เป็นกลางอย่าเข้าข้างตนเองแล้วตอบคำถามต่อไปนี้

หมวด ก ข้อปฏิบัติให้ 5 คะแนน ไม่ปฏิบัติไม่ได้คะแนน

1. ท่านเลี้ยงไก่แบบเข้าออกพร้อมกัน
2. ฟาร์มของท่านห่างจากฟาร์มอื่นและตลาดค้าขายไก่ โรคระบาดไก่เข้าถึงยาก
3. ท่านเลี้ยงลูกไก่ที่จะใช้เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ไม่ปะปนกับไก่ใหญ่หรือไก่อื่น
4. การทำวัคซีนท่านปรึกษาสัตวแพทย์และตัวแทนบริษัทเสมอ

หมวด ข ข้อปฏิบัติให้ 4 คะแนน ไม่ปฏิบัติไม่ได้คะแนน

1. ท่านกับผู้เลี้ยงไก่คนอื่น ๆ ได้ปรึกษากันเสมอเกี่ยวกับการป้องกันโรค
2. ไก่ทุกตัวของท่านได้รับการทำวัคซีนที่มีในเมืองไทยเสมอ

3. ทำนพยายามหามูลเหตุที่มักเกิดกับไก่ที่เลี้ยงตลอดเวลา เมื่อพบว่าโรคเกิดขึ้น
4. ท่านไม่เคยซื้อไก่ใหญ่มาทำพ่อพันธุ์แม่พันธุ์เลย
5. ในทุก ๆ โรงเรือนจะมีคนคอยสังเกตอาการป่วยหรือผิดปกติของไก่เสมอและได้บันทึกประจำวันไว้
6. ท่านคำนวณประสิทธิภาพการผลิตในฟาร์มเป็นประจำ เช่น ปริมาณอาหาร การให้อาหารไก่ต่อไก่ 100 ตัว

หมวด ค ข้อที่ปฏิบัติให้ 3 คะแนน ไม่ปฏิบัติไม่ได้คะแนน

1. โรงเรือนของท่านกันนก หุ ลู่นัย และแมวได้
2. ก่อนนำไก่รุ่นใหม่เข้ามา ท่านทำความสะอาดและฆ่าเชื้อในโรงเรือนทุกครั้ง
3. ท่านบันทึกชื่อผู้ผลิต หมายเลขชุดของวัคซีนที่ใช้ทุกครั้ง
4. ท่านนำซากไก่ตายไปยังห้องปฏิบัติการของสัตวแพทย์ทุกครั้งที่มีโรคเกิดขึ้นในฟาร์ม
5. รถบรรทุกไก่จากฟาร์มอื่นไม่เคยเข้าไปในฟาร์มท่านเลย
6. ท่านต้องควบคุมเก็บซากไก่ตายทุกวัน และรวบรวมไว้ในภาชนะที่มีฝาปิดมิดชิดหรือเผาทันที
7. ท่านติดต่อกับบุคคลภายนอกจะติดต่อด้วยตนเองหรือใช้โทรศัพท์ เพื่อป้องกันการสัญจรไปมาระหว่างฟาร์ม
8. ท่านเข้มงวดในเรื่องความสะอาดของคนในฟาร์มและบุคคลภายนอกที่จะเข้าฟาร์มเสมอ
9. เมื่อจำเป็นจะต้องให้แขกเยี่ยม ท่านต้องแจกถุงพลาสติกใหม่สะอาดไม่ขาดคลุมรองเท้าเสมอ
10. โรงเรือนหนึ่ง ๆ ในฟาร์มของท่านจะเลี้ยงไก่รุ่นเดียวกันตลอดไม่ปะปนกัน
11. คนงานหรือสัตว์ท่านหากจะเข้าฟาร์มอื่น ท่านจะต้องจัดการป้องกันโรคเป็นอย่างดีเสมอ
12. รางใส่อาหารในฟาร์ม ต้องทำความสะอาดทุกครั้งก่อนนำมาใช้
13. รางใส่น้ำท่านทำความสะอาดทุกวัน

หมวด ง ให้ข้อปฏิบัติ 2 คะแนน ไม่ปฏิบัติไม่ได้คะแนน

1. รถบริการต่าง ๆ ที่เข้ามาในฟาร์ม ต้องได้รับการฆ่าเชื้อทุกครั้งและคนขับจะไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าฟาร์ม
2. ท่านเก็บกวาดมูลไก่ทุก 5 - 7 วัน
3. คนงานแต่ละคนมีหน้าที่ประจำไม่ทำงานในหลาย ๆ โรงเรือนปะปนกัน
4. ท่านไม่ให้มีการขนย้ายไก่ตายจากโรงเรือนหนึ่งไปยังอีกโรงเรือนหนึ่งอย่างเด็ดขาด
5. ท่านเคยให้การศึกษา เรื่องโรคไก่ การทำวัคซีน และการรักษาโรคไก่แก่คนงานและครอบครัวของท่าน
6. ท่านไม่เคยนำวัคซีนที่ใช้เหลือจากฟาร์มอื่นมาไว้ในฟาร์มท่านเลย

หมวด จ ข้อปฏิบัติให้ 1 คะแนน ไม่ปฏิบัติไม่ได้คะแนน

1. คนงานของท่านหรือตัวท่านไม่เลี้ยงไก่หรือนกที่บ้านเลย
2. ท่านจะไม่ยอมเด็ดขาด ถ้าจะมีผู้นำมูลไก่จากฟาร์มอื่นมาทำปุ๋ยในดินตาด ๆ กับฟาร์มท่าน หรือนำมูลไก่มาใส่ต้นไม้ในส่วนท่านเอง
3. ท่านมีการเปื้อนเป็นประจำ
4. ท่านใช้ยาฆ่าสัตว์แมลงวันทันทีเมื่อมีแมลงวันเกิดขึ้น
5. ท่านเป็นผู้ที่พยายามศึกษาและเข้าฟังการบรรยาย สัมมนาที่ทางราชการหรือสมาคมผู้เลี้ยงไก่เป็นผู้จัดเสมอจะได้ความรู้ทันสมัย

7. ต้นทุนการผลิต ราคาขายกับการเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงไก่กระทง

1. ท่านวางแผนในการเลี้ยงไก่ตลอดปีหรือช่วงเทศกาล ☐ เคย ☐ ไม่เคย
2. ท่านประสบปัญหาโรคไก่มีชีวิตต่ำกว่าต้นทุนการผลิตในปี พ.ศ. 2524 ☐ เคย ☐ ไม่เคย
3. หากเคยในเวลา 1 ปี ประสบปัญหา _____ ครั้ง
☐ 1 ครั้ง ☐ 2 ครั้ง ☐ 3 ครั้ง ☐ 4 ครั้งหรือมากกว่า
4. ท่านคิดว่าหากประสบปัญหาขาดทุนมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 1 ปี
☐ ดำเนินการต่อ ☐ เลิกกิจการ

5. หากดำเนินการต่อท่านคาดว่าจะดำเนินการต่ออีก

☐ 1 - 2 ปี ☐ 3 - 4 ปี ☐ 5 ปีหรือมากกว่า

6. หากท่านประสบปัญหาขาดทุนเสมอ แต่ยังดำเนินการเลี้ยงไก่ต่อไปอีกเพราะ

- ☐ บางระยะมีกำไรจะได้ชดเชยก็ขายขาดทุนไป
- ☐ ทั้งโรงเรือนไว้ก็เปล่าประโยชน์เลี้ยงต่อไปอาจมีกำไร
- ☐ ไม่ทราบว่าอะไรจะดีหรือไม่ดี

การศึกษาปัจจัยที่ดังและรูปแบบที่เหมาะสมในการทำฟาร์มไก่กระทง เพื่อการค้า
ในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา

บทคัดย่อ

ของ

สมบูรณ์ แก้วแพงสมบูรณ์ เรือง

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร

ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

เมษายน 2526

การศึกษาค้างนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ตั้งและรูปแบบที่เหมาะสมในการเลี้ยงไก่กระทงเพื่อการค้าในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา ตัวแปรที่ศึกษาได้แก่ ปัจจัยที่เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระทง สภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์ม ต้นทุนการเลี้ยงไก่เปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่ ค่าเฉลี่ยชั่วโมงการทำงานต่อคนต่อปี การดูขาสืบบาลในการทำฟาร์ม และจำนวนครั้งที่ทำโรหรือขาดทุนต่อปีกับจำนวนฟาร์มไก่กระทง การเก็บข้อมูลอาศัยการสัมภาษณ์และการสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูลใช้มาตราส่วนประมาณค่า หลักการวิเคราะห์หมู่บ้านที่ใกล้กันที่สุด ค่าเฉลี่ยและร้อยละ

สรุปผลการศึกษาค้างนี้ได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ทำให้เกษตรกรเลือกพื้นที่ตั้งฟาร์มไก่กระทงมี 5 อันดับ คือ การคมนาคมขนส่งทางบกที่สะดวก มีไฟฟ้าและน้ำสะอาดใช้ได้ตลอดปี แรงจูงใจจากฟาร์มที่ตั้งอยู่ก่อนแล้ว ได้รับการบริการจากตัวแทนหรือบริษัทผลิตลูกไก่ อาหารไก่ ยารักษาโรค และแหล่งวัตถุดิบกับตลาดรับซื้อขนาดใหญ่ อยู่ใกล้
2. สภาพการกระจายที่ตั้งฟาร์มไก่กระทงในเขตอำเภอเมืองฉะเชิงเทราและอำเภอบางคล้าจังหวัดฉะเชิงเทรา มีลักษณะสัณฐานเป็นกระจุกตามแนวถนน
3. ต้นทุนการเลี้ยงไก่กระทงเปรียบเทียบระหว่างฟาร์มขนาดเล็กกับฟาร์มขนาดใหญ่ปรากฏว่า ฟาร์มขนาดเล็กใช้ต้นทุนเลี้ยงไก่เฉลี่ยตัวละ 33.37 บาท ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนเลี้ยงไก่เฉลี่ยตัวละ 31.02 บาท เมื่อเปรียบเทียบกันพบว่า ฟาร์มขนาดใหญ่ใช้ต้นทุนเลี้ยงไก่เฉลี่ยต่อตัวต่ำกว่าฟาร์มขนาดเล็ก 2.35 บาท
4. ค่าเฉลี่ยการใช้แรงงานเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี ฟาร์มขนาดเล็กเกษตรกรใช้แรงงานเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี 1,264.19 ชั่วโมง หรือใช้แรงงานเฉลี่ย 158 คน-วันต่อปี สำหรับฟาร์มขนาดใหญ่เกษตรกรใช้แรงงานเลี้ยงไก่ต่อคนต่อปี 1,440.13 ชั่วโมง หรือใช้แรงงานเฉลี่ย 180 คน-วันต่อปี การใช้แรงงานของฟาร์มทั้งสองขนาดต่ำกว่าเกณฑ์การใช้แรงงานมาตรฐานล่ากลที่ใช้แรงงานเฉลี่ยต่อคนต่อปี 2,400 ชั่วโมง หรือ 300 คน-วันต่อปี
5. การดูขาสืบบาลในการทำฟาร์มไก่กระทง ฟาร์มทั้งสองขนาดมีการดูขาสืบบาลในเกณฑ์สูง

6. จำนวนครั้งที่ก่อโรหรือขาดทุนต่อปีกับจำนวนฟาร์มไก่กระทง ในช่วงเวลา 5 ปีที่ศึกษา
ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 - 2524 มีปีที่เกษตรกรขาดทุนมากกว่า 1 ครั้งในรอบปี ถึง 3 ปี คือ
พ.ศ. 2521 พ.ศ. 2523 และ พ.ศ. 2524 มีผลทำให้จำนวนฟาร์มไก่กระทงในช่วงปลายปี
ของแต่ละปีลดลง

A STUDY OF LOCATION FACTORS AND PREFERABLE PATTERN OF BROILER
COMMERCIAL FARMING IN AMPHOE MUANG CHACHOENGSAO AND
AMPHOE BANGKHLA, CHANGWAT CHACHOENGSAO

AN ABSTRACT

BY

SOMBOON KAMPANGSOMRUNGROUNG

Presented in partial fulfillment of requirements
for the Master of Education degree
at Srinakharinwirot University

April 1983

The purpose of this study is to analyse the location factors and the pattern of broiler commercial farming at Amphoe Muang Chachoengsao and Amphoe Bangkhla, Changwat Chachoengsao. The variables used in the study were the fundamental factors selected by farmers for farm site, site distribution, comparison of average investment between small and large farms, the average work hours per man per year of each type, sanitary of farming, the correlation of farm profitability per year versus number of farm. The data for each variable was collected from actual observation on farming procedure and also by interviewing the farmers. The data was evaluated by rating scale, nearest neighbour analysis, arithmetics i.e., mean and percentage.

The study was concluded as following:

1. The five fundamental factors for selecting farm site were convenience of land transportation, all year round electricity and water supply, persuasion from the existing farmers, good services from suppliers of chicken, chicken feed, Medicine and the source of raw materials, and lastly close to a high potential market.
2. The site distribution of broiler farms in the studied areas were cluster pattern located along the main roads.
3. The average investment of a small farm was 33.37 bath/each chicken compared to 31.02 bath/each chicken for a large farm or the difference of 2.35 bath/each chicken in favor of the large farm.
4. The small farms work hours per man per year was averaged to be 1,264.19 hours or only 158 man-day per year versus 1,440.13 hours

or 180 man-day per year for the large farm. The above figures were still very far from the international standard which stands at 2,400 hours or 300 man-day per year.

5. The sanitary aspects for all farms were related to be at a high level.

6. The study also showed profitability directly related to the increase in number of farm, e.g., the actual results during a span of five years(B.E. 2520 - 2524) showed loss more than once per year in B.E. 2521, B.E. 2523 and B.E. 2524 causing reductions in number of farm at the end of each year.